ND=15775
ΚΕΕ: 15644

ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΟ *''ΜΕΣΝΕΒΙ''* ΤΟΥ ΤΖΕΛΑΛΕΤΤΙΝ ΡΟΥΜΙ *ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΜΕΒΛΕΒΗΔΩΝ*

ΕΛΕΝΗ ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

2002

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΕΟΚΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΤΕΛΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πρόλογος

Η παρούσα μελέτη ερευνά τα Νεοπλατωνικά στοιχεία στο Μεσνεβί του Τζελαλεττίν Ρουμί. Δυστυχώς στη χώρα μας παρατηρείται έλλειψη ενδιαφέροντος για τον Ισλαμικό κόσμο. Η αλήθεια αυτή αποκαλύφθηκε με τα τραγικά γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2002 στη Νέα Υόρκη . Ελάχιστοι Έλληνες επιστήμονες ασχολήθηκαν με το Ισλάμ και τον Ισλαμικό κόσμο . Γι' αυτό το λόγο η ελληνική βιβλιογραφία για το Ισλάμ είναι πολύ φτωχή, σχεδόν ανύπαρκτη.

Η έλλειψη βιβλιογραφίας υπήρξε η μεγαλύτερη δυσκολία αυτής της προσπάθειας. Στην ξένη βιβλιογραφία βρίσκει κανείς πληθώρα εργασιών για τον Τζελαλεττίν Ρουμί και το έργο του, καθώς και για τον Ισλαμικό Μυστικισμό που παρουσιάζει τεράστιο ενδιαφέρον. Στην Ευρώπη και στην Αμερική υπάρχουν πάρα πολλά επιστημονικά κέντρα που μελετούν και διδάσκουν το έργο του Ρουμί , αλλά σε κανένα από αυτά δεν γίνεται συστηματική έρευνα για την ενδεχόμενη πνευματική συγγένεια του μεγάλου Πέρση φιλοσόφου και κοινωνιολόγου με τον Ελληνοχριστιανικό κόσμο.

Όλοι οι λαοί που έζησαν στα εδάφη της Μικράς Ασίας άφησαν τα δικά τους θρησκευτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία. Σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου δεν συναντά κανείς τέτοια πολυπολιτισμική κληρονομιά. Αυτή είναι η αίγλη και η μοναδικότητα του Μικρασιατικού χώρου . Ειδικότερα για εμάς τους Έλληνες η μελέτη της περιοχής αυτής που υπήρξε η κοιτίδα του Ελληνισμού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προσφέρει ανομολόγητη χαρά και υπερηφάνεια.

Ενδεικτικά παρατηρούμε ότι οι Χουρρίτες που άκμασαν τη 2η χιλιετία π.Χ. στην Μικρά Ασία είχαν θεό τους τον Τεσούμπ που ήταν ο βασιλιάς του Ουρανού και είχε δίπλα του τη Χεμπάτ τη θεά του Ήλιου. Ο γιος τους ο Σαρρούνα έγινε στη συνέχεια θεός των Χετταίων που άκμασαν στον ίδιο χώρο. Εκτός από τους θεούς οι Χετταίοι κληρονόμησαν και άλλα ήθη κι έθιμα από τους Χουρρίτες, οι οποίοι δεν αποκλείεται να τα έμαθαν από προγενέστερους γηγενείς πληθυσμούς . Αργότερα , οι Φρύγες διαδέχτηκαν τον πολιτισμό των Χετταίων . Η Μεγάλη θεά των Φρυγών , Κουμπάμπα , όταν εξελληνίστηκε η Μικρά Ασία, ονομάστηκε Κυβέλη. Έτσι, λοιπόν ο Μικρασιατικός χώρος διαμόρφωσε έναν δικό του πολιτισμό που αποτελείται από την ένωση όλων των λαών που έζησαν στα εδάφη του.

Ο Τζελαλεττίν Ρουμί, κατά την εκτίμηση μας, είναι ο κύριος εκφραστής αυτής της μοναδικής Μικρασιατικής κληρονομιάς. Στο έργο του συνυπάρχει ο αρχαίος ελληνικός κόσμος, ο Σαμανισμός, ο Ζωροαστρισμός, ο Χριστιανισμός, ο Ιουδαϊσμός και το Ισλάμ. Κατά συνέπεια ο εντοπισμός και η επισήμανση των Νεοπλατωνικών στοιχείων σε ένα τόσο ογκώδες και σπουδαίο έργο όπως είναι το Μεσνεβί είναι πάρα πολύ δύσκολος και παρακινδυνευμένος, γιατί πολλά στοιχεία είναι ενδεχομένως συγγενικά μεταξύ τους.

Με την παρούσα μελέτη καταβάλλεται προσπάθεια, με όλο το βάρος της ευθύνης και του κινδύνου που συνεπάγεται η έρευνα ενός τόσο ανεξερεύνητου εδάφους, να εντοπιστούν τα στοιχεία εκείνα που συναντώνται στα έργα των Νεοπλατωνιστών , κυρίως στις Εννεάδες του Πλωτίνου , και στο έργο Μεσνεβί του Ρουμί. Παράλληλα , επιχειρείται και μια σύντομη παρουσίαση της κοινωνίας των Μεβλεβήδων και των σχέσεων της με τον πνευματικό πολιτισμό.

Θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου τον καθηγητή κύριο Νεοκλή Σαρρή για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια της έρευνας μου , και για την αμέριστη συμπαράσταση και αγάπη που έδειξε σε αυτή την προσπάθεια μου. Ευχαριστώ, επίσης τους καθηγητές κ. Ι. Αλεξανδρόπουλο και κ.Κ. Πάτελο για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση της εργασίας μου. Τέλος, ευχαριστώ τον καθηγητή κύριο Σπύρο Βρυώνη για το σπάνιο υλικό που μου έστειλε από την πλούσια Βιβλιοθήκη του Speros Basil Vryonis Center for the study of Hellenism.

Αθήνα Ιανουάριος 2002 Ελένη Μυστακίδου

Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρουμί

1-Η ζωή και το έργο του

Ο Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρουμί (1207-1273) θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους εκπροσώπους της παγκόσμιας μυστικιστικής φιλολογίας. Αρχικά διακρίθηκε ως ιεροκήρυκας με πλήρη κατάρτιση στα θρησκευτικά θέματα. Αργότερα όμως προτίμησε το ρόλο του pir δηλαδή του Αγίου και αφιέρωσε όλη του τη ζωή στο θείο έρωτα.

Η ΄΄ανοικτή΄΄[1] κοινωνία των Σελτσούκων του Ικονίου[2], επηρεασμένη από το ανεπτυγμένο περσικό πνεύμα και το Χριστιανισμό που άκμασε στην περιοχή, άρχισε να τον θεωρεί Άγιο πριν ακόμα πεθάνει. Στην Καππαδοκία που απέχει ελάχιστα από το Ικόνιο δίδαξαν μεγάλοι μυστικιστές Θεολόγοι όπως ο Γρηγόριος Νύσσης, Γρηγόριος Ναζιανζηνός και ο Μέγας Βασίλειος.[3] Έτσι, οι κάτοικοι της περιοχής ήταν έτοιμοι να δεχθούν τις διδασκαλίες του Μεβλανά.

Στο σημείο αυτό θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι ο ελληνικός πολιτισμός διαδόθηκε στα εδάφη της Μικράς Ασίας από την εποχή του πρώτου αποικισμού (12^{ος} αιώνας π.Χ) και κυρίως με το δεύτερο αποικισμό (8^{ος} αιώνας π.Χ.). Επειδή ο πολιτισμός αυτός δεν απείλησε τις τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις υιοθετήθηκε από τους γηγενείς λαούς. Η ελληνική γλώσσα υπήρξε το μέσο επικοινωνίας όλων των λαών της

---

[1] Ο χαρακτηρισμός αυτός αναλύεται από τον καθηγητή κ. Νεοκλή Σαρρή στο έργο του Οσμανική Πραγματικότητα, τόμος Ι , σελ. 51.

[2] Στην Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, τόμος δέκατος όγδοος σελ. 121 αναφέρονται για το Ικόνιο τα εξής:΄΄ Το Ικόνιο (τουρκικά Konya) είναι πόλη της Τουρκίας και έδρα ομωνύμου νομού, στην αρχαία Λυκαονία. Εκεί βρίσκεται το Μεβλεβί-Χανέ (Μοναστήρι) του τάγματος των Μεβλεβήδων.
Το Ικόνιο είναι αρχαιότατη πόλη . Μνημονεύεται στην ΄΄Ανάβαση΄΄ του Ξενοφώντα. Ο Στράβων αναφέρει ότι ήταν ΄΄πολίχνιον ΄΄. Ο Μέγας Αλέξανδρος κατά την εκστρατεία του στάθμευσε εκεί. Στο Ικόνιο σύμφωνα με τη Γραφή κατέφυγαν οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας κυνηγημένοι από τους Εβραίους. Αργότερα η πόλη έγινε έδρα του Αρχιεπισκόπου Λυκαονίας. Μεγάλη ακμή όμως γνώρισε το Ικόνιο όταν κυριεύτηκε από τον Κιλίτς Ασλάν κι έγινε πρωτεύουσα του τουρκικού κράτους των Σελτσουκιδών Τότε μετονομάστηκε σε Ρούμ.
Τους Σελτσούκους έδιωξε από το Ικόνιο ο Γερμανός αυτοκράτορας Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας κατά. την Γ΄ Σταυροφορία. Μετά το θάνατό του οι Σελτσούκοι το ξαναπήραν και το κράτησαν ως το 1306, οπότε πέρασε στα χέρι της δυναστείας των Καραμάν. Από αυτούς την πήραν οι Τούρκοι το 1466.

[3] Ο R.T Wallis στο έργο του Νεοπλατωνισμός σελ. 254 γράφει:΄΄ Η αποφατική θεολογία είχε πλήρως εδραιωθεί στην ανατολική παράδοση το δεύτερο αιώνα από τον Κλήμη τον Αλεξανδρινό, ενώ η σκέψη και ο μυστικισμός των Καππαδόκων Πατέρων του πέμπτου αιώνα , του Γρηγορίου Ναζιανζηνού, του Βασιλείου Καισαρείας και ιδιαίτερα του Γρηγορίου Νύσσης βρίσκονταν υπό την έντονη πλωτινική επιρροή.΄΄

Μέσης Ανατολής .[4] Η αναφορά αυτή κρίνεται απαραίτητη ,γιατί όπως διαπιστώσαμε στα πλαίσια της έρευνας μας, μεγάλη μερίδα της τουρκικής επιστημονική κοινότητας καταβάλει σημαντική προσπάθεια να εκτουρκίσει και να οικειοποιηθεί ολόκληρη την πολιτιστική κληρονομιά του Μικρασιατικού χώρου. Θύμα , βέβαια, αυτής της νοοτροπίας είναι και ο Τζελαλεττίν Ρουμί. Πρόσφατα ο Τούρκος Υπουργός Πολιτισμού[5]Ιστεμίχαν Ταλάι κατηγόρησε το Ιράν ότι επιχειρεί να διεκδικήσει τον Ρουμί επειδή γεννήθηκε στην περσική πόλη Μπάλχ του Χορασάν κι έγραψε τα έργα του στην περσική γλώσσα. Ο κ Υπουργός, όμως, αρνείται να μας πει που στηρίζει την τουρκική καταγωγή του Τζελαλεττίν. Θεωρεί, πιθανότατα, τον μεγάλο Πέρση φιλόσοφο, Τούρκο επειδή έζησε στο Ικόνιο και η πόλη αυτή ανήκει σήμερα στην τουρκική Δημοκρατία! Αλλά και ο κ. Şefik Can στο έργο του Mevlana ve Eflâtun προσπαθεί να αποδείξει ότι ο Τζελαλεττίν δεν έχει καμία σχέση με τον Πλάτωνα και κατηγορεί ορισμένους άλλους Τούρκους επιστήμονες, χωρίς να τους κατονομάζει, επειδή παρομοιάζουν το Ρουμί με τον Πλάτωνα. Ορισμένοι συγγραφείς θέλοντας προφανώς να εξυμνήσουν το Μεβλανά τον αποκαλούσαν Εφλατούν. Στήριζαν ενδεχομένως τον ισχυρισμό τους και σε κάποιες φήμες, σύμφωνα με τις οποίες ο τάφος του Πλάτωνα , βρίσκεται πάνω στην ακρόπολη του Ικονίου[6]. Πιθανότατα όμως, πρόκειται για συμφυρμό του ονόματος του Πλάτωνα, τουρκιστί Εφλατούν , και του Αγίου Αμφιλοχίου, τον οποίο αποκαλούσαν Αμφιλόθεο, ο τάφος του οποίου βρίσκεται πράγματι στο Ικόνιο. Πάντως ακόμα και σήμερα υπάρχει ένα κεφαλόβρυσο που ονομάζεται Εφλατούν πιναρί (Eflâtun Pınarı). Ο λόγος που δόθηκε η ονομασία αυτή στηρίζεται σε έναν αραβικό θρύλο, σύμφωνα με το οποίο , ο Πλάτωνας κατάφερε να σταματήσει τον Κατακλυσμό, κάνοντας τα νερά να τρέξουν κάτω από τη γη.[7]

Στις βιογραφίες που συντάχθηκαν μετά το θάνατό του, ο Μεβλανά προβάλλει ως κορυφαίο πλάσμα της δημιουργίας. Ο ίδιος αδιαφορούσε παντελώς για τυπικότητες και τελετουργίες. Ο γιος του Σουλτάν Βελέτ (πέθανε το 1312) ίδρυσε, μετά το θάνατο του πατέρα του, το Τάγμα των Μεβλεβήδων, το οποίο σταδιακά επεκτάθηκε και αναπτύχθηκε. Οι

---

[4] Για το ελληνικό υπόβαθρο του Αραβομουσουλμανικού κόσμου έχουν γίνει δύο σοβαρές εργασίες. Η μία από τον Σεβασμιότατου Μητροπολίτη Πισιδίας κ. Μεθόδιο Φούγια με τίτλο ΄΄Το ελληνικό Υπόβαθρο του Ισλαμισμού και η άλλη από τον κ. Κωνσταντίνο Ρωμανό με τίτλο ΄΄Ελληνιστικό Ισλάμ΄΄

[5] Εφημερίδα Ακσάμ 14/6/2002

[6] Αυτό αναφέρει ο γεωγράφος Χατζή Κάλφα (Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη τόμος έκτος, σελ.699.

[7] W.K.C. Guthrie, Ο Ορφέας και η αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000.

δραστηριότητες του Τάγματος , αρχικά είχαν τοπικό χαρακτήρα . Κέντρο δράσης του ήταν το Ικόνιο . Δεν υπάρχουν ιστορικά στοιχεία που να βεβαιώνουν τον ακριβή χρόνο λειτουργίας του πρώτου τεκέ των Μεβλεβήδων στα εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η πρώτη γραπτή μαρτυρία αναφέρει ότι ο σουλτάνος Μουράτ Β' (1403-1451) για να δείξει το σεβασμό που έτρεφε προς αυτό το Τάγμα ίδρυσε έναν τεκέ στην Αδριανούπολη. Επίσης, ο σουλτάνος Μεχμέτ Β', ο Πορθητής (1432-1481) ίδρυσε το πρώτο τεκέ τον Μεβλεβήδων στην Κωνσταντινούπολη, τον οποίο εγκατέστησε στο τέμενος Kalenderhane.[8]

Η ουσιαστική δραστηριότητα των Μεβλεβήδων στην Κωνσταντινούπολη αρχίζει την εποχή του σουλτάνου Μπαγεζίτ Β'(1447-1512), με την ίδρυση του Galata Mevlevihanesi (τεκές των Μεβλεβήδων στην περιοχή του Γαλατά). Τον 17ο αιώνα λειτούργησαν και άλλοι τεκέδες στις περιοχές Γενίκαπι, Κασίμπασα και Μπεσίκτας. Την ίδια εποχή η οθωμανική ιθύνουσα τάξη άρχισε να ενδιαφέρεται για τις διδασκαλίες των Μεβλεβήδων και να συχνάζει στους τεκέδες τους.

Τον 17ο αιώνα άρχισαν να ιδρύονται τεκέδες των Μεβλεβήδων σε ολόκληρη τη Βαλκανική Χερσόνησο. Τότε, ιδρύθηκε και ο γνωστός τεκές της Θεσσαλονίκης από τον Ekmekçizade Ahmet Paşa (πέθανε το 1618). Η ημερομηνία γεννήσεως του παραμένει άγνωστη. Από τα ελάχιστα γνωστά βιογραφικά του στοιχεία προκύπτει ότι γεννήθηκε στην Αδριανούπολη. Πατέρας του ήταν ο Sipahi Mehmet Ağa , ο οποίος πιθανότατα ήταν φούρναρης, για αυτό και τον αποκαλούσαν Ekmekçizade. Ο Ahmet Paşa έφυγε από την Αδριανούπολη σε νεαρή ηλικία και πήγε στην Κωνσταντινούπολη , όπου ανέλαβε διάφορα αξιώματα. Διετέλεσε, σε μια κρίσιμη οικονομική περίοδο, defterdar[9]. Κατάφερε να ξεπεράσει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στη δουλειά του, αλλά κατηγορήθηκε πολλές φορές από τους αντιπάλους του για σφετερισμό χρημάτων. Τον τελευταίο χρόνο της θητείας του το 1618, πίστεψε ότι θα αμειφθεί για τις υπηρεσίες του και θα αναρριχηθεί στο αξίωμα του sadrazam (πρωθυπουργός της εποχής). Απογοητεύτηκε πολύ από τον διορισμό του Χαλίλ Πασά , στη θέση που τόσο λαχταρούσε και πέθανε από τη θλίψη του.

[8] Αυτό το τέμενος ήταν πρώην Βυζαντινός ναός. Πιθανότατα ήταν ο ιερός ναός της Μονής Ακαταλήπτου που κατασκευάστηκε τον 7ο μ.Χ αιώνα.

[9] Ο επικεφαλής της οικονομικής υπηρεσίας της Αυτοκρατορίας . M.Zeki Pakalın, Maliye Tarihi, C. II, Ankara, 1978, σελ.231.

Λειτούργησαν και άλλοι τεκέδες Μεβλεβήδων στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Ο Mehmet Onder [10] αναφέρει ότι τεκέδες των Μεβλεβήδων υπήρχαν στη Μυτιλήνη, τη Χίο, τις Σέρρες, τη Λάρισα και τη Δυτική Θράκη. Ο γνωστότερος όλων ήταν ο τεκές της Θεσσαλονίκης.

Η κύρια τελετή των Μεβλεβήδων είναι η μουσική και ο σεμάς , ο περιστροφικός δηλαδή χορός που εκτελείται με ειδικές φορεσιές. Ο χορός αυτός έκανε γνωστό το Τάγμα τους σε ολόκληρο τον κόσμο. Επειδή η μουσική και ο χορός απαγορεύονται στο Ορθόδοξο Ισλάμ, οι Μεβλεβήδες θεωρούνται αιρετικοί.[11] Παρόλα αυτά όμως οι σεϊχηδες τους ασκούσαν ιδιαίτερη επιρροή ακόμα και στους ίδιους τους σουλτάνους.

Ο καθηγητής Χαλίλ Ιναλτζίκ στο βιβλίο του ΄΄Η Οθωμανική Αυτοκρατορία΄΄ (εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1995, σελ. 342) αναφέρει ότι ιδρύθηκαν δεκατέσσερις μεγάλοι και οργανωμένοι τεκέδες στις μεγάλες πόλεις της αυτοκρατορίας και εβδομήντα έξι μικρότεροι στα υπόλοιπα επαρχιακά κέντρα. Όλοι οι Οθωμανοί σουλτάνοι, και ιδιαίτερα ο Μουράτ Β΄ , ο Μπαγιεζίτ Β΄, ο Σελήμ Α΄ κι ο Μουράτ Γ΄ ενδιαφέρθηκαν πολύ για τους Μεβλεβήδες. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι πιθανότατα οι Μεβλεβήδες , πέρα από θρησκευτική, εκπαιδευτική, μυστικιστική δραστηριότητα , μετείχαν κι στα πολιτικά δρώμενα της Αυτοκρατορίας.

Όλοι οι τεκέδες των Μεβλεβήδων υπάγονται σε έναν τσελεμπή που κατοικεί στο Ικόνιο και εκλέγεται μεταξύ των απογόνων του Μεβλανά. Τελευταίος τσελεμπής των Μεβλεβήδων είναι ο Faruk Hemdem Çelebi , εγγονός 22 γενιάς του Ρουμί.[12]

<u>Η εποχή που έζησε</u>

Ο 13ος αιώνας θεωρείται η ακμή του ισλαμικού πνεύματος και η παρακμή του αραβικού κόσμου. [13]Την εποχή αυτή χάνεται η

---

[10] Στο έργο του Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy yayınları, Istanbul, 1998, σελ.260

[11] Επειδή δεν τηρούν την τυπολατρία των Σουννιτών Μουσουλμάνων, στους οποίους ανήκουν, αλλά πίνουν κρασί, χορεύουν κι εκστασιάζονται θεωρούνται κατά κάποιο τρόπο αποσχιστές. Γι αυτόν εξάλλου το λόγο πολλές φορές τους αποκαλούν ακόμα και άθεους.

[12] Τουρκικό περιοδικό Aksiyon 18/24 Δεκεμβρίου 1999

[13] Προφορική διδασκαλία του καθηγητή Mikail Bayram, την οποία επικαλείται ο Ömer Tuncer στο άρθρο του'' 13. yüzyılda Andolu ve Evrensel kültüre kattıkları'' περιοδικό Bilim ve Utopya , Αύgustos 2002

παντοδυναμία των Αράβων και εμφανίζονται στο προσκήνιο άλλα μικρότερα κρατίδια.

Ο Μεβλανά έζησε την χειρότερη περίοδο των Σελτσούκων.[14] Η νομαδική αυτή φυλή των Τούρκων που πήρε το όνομα της από την ηγέτη της Σελτσούκ (Selçuk), ξεκίνησε από το ανατολικό Τουρκεστάν και γύρω στο 970 έφθασαν στη Μπουχάρα. Εκεί σπάστηκαν τον Ισλαμισμό. Ο γιος του Σελτσούκ ο Ασλάν Γιαμπκγού [Arslan Yabğu (;-1035)] μαζί με τον ξάδελφο του Τουγρούλ [Tuğrul (993-1063)] επωφελήθηκαν τις εσωτερικές ταραχές των Γαζνεβίδων και ίδρυσαν το δικό τους κράτος με έδρα το Χαμαδάν της Περσίας. Στη συνέχεια άρχισαν να μάχονται το Βυζάντιο. Ο ανιψιός του Τουγρούλ, ο Αλπ-Ασλάν [Alpaslan (1029-1072)]νίκησε στην περίφημη μάχη του Μανζικέρτ (1071) τους βυζαντινούς και συνέλαβε τον αυτοκράτορα Ρωμανό Διογένη. Μετά από αυτή τους τη νίκη οι Σελτσούκοι κατέλαβαν όλη την ανατολική Μικρά Ασία. Ο σουλτάνος Κιλίτς Ασλάν [Kılıç Aslan (1092-1107)] παντρεύτηκε την κόρη του πρώην βυζαντινού αξιωματικού Τζαχά[15] που είχε εξελιχθεί σε φοβερό πειρατή στην περιοχή του Αιγαίου. Οι σουλτάνοι αυτής της δυναστείας άρχισαν να ονομάζονται κύριοι της Ρωμανίας (Ρούμ).

Το 13ο αιώνα δολοφονήθηκε στο μέτωπο του πολέμου ο σουλτάνος Γκιγιασεττίν Κεϊχουσρέβ Α΄ (Giyasettin Keyhüsrev I- πέθανε το 1211) , γιος του Κιλίτς Ασλάν. Ο δολοφονημένος σουλτάνος ήταν γιος Χριστιανής και είχε παντρευτεί επίσης Χριστιανή, κόρη της αριστοκρατικής οικογένειας των Μαυροζώμηδων.[16]Η εποχή του διαδόχου του, Ιζζεντίν Κεϊκαβούς Α΄(Izzeddin Keykavuş I-πέθανε 1220) πέρασε με πολέμους και αναταραχές, γιατί ήταν αναγκασμένοι να αντιμετωπίζουν τις επιθέσεις των Μογγόλων .

Το Σελτσουκικό κράτος την εποχή της παρακμής του έζησε και ένα διάστημα ανάκαμψης κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Αλαεττίν Κεϊκουμπάτ [Alâeddin Keykubat (1192-1237)] [17]

---

[14] Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlana Celaleddin, Inkilap Kitabevi, Ist, 1959, σελ 3)

[15] Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη, τόμος 11ος σελ.403.

[16] Σπύρος Βρυώνης, Η παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία Εξισλαμισμού (11ος-15ος αιώνας), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996, σελ. 203.

[17] Σημαντικές πληροφορίες για τις σχέσεις των Μεγάλων Κομνηνών του Πόντου και των Σελτσούκων του Ικονίου την περίοδο 1205/1222 βρίσκουμε στη διήγηση του Ibn Bibi, η οποία περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Αλέξη Σαββίδη, Βυζαντινοτουρκικά Μελετήματα, ανατύπωση άρθρων 1981-1990, εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα ,1991.

Ο γιος του Γκιγιασεττίν Κεϊχουσρέβ Β΄ [Giyaseddin Keyhusrev II- (1222-1246)] αναγκάστηκε να πολεμήσει τόσο με τους Μογγόλους, όσο και με τους Χουαραζμιάνους (Harezmliler). Τελικά, ηττήθηκε από τους Μογγόλους και το κράτος των Σελτσούκων έγινε ένα μπεϊλίκι (υποτελής ηγεμονία) των Μογγόλων (1256) [18]. Μετά από πολλούς αδελφοκτόνους αγώνες , εξαφανίστηκε τελικά το 1308.

Η γέννηση του

Ο Τζελαλεττίν Ρουμί γεννήθηκε στην πόλη Μπάλχ του Χορασάν .Η πόλη αυτή βρίσκεται στα βόρεια σύνορα του σημερινού Αφγανιστάν. Εξαιτίας του τόπου γεννήσεως του οι Πέρσες και οι Αφγανοί προτιμούν να τον αποκαλούν ΄΄Balkhi΄΄.[19] Όταν γεννήθηκε ο πατέρας του τον ονόμασε Τζελαλεττίν που σημαίνει ΄΄δόξα της θρησκείας΄΄ (Τζελάλ: Η δόξα και Ντιν: Η θρησκεία)[20] . Αργότερα τον αποκάλεσαν Μεβλανά δηλαδή ο δάσκαλος μας. Βέβαια, Μεβλανά Ρουμί σημαίνει ΄΄Ο δάσκαλος μας ο Ρωμηός΄΄. Όπως είναι γνωστό από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου και για πολλούς αιώνες η λέξη ΄΄ Έλληνας΄΄ είχε χάσει την έννοια της και υποδήλωνε αυτούς που ακολούθησαν τη θρησκεία της αρχαίας Ελλάδος, δηλαδή τους ειδωλολάτρες. Οι Βυζαντινοί χρησιμοποιούσαν τον όρο Ρωμαίοι ή Ρωμιοί για να δείξουν ότι είναι κληρονόμοι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ο ίδιος ο Μεβλανά σύμφωνα με τον καθηγητή Α. Golpinarli[21] αποκαλούσε τους κατοίκους της Μικράς Ασίας και τους Σελτσούκους ξεκάθαρα ΄΄Yunaniyan΄΄ δηλαδή Έλληνες και όχι Ρωμιούς. Σε όλα τα έργα των Οθωμανών, μέχρι το 19ο αιώνα τα εδάφη της Μικράς Ασίας αναφέρονται ως Diyar-ı Rum που σημαίνει τόπο των Ρωμαίων.

Αναμφισβήτητα ο Τζελαλεττίν Ρουμί μελέτησε βαθιά τον Πλάτωνα και όλους τους Νεοπλατωνιστές συγγραφείς. Ήταν γνώστης και λάτρης του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Γνώριζε άριστα την ελληνική γλώσσα και έγραψε ποιήματα στη διάλεκτο που χρησιμοποιούσε ο λαός του Ικονίου.[22]

---

[18] Armstrong Karen, Islam: A short History, A Modern Library Chronicles Book, N.Y., 2000, Σελ. 96 επ.

[19] Annemarie Scimmel, I am Wind, You are Fire, Shambhala Boston & London , 1992, σελ. 11.

[20] Καδιώ Κολύμβα, Ο Αγαπημένος, Αθήνα 1995, σελ. 10.

[21] Στο έργο του Mevlana Celaleddin, Inkilap Kitabevi, Istanbul, 1959, σελ. 207.

[22] Αξιόλογη μελέτη του Δημητρίου Δέδε δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΄΄Τα Ιστορικά΄΄ ,τόμος 10ος, τεύχος 18-19, Ιούνιος-Δεκέμβριος 1993.
Η ελληνική γλώσσα υιοθετήθηκε από τους μουσουλμάνους γραφειοκράτες ενώ η αραβική ανθούσε εκεί που είχε ανθίσει και πριν από τον Μωάμεθ. Οι πάπυροι από τη μικρή πόλη Νεσσάνα στην έρημο Νεγκέβ αποτελούν την κύρια μαρτυρία για την επιβίωση της ελληνικής γλώσσας την εποχή των

Πατέρας του Τζελαλεττίν ήταν ο Sultan-al-ulema Muhammed Bahaeddin Veled, γιος του σοφού Hüseyin Hatibi. Υπήρξε σπουδαίος θεολόγος και κήρυκας του ισλαμικού νόμου, για αυτό του απένειμαν τον τίτλο ΄΄Sultan ulema΄΄, που σημαίνει ΄΄ο βασιλιάς των σοφών΄΄. Μητέρα του ήταν η Μουμίν Χατούν (Mumin Hatun), η οποία μνημονεύεται ως Μαντέρι Σουλτάν (Maderi Sultan) δηλαδή βασιλομήτωρ.

Η οικογένεια του Ρουμί έφυγε από την πόλη Μπαλχ, λίγο πριν την κατακτήσουν οι Μογγόλοι (1220-1221) και μετά από αρκετές περιπλανήσεις έφτασε στην Μικρά Ασία. Αιτία της αναχώρησης του Sultan-al-ulema από την πόλη Μπάλχ ενδεχομένως να είναι η ιδεολογική διαφωνία του με τους άλλους λογίους της εποχής του τον Fahr-i Razi και τον Muhammed Tekiş.[23]

Ο γιος του Τζελαλεττίν Ρουμί , ο Μπαχαεττίν Βελέτ (Bahaeddin Veled) στο έργο του ΄΄Ibtidaname΄΄[24], περιγράφει ανάγλυφα την μετακίνηση της οικογένειας του πατέρα και του παππού του:΄΄ Όταν ο Bahaeddin Veled προσβλήθηκε από τους κατοίκους της πόλης , όταν η ψυχή του αιώνιου βασιλιά πικράθηκε από αυτούς, έλαβε μήνυμα από το Θεό που του έλεγε:

«Ένδοξε βασιλιά αφού αυτοί οι άνθρωποι σε πρόσβαλαν και σε πίκραναν σήκω και φύγε από κοντά τους για να μπορέσω και Εγώ να τους βασανίσω, να τους τυραννήσω». Μόλις έλαβε αυτή την εντολή από το Θεό αναχώρησε από την πόλη Μπάλχ και πήγε στην πόλη Hicaz. Το μυστήριο του μηνύματος λύθηκε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Οι Μογγόλοι επιτέθηκαν στην πόλη και διέλυσαν τον ισλαμικό στρατό. Κατέλαβαν την Μπάλχ και σκότωσαν πολλούς κατοίκους της. Η οικογένεια του Τζελαλεττίν πήγε τελικά στη χώρα των Ρωμιών. Επέλεξε το Ικόνιο , από ολόκληρη την επικράτεια τον Ρωμιών, για νέα πατρίδα της΄΄.

Σύμφωνα με άλλες πηγές [25] η οικογένεια του Τζελαλεττίν πήγε αρχικά στην πόλη Nishapur, όπου συναντήθηκαν με τον περίφημο σούφι Φεριντούν Αττάρ (Feridun Attar). Ο σοφός αυτός άνθρωπος εντυπωσιάστηκε από τον μικρό Τζελαλεττίν και είπε στον πατέρα του:΄΄ Νομίζω ότι ο γιος σου σύντομα, θα καεί από το θείο έρωτα και θα

Ουμαγιάδων χαλίφηδων . Glen W.Bowerock , Ο Ελληνισμός στην ύστερη αρχαιότητα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996, σελ.160.

[23] A.Gölpinarlı, Mevlana Celaleddin, Inkilap Kitabevi, Istanbul, 1959.

[24] Στις σελίδες 90-91.

[25] A.Gölpinarlı, Mevlana Celalettin, Inkilap Kitabevi, Istanbul, 1959.

σκορπίσει φωτιές στις καρδιές των ανθρώπων''. Δώρισε στον μικρό Ρουμί το βιβλίο του ''Esrar-name'', ο οποίος το λάτρεψε. Μετά από χρόνια , όταν έγραφε το ''Μεσνεβί'' του δεν παρέλειψε να αναφέρει σε αυτό ιστορίες από το έργο που του χάρισε ο Αττάρ. Στο Divan-ι Kebir (Ντιβάνι-Κεμπίρ) του μάλιστα γράφει για τον Αττάρ:

'' Ο Αττάρ ήταν πνεύμα, ψυχή και ο Σεναΐ (Senai) τα δυο του μάτια. Εμείς ήρθαμε στον κόσμο της αλήθειας μετά τον Αττάρ και το Σεναΐ. Και τους ακολουθήσαμε''.[26]

Στη συνέχεια η οικογένεια πήγε στη Βαγδάτη, όπου συναντήθηκε με τον σπουδαίο Πέρση μυστικιστή ποιητή Ιμπνί Αραμπί (Ibn-i Arabi). Στο χώρο της Μικράς Ασίας εγκαταστάθηκαν πρώτα στο Έρζιντζαν (Κελτζηνή) και στο Άκσεχηρ (Φιλομήλιο) και μετά στα Λάρανδα που ανήκαν στα εδάφη του βασιλείου των Σελτσούκων. Ο άρχοντας της πόλης Εμίρ Μουσά (Emir Musa), έχτισε μια Θεολογική Σχολή στην οποία δίδασκε ο πατέρας του Ρουμί. Η οικογένεια έμεινε επτά περίπου χρόνια στα Λάρανδα. Εκεί ο εικοσάχρονος Ρουμί νυμφεύτηκε την Γκεφχέρ Χατούν (Gevher Hatun). Οι δυο αυτοί σπάνιοι άνθρωποι ένωσαν τη ζωή τους την άνοιξη του 1225[27]. Απέκτησαν δυο γιους τον Σουλτάν Βελέτ (Sultan Veled) τον Αλαεττίν Τσελεμπί (Alaeddin Çelebi).

Μετά την επτάχρονη παραμονή στα Λάρανδα ο Sultan-ul-ulema έλαβε πρόσκληση του Σελτσούκου σουλτάνου Alâeddin Keykubat να έρθει στο Ικόνιο, την πρωτεύουσα του κράτους, για μόνιμη εγκατάσταση δική του και της οικογένειας του.

Η εκπαίδευση του

Ο Σουλτάν Βελέτ αναφέρει ότι ο παππούς του, Sultan-ul- ulema Muhammed Bahaeddin Veled πέθανε στις 12 Ιανουαρίου 1231. Δυο χρόνια μετά την εγκατάσταση της οικογένειας στο Ικόνιο. Ο θάνατος του προκάλεσε μεγάλη συγκίνηση. Άνδρες και γυναίκες οδύρονταν για το θάνατο του. Βασιλείς, άρχοντες και σοφοί από όλο τον κόσμο παρακολούθησαν την κηδεία του και πένθησαν μια ολόκληρη εβδομάδα, στο τέλος της οποίας πρόσφεραν δωρεά φαγητά για την ανάπαυση της

[26] Sefik Can, Mevlana,Ötüken Neşriyat, Istanbul, 1999.
[27] Sefik Can, Mevlana, Ötüken Neşriyat, Istanbul, 1999

ψυχής του. Ο Ρουμί διαδέχθηκε τον πατέρα του ως ιεροκήρυκας και δημόσιος κήρυκας φετβάδων[28].

Ένα χρόνο μετά το θάνατο του Sultan-ul ulema έφθασε στο Ικόνιο ένας μαθητής του, ο Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizi που ήθελε να τον επισκεφθεί. Εκεί πληροφορήθηκε το θάνατο του και γνώρισε το γιο του Τζελαλεττίν. Ο Σουλτάν Βελέτ στο έργο του Ibtidaname[29] αναφερόμενος στη συνάντηση των δύο ανδρών γράφει:'' Ο Burhanettin είπε στον νεαρό Τζελαλεττίν '' Οι γνώσεις που έχεις είναι μοναδικές. Είσαι ένας εκλεκτός στρατιώτης, αλλά ο πατέρας σου είχε κατακτήσει την αλήθεια. Άφησε τα πολλά λόγια και προσπάθησε να του μοιάσεις. Να εργαστείς σκληρά για να γίνεις πραγματικός διάδοχος του και να φωτίσεις τον κόσμο σαν τον ήλιο''.

Ο Ρουμί αφοσιώθηκε στον μαθητή του πατέρα του και έζησε κοντά του επτά ολόκληρα χρόνια , μέχρι δηλαδή το θάνατο του Burhanettin. Η φωτεινή προσωπικότητα αυτού του ανθρώπου επηρέασε πολύ τον Ρουμί, ο οποίος βρήκε σε αυτόν τον πνευματικό πατέρα που αναζητούσε μετά την απώλεια του φυσικού του γονέα και σοφού δασκάλου του.[30]

Ο Εφλακί (Eflaki Şemsettin Ahmet Dede)[31] αναφέρει ότι ο Ρουμί ολοκλήρωσε τις σπουδές του την περίοδο της μαθητείας του δίπλα στον Seyyid Burhaneddin Tirmizi. Με την έγκριση του σεΐχη του σπούδασε στην Αντιόχεια στο μεντρεσέ[32] Halaviyye δίπλα στον φημισμένο δάσκαλο Kemaleddin-Ibn-Al-Adim. Συνέχισε τις σπουδές του στη Δαμασκό, στο μεντρεσέ Maksiddiye.

Ο καθηγητής Abdülbaki Gölpınarlı[33], όμως, υποστηρίζει ότι ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθούν αυτές οι σπουδές μέσα σε χρονικό διάστημα επτά ετών. Εάν υποθέσουμε, λέει, ότι ο χρόνος της μύησης του κράτησε 1001 μέρες , συμπληρώνουμε ήδη ένα διάστημα περίπου πέντε ετών. Ο Golpinarli πιστεύει ότι η εκπαίδευση του Τζελαλεττίν άρχισε από την εποχή που η οικογένεια του βρισκόταν ακόμα στην πόλη Μπάλχ. Χάρη

---

[28] Γνωμοδοτήσεις θρησκευτικού νόμου

[29] Σελ.195-196

[30] Sefik Can, Mevlana, Ötüken , Istanbul 1999

[31] Δεν είναι γνωστή η ημερομηνία γεννήσεως του. Γνωρίζουμε ότι πέθανε στο Ικόνιο το 1360. Σπουδαίο έργο του είναι το'' Menakibu' l-Arifin'', που γράφτηκε στα περσικά και μεταφράστηκε στα τουρκικά το 1400. Πρόσφατη μετάφραση του με τίτλο ''Ariflerin menkibeleri'' κυκλοφόρησε στην Κωνσταντινούπολη το 1986-1987. Το έργο του μεταφράστηκε και στα γαλλικά από τον Cl.Huart με τίτλο '' Les saints des dervishes tourneurs, Paris 1922 δυο τόμοι.

[32] Θεολογική Σχολή

[33] Στο έργο του Mevlana Celalettin, Inkilap Yayinlari, Istanbul, 1959

στον πατέρα του είχε τη δυνατότητα και την ευκαιρία να γνωρίσει όλους τους σπουδαίους επιστήμονες της εποχής του. Αναμφισβήτητα η επαφή με αυτούς τους φωτεινούς ανθρώπους ήταν η καλύτερη εκπαίδευση του νεαρού Ρουμί.

Ο Τζελαλεττίν πιθανότατα επισκέφθηκε την Αντιόχεια και τη Δαμασκό μεταξύ των ετών 1221-1228 , κατά την επιστροφή του από το ιερό προσκύνημα που έκανε μαζί με τον πατέρα του στη Μέκκα. Ενδέχεται , λοιπόν, να επισκέφθηκε τα μέρη που αναφέρει ο Εφλακί για δεύτερη φορά.

Ο Seyyid Burhaneddin πέθανε στην Καισαρεία, το 1241. Μόλις ο Τζελαλεττίν πληροφορήθηκε το θάνατο του έτρεξε εκεί, μάζεψε τα βιβλία του και τα μετέφερε στο Ικόνιο. Δεν ξέχασε ποτέ το δάσκαλο του, τον οποίο αναφέρει στα έργα του , κυρίως στο Fihi ma fih. Μετά το θάνατο του δασκάλου του άρχισε να διδάσκει στο μεντρεσέ του Ικονίου. Ταυτόχρονα έκανε ατελείωτες συζητήσεις με αυτούς που αναζητούσαν την αλήθεια. Με τον εμπνευσμένο λόγο του είχε προσελκύσει πολλούς μαθητές δίπλα του.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ο Σεμς από την Ταυρίδα

Την εποχή εκείνη έφτασε στο Ικόνιο ένας παράξενος άνθρωπος που έμελλε να αλλάξει την ζωή του Τζελαλεττίν. Ο άνθρωπος αυτός ήταν ο Σεμς από την Ταυρίδα της Περσίας (Tebrizli Şemseddin). Οι δύο άνδρες συναντήθηκαν στις 23 Οκτωβρίου 1244.[34] Ο Τζελαλεττίν βρήκε στο πρόσωπο του ρακένδυτου αυτού δερβίση το Θεό που αναζητούσε σε όλη του τη ζωή.

Δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για τη ζωή του Σεμς. Ο Εφλακί γράφει ότι πατέρας του Σεμς ήταν ο Melikdat oğlu Ali. Από το έργο του Makaalat φαίνεται ότι είχε κάνει πολύ καλές σπουδές και είχε πολλές γνώσεις. Επειδή δεν έμενε μεγάλο χρονικό διάστημα σε ένα μέρος τον αποκαλούσαν ''Sems-i perende'', δηλαδή ''ιπτάμενο Σεμς''. Σύμφωνα με την ίδια πηγή ο Σεμς ήταν δάσκαλος στην Ερζερούμ και είχε καταφέρει μάλιστα να διδάξει το Κοράνι σε ένα παιδί μέσα σε διάστημα τριών μόνο μηνών.

[34] Η ημερομηνία αυτή αναφέρεται στο έργο του Σεμς Makaalat.

Ο Sipesahlar[35] θεωρεί τον Σεμς , Άγιο και μάλιστα ισάξιο με τον Μωϋσή και τον Ιησού ενώ ο Σουλτάν Βελέτ στο έργο του Ibtida-name παρομοιάζει την συνάντηση του Σεμς και του Ρουμί με τη συνάντηση του Μωϋσή και του Προφήτη Ηλία.

Ο Σεμς ταξίδευε διαρκώς με απλά ρούχα σαν έμπορος και όχι στολισμένος με φανταχτερές στολές σαν σεΐχης. Μόλις είδε τον Τζελαλεττίν είπε:΄΄ Είδα στο Μεβλανά τον Κύριο μου που αναζητούσα σε όλη μου τη ζωή΄΄. Όταν συναντήθηκαν οι δύο άνδρες ο Τζελαλεττίν ήταν πενήντα ετών και ο Σεμς γύρω στα εξήντα. Ο Ρουμί πίστεψε ότι ο Σεμς ήταν ο κατάλληλος καθοδηγητής για την ένωση του με το Θεό , για αυτό υποτάχθηκε αμέσως στις εντολές του. Ο Sipesahlar αναφερόμενος στη συνάντηση των δύο ανδρών γράφει:
΄΄Ο Σεμς ρώτησε τον Μεβλανά ΄΄Ποιος είναι ανώτερος ο Μωάμεθ ή ο Μπαγιεζίτ;΄΄
Ο Μεβλανά του είπε:΄΄ Τι είδους ερώτηση είναι αυτή. Ασφαλώς και ανώτερος είναι ο Μωάμεθ΄΄.
Ο Σεμς συνέχισε :΄΄Καλά, ο Μωάμεθ έλεγε ΄΄Μερικές φορές σκιάζεται η ψυχή μου. Για αυτό προσφεύγω στο Θεό εβδομήντα φορές και ζητώ άφεση των αμαρτιών μου. ΄΄ Ενώ ο Μπαγιεζίτ λέει:΄΄ Δεν έχω ελλιπείς ιδιότητες. Η δημιουργία μου είναι το μεγαλύτερο γεγονός. Κάτω από το ράσο που φοράω δεν βρίσκεται κανείς άλλος παρά μόνο ο Θεός΄΄.
Τότε ο Μεβλανά του είπε:΄΄ Ο Μωάμεθ ανέβαινε καθημερινά εβδομήντα έδρες και αξιώματα. Κάθε φορά που ανέβαινε πιο πάνω ντρεπόταν για τις γνώσεις που είχε όταν ήταν στο κατώτερο στάδιο. Ο Μπαγιεζίτ όμως εξεπλάγη στο πρώτο στάδιο στο οποίο ανήλθε ,τα έχασε και είπε αυτά τα λόγια.΄΄

Τότε οι δύο άνδρες αγκαλιάστηκαν και κάθισαν επί έξι μήνες στο ίδιο κελί συζητώντας ατελείωτες ώρες΄΄.[36] Για το δεσμό φιλίας που ένωσε τους δυο άνδρες ο Σουλτάν Βελέτ γράφει (Ibdidaname):
΄΄ Όταν ο λαός είδε αυτή την αγάπη, αυτό τον ενθουσιασμό, αυτό το δεσμό ζήλεψε και άρχισε τις επικρίσεις. Οι Σεϊχηδες, οι άρχοντες αναρωτιόντουσαν ΄΄Τι είδους άνθρωπος είναι αυτός ο Σεμς που οδήγησε το Μεβλανά σε αυτή την κατάσταση; Αφού εμείς δεν διακρίνουμε τίποτα το ξεχωριστό σε αυτό τον άνθρωπο, τι του βρίσκει ο Μεβλανά και τον θεωρεί σπουδαίο άνθρωπο;΄΄

---

[35] Sipesahlar Tercümesi, Midhat Bahari, σελ. 164. Ο Sipesahlar Feridun Bin Ahmet ήταν διοικητής του στρατού των Σελτσούκων . Είναι γνωστό ότι έζησε σαράντα χρόνια στην υπηρεσία του Μεβλανά. Έγραψε το Risale-i Sipesahlar ve menakib-i hüdavendigar, το οποίο συμπλήρωσε ο γιος του.
[36] Şefik Can, Mevlana, Ötüken , Istanbul , 1999, σελ. 49

Όταν ο Σεμς είδε ότι η κατάσταση ξεπέρασε τα όρια έφυγε ξαφνικά από το Ικόνιο στις 15 Φεβρουαρίου του 1246, δεκαπέντε δηλαδή μήνες και είκοσι ημέρες μετά την άφιξη του. Η αναχώρηση του προκάλεσε μεγάλη θλίψη στον Ρουμί, ο οποίος τον αναζητούσε διαρκώς. Ήθελε οπωσδήποτε να τον βρει.

Ξεγελάστηκαν όλοι όσοι πίστεψαν ότι ο Τζελαλεττίν θα συνέλθει μετά την αναχώρηση του Σεμς και θα ξαναρχίσει τη διδασκαλία του. Ήταν εξοργισμένος με αυτούς που έγιναν αιτία να φύγει ο Σεμς από κοντά του και έστειλε το γιο του Σουλτάν Βελέτ στη Δαμασκό να τον αναζητήσει και να του προσφέρει ακόμα και χρήματα για να επιστρέψει στο Ικόνιο. Όταν ο Σουλτάν Βελέτ βρήκε τον Σεμς , αυτός αρνήθηκε να πάρει τα χρήματα που του πρόσφερε και του είπε:'' Εμένα μου αρκεί η επιθυμία του Τζελαλεττίν'' και επέστρεψε στο Ικόνιο.

Όλοι όσοι τον κατηγόρησαν και τον εξανάγκασαν να φύγει έσπευσαν να του ζητήσουν συγνώμη. Ο Σεμς φέρθηκε μεγαλόψυχα και τους συγχώρεσε. Τότε άρχισαν να οργανώνουν στον τεκέ τους σεμά (sema)[37], κατά τη διάρκεια των οποίων οι μυημένοι έφταναν σε θρησκευτική έκσταση μέσω της μουσικής και του χορού.

Μετά από λίγο καιρό άρχισαν να κυκλοφορούν πάλι δυσάρεστες φήμες για τον Σεμς. Αυτή τη φορά τα πράγματα ήταν πιο σοβαρά, γιατί στο σκάνδαλο ήταν αναμεμιγμένος και ο δευτερότοκος γιος του Τζελαλεττίν, ο Αλαεττίν Τσελεμπί (Alaeddin Çelebi).[38]Ο Σεμς είχε νυμφευθεί τη θετή κόρη του Τζελαλεττίν την Κιμιά (Kimya), την οποία λάτρευε. Δυστυχώς η νεαρή κοπέλα λίγο μετά το γάμο της πέθανε. Επειδή ήταν χειμώνας η οικογένεια φρόντισε να παραχωρήσει μια γωνιά στους νεόνυμφους στην αίθουσα που είχε τζάκι. Ο δευτερότοκος όμως γιος της οικογένειας Αλαεττίν Τσελεμπή, πιθανότατα από πείσμα, περνούσε από αυτό τον ιδιαίτερο χώρο του ζεύγους κάθε φορά που ήθελε να επισκεφθεί τον πατέρα του. Όταν ο Σεμς είδε μια μέρα τον νερό Τσελεμπή να περνά από το χώρο του θύμωσε και του απαγόρευσε τη διέλευση από εκείνο το χώρο. Αυτοί που δεν συμπαθούσαν τον Σεμς ενοχλήθηκαν από τη

---

[37]'' Οι δερβίσηδες συγκεντρώνονταν στο μοναστήρι μαζί με τους φιλοξενούμενους τους για κοινό δείπνο, μετά το οποίο χόρευαν θρησκευτικό χορό συνοδευόμενο από μουσικά όργανα: φλάουτο, ντέφι, ρεμπάπ (είδος κιθάρας) και κεμάν (πρωτόγονο όργανο που θύμιζε βιολί) . Οι ορθόδοξοι θεολόγοι του Ισλάμ αντέδρασαν με σφοδρή επίθεση κατά της τελετουργίας αυτής. Εκείνοι όμως που έπαιρναν μέρος στο σεμά ένιωθαν ότι έφταναν σε θρησκευτική ένωση με το Θεό, που τους επέτρεπε έτσι να βλέπουν ένα από τα γνωρίσματά Του''. Σπύρος Βρυώνης, Η Παρακμή του Μεσαιωνικού ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία του εξισλαμισμού, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σελ. 339.

[38] Abdülbaki Gölpınarli, Mevlana Celaleddin, Inkilap, Istanbul 1959, σελ. 81.

συμπεριφορά του. Πώς είναι δυνατόν έλεγαν ένας ξένος να απαγορεύει στο γιο την είσοδο στο σπίτι του ίδιου του , του πατέρα.

Όταν ο Σεμς πληροφορήθηκε αυτά τα σχόλια πήγε στον Σουλτάν Βελέτ και του είπε: ΄΄Θέλουν να με χωρίσουν από τον Τζελαλεττίν. Αυτή τη φορά θα φύγω, αλλά κανείς δεν θα μπορέσει να βρει τα ίχνη μου. Στο τέλος θα πουν ότι με δολοφόνησε ένας εχθρός μου΄΄. Όλα έγιναν όπως τα είπε. Χάθηκε ξαφνικά μια μέρα από το Ικόνιο. Από τον Σουλτάν Βελέτ πληροφορούμαστε ότι ο Ρουμί πήγε δυο φορές μέχρι τη Δαμασκό για να βρει τον Σεμς. Όταν βεβαιώθηκε ότι ο φίλος και δάσκαλος του ήταν πια νεκρός συγκλονίστηκε. Ο Σουλτάν Βελέτ γράφει στο Ibdidaname :΄΄ Δεν έπαψε ούτε μια στιγμή να ακούει μουσική και να χορεύει τον στροβιλοειδή χορό, με τη συνοδεία του νέϊ, του καλαμένιου αυλού. Δεν ξεκουράστηκε ούτε μια στιγμή , μέρα και νύχτα. Είχε γίνει μουφτής και ποιητής. Είχε γίνει ασκητής. Είχε μεθύσει από αγάπη και το μεθύσι αυτό δεν ήταν από το κρασί των σταφυλιών. Η φωτισμένη ψυχή πίνει μόνο το κρασί της αγάπης΄΄.

Οι Μεβλεβήδες θεωρούν τον Σεμς ένα είδος Mehdi (Μεσσία) και πιστεύουν ότι μια μέρα θα ανοίξει η πύλη της κεντρικής εισόδου του τεκέ στο Ικόνιο και θα εμφανιστεί ο Σεμς.

Μεταξύ αυτών που θεωρήθηκαν ένοχοι για το θάνατο του Σεμς ήταν ο δευτερότοκος γιος του Τζελαλεττίν, ο Αλαεττίν Τσελεμπή. Όταν πέθανε ο Αλαεττίν το 1262 ο πατέρας του δεν πήγε στην κηδεία του και δεν προσευχήθηκε για την ανάπαυση της ψυχής του.

Ο R. A. Nicholson στο έργο του ΄΄Selected poems from the Divani Shamsi Tabriz΄΄[39] παρομοιάζει τον Σεμς με τον Σωκράτη. Διασώθηκαν χάρη στον μαθητή του το Μεβλανά όλα όσα είπε. Όπως ο Σωκράτης δημιούργησε τον Πλάτωνα έτσι και ο Σεμς δημιούργησε το Μεβλανά. Κι αντίστροφα όπως ο Πλάτωνας δόξασε το Σωκράτη έτσι κι ο Μεβλανά δόξασε το Σεμς. Το έργο Makalaat δεν το έγραψε ο ίδιος ο Σεμς αλλά οι μαθητές του που κρατούσαν σημειώσεις κατά τη διάρκεια των παραδόσεων του. Για αυτό είναι ασύντακτο και μοιάζει με ένα είδος εγκυκλοπαίδειας που παρέχει πληροφορίες σε βασικά θέματα του σουφισμού.

[39] Πρώτη έκδοση 1898 και επανεκδόσεις 1952, 1994 του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ.

Ο Σουλτάν Βελέτ υποστηρίζει[40] ότι ''ο Σεμς υπήρξε ο Προφήτης του Τζελαλεττίν. Εάν δεν τον συναντούσε θα παρέμενε ένας απλός σεΐχης ανάμεσα στους πολλούς σούφι. Ο Σεμς εξύψωσε το πνεύμα του Ρουμί και ένιωσε τη θεία έκσταση. Ο Τζελαλεττίν βέβαια ήταν προετοιμασμένος για αυτή την ψυχική και πνευματική υπέρβαση. Ήταν το φυτίλι του λυχναριού που περίμενε μια σπίθα για να ανάψει και να φωτίσει τον κόσμο. Η σπίθα αυτή ήταν ο Σεμς. Όταν όμως άναψε αυτή η φλόγα ήταν τόσο δυνατή, τόσο εκθαμβωτική που έκανε ακόμα και το Σεμς να περιστρέφεται γύρω της. Ο Ρουμί είδε στο πρόσωπο του Σεμς όλη την αλήθεια για τον αόρατο και τον ορατό κόσμο. Είδε τον ίδιο τον εαυτό του, ερωτεύτηκε την ύπαρξη του και τη δόξασε με τους στίχους του.''

Ο Τζελαλεττίν δεν ξέχασε ποτέ τον Σεμς. Μετά το θάνατο του πέρασε μια περίοδο οδύνης και περισυλλογής. Αργότερα βρήκε τη γαλήνη που αναζητούσε. Τότε μπήκε στη ζωή του ο χρυσοχόος Σελαχαττίν (Selahaddin).

Ο Selahaddin Feridun γεννήθηκε στο χωριό Kamil του Ικονίου. Πατέρας του ήταν ο Yağıbasan , επαγγελματίας ψαράς. Ο Σελαχαττίν ήρθε στο Ικόνιο και έμαθε την τέχνη του χρυσοχόου. Εκεί γνώρισε τον δάσκαλο του Μεβλανά τον Burhaneddin Muhakkik Tirmizi κι έγινε μαθητής του. Όταν ο Burhaneddin έφυγε από το Ικόνιο και εγκαταστάθηκε στην Καισαρεία, ο Σελαχαττίν επέστρεψε στο χωριό του, νυμφεύτηκε και απέκτησε παιδιά.

Κάποια φορά ο Σελαχαττίν πήγε στο Ικόνιο και παρακολούθησε την προσευχή της Παρασκευής στο τέμενος Ebufazil. Εκεί άκουσε το κήρυγμα του Τζελαλεττίν και νόμισε ότι ξαναβρήκε τον σεΐχη του τον Burhaneddin. Όρμησε στο αναλόγιο κι έσκυψε και φίλησε τα πόδια του Ρουμί. Το περιστατικό αυτό συνέβη μετά το θάνατο του Burhaneddin (1241) και πριν την άφιξη του Σεμς στο Ικόνιο (1244).[41]

Για τη σχέση των δυο ανδρών ο Sipesahlar αναφέρει ότι ο Τζελαλεττίν περνούσε μια μέρα από το χρυσοχοείο του Σελαχαττίν και τον είδε να χτυπάει με το σφυρί του ένα κομμάτι χρυσό. Η εικόνα που έβλεπε του προκάλεσε τέτοια έκσταση που άρχισε αμέσως το σεμά. Όταν ο Σελαχαττίν αντιλήφθηκε τι συνέβη άρχισε να χτυπάει ακόμα πιο πολύ το μέταλλο αδιαφορώντας για τη ζημιά που θα του προκαλούσε.

---

[40] A.Gölpinarli, Mevlana Celalettin , Inkilap, Istanbul 1959, σελ. 97.
[41] A.Gölpinarli, Mevlana Celaleddin, Inkilap, Istanbul, 1959 σελ. 104 επ.

Ο ίδιος ο Ρουμί αναφερόμενος σε αυτό το περιστατικό λέει ότι μόλις τον είδε ο Σελχαττίν παράτησε τη δουλειά του στους βοηθούς του και βγήκε έξω από το μαγαζί. Αγκάλιασε , φίλησε το Ρουμί και άρχισε να στροβιλίζεται μαζί του. Ήταν όμως πολύ αδύναμος από τη νηστεία και την ταλαιπωρία στην οποία υπέβαλε το ηλικιωμένο κορμί του για να μυηθεί στο μυστικισμό. Ζήτησε συγνώμη από τον Ρουμί και σταμάτησε να χορεύει μαζί του. Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Τζελαλεττίν άρχισε να χορεύει το μεσημέρι και σταμάτησε τελικά αργά το απόγευμα.

Εξαπατήθηκαν όσοι πίστεψαν ότι ο Ρουμί θα εύρισκε τον εαυτό του μετά το θάνατο του Σεμς. Γιατί ο Τζελαλεττίν συνδέθηκε αυτή τη φορά στενά με τον Σελαχαττίν και αγνόησε όλους τους άλλους μαθητές του.
Τότε άρχισαν πάλι τα δυσμενή σχόλια. ΄΄Γλιτώσαμε από τον έναν και μας ήρθε ο άλλος. Ο καινούργιος είναι χειρότερος από τον προηγούμενο. Ο Σεμς ήταν τουλάχιστον θεόπνευστος και μορφωμένος. Καλύτερα να έμενε εκείνος, γιατί ήταν λεπτός, ευγενικός και όχι σκληρός και άξεστος σαν τον Σελαχαττίν. Τον Σελαχττίν τον γνωρίζουμε από παιδί δεν ξέρει ούτε να γράψει, ούτε να διαβάσει. Με ποια προσόντα λοιπόν είναι ανώτερος από εμάς; Είναι αναλφάβητος. Ανίκανος να ξεχωρίσει το καλό από το κακό. Πώς μπόρεσε ένας σοφός σαν τον Ρουμί να παρασυρθεί από αυτό το άτομο;΄΄[42]

Ο Σελαχαττίν ήταν σοβαρός και εγκρατής. Αυτά τα δύο προσόντα του εντυπωσίασαν τον Μεβλανά . Μιλούσε με το στόμα της ψυχής του και όποιος τον γνώριζε εντυπωσιαζόταν από την ηρεμία και τη γαλήνη του. Κατάφερνε να χαλιναγωγεί τον ενθουσιασμό του Ρουμί.[43]

Ο Τζελαλεττίν πάντρεψε τελικά το γιο του Σουλτάν Βελέτ με την κόρη του Σελαχαττίν την Fatima Hatun και έζησε δέκα ευτυχισμένα χρόνια μαζί με τον αγαπημένο φίλο και συμπέθερο του που πέθανε το Δεκέμβριο του 1258. Ο Ρουμί τον έθαψε σε έναν τάφο που βρισκόταν στα αριστερά του τάφου του πατέρα του Sultan-al-Ulema.

Μετά το θάνατο του Σελαχαττίν , ο Ρουμί στράφηκε στο μαθητή του Χιουσαμεττίν Τσελεμπή (Hüsameddin Çelebi), τον οποίο όρισε και διάδοχο του. Όπως αναφέρει ο γιος του Σουλτάν Βελέτ (Ibtidanme) κάποιος ρώτησε μια μέρα τον Μεβλανά ΄΄Ποιος από τους τρεις αντιπροσώπους σου είναι ανώτερος;΄΄ Και εκείνος του απάντησε:΄΄Ο Σεμς έμοιαζε με τον ήλιο. Ο Σελαχαττίν με το φεγγάρι και ο Χιουσαμεττίν με

[42] Ibtidaname σελ. 71.
[43] Όλα αυτά αναφέρονται στο έργο του Σουλτάν Βελέτ Ibtidaname.

τα άστρα. Εάν προσκολληθείς στον ποδόγυρο ενός εξ αυτών γίνεσαι αθάνατος΄΄.

Το πραγματικό όνομα του Χιουσαμεττίν είναι Hüsameddin Hasan και είχε γεννηθεί στο Ικόνιο το 1225. Παππούς του ήταν ο Κούρδος σεΐχης Şeyh Taceddin Ebu'l Vefa που πέθανε στη Βαγδάτη το 1107.
Ο Χιουσμεττίν ανήκε στο δόγμα των Safi Σουννιτών ενώ ο Ρουμί στο δόγμα των Hanefi Σουννιτών. Όταν ο Χιουσαμεττίν θέλησε να αλλάξει δόγμα ο Ρουμί δεν του το επέτρεψε. Θέλοντας έτσι να δείξει την ανεξιθρησκία του.

Πότε και πως γράφτηκε το Μεσνεβί

Ένα βράδυ ο Χιουσαμεττίν βρήκε μόνο του το Μεβλανά . Ήταν η ευκαιρία που περίμενε. Συζήτησε αρκετές ώρες μαζί του για τον Senai (Σεναΐ) τον Attar και τα έργα τους. Παρακάλεσε τον Μεβλανά να γράψει κι αυτός ένα έργο που θα καθοδηγεί τους δερβίσηδες.[44] Αυτή η σκέψη είχε ήδη ωριμάσει στο νου του Τζελαλεττίν. Μόλις άκουσε τα λόγια του Χιουσαμμετίν έβγαλε μέσα από το σαρίκι του ένα χαρτί πάνω στο οποίο ήταν γραμμένοι οι πρώτοι 18 στίχοι του Μεσνεβί. Πλησίασε τον Χιουσαμεττίν και του είπε:΄΄Εγώ θα λέω και εσύ θα γράφεις΄΄. Εκείνος δέχθηκε αμέσως με ενθουσιασμό αυτό το σπουδαίο καθήκον. Από εκείνη τη στιγμή δεν απομακρύνθηκε ούτε λεπτό δίπλα από τον Ρουμί.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Μεβλανά ήταν η μεγαλοφυία, η δυνατή μνήμη, η ικανότητα του να κάνει διάφορους συνειρμούς με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Η υπερφυσική διορατικότητα του, η ευαισθησία και ο πλούσιος συναισθηματικός του κόσμος. Ο Ρουμί μιλούσε την ώρα του σεμά, την ώρα που έτρωγε, ακόμα και την ώρα του χαμάμ και ο Χιουσαμεττίν έγραφε όλα όσα έλεγε. Έτσι ακριβώς γράφτηκε το Μεσνεβί. Οι δυο άνδρες ξενυχτούσαν πολλές φορές συζητώντας και γράφοντας υπέροχα κείμενα. Όλα αυτά αναφέρονται στο Μεσνεβί και το κάνουν πολλές φορές να φαίνεται άνειρμο.

Το Μεσνεβί δεν ακολουθεί καμία δογματική μέθοδο, ούτε καμία κλασσική τεχνοτροπία. Δεν είναι ένα έργο που κάθισε μήνες και χρόνια να σκεφθεί ο ποιητής του το μέτρο που θα ακολουθήσει και τις παρομοιώσεις που θα κάνει. Είναι έργο που βασίζεται κυρίως στο συνειρμό. Υπάρχει μια αταξία στη μορφή του σαν την αταξία που υπάρχει στον κόσμο. Την ώρα που ο Ρουμί αφηγείται κάτι, θυμάται

[44] Şefik Can, Mevlana, Ötüken, Istanbul, 1999 σελ.73

ξαφνικά ένα άλλο περιστατικό το οποίο αναφέρει αμέσως. Το περιστατικό όμως αυτό του υπενθυμίζει μια άλλη ιστορία. Με την νέα αυτή ιστορία αισθάνεται την ανάγκη να διευκρινίσει μια αρχή του μυστικισμού και τη στιγμή που την περιγράφει προσθέτει και μια παροιμία που τον οδηγεί πολλές φορές σε μια άλλη ιστορία την οποία δεν ολοκληρώνει και επιστρέφει στην πρώτη ιστορία από όπου ξεκίνησε. Αυτή η ακαταστασία θα λέγαμε επικρατεί σε όλο το έργο. Αυτός όμως ο τρόπος γραφής προκαλεί στον αναγνώστη μια ψυχική αναταραχή και ευφορία .

Το Μεσνεβί παρουσιάζει τέτοιες συναισθηματικές μεταβολές που μοιάζει με το κύμα της φουρτουνιασμένης θάλασσας που σκάει πάνω στην ακτή, ηρεμεί για λίγο και μετά ξαναγίνεται το ίδιο μανιασμένο όπως ήταν πριν. Οι αχτίδες του ηλίου και το φως του φεγγαριού που φωτίζουν αυτή την αφρισμένη θάλασσα την κάνουν να φαίνεται κάθε λεπτό και πιο διαφορετική.[45]

Το έργο του Ρουμί διατηρεί μια αφηγηματική μορφή και επειδή ακολουθεί το ίδιο ποιητικό μέτρο (που ονομάζεται ramal) από την αρχή μέχρι το τέλος γίνεται σε πολλά σημεία κουραστικό. Μεσνεβί εξάλλου ονομάζεται το είδος της ποίησης που αποτελείται από ομοιοκατάληκτα δίστιχα. Μοιάζει με τις στάλες της βροχής που πέφτουν με τον ίδιο μονότονο ρυθμό για μεγάλο χρονικό διάστημα και προκαλούν θλίψη στον άνθρωπο.

Δεν μπορεί κανείς να πει με ακρίβεια πότε άρχισε να γράφεται και πότε ολοκληρώθηκε το Μεσνεβί. Από το περιεχόμενο του εικάζεται ότι άρχισε να γράφεται το 1258 και τελείωσε το 1273 λίγο πριν το θάνατο του Ρουμί.

Ο Ιντρις Σαχ [46] χαρακτηρίζει το Μεσνεβί ή τις πνευματικές στροφές, όπως το αποκαλεί ως το αριστούργημα του Ρουμί και προσθέτει:'' Η επιρροή του Μεσνεβί ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες μελετάται. Περιέχει αστείες ιστορίες, μύθους, συνομιλίες, αναφορές σε προηγούμενους δασκάλους και σε εσχατολογικές μεθόδους- ένα καταπληκτικό παράδειγμα της μεθόδου διασκορπισμού, όπου μια εικόνα σχηματίζεται από πολλαπλές εντυπώσεις για να ενσταλλάξει στο νου το σουφικό μήνυμα.Αυτό το μήνυμα διασκευάζεται σύμφωνα με το περιβάλλον του συγγραφέα. Λέγεται ότι εισήγαγε χορούς και κινήσεις

[45] Αυτή η παρομοίωση ανήκει στον A.Gölpınarli, Mevlana Celaleddin, Inkilap. Istanbul, 1959 , σελ. 120.

[46] Στο έργο του Οι διδασκαλίες των Σούφι, εκδόσεις Πύρινος κόσμος, Αθήνα ,1978 σελ. 197 επ.

περιστροφής στους μαθητές του, εξαιτίας της φλεγματικής ιδιοσυγκρασίας των ανθρώπων στους οποίους έτυχε να βρεθεί.
Στο σύστημα της διδασκαλίας του ο Ρουμί χρησιμοποιούσε την εξήγηση και τη νοητική άσκηση, τη σκέψη κι το διαλογισμό, την εργασία και το παιχνίδι, τη δράση και την αδράνεια. Οι κινήσεις του σώματος -νου των περιστρεφόμενων Δερβίσηδων, συνοδευόμενες από τους ήχους του αυλού που έπαιζαν, είναι αποτέλεσμα μιας ειδικής μεθόδου επινοημένης σκόπιμα για να φέρει τον αναζητητή σε στενή επαφή με το μυστικό ρεύμα, προκειμένου να μετουσιωθεί μέσω αυτού. Το καθετί που αντιλαμβάνεται ο μη αναγεννημένος άνθρωπος έχει μια χρησιμότητα και ένα νόημα μέσα στην ειδική σύνθεση του Σουφισμού που μπορεί να παραμένει αδιόρατο μέχρις ότου γίνει αντικείμενο εμπειρίας. «Η προσευχή», λέει ο Ρουμί, «έχει μια μορφή, έναν ήχο και μια φυσική πραγματικότητα. Το καθετί που εκφράζεται με μια λέξη, έχει ένα φυσικό ισοδύναμο. Και κάθε σκέψη έχει μια πράξη».΄΄

Ο G.Richter[47] διακρίνει τις διηγήσεις και τα ανέκδοτα του Μεβλανά σε δύο ομάδες, το διηγηματικό , που είναι γήινο και ορατό ,και το αναγωγικό , το οποίο ανέρχεται στη σφαίρα του πνεύματος και φωτίζεται από το υπερπέραν.

Ο θάνατος του Τζελαλεττίν

Λίγο καιρό μετά την ολοκλήρωση του Μεσνεβί ο Τζελαλλεττίν αρρώστησε. Τον βασάνιζε ένας υψηλός πυρετός που δεν υποχωρούσε παρά τις προσπάθειες των γιατρών. Το ίδιο διάστημα η πόλη του Ικονίου κλυδωνιζόταν από ισχυρές σεισμικές δονήσεις. Τρομαγμένος ο κόσμος κατέφευγε στον Ρουμί για να παρηγορηθεί και να αντλήσει δύναμη να αντιμετωπίσει τη μεγάλη συμφορά που αντιμετώπιζε. Ο Τζελαλεττίν χαμογελούσε και τους έλεγε:΄΄Μη φοβάστε. Πείνασε η γη και πολύ σύντομα θα φάει μια χορταστική μερίδα και θα σταματήσουν οι σεισμοί΄΄.[48]

Ο Τζελαλεττίν πέθανε στις 17 Δεκεμβρίου 1273. Ο θάνατος του προκάλεσε μεγάλη θλίψη. Τη σωρό του συνόδευσαν στην τελευταία της κατοικία σοφοί, άρχοντες, βασιλείς, κρατικοί αξιωματούχοι από ολόκληρη την Μικρά Ασία. Χριστιανοί ιερείς, Εβραίοι χαχάμηδες σήκωναν στα χέρια τους τη σωρό του ανθρώπου που λάτρεψαν. Οι ιερείς

---

[47] Persians Mystiker Dschalal-eddin Rumi :Eine Stildeutung in drei Vortragen, Breslau 1933,σελ.27.
[48] A. Gölpinarli, Mevlana Celalettin, Inkilap, Istanbul, 1959 σελ. 128.

έψελναν , οι Ιουδαίοι διάβαζαν αποσπάσματα από την Πεντάτευχο και όλες αυτές οι φωνές συνοδεύονταν από τη φωνή του μουεζίνη.
Ο καδής Siracettin διάβασε την επιμνημόσυνη δέηση στο τέμενος της πόλης ,όπως του είχε ζητήσει ο ίδιος ο Ρουμί. Τη σωρό του έσερναν επτά βόδια , τα οποία έσφαξαν πάνω στον τάφο του, όπως το απαιτούσε το έθιμο της εποχής και μετά την ταφή μοίρασαν το κρέας τους στους φτωχούς.

Ο Ρουμί ετάφη εμπρός από τον τάφο του πατέρα του. Ο Χιουσαμεττίν συντετριμμένος ψιθύρισε πάνω από τον τάφο του ένα δίστιχο του:

Μετά το θάνατο μας μην ψάχνεις τον τάφο μας στη γη.
Ο δικός μας τάφος βρίσκεται στις ψυχές των σοφών.

Επί σαράντα μέρες ο κόσμος πήγαινε στον τάφο του κι έκλεγε. Ακόμα και η πολυαγαπημένη του γάτα , μετά το θάνατο του σταμάτησε να τρώει και να πίνει. Επτά μέρες μετά πέθανε κι εκείνη. Τότε η κόρη του Ρουμί την πήγε και την έθαψε στον τάφο του πατέρα της.[49]

Ο Τζελαλετίν υποστήριζε ότι δεν πρέπει να κατασκευάζουν μνημεία για αυτούς που κατάλαβαν το αληθινό νόημα της ζωής. Παρ' όλα αυτά οι πιστοί του, του έφτιαξαν ένα εκπληκτικό μαυσωλείο με πράσινο τρούλο που το ονόμασαν Yeşil Türbe. Η επιγραφή που βρίσκεται πάνω στον τάφο του (türbe) εκφράζει κατά τον καλύτερο τρόπο το ανεξάρτητο, ανεξίθρησκο, φιλελεύθερο πνεύμα του Ρουμί που αγκαλιάζει και αγάπη τον άνθρωπο, το τελειότερο πλάσμα της δημιουργίας.

'' Έλα και πάλι σε εμένα, ό,τι και αν είσαι
έλα πάλι σε εμένα.
Και αν ακόμα είσαι Χριστιανός ή Ζωροάστρης ή ειδωλολάτρης,πάλι έλα σε εμένα.
Η στέγη μου (ο τεκκές μου) δεν είναι στέγη απελπισίας.
Έλα σε εμένα ακόμα και αν δεν τήρησες την υπόσχεση σου εκατοντάδες φορές''

[49] Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στο Ibtidaname σελ. 121-122

Οι απόγονοι του Ρουμί

Ο Τζελαλεττίν απέκτησε με την πρώτη σύζυγο του Gevher Hatun δυο γιους, τον Σουλτάν Βελέτ και τον Μουχαμμέτ Αλαεττίν Τσελεμπί. Μετά το θάνατο της συζύγου του νυμφεύτηκε την Kira Hatun, με την οποία απέκτησε ένα γιο τον Emir Muzafferuddin Alim Çelebi και μια κόρη την Melike Hatun.

Ορισμένοι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι η δεύτερη σύζυγος του ήταν Ελληνίδα. Άλλοι όμως απορρίπτουν με οργή αυτούς τους ισχυρισμούς. Ο καθηγητής Abdülbaki Gölpinarli[50] θεωρεί ντροπή και ύβρη να ασχολείται κανείς με τέτοια θέματα για έναν άνθρωπο που αγκάλιασε κι αγάπησε όλους τους ανθρώπους αδιακρίτως φυλής, γένους και θρησκείας.

Από τα παιδιά του Ρουμί ο Αλαεττίν Τσελεμπί πέθανε το 1262. Ο Emir Alim Çelebi εργάστηκε στην αυλή του Σελτσούκου σουλτάνου και έφτασε μέχρι το αξίωμα του θησαυροφύλακα. Πέθανε το 1277. Η κόρη του παντρεύτηκε με τον έμπορο Sihabuddin και πέθανε το 1306. Έτσι, όλοι οι μετέπειτα σεΐχηδες του τεκέ του Μεβλανά προήλθαν από τη γενιά του γιου και διαδόχου του Σουλτάν Βελέτ.

Ελληνισμός και Ρουμί

Ο έγκυρος βιογράφος του Ρουμί, ο Εφλακί[51]επιβεβαιώνει την ελληνική παιδεία του. Αναφέρεται με έμφαση στη γόνιμη επαφή του Ρουμί με τον ηγούμενο της ΄΄Μονής Πλάτωνος΄΄ δηλαδή της Μονής του Αγίου Χαρίτωνος. Ήταν φυσικό οι μοναχοί της Μονής Αγίου Χαρίτωνος να συζητούν με τον Ρουμί διάφορα θέματα και να μελετούν εκτός από τα Χριστιανικά βιβλία, τα πλατωνικά έργα ,τους διώκτες του πλατωνισμού , καθώς και τους Χριστιανούς πλατωνιστές όπως είναι ο Πλήθων ο Γεμιστός και ο Μιχαήλ Ψελλός.

Υπάρχει μια σημαντική μαρτυρία του αυτοκράτορα Εμμανουήλ Β΄ Παλαιολόγου (διετέλεσε αυτοκράτορας την περίοδο 1391-1425) , ο οποίος σε επιστολή του προς τον δάσκαλο του Δημήτριο Κυδώνη[52]χαρακτηρίζει τον Μεβλανά ΄΄Μαυλωνά΄΄, για να τονίσει τις εκμαυλιστικές μεθόδους που χρησιμοποίησε τόσο ο ίδιος, όσο και οι απόγονοι του για να εξισλαμίσουν Χριστιανούς. Από τον Εφλακί

---

[50] Mevlana Celalettin, Inkilap Yayinlari, 1959, Istanbul 1959, σελ. 137
[51] Cl. Huart, Les saints des derviches tourneurs, Paris 1918-1922
[52] G.T. Dennis, The Letters of Manuel II Paleologos, Ουάσιγκτον 1977, σελ. 43

μαθαίνουμε[53]ότι ο Ρουμί έλεγε:΄΄Θεέ μου , με πήρες από το Χορασάν και με έφερες τη χώρα των Ελλήνων , για να τους οδηγήσω στο σωστό δρόμο. Όταν είδαμε ότι δεν στρέφονται με κανένα τρόπο στο δρόμο του Θεού, τους υποβάλαμε τις ιδέες μας με μουσική, με ποίηση, με πράγματα που αρέσουν οι άνθρωποι. Γιατί οι κάτοικοι της Μικράς Ασίας είναι χαροκόποι και επηρεάζονται από τον αστερισμό της Αφροδίτης΄΄.

Από τα λόγια αυτά γίνεται αντιληπτό ότι οι χοροί και η μουσική που συνοδεύει τις τελετές των Μεβλεβήδων είχαν στόχο τον προσηλυτισμό των Ελλήνων Χριστιανών . Υπάρχουν βέβαια και ορισμένοι ερευνητές που ισχυρίζονται ότι οι θρησκευτικοί χοροί των Μεβλεβήδων αναβιώνουν αρχαίες δοξασίες που ήταν διαδεδομένες στο χώρο της Μικράς Ασίας.[54] Τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεση μας δεν μας επιβεβαιώνουν ούτε τη μία ούτε την άλλη άποψη.

Ο Εφλακί αναφέρει ότι[55]ο ίδιος ο Ρουμί προσηλύτισε 18.000 άπιστους και ότι μετά το θάνατό του, οι δερβίσηδες συνέχισαν το προσηλυτιστικό έργο του.

Ο καθηγητής Σπύρος Βρυώνης[56] αναφέρεται διεξοδικά στο ρόλο που διαδραμάτισαν οι Μεβελβήδες στον εξισλαμισμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Το άρθρο του καθηγητή Ömer Lütfi Barkan που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Vakıflar Dergisi (τόμος II, σελ.279-386), το 1942 με τίτλο «Istila Devirlerinin Kolonizator Türk Dervişleri »(Οι αποικιοκράτες Τούρκοι Δερβίσηδες την περίοδο των επιδρομών) παρέχει αρκετά διαφωτιστικά στοιχεί για το θέμα αυτό.

Ο καθηγητής Berkan στο άρθρο του ερευνά τα αίτια που μετέτρεψαν ένα μικρό κρατίδιο σε μια παγκόσμια αυτοκρατορία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του καθηγητού, την εποχή της ίδρυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας παρατηρείται μια επιδρομή ΄΄ιεραποστόλων δερβίσηδων΄΄ σε διάφορες περιοχές της Μικράς Ασίας. Οι άνθρωποι αυτοί ίδρυαν στα απόμερα μέρη , κατά μήκος των συνόρων του Βυζαντίου ένα είδος ΄΄ τουρκικών μοναστηριών΄΄, τους γνωστούς τεκέδες τους. Οι δερβίσηδες

---

[53] Cl. Huart, Les saints des derviches tourneurs, Paris, 1918-1922, σελ. 190

[54] Martin Nilsson, The Dionysiac Mysteries of the Hellenistic and Roman Age, Lund 1957, Maria Daraki, Dionysos, Paris 1985..

[55] Cl. Huart σελ. 111-112

[56] Στο έργο του Η Παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού, (11ος-15ος αιώνας), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1996, σελ.338 επ.

κατακτούσαν πρώτα πνευματικά τους κατοίκους των παραμεθορίων περιοχών κι προετοίμαζαν το έδαφος για την έφοδο των στρατευμάτων.
Χάρη σε αυτή την τακτική των κατακτήσεων που ακολούθησαν με επιτυχία οι Οθωμανοί, γράφει ο καθηγητής, εξισλάμισαν τη χώρα των Ελλήνων. ΄΄Τα τάγματα αυτά που είχαν παραρτήματα σε ολόκληρο τον τουρκικό κόσμο ήταν οργανωμένα κατά τέτοιο τρόπο που θύμιζαν κομμουνιστικές εστίες οι μασονικές στοές΄΄.

΄΄Οι ιππότες του Ισλάμ΄΄ άνοιγαν, λέει ο κ.Barkan, μια πόρτα και αποτελούσαν τον προπομπό του στρατού. Όταν διέσχιζε, τελικά, ο σουλτάνος αυτή την πόρτα πήγαινε κατευθείαν στο σπίτι του δερβίση στον οποίο παρέδιδε το σπαθί του. Στη συνέχει ο δερβίσης κραδαίνοντας αυτό το σπαθί επιβεβαίωνε την κυριαρχία του σε εκείνο το χωριό ή την κωμόπολη. Υπήρχε κατά κάποιον τρόπο, υποστηρίζει ο καθηγητής, μια πολιτική συμφωνία ανάμεσα στο σουλτάνο κι το δερβίση. Ο σουλτάνος θα πρόσφερε εξουσία στο δερβίση έναντι της βοήθειας του για την κατάκτηση της συγκεκριμένης περιοχής.
Η Ελισάβετ Ζαχαριάδου στο έργο της ΄΄Ιστορία και θρύλοι των παλιών Σουλτάνων΄΄[57], γράφει: «Ιστορικές πηγές δείχνουν ότι οι δερβίσηδες που εγκαταστάθηκαν μαζί με τους Οθωμανούς πρώτα στη Βιθυνία και κατόπιν στη Θράκη έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στην κατάκτηση και εδραίωση της τουρκικής κυριαρχίας. Οι σουλτάνοι τους παραχωρούσαν κτήματα που είχαν εγκαταλειφθεί από τους παλιούς Χριστιανούς κατοίκους εξαιτίας των επιδρομών. Οι δερβίσηδες φρόντιζαν για τον γρήγορο εποικισμό των κτημάτων καλώντας από την ενδοχώρα χωρικούς, που επιδίδονταν με επιτυχία στη γεωργία. Τα κτήματα εξελίσσονταν μέσα στη νεοκατακτημένη χριστιανική γη σε μικρές ισλαμικές νησίδες, οι οποίες προσέλκυαν νέους εποίκους. Συχνά αποτέλεσαν τον πυρήνα χωριών. Έχουν σωθεί μερικά πρώιμα σουλτανικά έγγραφα που φωτίζουν αυτή την πτυχή της πρώιμης οθωμανικής ιστορίας, όπως την περίπτωση του σεΐχη Kizil Delu , που εγκαταστάθηκε κοντά στο Διδυμότειχο μόλις κατακτήθηκε η περιοχή.

Όπως είναι φυσικό , πολλές κατηγορίες δερβίσηδων παρελαύνουν μέσα στην αφήγηση του Γιαχσή-Φακίχ. Ο πεθερός του ιδρυτή της οθωμανικής δυναστείας είναι ο δερβίσης Εντέ –Μπαλή, που περιγράφεται ως άτομο με αξιόλογη παρουσία, ικανή να του επιτρέπει να συντηρεί το προσκύνημά του. Τα εισοδήματα του μάλιστα αυξάνονται μετά το γάμο της κόρης του με τον Οσμάν, όταν ο τελευταίος του παραχωρεί ως τιμάριο το Μπιλετζίκ. Ο Εντέ –Μπαλή περιγράφεται επίσης ως άτομο

[57] Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991 σελ. 115

που ασκεί επιρροή στο περιβάλλον του, κυρίως λόγω της θέσης του ως πνευματικού συμβούλου του Οσμάν. Αφήνεται, δηλαδή, να εννοηθεί ότι το συνοικέσιο της κόρης του είχε πολιτική σημασία. Άλλος δερβίσης που αναπτύσσει αξιόλογη δράση είναι ο Γκεγικλή Μπαμπά, αλλά αυτός ανήκει στην κατηγορία του μυστικιστή αναχωρητή , που αδιαφορεί για τα επίγεια αγαθά. Μεταξύ ιστορίας και θρύλου αναφέρεται επίσης και η παραχώρηση κτημάτων σε δερβίσηδες.

Από τη διήγηση του Γιαχσή-Φακίχ φαίνεται πως η Βιθυνία με το βουνό της τον Όλυμπο , που άλλοτε ήταν μεγάλο κέντρο χριστιανικού μοναχισμού, γύρω στο 1300 άρχισε να εξελίσσεται σε τόπο συγκέντρωσης μουσουλμάνων δερβίσηδων.»

Ανεξάρτητα από όλα αυτά δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την συμβολή του Ισλάμ στη διάσωση και διάδοση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Μεγάλοι φιλόσοφοι όπως ο Αλ-Κιντί, Αλ-Φαραμπί, Αλ-Γκαζαλί και ο Αβερόης διέδωσαν την αρχαία ελληνική φιλοσοφία μέσω της Ισλαμικής Ιβηρικής χερσονήσου στην Ευρώπη.

Στα έτη 767-912, όπως γράφει ο Κωνσταντίνος Ρωμανός[58], υπό την αιγίδα του χαλίφη Αλ-Μα΄μουν (813-33), έγινε στη Βαγδάτη μια πρωτοφανής για την ιστορία του πολιτισμού μεταφραστική προσπάθεια , αποτέλεσμα της οποίας ήταν η ακριβής απόδοση του συνόλου της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στην αραβική γλώσσα. Η εργασία αυτή έγινε στον ΄΄Οίκο της Σοφίας΄΄(Bay al-hikmah), ένα μεγάλο ίδρυμα του οποίου κύρια αποστολή υπήρξε η μετάφραση κειμένων της ελληνικής φιλοσοφίας και επιστήμης. Δεν μετέφρασαν ποτέ την ελληνική ποίηση , δηλαδή τον Όμηρο και τους τραγικούς ποιητές.

Ο Αλ-Ναδίρ εξέδωσε το 987-88 το Kitab al Fihrist (Βιβλίο Ευρετηρίου) στο οποίο καταγράφονται αναλυτικά όλα τα έργα της παγκόσμιας γραμματείας που ήταν γνωστά στην Βαγδάτη την εποχή εκείνη.[59]

Πηγές

Τα κυριότερα έργα από τα οποία αντλούμε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Μεβλανά είναι:

---

[58] Στο έργο του ΄΄Ελληνιστικό Ισλάμ, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001, σελ.41.

[59] Μεταφράστηκε στα αγγλικά από τον Bayard Dodge, Columbia University Press, 1970.

-Maarif : Πεζογράφημα γραμμένο από τον πατέρα του Τζελαλεττίν, τον Sultan-al-Ulema Muhammed Bahaeddin Veled. Αποτελείται από ομιλίες και κηρύγματα του. Ορισμένοι πιστεύουν ότι το έργο το έγραψε ο Τζελαλεττίν για να διασώσει τις διδασκαλίες του πατέρα του. Αντίγραφο του έργου βρίσκεται στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης στο τμήμα περσικών κειμένων με αριθμό 602.

-Makaalat- Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi: Πεζογράφημα γραμμένο στα Περσικά που περιέχει τις απόψεις του Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi για το μυστικισμό. Αντίγραφο του βρίσκεται στο Uskudar Mevlevihanesi.

-Makaalat-i Şems-i Tebrizi: Πεζογράφημα γραμμένο στα Περσικά. Περιέχει τις απόψεις του Σεμς για το μυστικισμό και τις συνομιλίες του με τον Τζελαλεττίν. Παρέχει επίσης πληροφορίες και για την εποχή που έζησε. Το παλαιότερο αντίγραφο βρίσκεται στο Μουσείο του Ικονίου με αριθμ. 2154.

-Τα έργα του Σουλτάν Βελέτ, Ibtidaname, Rebabname, Intihaname, Maarif.

-Manakib-al-Arifin: Το έργο το έγραψε ο Şemseddin Ahmet Eflaki μετά από εντολή του εγγονού του Ρουμί, Ulu Arif Çelebi. Το έργο γράφτηκε μεταξύ των ετών 1318-1353 και μεταφράστηκε από τα Περσικά στα τουρκικά από το σείχη Seyyid Abdülbaki Dede του Τάγματος των Μεβλεβήδων το 1821. Η μετάφραση βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη Αχμέτ Γ΄, στο μουσείο Τόπκαπι με αριθμό 1205.

Όλες οι μετέπειτα μελέτες βασίζονται σε αυτές τις πρωτογενείς πηγές. Οι καλύτερες από τις σύγχρονες εργασίες είναι:

-Abdülbaki Gölpınrli, Mevlana Celaleddin , 1959

-Mehmet Önder, Mevlana ve Mevlevilik ,Aksoy Yayincilik 1998

-Sefik Can, Mevlana, Ötüken, Istanbul 1999.

-R.A. Nicholson, Rumi, Poet and Mystic, 1207-1273. Selections from his Writings. Translated from the Persian with Introduction and Notes, ed. A.J. Arberry, Mystical Poems of Rumi, first selection 1-200,University of Chicago Press, 1968. Second selection, poems 201-400, Boulder, Colo, Westview Press 1979

Έργα του

- Divan-i Kebir

Συλλογή λυρικών ποιημάτων με μυστικό περιεχόμενο. Ονομάζεται μέγαντιβάνι ή divan-i Shams-i Tabriz., επειδή ο Ρουμί υπέγραψε με το ψευδώνυμο, όπως συνήθιζαν οι ποιητές την εποχή εκείνη, του αγαπημένου Σεμς, στον οποίο αφιέρωσε όλο του το έργο.

-Mesnevi

Το έργο αυτό θεωρείται το ΄΄Κοράνι της Περσίας΄΄ και αποτελείται από 25.673 δίστιχα, διηρημένα σε έξι defter δηλαδή βιβλία. Αναλυτικά τα έξι βιβλία αποτελούνται από τα δίστιχα:
Α΄ τόμος 4017
Β΄ τόμος 3821
Γ΄ τόμος 4811
Δ΄ τόμος 3855
Ε΄ τόμος 4240
ΣΤ΄ τόμος 4929

- Fihi ma fih

Πρόκειται για συλλογή των λόγων του Ρουμί γραμμένη πιθανότατα από τον υιό του Σουλτάν Βελέτ ή κάποιου άλλου τρίτου προσώπου.

-Rubaiyat

Ομοιοκατάληκτα τετράστιχα.

-Mecalis-i Seba

Συλλογή επτά κηρυγμάτων

-Mektubat

Συλλογή επιστολών που έγραψε κατά καιρούς και για διάφορους λόγους.

Τα έργα του Τζελαλεττίν Ρουμί εμπνέουν ακόμα και σήμερα τους αναγνώστες τους. Όπως έγραψε η Alexandra Marks στην Cristian Science Monitor στις 25 Νοεμβρίου 1997, τα επιλεγμένα αποσπάσματα των ποιημάτων του Ρουμί που μετέφρασε ο Coleman Barks το 1995, έκαναν πωλήσεις που αγγίζουν το ένα τέταρτο του εκατομμυρίου, δηλαδή 250.000 αντίτυπα, ποσοστό ρεκόρ, εάν σκεφθεί κανείς ότι ακόμα και οι βραβευμένοι με το βραβείο Pulitzer ποιητές δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν τα 10.000 αντίτυπα.

Ακόμα και οι μικροί μαθητές του Baylor Scool, στην Chatnooga του Τεννεσί των ΗΠΑ[60] έγραψαν δικά τους ποιήματα εμπνευσμένα από τον Ρουμί, τον οποίον διδάχθηκαν το σχολικό έτος 1997-1998

Οι οπαδοί του Μεβλανά οργάνωσαν στο Chapel Hill της Νότιας Καλιφόρνιας φεστιβάλ για την επέτειο της γεννήσεως του μεγάλου ποιητή (30 Σεπτεμβρίου 1207) μεταξύ της 27ης Σεπτεμβρίου και 1ης Οκτωβρίου 2000. Άνδρες και γυναίκες , οπαδοί του Μεβλανά μίλησαν για το μεγάλο τους δάσκαλο, για το έργο του και χόρεψαν τον περιστροφικό χορό τους.

[60] Τα στοιχεία δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα Internet www.chattanooga.net/baylor/

2-Μυστικισμός

Ο όρος μυστικισμός δηλώνει:

α-Το σύνολο και το χαρακτήρα των βιωμάτων, με τα οποία πιστεύεται ότι η ψυχή έρχεται σε επαφή και ενώνεται με την υπερκείμενη της εμπειρικής πραγματικότητας πηγή κάθε ύπαρξης και με το θείο.

β- Τη θεωρητική αντίληψη, η οποία έχει σαν αντικείμενο έρευνας της το μυστικιστικό βίωμα . Αυτή υποστηρίζει, επίσης ,ότι είναι δυνατή η γνώση και η αποκάλυψη των αληθειών που δεν είναι προσιτές στο ανθρώπινο πνεύμα με την εμπειρική και τη θεωρητική σκέψη.

Ετυμολογικά ο όρος προέρχεται από την ελληνική λέξη ΄΄μυστήριο΄΄, η οποία σχηματίστηκε από το ρήμα ΄΄μύω΄΄.[61] Αυτό το ρήμα έχει διπλή σημασία. Σημαίνει το κλείσιμο των ματιών και το κλείσιμο του στόματος. Κατ΄ επέκταση η λέξη μυστήριο δηλώνει ιεροτελεστία κατά την οποία ο πιστός κλείνει τους σαρκικούς οφθαλμούς, αναστέλλει την αισθησιακή του όραση, για να δεχθεί έναν υπερκόσμιο φωτισμό.

Η μυστηριακή τελετουργία κατευθύνει την πνευματική όραση του μειουμένου στον υπεργήϊνο κόσμο και τον κάνει θεατή , ΄΄επόπτη΄΄, όπως λέγεται στη μυστηριακή γλώσσα, της θεϊκής αλήθειας.

Σύμφωνα με τη δεύτερη σημασία του ρήματος μύω, ο πιστός που δέχεται τη μύηση είναι υποχρεωμένος να κλείνει το στόμα του στους αμύητους και να μην ανακοινώνει τίποτα σε αυτούς για τις μυστηριακές τελετές.

Την πρώτη ιστορική μαρτυρία για την τέλεση μυστηρίων μας τη δίνει ο Εφέσιος φιλόσοφος Ηράκλειτος (τέλος 6ου και αρχές 5ου αιώνα π.Χ. Γεννήθηκε το 544 και πέθανε πιθανότατα το 484) . Στο υπ΄ αριθμ. 14 απόσπασμά του κατακρίνει αυτούς που συμμετέχουν στις νυχτερινές, μυστικές και οργιαστικές ιεροτελεστίες ΄΄νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις λήναις και μύσταις΄΄ με τη δικαιολογία ότι ΄΄τα γαρ νομιζόμενα κατ΄ ανθρώπους μυστήρια ανιερωστί μυεύνται΄΄, γιατί, η μύηση, όπως έχει καθιερωθεί να γίνεται μεταξύ των ανθρώπων, τελείται κατά τρόπον ανίερον.

---

[61] Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό, Ελευθερουδάκη, Τόμος ένατος, σελ.635

Ο Ηράκλειτος που έζησε στα τέλη του έκτου π.Χ. αιώνα, μαρτυρεί ότι την εποχή του τελούνταν μυστηριακές τελετές προς τιμήν του Βάκχου, τον οποίο ταυτίζει με τον Άδη. Στο 15 απόσπασμά του γράφει:΄΄ ο Άδης και ο Διόνυσος είναι ο αυτός θεός, προς τιμήν του οποίου καταλαμβάνονται από μανία κι επιτελούν όργια΄΄ (ωυτός δε Άδης και Διόνυσος ότεω μαίνονται και ληνϊζουσιν).[62]

Ο Ηρόδοτος, επίσης, μαρτυρεί ότι κατά τον πέμπτο π.Χ. αιώνα τελούνταν στη Σαμοθράκη οργιώδη μυστήρια προς τιμή των Καβείρων.

Στην ελληνική αρχαιότητα , κυρίως μετά τον πέμπτο π.Χ. αιώνα, ήταν ευρύτατα διαδεδομένες μυστηριακές τελετές. Σημαντικότερες από αυτές ήταν: 1- Οι αναφερόμενες στη Δήμητρα και την κόρη της που τελούνταν στην Ελευσίνα. 2- Τα μυστήρια των Καβείρων στη Σαμοθράκη και 3- Τα Ορφικά που τελούνταν σε διάφορα μέρη.

Κατά την ελληνιστική εποχή διαδόθηκαν στην Ελλάδα και στην Ιταλία πολλές μυστηριακές τελετές και θρησκείες από την Μικρά Ασία, οι οποίες τελούνταν στο όνομα των ασιατικών θεοτήτων της Κυβέλης, του Μίθρα και της αιγυπτιακής Ίσιδος.

Μυστήρια αποκαλούσαν οι αρχαίοι τις μυστικές, απόκρυφες διδασκαλίες και ιεροτελεστίες που γνώριζαν μόνο οι μυημένοι . Επειδή οι γνώσεις αυτές ήταν απροσπέλαστες για τους μη κοινωνούς υπάρχουν δυσκολίες στη διάγνωση τους. Συλλέγομαι πληροφορίες για τα περισσότερα από αυτά από τα εναντίον τους κείμενα που έγραψαν οι πατέρες και οι δάσκαλοι της Χριστιανικής Εκκλησίας .

Ανασκαφές που έγιναν στ μέρη που τελούνταν τα μυστήρια πρόσθεσαν ελάχιστες γνώσεις για αυτά. Στον ελληνικό χώρο, όπως είναι γνωστό τελούνταν μυστήρια σε πολλά μέρη , όπως π.χ στη Σαμοθράκη τα Καβείρια, τα Ορφικά, τα του Σαβαζίου, τα του Άδωνι, τα του Άττιου και της Κυβέλης, τα του Μίθρα, τα της Δαμίας και Αυξησίας, τα Θρακικά της Βενδίδος και Κότυος και τα περίφημα της Ελευσίνας.

Αναφερόμενος στα Ελευσίνια Μυστήρια ο Κικέρωνας [63]λέει:΄΄Πιστεύω ότι μεταξύ των πολλών εξαίρετων και θείων πραγμάτων που η Αθήνα σας χάρισε στην ανθρωπότητα, το καλύτερο είναι τα Μυστήρια. Γιατί μέσα

[62] Τα αποσπάσματα προέρχονται από τη Νέα Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια , Χάρη Πάτση, 17ος τόμος σελ.108.
[63] De legibus, 2.14.36

από αυτά μεταμορφωθήκαμε και από ένα σκληρό και βάρβαρο τρόπο ζωής περάσαμε σε μια κατάσταση ανθρωπισμού και πολιτισμού. Ακριβώς χάρη σε αυτά που ονομάζονται μυήσεις, μάθαμε τα βασικά πράγματα της ζωής και συλλάβαμε το νόημα όχι μόνο να ζούμε χαρούμενοι αλλά και πως να πεθαίνουμε με ελπίδα΄΄.

΄΄Τα διδάγματα του Μυστικισμού, γράφει ο Ευστάθιος Λιακόπουλος[64], φαίνονται σκοτεινά και απρόσιτα γιατί δεν είναι Συνοδικές αποφάσεις, ούτε άρθρα Συμβόλων πίστεως που μπορεί να διδαχθούν από άμβωνες και να εξηγηθούν μέσα σε λογικευμένες διαδικασίες.

΄΄Αυτά τα νοητικά κοινά ΄΄πιστεύω΄΄ των εξωτερικών θρησκειών, κανένας δεν θέλησε ποτέ να τα αποκρύψει, τουναντίον μάλιστα καλούνται όλοι ανοιχτά με κηρύγματα και κατηχήσεις και πολλές φορές δυστυχώς πιέζονται και καταπιέζονται να τα αποδεχθούν και να τα ομολογήσουν.

΄΄Αντίθετα ΄΄ οι αλήθειες΄΄ που ο μυστικισμός διαφυλάσσει, μεταδίδονται χαμηλόφωνα από Διδάσκαλο σε Μαθητή και βιώνονται μέσα από την προσωπική και μόνο εμπειρία και μέθεξη. Είναι κατά βάση όχι διανοητικά, αλλά τόσο συναισθηματικές φορτίσεις, όσο και υπερατομικά, υπερβατικά ενοράματα τα οποία είναι άφατα.

΄΄Μόνο όταν κάποιος υπερεκχειλίσει από αυτήν την ροή του πρωταρχικού, όταν υποταχθεί στη δόνηση της επανένωσης και της κοινωνίας με τον αιώνιο ρυθμό, τότε ενδεχόμενα να επιχειρήσει να τα μεταδώσει. Αλλά τότε θα διακινδυνεύσει να ανακοινώσει το ανέκφραστο και να εξηγήσει το ανεπικοινώνητο. Αν δεν ευτυχήσει φυσικά να υποταχθεί στη μεγάλη και σωτήρια σιωπή, και του ανατεθούν τα καθήκοντα του Διδασκάλου, η ασφαλέστερη φυσικά μέθοδος αποκάλυψης είναι αυτή που ονομάζουμε Μυστική. Και τότε ο πραγματικός Μύστης θα χρησιμοποιήσει τρόπους και εκφράσεις αναλογίας και θα προβάλει σύμβολα και αλληγορίες, γιατί σύμφωνα με τον Ηράκλειτο, στο επίπεδο αυτό δεν πρέπει κανείς ούτε να λέγει, ούτε βέβαια να κρύπτει, αλλά μόνο να ΄΄σημαίνει΄΄. Και τα ΄΄σύμβολα΄΄ και τα ΄΄σήματα΄΄ επιδέχονται ερμηνείες και επεξηγήσεις. Και υπόκεινται σε παρερμηνείες φυσικά και σε παρεξηγήσεις. Αυτή είναι η γοητεία και ο κίνδυνος που περικλείουν τα Μυστήρια΄΄.

---

[64] Στο έργο του ΄΄Τα Ορφικά Μυστήρια και η Αρχαία Ελληνική Μεταφυσική, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 1999, σελ. 9επ

Ο μυστικισμός αναπτύχθηκε ως φιλοσοφικό δόγμα κατά τους ελληνιστικούς χρόνους στους κύκλους των Νεοπυθαγορείων. Τελειοποιήθηκε στους κύκλους των Νεοπλατωνιστών κατά τον 3 μ.Χ. αιώνα με την θεωρία της ΄΄εκστάσεως΄΄. Ο Πλωτίνος δίδαξε ότι ο ύψιστος προορισμός του ανθρώπου είναι η ταύτιση του μέσω της εκστάσεως, με το θείο. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει ο άνθρωπος να απαλλαγεί από κάθε επίδραση του εξωτερικού κόσμου και να στραφεί αποκλειστικά στον εσωτερικό του κόσμο. ΄΄Πάντων των έξω αφέμενον δει επιστραφήναι εις τα είσω πάντη΄΄, Εννεάδες VI, 9,7. Με τη στροφή προς τα έσω θα υψωθεί, λέει ο Πλωτίνος, υπεράνω και από την επιστήμη και από τα αντικείμενα της επιστημονικής γνώσης (αποστήναι δει και επιστήμης και των επιστητών), VI, 9,4. Μετά από αυτή την εξύψωση του θα παρουσιαστεί μπροστά στους πνευματικούς οφθαλμούς του , ένα υπεργήϊνο όραμα, θα δοκιμάσει το βίωμα της εκστάσεως και απλώσεως,΄΄το Δε ίσως ήν ου θέαμα, αλλ' άλλος τρόπος του ιδείν, έκστασις και άπλωσις΄΄, VI,9,11.

Όπως γράφει ο μαθητής και βιογράφος του Πλωτίνου , ο Πορφύριος [65], ο δάσκαλος του είχε την τύχη να δοκιμάσει το βίωμα της έκστασης τέσσερις φορές στη ζωή του.΄΄Τέλος γαρ αυτώ και σκοπός ήν το ενωθήναι και πελάσαι τω επί πάσι θεω. Έτυχε Δε τετράκις που, ότε αυτώ, συνήμην, του σκοπού τούτου ενεργεία αρρήτω΄΄, γιατί για τον Πλωτίνο τελικός σκοπός και τελική επιδίωξης ήταν η ένωση με τον υπερκείμενον όλων θεόν. Επέτυχε δε τέσσερις φορές, κατά την περίοδον κατά την οποία διέτριβον πλησίον του (263-269 μ.Χ), να δοκιμάσει την κατάσταση αυτή της ενώσεως με το θείον.

Αυτή την κατάσταση εκστάσεως περιγράφει ο ίδιος ο Πλωτίνος στην αρχή του 8ου κεφαλαίου της IV Εννεάδος ως εξής΄΄Πολλάκις εγειρόμενος εις εμευτόν εκ του σώματος και γινόμενος των μεν άλλων έξω, εμαυτού Δε είσω θαυμαστόν ηλίκον ορών κάλος... ζωήν Τε ρίστην ενεργήσας και τω θείω εις ταυτόν γεγενημένος΄΄ (Πολλές φορές απελευθερώνομαι από το σώμα και επανέρχομαι στον εαυτό μου σαν να ξύπνησα από ύπνο , έχοντας την εντύπωση ότι είχα απαλλαγεί από κάθε τι εξωτερικό και είχα φθάσει εις τα βάθη του εαυτού μου... η ενεργητικότητα μου τότε είχε φθάσει εις την ανωτάτη βαθμίδα της ζωής και είχα πλέον φθάσει εις ταυτότητα με το θείον).

Στην παρούσα εργασία ο όρος μυστικιστής χρησιμοποιείται όχι με την έννοια του αποκρυφιστή ή του διδασκάλου ενός εσωτερικού δόγματος,

[65] Πορφύριος, Περί Πλωτίνου Βίου, κεφάλαιο 23, εκδόσεις Πάπυρος 1975.

αλλά με την ακριβέστερη, πλωτινική του μορφή , του ανθρώπου δηλαδή που πιστεύει ότι έχει βιώσει την ένωσή του με το Θεό.[66]

Στη Χριστιανική εκκλησία συναντάμε την θεωρία της εκστάσεως του Πλωτίνου στα συγγράμματα του Αγίου Αυγουστίνου και του Διονυσίου του Αεροπαγίτη , τα οποία αποτέλεσαν την αφετηρία για να οικοδομηθεί η ΄΄αποφατική θεολογία΄΄. Επειδή η συμβολή των δύο αυτών Χριστιανών Αγίων υπήρξε καθοριστική στην ανάπτυξη και διάδοση του Μυστικισμού και του Νεοπλατωνισμού θα αναφερθούμε συνοπτικά στη ζωή και το έργο τους.

Άγιος Διονύσιος ή Ψευδοδιονύσιος[67]

Γεννήθηκε το 10 μ.Χ. Κατά τον ποιητή Θεοφάνη , επισκέφθηκε την Αίγυπτο σε ηλικία 25 ετών και όταν επέστρεψε στην Αθήνα έγινε μέλος της βουλής του Αρείου Πάγου. Όταν ο Απόστολος Παύλος μίλησε στους Αθηναίους από το βήμα του Αρείου Πάγου, ο Διονύσιος ήταν παρών, παρακολούθησε τη διδαχή του και πίστευσε. Έτσι, αυτός , «γυνή ονόματι Δάμαρις και έτεροι συν αυτοίς» (Πραξ. ιζ΄ 34) υπήρξαν οι πρώτοι χριστιανοί στην Αθήνα.

Κατά τον Διονύσιο τον Κορίνθου, ο Διονύσιος ο Αεροπαγίτης έγινε από τον ίδιο τον Απόστολο Παύλο πρώτος επίσκοπος Αθηνών, τα δε μαρτυρολόγια αναφέρουν , ότι ο Διονύσιος μαρτύρησε στην Αθήνα το 95 μ.Χ. «καείς ζων». Γι αυτό θεωρείται πολιούχος άγιος της Αθήνας.

Κατά την παράδοση ήταν πολύ μορφωμένος και όπως λέει ο ποιητής Θεοφάνης ήταν «βαθύς γνώστης των φιλοσοφικών συστημάτων και της ρητορικής, πλούτω δε και συνέσει και σοφία των απάντων υπερέχων». Γι αυτό όταν εμφανίστηκαν τον 5ο αιώνα μ.Χ στην Ανατολή συγγράμματα με το όνομα του , πιστεύτηκαν ότι ήταν πραγματικά δικά του. Σήμερα όμως τα συγγράμματα θεωρούνται ψευδεπίγραφα.

Τα συγγράμματα αυτά είναι τέσσερις πραγματείες και 18 επιστολές . Οι πραγματείες είναι:

---

[66] Λεπτομέρειες στο έργο του R.T.Wallis, Νεοπλατωνισμός, Εκδόσεις Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2002, σελ.22

[67] Όλα τα στοιχεία που αφορούν αυτή την ενότητα προέρχονται από τη Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Χάφη Πάτση, τόμος 13ος , από το κλασσικό έργο του H.F. Muller , Dionysos, Proklos, Plotinos, Munster 1918 και από την Πατρολογία του Δημητρίου Μπαλάνου, Αθήνα 1930

-Περί της ουρανίας ιεραρχίας
-Περί της εκκλησιαστικής ιεραρχίας
-Περί θείων ονομάτων
-Περί μυστικής θεολογίας

Τα συγγράμματα αυτά αναφέρονται για πρώτη φορά το 533 στη συζήτηση μεταξύ Ορθοδόξων και Σευηριανών (μετριοπαθείς Μονοφυσίτες) που έγινε στην Κωνσταντινούπολη. Οι Σευηριανοί επικαλέσθηκαν τις πραγματείες του Διονυσίου για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους. Ο επίσκοπος Εφέσου Υπάτιος αμφισβήτησε αμέσως τη γνησιότητα των έργων. Γρήγορα όμως διαλύθηκαν οι αμφιβολίες αυτές και άρχισαν να θεωρούνται γνήσια έργα του Διονυσίου του Αεροπαγίτη. Νέες αμφιβολίες εκφράστηκαν μετέπειτα από τον Λαυρέντιο Valla (+1475) και ακολούθησαν μακρόχρονες συζητήσεις οι οποίες οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι ο άγνωστος συγγραφέας δεν μπορεί να ήταν ο Διονύσιος ο Αεροπαγίτης αλλά κάποιος άλλος που έζησε πιθανότατα στη Συρία. Ο άγνωστος αυτός συγγραφέας ήταν γνώστης των Νεοπλατωνικών διδαγμάτων και προσπάθησε να τα συνδυάσει με τα διδάγματα του Χριστιανισμού. Για να δώσει κύρος και βαρύτητα στη θεωρία του δανείστηκε το όνομα του Διονυσίου του Αεροπαγίτη. Η ενέργεια του αυτή δεν εθεωρείτο απάτη την εποχή εκείνη.

Τα κυριότερα στοιχεία που οδήγησαν σε αυτό το συμπέρασμα, στην ύπαρξη δηλαδή δύο Διονυσίων είναι τα εξής:

1-Τα συγγράμματα αυτά ήταν τελείως άγνωστα μέχρι τον 6^{ο} αιώνα.
2-Τα όσα αναφέρονται σε αυτά για το δόγμα, τη λατρεία, την εκκλησιαστική ευταξία και τον μοναχικό βίο προϋποθέτουν βαθύτερες γνώσεις που ήταν αδύνατο να υπήρχαν την εποχή του Διονυσίου του Αεροπαγίτη.
3-Είναι πασιφανέστατη η επίδραση των έργων του Πρόκλου (+485).

Ο άγνωστος συγγραφέας ήταν αναμφισβήτητα συνειδητός Χριστιανός , αφοσιωμένος στην εκκλησία. Τον ενδιέφερε κυρίως η γνώση του Θεού που είναι ταυτόχρονα Γνωστός και Άγνωστος. Η οδός της γνώσης είναι μια ασκητική οδός. Η αρχή γίνεται με την κάθαρση. Όλες οι εικόνες θα εξαφανιστούν και η ψυχή θα μείνει απομονωμένη στον εαυτό της και απλοποιημένη. Στο τέλος θα εισέλθει σε εκείνο το θείο σκότος, το οποίο είναι φως απρόσιτον. Ο σκοπός και η κλίμακα της πνευματικής ανόδου είναι η ΄΄ένωση΄΄ με το Θεό και η θέωσις. Κινητήρια δύναμη αυτής της πνευματικής ανάτασης είναι η αγάπη , είναι ο έρωτας. Η ένωση με το

Θεό είναι μια διττή κίνηση : από πάνω, από το Θεό, και από κάτω, «πρόοδος και επιστροφή». Έχουμε μια κάθοδο των θείων ενεργειών στον κόσμο και μια έλξη βαρύτητας κοινή προς το Θεό από πλευράς όλων των κτισμάτων. Αλλά μόνο στο ύψιστο επίπεδο υπάρχει μια άμεση και απ' ευθείας επαφή μεταξύ κόσμου και Θεού.

Υπάρχουν δύο μείζονα στρώματα ύπαρξης. Το νοητόν σύμπαν, ο κόσμος των Αγγελικών Δυνάμεων και ο κόσμος του ανθρώπου. Αμφότερα έχουν τριαδική δομή. Ο αγγελικός κόσμος συνίσταται από τρεις τριάδες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα Σεραφείμ, τα Χερουβείμ και τους Θρόνους. Η δεύτερη τις Κυριότητες , τις Εξουσίες και τις Δυνάμεις. Η Τρίτη τις Αρχές, τους Αρχαγγέλους και τους Αγγέλους. Η συστηματική αυτή περιγραφή της ουράνιας ιεραρχίας έγινε για πρώτη φορά στην αρχαϊκή χριστιανική παράδοση.

Η Εκκλησιαστική Ιεραρχία, στο ανθρώπινο επίπεδο, βρίσκεται ανάμεσα στην υψηλότερη Ουράνια Ιεραρχία και των νομικών Ιεραρχιών της Παλαιάς Διαθήκης, για αυτό είναι και «ουράνια» και «νομική». Περιλαμβάνει δύο τριάδες. Αυτούς που έχουν ως έργο τη μύηση και τους μυουμένους. Η πρώτη τριάδα περιλαμβάνει τους «ιεράρχες» (τους επισκόπους) , τους «ιερείς» και τους «λειτουργούς ». Η δεύτερη τριάδα περιλαμβάνει τους «θεραπευτές» ή «μοναχούς», τον «ιερόν λαόν» και τους «κατηχουμένους, τους ενεργουμένους, τους μετανοούντες»

Για τον Ψευδοδιονύσιο ο κόσμος είναι ένα ακέραιο όλο, όπου όλα τα μέρη συνενώνονται, όχι μόνο με την ενότητα του σχεδίου, αλλά κυρίως με ένα είδος αμοιβαίας έλξης. Η περιεκτική αυτή κοσμική τάξη έρχεται από το Θεό και επιβάλλεται στον κόσμο ως θεία τακτοποίηση και ίθυνση, διάταξη και θεσμός.

Η επίδραση των έργων του Αεροπαγίτη υπήρξε σημαντική τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Σπουδαία είναι επίσης τα σχόλια που έκαναν για τα έργα αυτά ο Ιωάννης Σκυθοπολίτης και ο Γεώργιος Σκυθοπολίτης τον στ΄ αιώνα, ο Μάξιμος Ομολογητής τον ζ΄ ιών και ο Γεώργιος Παχυμέρης τον ιγ΄ αιώνα.

Τα έργα του Διονυσίου μεταφράστηκαν στα λατινικά με εντολή του βασιλέα της Γαλλίας Καρόλου του φαλακρού , από τον Ιωάννη Σκώτο Εριγένα και Θωμά Ακινάτη, οι οποίοι έκαναν και εκτεταμένα σχόλια.

Άγιος Αυγουστίνος (354-430)[68]

Άγιος και της Ανατολικής και της Δυτικής Εκκλησίας. Γεννήθηκε στην πολίχνη Ταγάστη της Νουμιδίας. Ο πατέρας του Πατρίκιος που ήταν κοινοτικός σύμβουλος της Ταγάστης δεν διακρινόταν για τον ενάρετο ιδιωτικό του βίο, σε αντίθεση με τη μητέρα του Μόνικα που ήταν πρότυπο Χριστιανής συζύγου και μητέρας.

Σε ηλικία 17 ετών τελειώνει τις σπουδές του στα Μάδαυρα και πηγαίνει στην Καρχηδόνα για να ολοκληρωθεί ως δάσκαλος της Ρητορικής. Ασχολείται παράλληλα με τη μεταφυσική και αφοσιώνεται στη γνώση και τη μάθηση. Κάποτε πέρασε στα χέρια του ο διάλογος του Κικέρωνα Hortensius , ένα έργο που δεν το έχουμε σήμερα, με το οποίο , όπως λέγεται , εύρισκε κανείς την αληθινή φιλοσοφία.

Την εποχή εκείνη κυριαρχούσε στη Βόρεια Αφρική ο Μανιχαϊσμός,[69] μια επικίνδυνη χριστιανική αίρεση που ίδρυσε ο πέρσης Μάνη (215-276), η οποία παγίδευσε τον Αυγουστίνο για εννιά χρόνια.

Τελειώνοντας τις σπουδές του στην Καρχηδόνα , το 383, διαπίστωσε ότι ο μανιχαϊσμός δεν ανταποκρινόταν ούτε στη διδασκαλία της ελληνικής φιλοσοφίας που τόσο εκτιμούσε, ούτε στις δικές του θρησκευτικές ανησυχίες. Η κοσμολογία του Μάνη δεν συμβιβαζόταν με τους Έλληνες φιλοσόφους και η δυαρχία του βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με την έννοια του Θεού. Υπήρχαν για αυτόν δύο απόλυτες αρχές, του φωτός και του σκότους, του καλού κι του κακού, του Θεού και τη ύλης. Ο άνθρωπος, κατά τον Μάνη αποτελείται από ανάμεικτα στοιχεία καλού και κακού και πρέπει να απελευθερωθεί με τη βοήθεια του αντιπροσώπου του Θεού, δηλαδή του φωτός. Η μόνη οδός της σωτηρίας είναι η γνώση και ασκητική. Η γνώση του Θεού φέρνει τη σωτηρία χάρη στην άσκηση , δηλαδή την περιφρόνηση των υλικών πραγμάτων, των εγκοσμίων σχέσεων, ακόμα και της τεκνογονίας.

---

[68] Τα στοιχεία αυτής της ενότητας προέρχονται από τη Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Χάρη Πάτση, τόμος ένατος, σελ. 13 επ.

[69] Θρήσκευμα του μεσανατολικού χώρου, που εμφανίστηκε τον 3ο αιώνα μ.Χ., με ηγήτορα τον Μάνη (215-275), Πέρση μεταρρυθμιστή, και κύρια γνωρίσματα το Γνωστικισμό και τη δυαρχία. Η πραγματικότητα, για τους οπαδούς του Μάνη, γίνεται αντιληπτή σαν ν ήταν διχασμένη σε δύο μόρια, εντελώς αντίθετα μεταξύ τους, ανταγωνιστικά, ασύμπτωτα και ασύμβατα. Το ένα στοιχείο είναι το ''καλό'', που αντιστοιχεί στο φως, στο πνεύμα, στην ψυχή, στον ουρανό, στο θείο, το άλλο είναι το ''κακό'', που αντιστοιχεί στο σκότος, στην ύλη, στο σώμα, στη γη, στο δαιμονικά. Περισσότερες λεπτομέρειες αναφέρονται στην Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος Οι Θρησκείες, της Εκδοτικής Αθηνών, 1992.

Το 383 εγκαταλείπει την Καρχηδόνα και εγκαθίσταται στη Ρώμη όπου άνοιξε σχολή ρητορικής , η οποία είχε αρκετούς μαθητές αλλά δεν απέδιδε κέρδη ώστε να μπορεί να ζήσει. Έτσι, το 384 δέχεται να πάρει τη θέση του δασκάλου της Ρητορικής στα Μεδιόλανα που του προτείνουν. Εκεί τον ακολούθησαν δύο αγαπημένοι φίλοι του ο Αλύπιος και ο Νέβριδος, που συνέδεσαν τη ζωή τους με τη δική του, γιατί διψούσαν για μια «συντροφική ζωή γεμάτη από τη νοσταλγία της αλήθειας και της σοφίας.»Στα Μεδιόλανα ο Αυγουστίνος επηρεάστηκε έντονα από τον φωτισμένο επίσκοπο Αμβρόσιο. Το πέρασμα του από το σκεπτικισμό στη νεοπλατωνική φιλοσοφία ήταν ένα νέο βήμα και μια νέα δοκιμασία. Ο πρεσβύτερος Σιμπλικιανός του πρόσφερε τα συγγράμματα του Μάριου Βικτωρίνου, τις μεταφράσεις δηλαδή νεοπλατωνικών έργων που έκανε αυτό ο σπουδαίος Χριστιανός ρήτορας και φιλόσοφος. Η ανακάλυψη του συστήματος των νεοπλατωνικών θα τον επηρεάσει καταλυτικά.

Ο Σιμπλικιανός του έδωσε επίσης κάτι πιο σπουδαίο, όπως αναφέρει ο Αυγουστίνος στις Εξομολογήσεις του (7.21 1.ε),τις επιστολές του Παύλου, όπου ανακάλυψε ότι ο άνθρωπος μόνο με τη χάρη του Θεού μπορεί να φτάσει στον ύψιστο σκοπό του, να ενωθεί με Εκείνον με την πίστη του.

Το Σεπτέμβριο του 386 και σε ηλικία 32 ετών έζησε ο Αυγουστίνος τη μεγάλη στιγμή της μεταστροφής του. Είχε φτάσει στο ερώτημα «πότε θα σωθώ; πότε θα λυτρωθώ; αύριο; πάντα λοιπόν αύριο; ποτέ σήμερα; γιατί όχι τώρα;» Ταυτόχρονα άκουσε μια παιδική φωνή στον κήπο που έλεγε:΄΄Πάρε και διάβασε΄΄ (Εξομολογήσεις 8,2,3). Πήρε αμέσως τις επιστολές του Πύλου που ήταν πάνω στο τραπέζι και διάβασε:΄΄ Η νυξ προέκυψε η δε ημέρα ήγγικεν. Αποθώμεθα ούν τα έργα του σκότους, ενδυσώμεθα δε τα όπλα του φωτός, ως εν ημέρα ευσχημόνως περιπατήσωμεν,μη κώμοις και μέθαις,μη κοίταις και ασελγείαις, μη έριδι και ζήλω, αλλά ενδύσασθε τον Κύριον Ιησούν Χριστόν, και της σαρκός πρόνοιαν μη ποιήσθε επιθυμίας΄΄ (Ρωμ.13. 12-14)

«Δεν χρειαζόμουν, λέει, τίποτα άλλο , γιατί μετά από το διάβασμα των στίχων αυτών, όλα τα σκοτάδια της αμφιβολίας μου διαλύθηκαν και ένα φως χύθηκε αμέσως στην καρδιά μου και μου έφερε την ειρήνη» (Εξομ. 8, 12).

Από τη στιγμή εκείνη άλλαξε η ζωή του. Σταμάτησε τη διδασκαλία κι έζησε μια περίοδο αγιοσύνης και περισυλλογής. Το 395 χειροτονήθηκε βοηθός επίσκοπος και αργότερα, μετά το θάνατο του Βαλέριου, κατέλαβε τη θέση του επισκόπου Ιππώνα.

Το εκκλησιαστικό έργο του Αυγουστίνου αρχίζει στην Ταγάστη πριν τη χειροτονία του και κορυφώνεται στην Ιππώνα. Δημιουργεί κοινόβια με άριστη οργάνωση και δράση και με τον τρόπο αυτό ιδρύει το μοναχικό βίο στη Δύση.

Ο μεγάλος επίσκοπος της Ιππώνας πέθανε στις 28 Αυγούστου του 430 αφήνοντας πίσω του πλούσιο συγγραφικό έργο. Τα έργα του μπορούμε να τα κατατάξουμε σε τρεις ομάδες.

Α- Αυτά που αφορούν το βίο του
1-Confessions (Εξομολογήσεις)
2- Retractationes (Αναθεωρήσεις)
Β-Φιλοσοφικά
1-De pulcro et apto
2-Contra academicos (Κατά των Ακαδημαϊκών)
3-De beata vita (Περί ευτυχισμένης ζωής)
4-De ordine (Περί τάξεως)
5-De Soliloquia (Μονόλογος)
6-De immortalitate animae (Περί αθανασίας της ψυχής)
7-De quantitate anime (Περί της ποιότητας της ψυχής)
8-De magistro (Περί του δασκάλου)
Γ-Θεολογικά έργα
1-Απολογητικά. De Civitate Dei (Περί της πολιτείας του Θεού)
2-Δογματικά
α-Enchiridion ad Laurentium (Προς Λαυρέντιο)
β-De trinitate (Περί Τριάδος)

Για να ανακαλύψει το Θεό ο Αυγουστίνος ακολουθεί το σύστημα του Πλωτίνου. Για αυτό η νεοπλατωνική τριάδα (πρώτον, νους, ψυχή του κόσμου) θα αφήσει τα ίχνη της στην ανάπτυξη της χριστιανικής θεολογίας του. Ο Θεός είναι ένας και ταυτόχρονα τριάδα. Σε κάθε άτομο ενοικεί ολόκληρη η ουσία. Η αναλλοίωτη αυτή ουσία , είναι η απλή και απόλυτη μονάδα.

Ένας δυτικός ερευνητής αναφερόμενος στον Αυγουστίνο λέει:'' Ο Αυγουστίνος συνδυάζει τη δημιουργική δύναμη του Τερτυλλιανού, την πνευματική ευρύτητα του Ωριγένη, την εκκλησιαστική συνείδηση του Κυπριανού, τη διαλεκτική οξύτητα του Αριστοτέλη, την ιδεαλιστική ορμή και τη φιλοσοφική ερευνητικότητα του Πλάτωνα και τέλος την πρακτική αντίληψη του Λατίνου με την πνευματική ευστροφία του Έλληνα''.

Ο μυστικισμός εμφανίζεται σε όλες τις εποχές της ανθρώπινης ιστορίας. Στους πρωτόγονους λαούς εμφανίζεται με αισθησιακή-οργιστική και μαγική μορφή. Οι συμμετέχοντες στις τελετές φτάνουν σε κατάσταση έκστασης με το χορό και άλλα ερεθιστικά μέσα, όπως είναι τα ποτά και οι αρωματικές μεθυστικές ουσίες.

Στους ανεπτυγμένους λαούς η ένωσης με το θείον επιδιώκεται με την ασκητική ζωή και την αποχή από τις σωματικές ηδονές και απολαύσεις.

Μυστικιστικές τάσεις συναντάμε και στο θρησκευτικό κόσμο του Βυζαντίου. Αυτές εκδηλώνονται σε διάφορες εποχές με τη μορφή μοναχικού ασκητισμού, όπως ο Ιωάννης ο συγγραφέας της Κλίμακος 525-605, Συμεών ο νέος Θεολόγος 11^{ος} αιώνας., Νικήτας Στηθάτος 11^{ος}, Κάλλιστος Καταφυγιώτης 12^{ος} αιώνας, Γρηγόριος Παλαμάς 1296-1360.

Σημαντικοί εκπρόσωποι του χριστιανικού μυστικισμού το Μεσαίωνα και στις αρχές της Αναγέννησης είναι οι Bernard von Clairvaux (1090-1153), Victor Hugo (1196-1141), Meister Eckhart (1260-1327), Jacob Bohme (1575-1624) και Angelus Silecius (1624-1677).

3-Σουφισμός

Σπουδαίο μυστικιστικό ρεύμα του Ισλάμ, με κύριο γνώρισμα του ότι τοποθετεί τον άνθρωπο σε ερωτική πορεία προς το Θεό και λιγότερο σε θέση τυφλής υποταγής ενώπιον του Θεού.[70]
Αναφερόμενος στις ρίζες του Σουφισμού, ο σεβασμιότατος Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Αναστάσιος Γιαννουλάτος[71] γράφει: «Η ισλαμική θεολογία προσεπάθησε να ικανοποιήσει τον νουν με σαφή λογικά σχήματα περί Θεού, με πλήρη καθορισμόν των καθημερινών υποχρεώσεων του πιστού. Αλλά τα ανωτέρω ανταποκρίνονται κυρίως εις την εξωτερικήν σφαίραν της θρησκείας και δεν ικανοποιούν πλήρως την βαθυτέραν πνευματικήν αναζήτησιν του ανθρώπου, τον πόθον δια ουσιαστικήν προσέγγισιν του Θείου. Η ανθρωπίνη ύπαρξις αισθάνεται την ανάγκην της υπερβάσεως των νοητικών σχημάτων, των θρησκευτικών κανόνων και νόμων, προς βιωματικήν συνάντησιν του Αγίου, ποθεί να ευρεθή ΄΄ενώπιος ενωπίω΄΄ έμπροσθεν του Θεού. Το ΄΄ορθόδοξον ΄΄Ισλάμ, με την επιμονήν εις το απρόσιτον του Θεού, αφήνει συνήθως υποτονικό το στοιχείο τούτο. Το βασικό αίσθημα προ του Αλλάχ είναι το δέος, το ρίγος προ του κυριάρχου του σύμπαντος.

Δεν ήργησεν όμως να παρουσιασθούν εντός του ισλαμικού κόσμου άλλαι ροπαί και παλμοί, από τας φλέβας του θρησκευτικού μυστικισμού, ιδιαίτερως αφ' ότου το Ισλάμ ήρχισε να περιλαμβάνει στους κόλπους του, εκτός των πληθυσμών της Αραβίας και της Βορείου Αφρικής και άλλους λαούς με ψυχοσύνθεσιν ποιητικήν, εσωτερικήν ευαισθησίαν και μακράν φιλοσοφικήν καλλιέργειαν. Ήδη περί τας αρχάς του Η΄ αι. μ.Χ. , κατά την πρώτη ισλαμική εκατονταετηρίδα, ενεφανίσθησαν εις την Συρίαν οι πρώτοι μουσουλμάνοι ασκηταί. Περιφρονούντες πλούτον και αξιώματα, διαρρηγνύοντες τα καθιερωμένα αυστηρά δογματικά πλαίσια εστρέφοντο, εις ολόψυχον αναζήτησιν του Θεού. Δι' αυτούς η αληθής ευσέβεια δεν ευρίσκετο εις την τυπικήν εφαρμογήν των κανόνων λατρείας, η καρδία της ευλαβείας ήτο η αγαπητική προσέγγισις του Θεού. Η κλασσικοτέρα ονομασία της ασκητικής αυτής τάσεως είναι σουφισμός».

Ο Σουφισμός (tasavuf) ξεπήδησε από το ασκητικό κίνημα της εποχής των Ουμαγιάδων, όταν εξαπλώθηκε ο ασκητισμός -ως μορφή διαμαρτυρίας

[70] Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος Οι Θρησκείες, Εκδοτική Αθηνών, 1992, σελ 374 επ.
[71] Στο έργο του ΄΄Ισλάμ΄΄, Εκδόσεις Πορευθέντες, Αθήνα 1993, σελ. 253

κατά του υλισμού της σύγχρονης κοινωνίας. Χάρη στο στοιχείο της μυστικιστικής αγάπης, ο ασκητισμός άλλαξε μορφή: από απλή αποχώρηση -διαμαρτυρία κατά του υλισμού- μετατράπηκε σε μυστικισμό και η μεταμόρφωση αυτή οδήγησε στην εξέλιξη του Σουφισμού. Ο Σουφισμός έγινε η πιο δημοφιλής μορφή του μωαμεθανισμού. Σε αντίθεση με την ψυχρή, λόγια και φαινομενικά ακατανόητη ορθόδοξη θεολογία και τον θρησκευτικό νόμο των Σουνιτών, ο Σουφισμός αντιμετώπιζε τη θρησκεία με τρόπο έντονα συναισθηματικό, κι ο πιστός μπορούσε να γνωρίσει το Θεό απευθείας, μέσω της μυστικιστικής αγάπης. [72]

Το όνομα Σούφι προήλθε από το αραβικό suf, που σημαίνει το φτωχικό μάλλινο ένδυμα, με το οποίο είναι συνήθως ενδεδυμένοι. Κατά μια άλλη εκδοχή, προέρχεται από την αραβική λέξη sofi, η οποία προέρχεται από την ελληνική ΄΄σοφός΄΄ , άνθρωπος της γνώσεως.[73]

Είναι βέβαιο ότι η κίνηση των σούφι επηρεάστηκε από τον χριστιανικό ασκητισμό, ο οποίος άκμαζε την εποχή εκείνη στη Συρία, τη Μεσοποταμία και την Περσία. Ο Πέρσης ιστορικός Biruni , επισημαίνει τον ΙΑ΄ αιώνα μ. Χ. τις ομοιότητες του σουφισμού με τις ιδέες των Ελλήνων φιλοσόφων, κυρίως των πλατωνικών και των πυθαγορείων, καθώς και τη συγγένεια του με τη σοφία και τη θρησκεία των Ινδών.[74]

Η άνθηση του ισλαμικού μυστικισμού σημειώνεται τον Η΄ αιώνα μ.Χ., με την παρουσία μορφών όπως ο Hasan Al-Basri (πέθανε το 728 μ.Χ,), ο πρίγκιπας της Μπάλχ -όπου γεννήθηκε και ο Ρουμί- Ibrahim bin Adham (πέθανε το 777 μ. Χ.), η Rabi'a al-Adawiya (πέθανε το 801 μ.Χ.).
Σπουδαίος εκφραστής του σουφισμού τον Θ΄ αιώνα είναι ο Abu Yazid ή Bayazid (πέθανε το 874).

Εντυπωσιακές μορφές του σουφισμού τον Ι΄ αιώνα είναι ο Al- Junaid (πέθανε το 910) και ο Hallaç Mansur. Ο Αλ-Χαλάτζ Μανσούρ (856- 921ή 922) θεωρείται ο πιο ακραίος σούφι επειδή ταύτισε τον εαυτό του με το Θεό. Η φράση που τον οδήγησε στο σταυρικό θάνατο ήταν Enel Hak που σημαίνει αφ'ενός μεν ΄΄εγώ είμαι ο Θεός΄΄ αφ' ετέρου δε ΄΄εγώ είμαι η αλήθεια΄΄. Η ΄΄αλήθεια΄΄ είναι μία από τις ενενήντα εννέα ιδιότητες του

---

[72] Σπύρος Βρυώνης, Η Παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού (11ος -15ος αιώνας), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1966, σελ. 323, 324.
[73] Ιωάννης Μάζης, Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-Οικονομικό Ισλάμ στη σύγχρονη Τουρκία, εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 2000, σελ. 355
[74] Spencer, S., Mysticism in World Religion, Harmondsworth 1963.

Θεού και οι Σουνίτες θεωρούν μεγάλο αμάρτημα όχι μόνο την ταύτιση με το Θεό, αλλά και την επίκληση μιας από αυτές τις ιδιότητες Του.[75]

Ο Σουφισμός εξαπλώθηκε τον 11ο αιώνα σε ολόκληρο τον Μωαμεθανικό κόσμο. Η μεγάλη απήχησε που είχε εξόργισε τους ουλεμάδες[76], οι οποίοι κάλεσαν πολλούς σούφι να απολογηθούν εγγράφως. Ο Αλ-Γκαζαλί (1059-1111) προσπάθησε να συμβιβάσει το Σουφισμό με την συμβατική μορφή του Μωαμεθανισμού. Την ίδια εποχή άρχισαν να ιδρύονται τα μεγάλα τάγματα των σούφι δερβίσηδων.

Τα μεγάλα Τάγματα δημιουργήθηκαν από μικρές, ανεξάρτητες ομάδες μαθητών που συγκεντρώνονταν δίπλα σε ένα σπουδαίο σούφι δάσκαλο. Μετά το στάδιο μύησης τους οι νεαροί μαθητές ζούσαν δίπλα στο σεϊχη τους , μέχρι να γίνουν ικανοί να σταλούν κάπου αλλού για να διδάξουν και αυτοί το δίδαγμα του Κυρίου τους.[77]

Τον 12ο και τον 13ο αιώνα ιδρύθηκαν σημαντικά τάγματα στην Ασία, στην Αίγυπτο και τη Βόρειο Αφρική. Το 13ο αιώνα ιδρύθηκαν και δύο σημαντικά τάγματα στην Μικρά Ασία , το τάγμα των Μεβλεβί και το τάγμα των Μπεκτασί.

Ο σουφισμός, όπως αναφέρει ο καθηγητής κ. Ν.Σαρρής,[78] εκδηλώθηκε τον 13ο αιώνα με τρία ρεύματα:

1-Ο σουνιτικός ή ορθόδοξος ισλαμικός μυστικισμός, που καλλιεργούσε η λεγόμενη σχολή της Βαγδάτης με την άμεση συμβολή του Αλ-Γκαζαλή.

2-Η αιρετική τάση που εξέφραζαν οι ομάδες των πολεμιστών /ηρώων της πίστης, των γκαζήδων.

3-Οι μυστικιστικές απόψεις των τεχνιτών / επαγγελματιών, οι οποίες παρότι ήταν πιο ορθόδοξες από τις δεύτερες, υστερούσαν σε σχέση προς τις πρώτες ως προς το πνευματικό και το θεϊκό στοιχείο.

Ο Ρέυνολντ Νίκολσον στο βιβλίο του ΄΄Οι μυστικοί των Σούφι΄΄[79]γράφει:΄΄ Αν και οι πολυάριθμοι ορισμοί του Σουφισμού που απαντώνται σε αραβικά και περσικά βιβλία , είναι ενδιαφέροντες από

---

[75] Λιάνα Μυστακίδου, Οι Αλεβήδες στη σύγχρονη Τουρκία, εκδόσεις Γόρδιος, Αθήνα 1997.
[76] Μουσουλμάνοι θεολόγοι
[77] Περισσότερες πληροφορίες για τα τάγματα στο βιβλίο του Β. Μιρμίρογλου, Οι Δερβίσαι , β' έκδοση 1989.
[78] Οσμανική Πραγματικότητα, Ι. Το Δεσποτικό κράτος, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα, 1990.
[79] Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1985, σελ.24-27.

ιστορική άποψη, η κύρια σπουδαιότητα τους βρίσκεται στο ότι δείχνουν πως ο σουφισμός είναι απροσδιόριστο. Επειδή όμως αυτοί οι ορισμοί απεικονίζουν με αρκετή συντομία ορισμένες όψεις και χαρακτηριστικά του Σουφισμού μπορούν να δοθούν μερικά δείγματα.

«Σουφισμός σημαίνει αυτό: Οι ενέργειες και οι δραστηριότητες να περνούν από το Σούφι (να γίνονται σε αυτόν), δηλαδή εκείνες που είναι γνωστές μόνο στο Θεό, και πάντα να ζει με το Θεό, με έναν τρόπο που είναι γνωστός μόνο στο Θεό.»

«Σουφισμός είναι αποκλειστικά αυτομαθητεία»

«Σουφισμός είναι να μην κατέχεις τίποτα και να μην κατέχεσαι από τίποτα»

«Ο Σουφισμός δεν είναι ένα σύστημα που αποτελείται από κανόνες ή επιστήμες, αλλά μια ηθική ψυχική διάθεση. Αν ήταν κανόνας , θα μπορούσε να εφαρμοστεί με επίμονη άσκηση και αν ήταν επιστήμη , θα μπορούσε να μαθευτεί με εκπαίδευση . Αντίθετα είναι μια ψυχική διάθεση σύμφωνα με το ρητό, ΄΄Διάπλασε τον εαυτό σου σύμφωνα με την ηθική φύση του Θεού΄΄ και η ηθική φύση του Θεού δεν μπορεί να προσεγγιστεί μέσω κανόνων ή μέσω επιστημών.»

«Σουφισμός είναι ελευθερία και γενναιοψυχία και απουσία αυτοπεριορισμών.»

«Σημαίνει αυτό: ΄΄ότι ο Θεός θα σε κάνει να πεθάνεις για τον εαυτό σου και θα σε κάνει να ζήσεις μέσα σε Αυτόν».

«Το να κοιτάζεις την ατέλεια του φαινομενικού κόσμου και όμως να κλείνεις τα μάτια σε καθετί ατελές, διαλογιζόμενος Εκείνον που είναι μακριά από κάθε ατέλεια.»

«Σουφισμός είναι να ελέγχεις τις ικανότητες και να συγκρατείς τις πνοές.»

«Σουφισμός είναι να απομακρύνεις ό,τι έχεις στο κεφάλι σου, να χαρίζεις ό,τι έχεις στο χέρι σου και να μην αποφεύγεις ό,τι σου τυχαίνει.»

Τέλος, ο Σεβασμιότατος Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Αναστάσιος Γιαννουλάτος , στο έργο του ΄΄Ισλάμ, θρησκειολογική επισκόπησις΄΄[80], αναφερόμενος στη σημασία του σουφισμού , γράφει:
΄΄Το νέον όραμα περί κόσμου και ζωής, το οποίον προσέφερεν ο σουφισμός, επεξέτεινε τον ορίζοντα της κλασσικής μουσουλμανικής κοσμοθεωρίας και εβάθυνε το θρησκευτικό βίωμα του ισλαμικού κόσμου. Ετόνισε με ιδιαιτέραν έμφασιν το αιώνιον έναντι του προσκαίρου, το προσωπικόν έναντι του κοινωνικού, την εσωτερικήν καθαρότητα έναντι της αψόγου εξωτερικής συμπεριφοράς, την ηθικήν ελευθερίαν έναντι του νομικιστικού πνεύματος, τον έρωτα του Θεού έναντι της απλής υποταγής εις τον Δεσπότην του σύμπαντος. Γενικώς, η κίνησις του σουφισμού έσχε μεγάλην επίδρασιν εις την θρησκευτικήν ζωήν, την ποίησιν και την πολιτικήν πολλών μουσουλμανικών εθνών και συνέβαλε θετικώς, πολλάκις όμως και αρνητικώς, εις την πνευματικήν εξέλιξίν των΄΄,

Σήμερα ο Σουφισμός εξαπλώνεται από άκρη σε άκρη σε όλο τον κόσμο. Διάφορες σχολές και αδελφότητες κατακλύζουν τη Δύση και την Ανατολή. Στις σελίδες του Internet βρίσκει κανείς άπειρες πληροφορίες για σουφική εκπαίδευση (www.sufistudies), βιβλιογραφία (www. Sufibooks.com/) , για δασκάλους του σουφισμού (sufimasters).

Υπάρχει ένας διεθνής σύνδεσμος σουφισμού International Association of Sufism (www.ias.org), ο οποίος εδρεύει στην Καλιφόρνια των Ηνωμένων Πολιτειών και έχει πλούσια εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα. Ιδρύθηκε από τους καθηγητές Seyedeh Nahid Angha και Shah Nazar Ali Kianfar το 1983. Στόχος τους είναι, ακολουθώντας τα αχνάρια των παλιών σούφι, να φτιάξουν ένα Khaneghah ή house of time, όπως το ονομάζουν στα αγγλικά για να συγκεντρώνονται εκεί όλοι οι οπαδοί του σουφιμού αδιακρίτως της θρησκευτικής και πολιτιστικής προέλευσης τους .

Στα πλαίσια αυτού του συνδέσμου λειτουργεί ένα τμήμα γυναικών (sufi women organization) με δικό του διαφορετικό πρόγραμμα και ένα τμήμα ειδικό για παιδιά (Sufi-kids@ias.org). Μια από τις βασικές κοινωνικές προσφορές του είναι το πρόγραμμα ΄΄υιοθεσίας φυλακισμένων΄΄. Με σκοπό την παροχή βοήθειας και συμπαράστασης σε όλους τους κρατούμενους που θα ζητήσουν την αρωγή τους. Διοργανώνει κάθε χρόνο, ξεκινώντας από το 1994, ετήσιο συμπόσιο με διάφορα θέματα. Το τελευταίο έγινε στις 23-25 Απριλίου 1999 στον Άγιο Φραγκίσκο και είχε σαν θέμα ΄΄ Sufism and Self Discovery΄΄.

---

[80] Εκδόσεις Πορευθέντες, Αθήνα ,1993, σελ.268.

Ο σύνδεσμος γίνεται πολλές φορές χορηγός εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε διάφορα Κολέγια και Πανεπιστήμια στην ευρύτερη περιοχή της Καλιφόρνια, όπως π.χ το Dominican College, the Center of Integral Studies και Center for Spiritual Enlightment.

Εκδίδει ,τέλος, τα έντυπα Sufism Journal, Sufism and Psychology Forum Newsletter, Sufi Women Organization Newsletter.
Εξέδωσε και ένα βιβλίο του Dr.Nahid Angha με τίτλο Principles of Sufism, στο οποίο αναλύει τις βασικές αρχές του σουφισμού που είναι:

- Tark (εγκατάλειψη)
- Tubeh (μετάνοια)
- Tugha ή Taghva (αρετή και εγκράτεια)
- Sabr (υπομονή)
- Sedgh (φιλαλήθεια)
- Safa (αγνότης)
- Vud (έρωτας)
- Verd (ανάμνηση, θύμηση)
- Vafa (αφοσίωση)
- Fard (απομόνωση)
- Faghr (φτώχια)
- Fana (εκμηδένιση)

Ένα άλλο επίσης αρκετά γνωστό κέντρο σουφισμού που δρα στην Αμερική και στην Ευρώπη είναι το Golden Sufi Center (www.goldensufi.org). Το κέντρο αυτό έχει διάφορες ομάδες διαλογισμού στην Καλιφόρνια, στη Νέα Υόρκη, στο Λος Άντζελες, στο Σηάτλ, στη Μινεσσότα , στο Σικάγο , στο Βανκούβερ και σε πολλές χώρες της Ευρώπης όπως Αγγλία, Γερμανία, Ελβετία, Ισπανία , καθώς και στην Αυστραλία.

Μια από τις παλαιότερες θρησκευτικές και εκπαιδευτικές οργανώσεις σουφισμού που έχουν «khaneghah» στην Αμερική, στον Καναδά, στην Ευρώπη, στην Ασία και στην Αυστραλία είναι το Maktab Tarighat Oveyssi Shahmaghsoudi (School of Islamic Sufism).[81] Ιδρύθηκε από τον Oveys al-Gharani (Uways al-Qrani) που ζούσε στην Υεμένη την ίδια εποχή με τον Προφήτη Μωάμεθ. Ο Oveys ήταν στενός συνεργάτης του τέταρτου Χαλίφη του Αλή . Ηγέτης του τάγματος σήμερα είναι ο 42ος απόγονος του ιδρυτή, ο Hazrat Salaheddin Ali Nader Shah Angha. Στο

[81] www.shahmaghsoudi.org/

τάγμα αυτό που είναι Σιιτικό διδάσκεται και το έργο του Τζελαλλεττίν Ρουμί που ανήκει στους Σουνίτες Μουσουλμάνους.

Μεταξύ όλων αυτών των σουφικών οργανώσεων διακρίνονται κι ορισμένες που μελετούν αποκλειστικά το έργο του Τζελαλλεττίν Ρουμί. Το 1995 ο Τζελαλλεττίν Τσελεμπί, ηγέτης του Τάγματος (The Mevlevi Order) θεώρησε σκόπιμη την ίδρυση ενός διεθνούς ιδρύματος (foundation), με σκοπό το συντονισμό όλων των οπαδών, τη διοργάνωση σεμιναρίων σε διάφορα μέρη της γης και την ετήσια συνάντηση των επικεφαλής διαφόρων τμημάτων.

Η πρώτη συνάντηση έγινε στο Μπόντρουμ της Τουρκίας τον Ιούνιο του 1966. Σε αυτήν μετείχαν οπαδοί του Τάγματος από την Τουρκία, τις ΗΠΑ, την Αγγλία, τη Γερμανία, την Ελβετία, την Αυστρία, τη Χιλή κι το Ιράν.

Εκπρόσωπος του Τάγματος των Μεβλεβήδων στη Βόρεια Αμερική είναι ο Dr. Edmund Kabir Helminski, ο οποίος διορίστηκε από τον ίδιο τον Τζελαλλεττίν Τσελεμπί.

Ο Τσελεμπί και άλλοι διακεκριμένοι παράγοντες ονόμασαν το Threshold Mevlevi Center που βρίσκεται στο Brattleboro του Vermont , ΄New Konya, δηλαδή Νέο Ικόνιο, για το έργο που κάνει . Το κέντρο αυτό με επικεφαλή τον Kabir Helminski παρουσιάζει μια πλουσιότατη εκπαιδευτική δραστηριότητα , με σεμινάρια , διαλέξεις και εκδόσεις.

Υπάρχουν και άλλες πολλές παρόμοιες οργανώσεις . Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικές από αυτές που εντοπίσαμε στο διαδύκτιο : The Nimatullahi Sufi Order (www.nimatullahi.org) , Sufi Order International (www.sufiorder.org), Nur Ashki Jerrahi Sufi Order (www.askijerrahi.com). Στη διεύθυνση www.nqshbandi.net συναντά κανείς αρκετές αδελφότητες σούφι που ανήκουν στο τάγμα των Νακσιμπεντί. Ανάμεσα σε αυτά βρίσκεται και το Haqqani Foundation με τον γνωστό σεϊχη ΝαζιμΑλ Κιμπρισί που είναι Τουρκοκύπριος . Είναι ίσως η μόνη ιστοσελίδα που είναι γραμμένη σε πολλές γλώσσες και στα ελληνικά.

4-Νεοπλατωνισμός

Ο Νεοπλατωνισμός θεωρείται το τελευταίο φιλοσοφικό σύστημα της αρχαιότητας. Εμφανίστηκε τον 3ο μ.Χ. αιώνα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, στον τόπο όπου συναντήθηκαν και ζυμώθηκαν οι ελληνικές και ανατολικές ιδέες.

Πρόκειται για μια τελευταία προσπάθεια έκφρασης υπό μια ενιαία μορφή όλων των κατακτήσεων του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Έτσι ο Νεοπλατωνισμός αποτελεί συνέχεια του Πλατωνισμού, του Νεοπυθαγωρισμού, συναρμολογεί πλατωνικές, αριστοτελικές , στωϊκές αντιλήψεις και εκφράζει μια νέα μορφή εκλεκτικισμού. Αποτελεί με λίγα λόγια μια προσπάθεια ανακεφαλαίωσης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας .

Ο Νεοπλατωνισμός δεν περιέχει καμία πρωτοτυπία και φέρνει τα σημάδια των γηρατειών της αρχαίας σκέψης. Δανείστηκε για παράδειγμα την ιδέα της κλιμακωτής διάταξης των όντων από την κοσμοθεωρία του Ποσειδώνιου , αλλά στην εφαρμογή της ακολούθησε ακριβώς τον αντίθετο δρόμο. Ο Ποσειδώνιος ξεκινούσε από την έρευνα του μερικού κι ανέβαινε από κάτω προς τα επάνω. Αντίθετα ο Νεοπλατωνισμός προσπαθεί να βγάλει το ορατό από το αόρατο.[82]

Το σημείο στο οποίο συναντάται ο Ποσειδώνιος[83] με τον Νεοπλατωνισμό είναι: στην προσπάθεια να περιλάβουν στο σύστημα τους τη θρησκευτική πίστη και τη δεισιδαιμονία. Ο Νεοπλατωνισμός χρησιμοποιεί την πίστη για να τοποθετήσει ανάμεσα στη θεϊκή ουσία και τον υλικό κόσμο διάφορα παράδοξα όντα.

---

[82] Τσέλλερ-Νεστλέ, Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1990, σελ.372.

[83] Ο Ποσειδώνειος (135-51 π.Χ) γεννήθηκε στη Απάμεια. Μετά από περιπλανήσεις στην Αίγυπτο, τη Μασσαλία κι την Ισπανία εγκαταστάθηκε γύρω στο 97π.Χ. στη Ρόδο, όπου τον άκουσε ο Κικέρων το 78 π.Χ. . Ο Ποσειδώνιος πήγε σαν απεσταλμένος της Ρόδου στη Ρώμη . Ήταν σαφέστατα ο καθολικότερος νους που γνώρισε η Ελλάδα μετά τον Αριστοτέλη. Εκτός από τη φιλοσοφία ασχολήθηκε με τη φυσική, την ιστορία και τη γεωγραφία. Έγραψε μεταξύ άλλων : ΄΄Περί θεών΄΄, Περί ειμαρμένης΄΄, Περί μαντικής΄΄, ΄΄Περί δαιμόνων και ηρώων΄΄, ΄Περί κενού΄΄, Περί κόσμου΄΄, ΄΄Φυσικός λόγος΄΄ κ.α. (Χάρη Πάτση, Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 27ος, σελ. 297.

Ο κόσμος , όπως αναφέρεται στο έργο των Τσέλλερ- Νεστλέ,[84] κατά τον Ποσειδώνιο φαίνεται σαν σκαλωτό οικοδόμημα που με πολλές διαβάσεις φτάνει από τα ανόργανα στα φυτά, στα ζώα και τέλος στον άνθρωπο.
Ο κόσμος , κατά τον Ποσειδώνιο, αποτελείται από τον κόσμο κάτω από το φεγγάρι και τον κόσμο πάνω από το φεγγάρι. Ο ένας είναι γήινος και φθαρτός και ο άλλος ουράνιος και άφθαρτος. Ο πρώτος ζει από τις ουράνιες δυνάμεις που χύνονται από τον δεύτερο. Ο άνθρωπος αποτελεί τη γέφυρα ανάμεσα σε αυτούς τους δύο κόσμους. Αυτός είναι , όπως λέει ο Ποσειδώνιος με μια δανεισμένη από τον Τίμαιο (31 BC) του Πλάτωνα έννοια ο ΄΄δεσμός΄΄ που συγκρατεί τους δυο κόσμους . Εκτός από τον άνθρωπο όμως υπάρχουν και άλλα νοητικά όντα.

Στο έργο του ΄΄Περί ηρώων και δαιμόνων΄΄ ισχυρίζεται ότι ο ήλιος είναι πηγή κάθε ζωής . Από αυτόν πηγάζει κάθε ζωή και περνώντας από το φεγγάρι φτάνει στη γη. Από τον ήλιο πηγάζουν και οι ψυχές, οι οποίες όταν απομακρυνθούν από την περιοχή του ήλιου κατοικούν στο χώρο κάτω από το φεγγάρι και σαν φωτεινά κι πύρινα όντα γίνονται πρώτα δαίμονες και μετά σαν αέρινα όντα ήρωες. Η θεότητα είναι για τον Ποσειδώνιο μια νοούσα φλογερή πνοή που δεν έχει μορφή, μπορεί όμως να μεταβληθεί σε ό,τι θέλει.

Ο Νεοπλατωνισμός έχει σαν βασικό του σκοπό τη συνέχιση της φιλοσοφίας του Πλάτωνα. Αλλά ο Πλάτων που επιβιώνει εδώ δεν είναι ούτε ο έφηβος της κλασσικής ζωής ούτε ο καλλιτέχνης της αστραφτερής Αθήνας, ούτε ο μαθηματικός, ούτε ο κοινωνιολόγος, ούτε ο πολιτικός φιλόσοφος. Οι κοινωνικοπολιτικές ιδέες, που για αυτές ο Πλάτων είχε θυσιάσει, τουλάχιστον στην Πολιτεία, το άτομο, υποχωρούν στο Νεοπλατωνισμό σε μια ατομιστική τάση. Το κέντρο βαρύτητας αυτής της φιλοσοφίας δε βρίσκεται πια στη γνώση του αντικειμένου, παρά στην ψυχική κατάσταση του υποκειμένου, το οποίο με την ορμή για μάθηση και με την άσκηση πρέπει να υψωθεί στην ανώτατη μακαριότητα , στην

[84] Ιστορία της Ελληνικής φιλοσοφίας , Εστία , Αθήνα 1990. Σελ. 320.

εκστατική ένωση με τη θεότητα. Έτσι, ο Νεοπλατωνισμός με την ανάγκη του για αποκάλυψη αντί της ανεξάρτητης έρευνας αποτελειώνει την εξέλιξη που άρχισε με τον Πυθαγορισμό και οδηγεί στην αυτοκτονία της φιλοσοφίας.

Ο Νεοπλατωνισμός παρουσιάζει μεν μια νέα διανοητική κατεύθυνση, τα βασικά όμως γνωρίσματα της ουσίας του , δεν προβάλλουν κατά τον ίδιο τρόπο σε όλους τους εκπροσώπους του. Ορισμένοι αντιπρόσωποι του Νεοπλατωνισμού προβάλλουν κυρίως τη θεωρητική τάση, άλλοι την ηθική, άλλοι τη διάνοια. Έτσι σχηματίστηκαν πολλές σχολές σε διάφορα μέρη όπως στη Ρώμη, στη Συρία, στην Πέργαμο, στην Αθήνα κι την Αλεξάνδρεια.

Ιδρυτής της Νεοπλατωνικής σχολής θεωρείται ο ***Αμμώνιος Σακκάς*** που προερχόταν από χριστιανική οικογένεια και στα μικρά του χρόνια ήταν μεροκαματιάρης. Αργότερα δίδαξε την πλατωνική φιλοσοφία στην Αλεξάνδρεια. Δεν έγραψε τίποτα και πέθανε το 242. Για αυτό είναι πολύ δύσκολο να εξακριβωθεί η επιρροή που ενδεχομένως άσκησε στο μαθητή του Πλωτίνο. Σπουδαίοι μαθητές του θεωρούνται ο ***Ωριγένης*** (δεν πρέπει να τον συγχέουμε με το συνώνυμο του χριστιανό θεολόγο που έζησε το 185-254 στην Αλεξάνδρεια και έγραψε πολλά συγγράμματα) και ο ***Κάσσιος Λογγίνος*** , που δολοφονήθηκε από τον Αυρηλιανό το 273.

Ο πραγματικός ιδρυτής της Νεοπλατωνικής σχολής είναι ο ***Πλωτίνος***. Γεννήθηκε 204/5 στη Λυκόπολη της Αιγύπτου και μεγάλωσε στην Αλεξάνδρεια.[85] Παρακολούθησε επί ένδεκα χρόνια τη διδασκαλία του Αμμώνιου Σακκά. Ακολούθησε την εκστρατεία του αυτοκράτορα Γορδιανού εναντίον των Περσών για να μάθει τη σοφία των Περσών και των Ινδών. Μετά την αποτυχία της εκστρατείας ο Πλωτίνος πήγε στη Ρώμη (244/5), όπου ίδρυσε τη δική του φιλοσοφική σχολή. Έζησε και δίδαξε στην πρωτεύουσα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τα τελευταία 26 χρόνια της ζωής του.

[85] Όλα τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από το βιβλίο του R.T.Wallis, Νεοπλατωνισμός, Εκδόσεις Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2002

Ζούσε μια ασκητική ζωή σύμφωνα με τις φιλοσοφικές του αρχές. Κοιμόταν πολύ λίγο , έτρωγε λιτά, απέφευγε το κρέας, παρέμεινε άγαμος και δεν δέχθηκε ποτέ να καθίσει μπροστά σε καλλιτέχνη για να του φτιάξει ΄΄το είδωλο ενός ειδώλου΄΄. Τέσσερις φορές αξιώθηκε την εκστατική ένωση με το Θεό. Πέθανε το 269/70 στην Καμπανία. Τα συγγράμματα του που άρχισε να τα γράφει στα πενήντα του χρόνια τα δημοσίευσε ο Πορφύριος , μετά το θάνατό του. Έγραψε υπό μορφή σημειώσεων 54 βιβλία. Ο μαθητής του Πορφύριος τα διόρθωσε και τα χώρισε σε έξι Εννεάδες, δηλαδή σε έξι ομάδες που η κάθε μία περιέχει εννέα βιβλία.

Η θεωρία του Πλωτίνου για τις τρεις αρχικές υποστάσεις είναι ολόκληρο το φιλοσοφικό του σύστημα σε συνοπτικές γραμμές. Οι τρεις αρχικές υποστάσεις είναι το ένα , ο νους και η ψυχή. Από το ένα γεννιέται ο νους και από το νου η ψυχή, που είναι ο δημιουργός όλων των όντων του κόσμου. Στη συνέχεια όλα επιστρέφουν στο αρχικό ένα. Μόνο αυτό είναι τέλειο και διαφέρει από όλα τα άλλα όντα. Δεν ταυτίζεται ούτε με το ον , ούτε με το πνεύμα. Ο νους είναι απλός και σύνθετος, γιατί είναι ο ίδιος και υποκείμενο και αντικείμενο του στοχασμού . Η ψυχή είναι θεϊκή ουσία, είναι αθάνατη, δίνει στα σώματα ζωή και κίνηση και είναι η αρχή της ενότητας και του σώματος και του κόσμου. Ειδικότερα για την ψυχή οι Τσέλλερ-Νεστλέ[86] αναφέρουν:
΄΄Επειδή η ψυχή κατά την ουσία της ανήκει σε ένα υψηλότερο κόσμο, μπορεί και το ύψιστο έργο της να είναι μονάχα το να ζει αποκλειστικά σε αυτόν τον κόσμο και να γλιτώσει από κάθε κλίση στην αίσθηση. Η ευδαιμονία συνίσταται κατά τον Πλωτίνο στην τέλεια ζωή κι αυτή στη νόηση. Ο πρώτος της όρος είναι το ξεκόλλημα από το σώμα και από το κάθετι που συνδέεται με αυτό, η κάθαρσις. Από αυτή προκύπτει μόνο του, πως η ψυχή, όσο δεν εμποδίζεται από τίποτα αλλότριο, αφήνεται στην ιδιάζουσα της ενέργεια:η κάθαρσις κλείνει μέσα της όλες τις αρετές. Ο Πλωτίνος δεν απαιτεί γενικά πως το ξεκόλλημα αυτό από το σωματικό πρέπει να γίνεται με ασκητική ζωή, παρ' όλες τις εγκράτειες που επέβαλλε στον εαυτό του και επαινούσε τους άλλους που έκαναν το ίδιο. Και στους λόγους του για τον έρωτα αναγνωρίζει με τον Πλάτωνα, πως και η αισθητή ομορφιά μπορεί να μας ανεβάσει στη νοητή. Όλη η ηθική του εξουσιάζεται από την άποψη, πως για την ψυχή η ένωσής της με το σώμα είναι ο λόγος κάθε κακού και πως κάθε ενέργεια έχει τόσο υψηλότερη αξία όσο σε λιγότερη επαφή μας φέρνει με τον αισθητό κόσμο.΄΄

[86] Ιστορία της Φιλοσοφίας, Εκδόσεις Εστίας, Αθήνα 1990, σελ.383

Σχολή του Πλωτίνου

Μαθητές του Πλωτίνου ήταν ο ***Αμέλιος*** και ο πολυμαθής ***Πορφύριος,*** ο οποίος γεννήθηκε στην Τύρο το 232/33 .Έκανε τις πρώτες σπουδές του στην Αθήνα δίπλα στο Λογγίνο και αργότερα έγινε μαθητής του Πλωτίνου. Πέθανε το 301 στη Ρώμη. Φαίνεται πως ήταν πολυδιαβασμένος . Προσπάθησε , εκτός από τις μελέτες του για το Νεοπλατωνισμό και το Νεοπυθγωρισμό , να αποδείξει ότι η φιλοσοφία του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη δεν διαφέρουν στα βασικά τους σημεία.

Έγραψε πολλά υπομνήματα στον Πλάτωνα, στον Αριστοτέλη και το Θεόφραστο. Αξιοθαύμαστο έργο του θεωρείται η Εισαγωγή στις Κατηγορίες του Αριστοτέλη , το οποίο ονομάστηκε και αι πέντε φωναί, γιατί ανέλυσε τις πέντε αριστοτελικές έννοιες δηλαδή το γένος, το είδος, τη διαφορά, την ποιότητα και το συμπτωματικό. Προσπάθησε να εκλαϊκεύσει τη διδασκαλία του Πλωτίνου που ήταν διατυπωμένη στη γλώσσα του μυστικισμού και αποκρυφισμού και κατά συνέπεια ακατάληπτη ακόμα και για τους πολύ μορφωμένους.

Ο Πορφύριος όμως έγινε γνωστός κυρίως για την κριτική που άσκησε στο Χριστιανισμό. Με αυτοκρατορικό διάταγμα που εκδόθηκε το 448 ρίχτηκαν στην πυρά όχι μόνο όλα τα αντίγραφα του περιβόητου δεκαπεντάτομου έργου του ΄΄Κατά Χριστιανών΄΄, αλλά και όλα τα έργα των ίδιων των χριστιανών απολογητών που παρέθεταν αποσπάσματά του ώστε να τον αντικρούσουν. Χάθηκαν όλα πλην ενός: το 1867, βρέθηκε στην Αθήνα το έργο ΄΄Αποκριτικός προς Έλληνας΄΄ του χριστιανού κατηχητή-ίσως και επισκόπου Μαγνησίας- Μακαρίου Μάγνητος. Ο ΄΄Αποκριτικός΄΄ γραμμένος σε διαλογική μορφή, παρέθετε την αντιχριστιανική επιχειρηματολογία ενός Έλληνα εθνικού φιλοσόφου που σήμερα θεωρείται επιστημονικά ότι είναι ο Πορφύριος.[87]

Αναμφισβήτητα η μεγαλύτερη προσφορά του Πορφυρίου είναι η ταξινόμηση των Εννεάδων του Πλωτίνου

[87] Το βιβλίο του καθηγητή Joseph Hoffman Porfhyry's Against the Christians μεταφράστηκε στα ελληνικά και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Θυραθεν της Θεσσαλονίκης (2000) με τίτλο Κατά Χριστιανών.

Συριακή Σχολή

Γνωστός μαθητής του Πορφύριου είναι ο ***Ιάμβλιχος*** από τη Χαλκίδα της Κοίλης Συρίας. Δεν γνωρίζουμε το χρόνο γέννησης του , ξέρουμε όμως ότι πέθανε το 330. Τα έργα του περιέχουν στοιχεία των μυστικοπαθών θρησκευμάτων της Ανατολής. Ο Ιάμβλιχος θεωρείται περισσότερο θεωρητικός θεολόγος παρά φιλόσοφος. Στο έργο των Τσέλλερ -Νεστλέ, ΄΄Ιστορία της ελληνικής Φιλοσοφίας΄΄[88]αναφέρονται τα εξής:΄΄ Ενάντια στις ελλείψεις της γήινης ζωής, την πίεση της φυσικής αναγκαιότητας, ξέρει μονάχα να καταφεύγει στη βοήθεια των θεών. Η φαντασιοκοπική του διανόηση συμπυκνώνει κάθε έννοια σε ιδιαίτερη υπόσταση. Η θρησκευτική του ανάγκη ζητάει να χορτάσει πολλαπλασιάζοντας όσο μπορεί περισσότερο το θείο. Σύμφωνα με την αρχή, πώς ανάμεσα σε κάθε μονάδα και σε εκείνο, που αυτή μεταδίδεται, έπρεπε να μπαίνει ένα διάμεσο, χώρισε πρώτα το ένα αρχικό όν του Πλωτίνου σε δύο.

Από αυτά το πρώτο θα στεκόταν πέρα από κάθε αντίθεση και θα ήταν ολότελα ανέκφραστο. Το δεύτερο αντίθετα θα αντιστοιχούσε στο ένα και το αγαθό του Πλωτίνου. Επίσης, το Νου του Πλωτίνου τον χώριζε σε δύο, σε ένα ΄΄νοητό΄΄ κι ένα ΄΄νοερό κόσμο. Ο πρώτος είναι ο κόσμος των ιδεών , ο δεύτερος των έμψυχων όντων. Το νοητό κόσμο, παρόλη την ενότητά του, που έπρεπε να αποκλείει κάθε πολλότητα , τον διαιρούσε σε μια τριάδα, που κι αυτή πλάταινε πάλι τρεις τριάδες. Το νοερό επίσης το χώριζε σε τρεις τριάδες, που η τελευταία από αυτές γινότανε πάλι, καθώς φαίνεται, ΄΄εβδομάδα΄΄. Από την πρώτη ψυχή ο Ιάμβλιχος έκανε να γεννηθούν δύο άλλες. Από αυτές όμως ξεχώριζε τον ανάλογο σε αυτές Νου και μάλιστα σε δύο επίσης μορφές. Ύστερα από τους υπερκόσμιους αυτούς θεούς έρχονται πρώτα οι εγκόσμιοι θεοί χωρισμένοι σε τρεις τάξεις: 12 ουράνιοι που πολλαπλασιάζονται σε 36 και κατόπι σε 360, 72 τάξεις από υποουράνιους και 42 από φυσικούς θεούς (οι αριθμοί αυτοί φαίνεται να βαστούν κατά ένα μέρος από αστρολογικά συστήματα). Αυτούς έπειτα τους ακολουθούν ακόμα οι άγγελοι, δαίμονες και ήρωες. Στα μεταφυσικά αυτά όντα ανάγοντας εξηγεί τους θεούς του λαού με την καθιερωμένη συγκρητιστική αυθαιρεσία και κατά τον ίδιο τρόπο η ειδωλολατρία, η θεουργία, η μαντική, υποστηρίζονται με λόγους, που σε αυτούς η πιο αντιορθολογική πίστη στα θαύματα συνενώνεται αντιφατικότατα με τον πόθο να παρουσιάσει το θαύμα σαν κάτι λογικό.

[88] Εκδόσεις Εστίας, Αθήνα 1990, σελ. 389.

Με τη θεολογική αυτή θεωρία συνέχεται στον Ιάμβλιχο η αριθμολογία, που της δίνει κατά το παράδειγμα των Νεοπυθαγωρείων πολύ μεγαλύτερη αξία , παρά στα επιστημονικά μαθηματικά.

Στην κοσμολογία του, κοντά στη θεωρία της αιωνιότητας του κόσμου, αξιοσημείωτη είναι οι προσδιορισμοί του για τη φύση είτε τη μοίρα (ειμαρμένη), καθόσον αυτήν την παριστάνει σα μια δύναμη που πιέζει τον άνθρωπο και από τα δεσμά της μπορεί να γλιτώσει μόνο με την επέμβαση των θεών.΄΄

Η μυστική διάθεση του Ιαμβλίχου επηρεάζει και τις αντιλήψεις του για την Ηθική, Στα τέσσερα είδη ηθικών αρετών τα οποία δέχεται ο Πορφύριος (πρακτική, καθαρτική, θεωρητική και παραδειγματική) προσθέτει και μια Πέμπτη την ΄΄ιερατική αρετή΄΄[89], η οποία βοηθάει τον άνθρωπο να αναχθεί μέχρι το πρώτο όν και να επέλθει η λεγόμενη ΄΄Ένωση΄΄.

Ένας άλλος αξιόλογος μαθητής του Πορφύριου είναι ο ***Θεόδωρος από την Ασίνη.*** Σημαντικοί επίσης είναι και οι δύο μαθητές του Ιαμβλίχου ο ***Αιδέσιος*** και ο ***Σώπατρος***. Τα μόνα στοιχεία που γνωρίζουμε για αυτούς είναι ότι ο πρώτος τον διαδέχθηκε στη διεύθυνση της Συριακής Σχολής και ότι ο δεύτερος άσκησε μεγάλη επιρροή στην αυλή του Κωνσταντίνου του Α΄. Τέλος , γνωστός μαθητής του Ιαμβλίχου είναι και ο ***Δέξιππος*** .

<u>Περγαμηνή Σχολή</u>

Η επίδραση του Νεοπλατωνισμού έφτασε έως την Πέργαμο ,που ήταν την εποχή εκείνη , μεγάλη πόλη με έντονη πνευματική δραστηριότητα. Ο μαθητής του Ιαμβλίχου ***Αιδέσιος*** (πέθανε το 355) που καταγόταν από την Καππαδοκία ίδρυσε στην Πέργαμο την Περγαμηνή Σχολή . Σε αυτή τη Σχολή ανήκουν ο ***Ευσέβιος, ο Μάξιμος*** και ***ο Χρυσάνθιος*** οι δάσκαλοι του αυτοκράτορα Ιουλιανού (332-363),[90] ο οποίος ήθελε να αναβιώσει τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και την πολυθεΐα. Ήταν θαυμαστής του

[89] Ιάμβλιχου, Τα Θεολογούμενα της Αριθμητικής, Ιδεοθέατρον, Διμέλη , Αθήνα 1998, σελ.10.
[90] Γκορ Βιντάλ, Ιουλιανός, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1998.

Ιαμβλίχου και είχε δάσκαλο του τον πλατωνικό ρήτορα Λιβάνιο(314-393).[91] Ο Ιουλιανός θαύμαζε τον Πλατωνισμό και αντιπαθούσε το Χριστιανισμό. Η προπαγάνδα του για την πολυθεΐα ενισχυόταν και από το σύγγραμμα του φίλου του ***Σαλλούστιου*** για τους θεούς και τον κόσμο, που σώθηκε μια επιτομή του.

Στον κύκλο αυτό ανήκει επίσης και ο ***Ευνάπιος*** από τις Σάρδεις , ο οποίος εκτός από ένα ιστορικό έργο έγραψε βιογραφίες φιλοσόφων και σοφιστών.

Αθηναϊκή Σχολή

Μια τελευταία προσπάθεια μελέτης και έρευνας του Αριστοτελισμού και του Πλατωνισμού έγινε στην Αθήνα, όπου νεοπλατωνικοί και αριστοτελικοί προσπάθησαν να δώσουν νέα πνοή στα παλιά φιλοσοφήματα της Ακαδημίας και του Λυκείου, αναμιγνύοντάς τα με καινούργια δόγματα. Στην Αθηναϊκή Σχολή συντελέστηκε η ένωση του αριστοτελισμού με τη θεοσοφία του Ιάμβλιχου, η οποία έδωσε ιδιαίτερο χαρακτήρα στο Νεοπλατωνισμό του 5^{ου} και 6^{ου} αιώνα.

Σχολάρχης στην αρχή του 5^{ου} αιώνα ήταν ο Αθηναίος ***Πλούταρχος***, που πέθανε το 431/32 σε μεγάλη ηλικία. Ήταν σπουδαίος δάσκαλος και προσπάθησε να συμβιβάσει την πλατωνική και την αριστοτελική φιλοσοφία.

Στενός συνεργάτης και διάδοχος του Πλουτάρχου ήταν ο ***Συριανός*** που πέθανε το 430. Στη διδασκαλία του ανακατεύει τα πλατωνικά, τα αριστοτελικά, τα νεοπυθαγωρικά και τα ορφικά δόγματα.

Μαθητής του Πλουτάρχου και του Συριανού ήταν ο διάδοχος του τελευταίου ***Πρόκλος***. Ο Πρόκλος γεννήθηκε το 410 στην Κωνσταντινούπολη και ανατράφηκε στη Λυκία, για αυτό ονομάζεται και Λύκιος. Σε ηλικία είκοσι ετών εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου και πέθανε το 485. Ο Πρόκλος διακρίνεται για την πολυμάθεια, την

[91] Σπούδασε στην Αθήνα ρητορική και δίδαξε στην Κωνσταντινούπολη, τη Νίκαια, τη Νικομήδεια και την Αθήνα. Το 354 εγκαταστάθηκε στην Αντιόχεια. Μαθητές του εκτός από τον αυτοκράτορα Ιουλιανό υπήρξαν ο Επίσκοπος Βασίλειος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Διασώθηκε το μεγαλύτερο μέρος του έργου του όπως ΄΄Εγκώμιο της Αντιοχείας΄΄, ΄΄Επικήδειος΄΄ του Ιουλιανού, ή ΄΄Απολογία΄΄ κ.. Διασώθηκαν επίσης 1607 επιστολές του προς αυτοκράτορες, έπαρχους, ρήτορες, φιλοσόφους και επισκόπους (Χάρη Πάτση, Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 22, σελ.495.

επιμέλεια, τη διαλεκτική δεινότητα και τη μεγάλη διδακτική κι συγγραφική δραστηριότητα. Συστηματοποίησε τη Νεοπλατωνική φιλοσοφία, στην οποία έδωσε την τελειωτική της μορφή . Δεν ήταν όμως απαλλαγμένος από τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες της εποχής του.[92] Έδειχνε ιδιαίτερο σεβασμό στα Ορφικά ποιήματα , τους Χαλδαϊκούς Χρησμούς και σε άλλα θεοσοφικά δημιουργήματα τα οποία θεωρούσε θείες αποκαλύψεις. Επεξεργάστηκε και συστηματοποίησε όλο αυτό τον όγκο των θεολογικών και φιλοσοφικών συστημάτων και δημιούργησε ένα πραγματικό πάνθεο εθνικών δογμάτων και φιλοσοφημάτων. Το σύστημα του ήταν κατά το είδος τέλειο, στερείται όμως επιστημονικού ειρμού και βασίζεται στο νόμο της τριαδικής εξέλιξης. Ειδικότερα , οι Τσέλλερ-Νεστλέ γράφουν[93]: ΄΄Το παράγωγο είναι από ένα μέρος όμοιο με εκείνο που το παράγει, γιατί αυτό μπορεί να παράγει εκείνο μόνο αν μεταδώσει τον εαυτό του σε εκείνο. Από την άλλη πλευρά όμως είναι διαφορετικό από εκείνο, όπως το διαιρεμένο από το ενιαίο, το παράγωγο από το αρχικό. Κατά την πρώτη σχέση μένει στην αιτία του, κατά τη δεύτερη βγαίνει έξω από εκείνη. Επειδή όμως εξαρτάται από κείνη και είναι συγγενικό με εκείνη , στρέφεται, μόλο το χωρισμό, προς εκείνη, ζητάει σε χαμηλότερο σκαλοπάτι να τη μιμηθεί και να ενωθεί με εκείνη. Η παραμονή του παράγωγου σε εκείνο που το παράγει και το ξεκίνημα του έξω από εκείνο και το ξαναγύρισμα σε αυτό (μονή, πρόοδος, επιστροφή) είναι τα τρία κίνητρα, που από την εξακολουθητική τους επανάληψη αναπτύσσεται το σύνολο των όντων από την πρώτη τους αρχή. Την πρώτη πηγή της ανάπτυξης τους μπορεί φυσικά να την αποτελέσει μόνο το πρώτο ον, που ο Πρόκλος κατά το παράδειγμα του Πλωτίνου το περιγράφει ον απόλυτα υψωμένο πάνω από κάθε ον και γνώση, ψηλότερο από το ένα, αιτία, χωρίς να είναι αιτία, ούτε κάτι που είναι, ούτε κάτι που δεν είναι. Ανάμεσα όμως σε αυτό το πρώτο και το νοητό παρεμβάλλει όπως ο Ιάμβλιχος ένα ενδιάμεσο μέλος: τις απόλυτες ενάδες (αυτοτελείς ενάδες), που αποτελούν τον ενιαίο, υπερούσιο αριθμό, συγχρόνως όμως χαρακτηρίζονται σαν ύψιστα αγαθά και σαν τέτοια παίρνουν κατηγορήματα, που φαίνονται πολύ προσωπικά για την αφηρημένη τους ουσία. Ύστερα από αυτά μονάχα έρχεται το έδαφος που ο Πλωτίνος το είχε προσδιορίσει για το Νου. Ο Πρόκλος το διαιρεί, ακολουθώντας ως ένα σημείο τον Πορφύριο, τον Ιάμβλιχο, το Θεόδωρο και το Συριανό σε τρεις σφαίρες : το νοητό, το νοερό-νοητό, και το νοερό. Σα βασική ιδιότητα του πρώτου θεωρεί το ον, του δεύτερου τη ζωή και του τρίτου τη νόηση. Οι δύο πρώτες από αυτές τις σφαίρες διαρθρώνονται ύστερα πάλι σύμφωνα κατά ένα μέρος με τις ίδιες αρχές

[92] Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη, Τόμος δέκατος, σελ. 910.
[93] ΄΄Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας, εκδόσεις Εστία, Αθήνα, 1990, σελ.395.

της διαίρεσης, σε τρεις η καθεμιά τριάδες, η τρίτη σε εφτά εβδομάδες και το καθένα μέλη της κάθε σειράς περνούν για θεοί και ταυτίζονται με μιαν από τις θεότητες της λαϊκής θρησκείας. Η ψυχή, που η έννοια της ορίζεται όπως και στον Πλωτίνο, περιέχει τρεις τάξεις από μερικές ψυχές: θεϊκή, δαιμονική και ανθρώπινη. Οι θεϊκές διαιρούνται σε τρεις τάξεις: τις τέσσερις τριάδες ηγεμονικών θεών, άλλες τόσες ΄΄ανεξάρτητων από τον κόσμο΄΄ (απόλυτοι) θεών και τις δύο τάξεις των εγκόσμιων θεών, τους θεούς των άστρων και τους θεούς των στοιχείων. Στην αναγωγή των λαϊκών θεών σε αυτά τα μεταφυσικά όντα ο Πρόκλος βρίσκει τον εαυτό του υποχρεωμένο να διακρίνει τριπλό Δία, διπλή Κόρη, τριπλή Αθηνά. Ύστερα από τους θεούς έρχονται οι δαίμονες, που διαιρούνται ακριβέστερα σε αγγέλους, δαίμονες και ήρωες ,και μπλεγμένοι με πολλές δεισιδαιμονίες περιγράφονται κατά τον καθιερωμένο τρόπο. Ύστερα από αυτούς πάλι έρχονται τέτοιες ψυχές που κατά ένα διάστημα μπαίνουν σε υλικά κορμιά.

Από την ψυχή λοιπόν ο Πλωτίνος είχε κάνει να γεννηθεί η ύλη. Ο Πρόκλος τη βγάζει άμεσα από το άπειρο , που μαζί με το πέρας (πεπερασμένο) και το μιχτό αποτελεί για αυτόν την πρώτη από τις νοητές τριάδες. Όσο για την ουσία της , δεν είναι κατά τη γνώμη του κακό, παρά μήτε καλό μήτε κακό. Οι κοσμολογικές του δοξασίες συμφωνούν στο ουσιαστικό τους μέρος με του Πλωτίνου, μόνο που το χώρο τον παίρνει για ένα σώμα φτιαγμένο από το λεπτότατο φως που διεισδύει (διήκει) το σώμα του κόσμου. Μαζί με τον Πλωτίνο υπερασπίζει την πρόνοια ενάντια στο κακό που υπάρχει στον κόσμο.΄΄

Με τον Πρόκλο η νεοπλατωνική διδασκαλία έλαβε την τελειωτική μορφή με την οποία παραδόθηκε στις μετέπειτα γενιές. Μετά από αυτόν η σχολή είχε μερικούς αξιόλογους μαθητές, κανένας όμως δεν μπορούσε να τον συναγωνιστεί. Ο μαθητής και διάδοχος του στη σχολαρχεία ***Μαρίνος*** υπήρξε ένας άριστος μαθηματικός. Ο ***Δαμάσκιος*** που διαδέχθηκε τον Μαρίνο μετά από αρκετές πνευματικές παραπλανήσεις ομολόγησε ότι δεν πρέπει κανείς να μιλάει για την παραγωγή του κατώτερου από το ανώτερο, παρά για ένα ενιαίο χωρίς διακρίσεις ον.
Τελευταίος Νεοπλατωνιστής αυτής της γενιάς είναι ο ***Σιμπλίκιος***, ο οποίος ήταν μαθητής του Δαμάσκιου και του Αλεξανδρινού Αμμώνιου.

Μετά την εδραίωση της Χριστιανικής θρησκείας η φιλοσοφία δεν ήταν δυνατόν να παραμείνει ανεξάρτητη. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός απαγόρευσε με διάταγμα του το 529 τη διδασκαλία της φιλοσοφίας στην Αθήνα. Δήμευσε την περιουσία της Πλατωνικής Σχολής που ήταν αρκετά

μεγάλη. Ο Δαμάσκιος και έξι συνεργάτες του αναχώρησαν για την Περσία , αλλά επέστρεψαν αμέσως πίσω στην Αθήνα, απογοητευμένοι από αυτά που είδαν εκεί.

Αλεξανδρινή Σχολή

Στα μέσα περίπου του 6ου μ.Χ αιώνα έσβησαν και οι τελευταίοι Πλατωνικοί. Όσοι απέμειναν εγκαταστάθηκαν στην Αλεξάνδρεια, που ήταν την εποχή εκείνη μεγάλο εμπορικό και οικονομικό κέντρο.

Η σπουδαιότερη εκπρόσωπος αυτής της σχολής είναι η ***Υπατία*** η κόρη του μαθηματικού Θέωνα. Σπούδασε στην Αλεξάνδρεια και κατόπιν πήγε στην Αθήνα , όπου φοίτησε στη νεοπλατωνική σχολή του Πρόκλου και του Ιεροκλή. Δεν είναι γνωστός ο χρόνος που παρέμεινε στην Αθήνα, αναφέρεται όμως ότι όταν επέστρεψε στην πατρίδα της παρουσιάστηκε ως δάσκαλος και αρχηγός σχολής μαθηματικών και φιλοσοφικών σπουδών. Δίδασκε βασικά νεοπλατωνική φιλοσοφία , ασχολήθηκε όμως και με τον Αριστοτέλη , καθώς και με άλλες επιστήμες όπως τα μαθηματικά και η αστρονομία. Όπως προκύπτει από το έργο της Maria Dzielska, ΄΄Υπατία η Αλεξανδρινή΄΄[94] η πλειοψηφία των συγγραφέων που μελέτησάν τη ζωή και το έργο της , τη χαρακτηρίζουν πανέμορφη, θαρραλέα, πολυμαθέστατη και σοφή. Το τραγικό όμως τέλος της δεν άρμοζε στην προσωπικότητα και τα προσόντα της. Την εποχή εκείνη η Αλεξάνδρεια ζούσε τη χειρότερη περίοδο θρησκευτικών διενέξεων. Η Υπατία θεωρήθηκε υποκινήτρια εχθρικών ενεργειών εναντίον του επισκόπου Κυρίλλου συνεργαζόμενη με τον έπαρχο Ορέστη, με τον οποίο διατηρούσε φιλικές σχέσεις. Το μίσος εναντίον της Υπατίας πήγαζε και από τις αντιλήψεις που επικρατούσαν την εποχή εκείνη να θεωρούνται δηλαδή μάγοι όσοι ασχολούνταν με τα μαθηματικά. Το 415 εξαγριωμένο πλήθος εισέβαλε στο σπίτι της, την έσυρε στους δρόμους, τη διαμέλισε και έκαψε τα λείψανα της στη φωτιά.

Ο Μπέρναρντ Ράσσελ ξεκινάει το έργο του ΄΄Ιστορία του Δυτικού Ευρωπαϊκού Πνεύματος΄΄[95] με την ακόλουθη αναφορά στον Κύριλλο:΄΄ Ο λόγος για τον οποίο έγινε γνωστός είναι το λιντσάρισμα της Υπατίας, μιας διακεκριμένης γυναίκας η οποία, σε μια εποχή μισαλλοδοξίας , ήταν αφοσιωμένη στη νεοπλατωνική φιλοσοφία και στα μαθηματικά. Μετά από αυτήν η Αλεξάνδρεια δεν ενοχλήθηκε από κανένα φιλόσοφο΄΄.

---

[94] Εκδόσεις Ενάλιος, Αθήνα 1995.

[95] B. Russell, History of Western Philosophy and Its Connection with Political and Social circumstances from the Earliest Times to the Present Day, London, 1946

Τα περισσότερα γραπτά της Υπατίας προορίζονταν για τους σπουδαστές της[96]. Πιθανότατα μεγάλο μέρος του έργου της έχει ενσωματωθεί στις διατριβές του πατέρα της Θέωνα. Η Υπατία έγραψε δεκατρία βιβλία με σχόλια γύρω από την Αριθμητική του Διόφαντου και μια διατριβή οκτώ βιβλίων πάνω στις Κωνικές Τομές του Απολλώνιου γεωμέτρη από την Πέργαμο.

Μαθητής ήταν ο ***Συνέσιος*** από την Κυρήνη , ο οποίος έγινε επίσκοπος Πτολεμαΐδας το 411. Σώθηκε ένα μεγάλο μέρος της αλληλογραφίας του Συνέσιου με την Υπατία από την οποί αντλούνται στοιχεία για σημαντικά επιστημονικά ζητήματα. Ο Συνέσιος έγραψε μερικά θρησκευτικοφιλοσοφικά βιβλία και προσπάθησε να συμβιβάσει το νεοπλατωνισμό με το χριστιανισμό. Ξεκινώντας από τις χριστιανικές παραδόσεις και έχοντας υπ' όψη του την πλατωνική πολιτειολογία έφτιαξε ένα δικό του ηθικοθρησκευτικό σύστημα, στο οποίο δίδασκε ένα είδος ανθρωπισμού.

Ένας άλλος φιλόσοφος της Αλεξανδρινής Σχολής είναι ο ***Ιεροκλής*** . Σπούδασε στην Αθηναϊκή Σχολή και υπήρξε μαθητής του σχολάρχη Πλούταρχου. Ο Ιεροκλής ήταν εκλεκτικός και στη διδασκαλία του χρησιμοποιούσε πλατωνικά, αριστοτελικά και στωϊκά δόγματα. Πίστευε στην ύπαρξη της Θείας Πρόνοιας και δίδασκε ότι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ηθικοί για να προκόψουν. Είχε επηρεαστεί από τις ιουδαιοχριστιανικές διδασκαλίες , γιατί δεχόταν ότι ο κόσμος δημιουργήθηκε από το τίποτα, ιδέα άγνωστη στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία.

Ο γιατρός και μαθηματικός ***Ασκληπιόδοτος*** κατάφερε το δεύτερο ήμισυ του 5ου αιώνα να συγκεντρώσει γύρω του μερικούς μαθητές. Όπως φαίνεται όμως είχε προσχωρήσει στο μυστικισμό.

Επίσης, ο ***Αμμώνιος*** ο γιος του Ερμεία και μαθητής του Πρόκλου δίδαξε στην Αλεξάνδρεια την πλατωνική και αριστοτελική φιλοσοφία.
Αργότερα οι μαθητές του ***Ολυμπιόδωρος*** και ο χριστιανός ***Ιωάννης Φιλόπονος*** ασχολήθηκαν με μεταφυσικά προβλήματα. Ειδικότερα ,ο Ιωάννης ο Φιλόπονος προσπάθησε να λύσει το ζήτημα της αιωνιότητας του κόσμου.

---

[96] Πληροφορίες γι το έργο της Υπατίας βρίσκουμε στο βιβλίο της Margaret Alic, Η Κληρονομιά της Υπατίας, εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα, σελ.59 επ.

Το βιβλίο του ***Νεμέσιου*** , επισκόπου της Έμεσας στη Φοινίκη, ΄΄Περί φύσεως ανθρώπου΄΄ θεωρείται το τελευταίο μέλος αυτής της φιλοσοφίας.

Με τον ***Στέφανο*** τον Αλεξανδρέα, που προσκλήθηκε την εποχή του Ηράκλειτου (610-641) στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης , ο Πλατωνισμός εισέρχεται στο χριστιανικό Μεσαίωνα.
Από τους Πατέρας της Ανατολικής Εκκλησίας ο σπουδαιότερος εκφραστής του Νεοπλατωνισμού θεωρείται ο **Γρηγόριος ο Νύσσης**.[97]
Ο Γρηγόριος ο Νύσσης είναι ο νεότερος αδελφός του Μεγάλου Βασιλείου. Γεννήθηκε στη Νεοκαισαρεία του Πόντου το 335 μ. Χ. και πέθανε το 394 .Ελάχιστα στοιχεία είναι γνωστά για τις σπουδές του. Βέβαιο είναι ότι διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα από την αδελφή του Μακρίνα και ότι υπήρξε μαθητής του Μεγάλου Βασιλείου στην Καισάρεια .

Φύση μυστική και αναχωρητική ο Γρηγόριος , μετέπειτα επίσκοπος Νύσσης, ανέπτυξε σπουδαία συγγραφική δράση. Σπουδαία προσφορά του είναι η εναρμόνιση της χριστιανικής αλήθειας με το Νεοπλατωνισμό που ήταν η ανεπτυγμένη φιλοσοφία της εποχής του.

Ο Endre von Ivanka συγκρίνοντας το έργο του Γρηγορίου ΄΄Περί κατασκευής του ανθρώπου΄΄ με το έργο ΄΄De natura deorum΄΄ του Κικέρωνα διαπιστώνει την επίδραση του Ποσειδωνίου.

Ο Γρηγόριος ακολουθώντας την αλεξανδρινή παράδοση και κυρίως τον Ωριγένη, ερμηνεύει πολλές φορές την Αγία Γραφή αλληγορικά. Έτσι, στο έργο του ΄΄Περί του βίου του Μωϋσέως΄΄, ο Μωϋσής είναι ο άνθρωπος που οδεύει προς τον Θεό .

Η τριλογία του ΄΄Παροιμίαι, Εκκλησιαστής, Άσμα Ασμάτων΄΄ μπορεί να παραλληλιστεί με την σταδιακή ανάπτυξη του ανθρωπίνου πνεύματος.
Το έργο του ΄΄Περί ψυχής και Αναστάσεως΄΄, το οποίο έχει τη μορφή διαλόγου με την αδελφή του Μακρίνα έχει πολλές ομοιότητες με το Φαίδωνα του Πλάτωνα.

Το σπουδαιότερο από τα ασκητικά έργα του είναι το ΄΄Περί παρθενίας΄΄, στο οποίο η παρθενία θεωρείται ως η επιστροφή του ανθρώπου στην αληθινή του φύση και συμμετοχή του στην αγγελική ζωή.

---

[97] Τα στοιχεία για τη βιογραφία και το έργο του Γρηγορίου Νύσσης προέρχονται από τη Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 4ος , σελ. 755-771 και την Πατρολογία του Δημητρίου Μπαλάνου, σελ.320

Ο Γρηγόριος με το πλούσιο συγγραφικό του έργο που διακρίνεται σε Ερμηνευτικό, Δογματικό, Ασκητικό, με τους Λόγους και τις Επιστολές του προσπάθησε να θεμελιώσει ένα σύστημα αποδεκτό από τους διανοούμενους της εποχής του , το οποίο δεν θα βρισκόταν σε αντίθεση με τη θεία αποκάλυψη. Βάση της σκέψης του είναι η μεταφυσική ιδέα του ΄΄είναι΄΄. Ο Θεός είναι το Όν και από Αυτόν προέρχονται τα πάντα. Στο θείο όν μετέχει και ο άνθρωπος. Μεταξύ όμως δημιουργού και δημιουργήματος υπάρχει μια βασική διαφορά. Ο Θεός έχει εξ εαυτού το ΄΄είναι΄΄, ενώ ο άνθρωπος εκ μετοχής. Η θεία φύση είναι αναλλοίωτη και απροσδεής και δεν υπόκειται στους νόμους της μεταβολής, η ανθρώπινη φύση μεταβάλλεται. Εκτός από τη βασική διάκριση μεταξύ ΄΄ακτίστου΄΄ και ΄΄κτιστού΄΄, δημιουργού και δημιουργημάτων, η φύση διακρίνεται σε υλική και πνευματική. Στη δεύτερη ανήκουν οι Άγγελοι. Ο άνθρωπος είναι ΄΄μεθόριος΄΄ της ορατής ή υλικής και της αοράτου ή πνευματικής κτίσης. Με το σώμα του μετέχει στην πρώτη και με την πνευματική του φύση στη δεύτερη. Ο άνθρωπος ως σωματικό όν μεταβάλλεται ακούσια, η ροπή του όμως προς το καλό ή το κακό εξαρτάται από τη δική του προαίρεση. Η σωτηρία του ανθρώπου συνίσταται στην ελεύθερη αποδοχή εκ μέρους του της ΄΄καινής εν Χριστώ ζωής΄΄. Ο άνθρωπος με τη δική του βούληση απομακρύνεται από το Θεό και με τη δική του θέληση επιστρέφει σε Αυτόν. Όσο πλησιάζει ο άνθρωπος το Θεό, τόσο εκπληρώνει τον προορισμό του που είναι ΄΄η προς θείον ομοίωσης΄΄. Αυτό επιδιώκει η χριστιανική άσκηση, εγκράτεια και κάθαρση.

Η θεωρητική γνώση του Θεού, λέει ο Γρηγόριος είναι αδύνατη. Το ποσοστό της γνώσης του Θεού εξαρτάται από το ποσοστό της συμμετοχής του ανθρώπου στη θεία ζωή.[98]

Διακεκριμένος φιλόσοφος της μεσοβυζαντινής περιόδου υπήρξε ο **Μιχαήλ Ψελλός** . Γεννήθηκε στη Νικομήδεια το 1018[99] και πέθανε το 1078 ή 1081. Υπήρξε μελετητής και σχολιαστής της αρχαίας φιλοσοφίας. Ακολούθησε και αυτός την νεοπλατωνική οδό. Στην΄Παντοδαπή Διδασκαλία΄΄ του πραγματεύεται την έννοια του Θεού, την οποία προσδιορίζει σύμφωνα με το περιεχόμενο και την κατηγοριακή μορφή του ορθοδόξου χριστιανικού δόγματος.

---

[98] Περισσότερες λεπτομέρειες για το έργο του μεγάλου αυτού Πατέρα της Εκκλησίας βρίσκουμε στη διατριβή του Μουτσούλα Ηλία, Η σάρκωσις του Λόγου και η θέωσις του ανθρώπου κατά την διδασκαλίαν του Γρηγορίου του Νύσσης, Αθήνα 1965.

[99] Τα βιογραφικά του στοιχεία προέρχονται από τη Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, τόμος 31, σελ.581

Ο Ψελλός υπήρξε βαθύτατα Έλληνας, αλλά και ταυτόχρονα άνθρωπος με αδυναμίες τις οποίες δεν κατάφερε να υπερνικήσει.
Σπουδαιότερο από τα έργα του θεωρείται η ΄΄Χρονογραφία΄΄.[100]
Άλλα έργα του είναι: Εγκώμιον εις τον μεταφραστήν κυρ Συμεών, Ακολουθία εις Συμεών λογοθέτην τον μεταφραστήν, Προς τον ερωτήσαντα οι δύο Βασίλειοι ή οι δύο Γρηγόριοι ομώνυμοι εισίν ή συνώνυμοι, Κατηγορία του αρχιερέως (Μιχαήλ Κηρουλαρίου 1059)κ.α.

Μια μεγάλη πνευματική και θρησκευτική φυσιογνωμία του μεσαιωνικού Ελληνισμού ήταν ο **Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός.**[101] Όλη η ζωή του, οι ιδέες του, τα κηρύγματά του ήταν ένας πλατωνικός ύμνος , μια ελληνική λατρεία.΄΄ Εσμέν γαρ Έλληνες το γένος ως ήτε φωνή και η πάτριος παιδεία μαρτυρεί΄΄ έγραφε ο Γεμιστός και από εδώ αντλούσε τη δύναμη του.

Ο Γεώργιος Γεμιστός γεννήθηκε στη δεκαετία 1360-1370 στην Κωνσταντινούπολη. Κατάγεται από οικογένεια λογίων. Ο πατέρας του ήταν ανώτατος αξιωματούχος στο Πατριαρχείο. Ελάχιστα στοιχεία είναι γνωστά για την οικογένεια και τα παιδικά του χρόνια. Γνωρίζουμε ότι μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του στην Κωνσταντινούπολη πήγε στην Αδριανούπολη, η οποία ήταν το ευρωπαϊκό κέντρο του Οθωμανού Σουλτάνου Μουράτ. Ο Σουλτάνος είχε μετατρέψει την Αδριανούπολη σε πνευματικό κέντρο όπου πήγαιναν όλοι οι σοφοί της εποχής .

Εκεί γνώρισε ο Πλήθων τον φιλόσοφο Ελισσαίο, ο οποίος γνώριζε την αριστοτελική φιλοσοφία του Αβερρόη, την εβραϊκή Καββάλα και τον Ζωροαστρισμό. Έμεινε στην Αδριανούπολη μέχρι τη δολοφονία του δασκάλου του Ελισαίου από τους Τούρκους. Μετά επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη όπου άρχισε να δίνει διαλέξεις φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο.Οι εκκλησιαστικές αρχές της Κωνσταντινούπολης ήταν πάντα επιφυλακτικές έναντι των δασκάλων της πλατωνικής φιλοσοφίας . Τα πράγματα όμως ήταν διαφορετικά πολύ διαφορετικά με τον Πλήθωνα. Υπήρχαν πολλές καταγγελίες σε βάρος του που μιλούσαν για αίρεση. Ο αυτοκράτορας Μανουήλ, προσωπικός φίλος του Γεμιστού, του συνέστησε να εγκατασταθεί στο Μυστρά για να βοηθήσει το δευτερότοκο γιο του Θεόδωρο να αναλάβει τη διοίκηση της Πελοποννήσου από τον ετοιμοθάνατο αδελφό του Θεόδωρο Α΄.

---

[100] Κυκλοφορεί δίτομο από τις εκδόσεις Αγρόστις, 1992.
[101] Τα βιογραφικά του στοιχεία προέρχονται από το Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό του Ελευθερουδάκη, τόμος 10ος σελ.729

Ο Γεμιστός έφτασε στο Μυστρά το 1407 όπου έγινε γνωστός όχι μόνο σαν δάσκαλος, αλλά και σαν δικαστής, σοφός και συγγραφέας. Εκεί απέκτησε το όνομα ΄΄Πλήθων΄΄, για να ταιριάζει ηχητικά με το Πλάτων. Θα μείνει στην ιστορία ως ο πιο δυναμικός σοφός του Βυζαντίου, η τελευταία αναλαμπή λίγο πριν την πτώση της αυτοκρατορίας και ο πρώτος Νεοέλλην στους πολιτικούς στοχασμούς του.[102]

Ο αυτοκράτορας Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος κάλεσε το Γεμιστό το 1438 να συμμετάσχει στην ελληνική αντιπροσωπεία, η οποία θα πήγαινε στη Φερράρα της Φλωρεντίας για να συζητήσει την ένωση των δύο Εκκλησιών. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Ιταλία είχε επαφές με ανθρώπους των γραμμάτων και τους σοφούς της εποχής. Θεμελίωσε τον Πλατωνισμό στην Ιταλία και έγραψε το σύγγραμμα ΄΄Περί ών ο Αριστοτέλης προς Πλάτωνα διαφέρει, το οποίο προκάλεσε έντονες διαμάχες μεταξύ των αριστοτελιστών και πλατωνιστών στο Βυζάντιο και στην Ιταλία.

Στο Μυστρά ίδρυσε ο Γεμιστός την πλατωνική σχολή του και μύησε τον ηγεμόνα των Μεδίκων Κοσμά στον πλατωνισμό. Ο Πλήθων καταφερόταν εναντίον του Χριστιανισμού και ήθελε να τον αντικαταστήσει με μια άλλη θρησκεία, η οποία θα ήταν πρόσμιξη πλατωνικών ιδεών, ανατολικού μυστικισμού και χριστιανικού τελετουργισμού. Η θρησκεία που θέσπιζε ήταν μια πολυθεϊκή θεοσοφία, είχε βέβαια επινοήσει και το τελετουργικό της που εφήρμοσε με τους μαθητές του στο Μυστρά. Ο Πλήθων πίστευε ότι ο χριστιανισμός δεν μπορούσε να προστατέψει την αυτοκρατορία από την επέλαση του Ισλάμ.

Πυρήνας της ελληνικής θεολογίας του Πλήθωνα ήταν η διδασκαλία της ειμαρμένης. Η ειμαρμένη , κατά τον Γεμιστό, είναι η δύναμη που κυριαρχεί στον κόσμο. Διαφέρει από την ΄΄τύχη΄΄ των αρχαίων και τη ΄΄συνεργασία΄΄ των Χριστιανών. Πίστευε ότι η ελευθερία του ανθρώπου είναι περιορισμένη και ότι η ειμαρμένη οδηγεί τον άνθρωπο να κάνει το καλό.Η αρχή όλων, για τον Γεμιστό, είναι το ΄΄Εν΄΄, που είναι μοναδικό, γεμάτο δύναμη και ενέργεια. Αυτό το ΄΄Εν΄΄ γεννάει το ΄΄νου΄΄ που περικλείει τις ιδέες, οι οποίες περιέχουν εν δυνάμει και εν ενεργεία τα πάντα. Η ψυχή προέρχεται από τις ιδέες και περιέχει την ουσία, την ενέργεια και τη δύναμη.

Η φύση του ανθρώπου είναι σύνθετη, ΄΄ζώον αθάνατον θνητή κοινωνείν φύση πεφυκός΄΄, αποτελείται δηλαδή από το θείο και το θηριώδες γένος.

---

[102] Γ.Γ.Πλήθων- Μ.Ψελλός, Μαγικά λόγια του Ζωροάστρη, εκδόσεις Ενάλιος, σελ.25

Ο άνθρωπος είναι δεμένος με το θνητό σώμα, το όχημα της ψυχής, που τον συνδέει με την αθάνατη και τη θνητή του φύση. Η ψυχή είναι συγγενής του Θεού και για αυτό είναι αθάνατη. Ο Θεός ενσαρκώνει τις ψυχές για την αρμονία του σύμπαντος και τις ανταμείβει ή τις τιμωρεί ανάλογα με την καλοσύνη ή την κακία τους.

Έργα του Γεμιστού εκτός από των ΄΄Νόμων Συγγραφή΄΄, που δεν σώζεται σήμερα, γιατί το κατέστρεψε ο Πατριάρχης Σχολάριος , και ήταν ένας καταστατικός χάρτης ιδανικού κράτους, έγραψε δύο έργα για τον Ζωροαστρισμό, την ΄΄Διασάφησιν των εν τοις Ζωροάστρου λόγοις ασαφέστερον ειρημένων΄΄ και το ΄΄Ζωροαστρίων τε και Πλατωνικών δογμάτων συγκεφαλαίωσιν΄΄.

Ο Πλήθων πέθανε το 1452 και δεν είδε την άλωση της αυτοκρατορίας. Φίλοι και μαθητές του ,όπως ο Εμμανουήλ Χρυσολωράς, ο Γρηγόριος Μοναχός, ο Λαόνικος Χαλκοκονδύλης πένθησαν και θρήνησαν για το θάνατο του μεγάλου δασκάλου τους.

Το 1465, ο ηγεμόνας του Ρίμινι Σιγισμούνδος Μαλατέστα κατέλαβε για μικρό χρονικό διάστημα το Μυστρά. Όταν έφυγε πήρε μαζί του και τα οστά του Πλήθωνα και τα έθαψε σε μαρμάρινη λάρνακα στο ναό του Αγίου Φραγκίσκου , δίπλα στους άλλους μεγάλους σοφούς που λάμπριναν την εποχή τους.[103]

Νεοπλατωνισμός στη Δύση

Όπως είδαμε με τον Πλωτίνο ο Νεοπλατωνισμός εδραιώθηκε στη Ρώμη και άκμασε την εποχή του μαθητή του Πορφύριου. Εδώ η σχολική παράδοση υπήρξε αδιάσπαστη και δεν επηρεάστηκε από τις μετέπειτα σχολές της Ανατολής.

Αξιομνημόνευτοι εκφραστές της Ρώμης είναι ο Χαλκίδιος (Chalcidius), ο Μακρόβιος (Macrobius), ο Βικτωρίνος (Marius Victorinus) και ο Βοήθιος (Anicius Manlius Severinus Boetthius) . Ο τελευταίος είναι ο σημαντικότερος εκπρόσωπος του λατινικού Νεοπλατωνιμού. Έγραψε υπομνήματα σε συγγράμματα του Αριστοτέλη , τα οποία είχε προηγουμένως μεταφράσει, κι ένα σύγγραμμα για την Τριάδα. Τέλος, έγραψε το έργο ΄΄Παρηγοριά της φιλοσοφίας΄΄, κατά τη διάρκεια της

[103] Αξιόλογη είναι η μελέτη του Δημητρίου Δέδε ΄΄Θρησκεία και Πολιτική κατά τον Γεώργιο Γεμιστό Πλήθωνα, Φιλοσοφία, 5-6 (1975-1976) σελ. 424-441

παραμονής του στη φυλακή. Όπως είναι γνωστό ο Θεοδώριχος τον διόρισε το 510 ύπατο, αργότερα όμως υποψιάστηκε ότι συμμετείχε σε συνωμοσία που είχε στόχο την ανατροπή του και τον φυλάκισε. Το έργο του παρουσιάζει μια αυστηρά μονοθεϊστική πίστη στο Θεό και την Πρόνοια , την οποία υποστηρίζει με πάθος χωρίς να δέχεται αντίλογο.

Νεοπλατωνισμός και Ισλάμ[104]

Η μελέτη της ιστορίας όλων των μεγάλων θρησκειών φανερώνει ότι όλες επηρεάστηκαν σε κάποια περίοδο της μακρόχρονης πορείας τους από συγκεκριμένες φιλοσοφικές σκέψεις και φιλοσοφικά συστήματα

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι η ισλαμική θρησκεία ,όπως ο Χριστιανισμός και ο Ιουδαϊσμός, επηρεάστηκε βασικά από τον Νεοπλατωνισμό. Αυτό οφείλεται ουσιαστικά σε δυο κυρίως λόγους:

1-Ο Νεοπλατωνισμός είχε αναπτυχθεί και ήταν αρκετά γνωστός στα εδάφη που γεννήθηκε ο Ισλαμισμός. Όταν ο Ιουστινιανός έκλεισε την Ακαδημία του Πλάτωνα στην Αθήνα το 529, οι δάσκαλοι της εγκαταστάθηκαν στη Συρία , την Περσία κι γενικότερα στον αραβικό κόσμο. Τα έργα του Πλωτίνου, του Πορφυρίου και του Πρόκλου ήταν προσιτά στους Άραβες. Παράλληλα οι δάσκαλοι του Ισλάμ μελέτησαν και επηρεάστηκαν από τους Χριστιανούς και Ιουδαίους Νεοπλατωνιστές.

2-Ο Νεοπλατωνισμός ήταν μια θρησκευτική φιλοσοφία και η οντολογία της δεν προσέκρουε στη γενική αντίληψη της αλήθειας , όπως αυτή εκφράζεται στο Κοράνι.

Ο ιδρυτής του Ισλαμισμού Μωάμεθ (571-632) [105]γεννήθηκε στην Αραβία. Έχασε τον πατέρα του σε βρεφική ηλικία και λίγο αργότερα τη μητέρα του. Μεγάλωσε ταξιδεύοντας συνέχεια με κάποιο θείο του για εμπορικούς λόγους για αυτό το λόγο έμεινε απαίδευτος . Σε ηλικία 25 ετών νυμφεύτηκε την πλούσια χήρα Χατιτζέ (ήταν τότε 40 ετών) και

[104] Οι σχέσεις Νεοπλατωνισμού και Ισλάμ εξετάστηκαν από επιστήμονες διαφόρων θρησκευτικών πεποιθήσεων , οι οποίοι μετείχαν στο Πέμπτο Διεθνές Συνέδριο της International Society for Neoplatonic Studies, που έγινε στο Baruch College της Νέας Υόρκης μεταξύ 12-14 Νοεμβρίου 1983. Οι διαλέξεις εκδόθηκαν σε έναν τόμο από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης Parviz Morewedge. Ο ίδιος καθηγητής είναι συνεκδότης του περιοδικού The Journal of Neoplatonic Studies που εκδίδεται από το 1992.

[105] Buyuk Larousse, Milliyet 1986, σελ.8351.

ανέλαβε τη διαχείριση των εμπορικών συμφερόντων της. Ταξίδεψε για επαγγελματικούς λόγους σε πολλές πόλεις της Αραβίας, της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης και της Συρίας όπου γνώρισε αρκετούς Έλληνες και Ιουδαίους. Ας μην ξεχνάμε ότι η Ζηνοβία (267-273 μ.Χ) [106]βασίλευσε σε μια εξελληνισμένη πολιτεία στην Παλμύρα και είχε σύμβουλο της τον Αθηναίο φιλόσοφο Λογγίνο .Ο Παύλος Καρολίδης[107] γράφει:΄΄Μαρτύριον δι' άμα και του σπουδαιοτάτου ιστορικού γεγονότος, ότι η πρώτη εν τη ιστορία εμφάνισις της μεγάλης και γονίμου εις ευρυτάτην ιστορικήν εξέλιξιν φυλής των Αράβων ου μόνον στενώτατα συνδέεται μετά της ιστορίας του Ελληνισμού, αλλά και εξετελείτο εν αυτή, και πάσα η μεγαλουργός ιστορική ενέργεια της προμωαμεθανικής Αραβίας ανήκει εις το κράτος του Ελληνισμού και πρώτοι εν τη ιστορία Άραβες πολιτισμένοι εισίν αυτοί οι Ελληνοάραβες, οι Άραβες οι εξελληνισμένοι της Συρίας, όπερ μετά πολλών άλλων είναι εκ των θαυμασιωτάτων σημείων και τεκμηρίων του εν Συρία μεγάλου πνευματικού κράτους του ελληνισμού΄΄.

Η πρώτη δυναστεία των Ummayad (661-750) που διαδέχθηκαν τον Μωάμεθ ίδρυσαν σχολεία στα οποία δίδασκαν έργα Ελλήνων Κλασσικών σε συριακές μεταφράσεις. Όπως αναφέρει ο Steven Runciman[108] οι χαλίφηδες αυτής της δυναστείας υιοθέτησαν τον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό και προσέλαβαν στην αυλή τους ελληνόγλωσσους Χριστιανούς. Για πολλές δεκαετίες μάλιστα τα οικονομικά του κράτους τηρούνταν στην ελληνική γλώσσα.

Αλλά και οι πρώτοι χαλίφηδες της δυναστείας των Αββασιδών Al-Ma'mun και Al-Mansur [109]κάλεσαν Έλληνες επιστήμονες για να διδάξουν μαθηματικά και ιατρική στους Άραβες. Συγκέντρωσαν τα έργα των Ελλήνων Δασκάλων και πλήρωσαν ομάδα μεταφραστών να μεταφράσουν στην αραβική γλώσσα.

Τα πρώτα έργα που μεταφράστηκαν ήταν τα *Στοιχεία του Ευκλείδη, τα Μεγάλα Ηθικά, τα Φυσικά και Περί κατηγοριών του Αριστοτέλη, η Πολιτεία, ο Τίμαιος και οι Νόμοι του Πλάτωνα, οι Αφορισμοί του Ιπποκράτη, το Περί απλών φαρμάκων του Διοσκουρίδη, η Τετράβιβλος*

[106] Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, 1978/1980 ,τόμος 16ος, σελ. 391
[107] Στο έργο του ΄΄Περί της Εθνικής καταγωγής των Ορθοδόξων Χριστιανών Συρίας και Παλαιστίνης, Εν Αθήναις 1909, σελ. 79-80.
[108] Στο έργο του A History of the Crusades, vol. I, Penguin Books 1951, σελ. 25
[109] Hugh Kennedy, The early Abbasid Caliphate. A Political History, London, 1986.

Σύνταξις του Πτολεμαίου. Γύρω στα 850 μ.Χ είχαν μεταφραστεί στα αραβικά τα περισσότερα κλασσικά ελληνικά έργα.[110]

Ο Άμαντος στην Ιστορία του Βυζαντινού κράτους (τόμος β', 867-1204 μ. Χ.) ισχυρίζεται ότι ο γεωγράφος Yakut ,που συνέταξε το σπουδαίο γεωγραφικό λεξικό το 1224 ήταν Έλληνας. Ο στρατηγός Ζώχαρ (Djwwhar-el- Roumi) που έκτισε το Κάϊρο και ίδρυσε τη Σχολή Ελ-Αζχάρ, όπου δίδασκαν την φιλοσοφία του Αριστοτέλη ήταν επίσης Έλληνας. Παρατηρούμε δηλαδή ότι ο αραβικός πολιτισμός δεν δημιουργήθηκε μόνο από Άραβες, αλλά και από Πέρσες και εξισλαμισθέντες Έλληνες.

Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικούς σπουδαίους φιλοσόφους του Ισλάμ που ήταν λάτρεις του ελληνικού πνεύματος και επηρεάστηκαν έντονα από τα έργα του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη και των Νεοπλατωνιστών :

-Al-Kindi (800-870 ή 873)
-Al-Farabi (872-950)
-Abu Ali Al-Husayn ibn' Abd Allah ibn Sina που είναι γνωστός ως Avicenna (980-1037)
-Al-Ghazali (1059-1111
-Averroes (1126-1196)
-Al-Razi (πέθανε το 925)
-Al Biruni (973-1048)[111]

Ένας από τους βασικούς εκφραστές του Νεοπλατωνισμού στον ισλαμικό κόσμο, όπως θα προσπαθήσουμε να αποδείξουμε στη συνέχεια της έρευνας μας είναι ο Τζελαλεττίν Ρουμί

[110] Speros Vryonis, The Impact of Hellenism. Greek culture in the Moslem and Slav Worlds, συμπεριλαμβάνεται στο συλλογικό έργο The Greek Worked. Classical, Byzantine and Modern, London, 1985

[111] Αρκετά κατατοπιστική για τη σχέση Ισλάμ και του ελληνικού κόσμου είναι η μελέτη του R.Walzer που περιλαμβάνεται στο συλλογικό έργο The Cambridge History of Later Greek and Early Medieval Philosophy, με τίτλο Early Islamic Philosophy.

Στοιχεία Νεοπλατωνισμού στο Μεσνεβί

Γενικά

Όταν ο Μωάμεθ κάλεσε τους Άραβες να τον ακολουθήσουν τον 7ο αιώνα, ο ελληνικός πολιτισμός είχε αρχίσει να αποδυναμώνεται στην ανατολική Μεσόγειο. Οι στοές και οι αγορές είχαν εξαφανιστεί και οι νεοπλατωνικοί της Χαλκίδας (Κιννισρίν) και της Απάμειας είχαν εκλείψει.

Όταν ο Μωάμεθ έφτασε το 630 στη Μέκκα βρήκε 360 διαφορετικά είδωλα του αραβικού παγανισμού.[112] Ασφαλώς η πληθώρα αυτή των θεών ήταν αντίστοιχη με την ελληνική πολυθεΐα . Η λατρεία αυτών των θεών που τελούνταν σε τακτά χρονικά διαστήματα, ήταν δανεισμένη από την παράδοση αντίστοιχων εορτών και πανηγύρεων των Ελλήνων.[113]
Οι τοίχοι του περίφημου κτίριο Κάσρ αλ- Άμρα, γνωστό καταφύγιο των Μουσουλμάνων ευγενών και αξιωματούχων στην έρημο, είναι γεμάτοι με παραστάσεις και σκηνές από την ελληνική μυθολογία.[114]

Όλα αυτά δείχνουν την έντονη αλληλεπίδραση του ελληνικού και αραβικού πολιτισμού. Το κεφάλαιο αυτό δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς στον ελλαδικό χώρο και γι αυτό δεν υπάρχει κατάλληλη βιβλιογραφία. Έτσι, ο εντοπισμός και η εξακρίβωση των στοιχείων που δανείστηκε η μία από την άλλη πλευρά καθιστά αδύνατη.

Κατά συνέπεια η εντόπιση των Νεοπλατωνικών στοιχείων σε ένα εξάτομο και δαιδαλώδες έργο, όπως το Μεσνεβί γίνεται ακόμα πιο δύσκολη. Θα επιχειρήσουμε να απομονώσουμε μόνο τα δίστιχα εκείνα που δείχνουν την επιρροή του Ρουμί από τον Πλατωνισμό και τον Νεοπλατωνισμό στο σύνολο του έργου.

Στην παγκόσμια βιβλιογραφία βρήκαμε μόνο δύο βιβλία που ερευνούν τις σχέσεις Νεοπλατωνισμού και Ισλαμισμού. Αυτά είναι:

-Parviz Morewedge, Neoplatonism and Islamic Thought, State University of New York Press,1992, που περιέχει τα πρακτικά του 5ου Διεθνούς

---

[112] Ibn-al—Athir, Kamil, 2.192
[113] Glen W. Bowersock, Ο Ελληνισμός στην ύστερη αρχαιότητα, εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1966, σελ.153.
[114] F.Zayadine, The Frescoes of Quaseir Amra, Archaeology 3, 1979, 19-29.

Συνεδρίου της International Society For Neoplatonic Studies, που έγινε στο Baruh College της Νέας Υόρκης μεταξύ 12-14 Νοεμβρίου 1983, στο οποίο μετείχαν 125 επιστήμονες διαφόρων εθνοτήτων και θρησκευτικών δογμάτων.

-Netton Ian, Muslim Neoplatonists, Edinburg University Press, 1991.

Και στα δύο αυτά έργα η αναφορές στο Ρουμί είναι ελάχιστες. Γεγονός που καθιστά δυσκολότερη την διερεύνηση της παρούσης εργασίας.

Από την εμπεριστατωμένη μελέτη του έργου του Ρουμί εξάγει κανείς δύο βασικά συμπεράσματα:

Α- Ο Τζελαλεττίν γνώριζε άριστα την Ισλαμική θρησκεία, στην οποία προσπάθησε να εισάγει πολλές αξίες και δοξασίες της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Ανήκε στο Σουνιτικό , δηλαδή στον Ορθόδοξο Ισλαμισμό, αλλά θεωρήθηκε αιρετικός, γιατί προσπάθησε να καλλιεργήσει σε αυτόν το πνεύμα της οικουμενικότητας των ανθρώπων που ήταν γνωστό στον ελληνικό κόσμο από την εποχή των Αμφικτιονιών. Την εποχή δηλαδή που οι Μουσουλμάνοι χώριζαν τον κόσμο σε dar-ul islam (ισλαμικό κόσμο) και dar -ul harp (μη μουσουλμανικό, εχθρικό κόσμο) , τον οποίο έπρεπε να υποτάξουν οπωσδήποτε στα όρια τους ο Ρουμί τους μιλούσε για ανεξιθρησκία, για αδελφοσύνη, για αγάπη, για ελευθερία σκέψης, για διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων μόνο όσον αφορά την αφοσίωση τους στο Θεό.
Β- Ο Ρουμί δεν έπαυσε ποτέ να είναι ένας Μουσουλμάνος δάσκαλος. Αυτό όμως, δεν τον εμπόδιζε να εκφράζει το θαυμασμό του στον Ιησού, στον Μωϋσή και σε όλους τους άλλους Προφήτες. Πίστευε ότι όλοι οι Προφήτες ήταν θεόπεμπτοι για να διδάξουν στους ανθρώπους την αλήθεια. Στόχος του ανθρώπου για τον Ρουμί είναι η ένωσης με το Θεό. Για αυτόν ολόκληρο το σύμπαν κυριαρχείται από τον ένα και μοναδικό Θεό. Η ένωσης με αυτή τη υπέρτατη δύναμη επιτυγχάνεται μόνο με τη θανάτωση του ατομικού εγώ. Όλες οι θρησκείες κατευθύνουν τον άνθρωπο στη γνώση της μίας και μοναδικής αλήθειας. Ο στόχος τους είναι κοινός διαφέρουν μόνο ως προς τα μέσα και τους τρόπους που χρησιμοποιούν για να φτάσουν σε αυτή την αλήθεια.

Θεός και άνθρωπος

Ο Ρουμί στο έργο του προτρέπει τον άνθρωπο να προσεγγίσει το Θεό που βρίσκεται πιο κοντά ''ακόμα και από τις σφαγίτιδες φλέβες του''[115]. Ο Θεός αναφέρεται στο Μεσνεβί με πολλές ονομασίες, όπως ''Ήλιος'', ''Αγαπημένος'', ''Απόλυτος Νους ή Λόγος'', ''Ψυχή των Ψυχών'' ''Οινοχόος'', ''Δημιουργός'', ''Ωκεανός'' ''Κρυφός Θησαυρός'' κ.α. Είναι ο δημιουργός του σύμπαντος, παντογνώστης, ελεήμων και φιλεύσπλαχνος. Σε ένα χαντίθ ο Θεός φέρεται να λέει:'' Ήμουν ένας κρυφός θησαυρός και θέλησα να γίνω γνωστός, γι' αυτό δημιούργησα το σύμπαν''.

Η άποψη αυτή καταγράφεται στον Α΄ τόμο του Μεσνεβί και στο στίχο:

528- *Αυτός ο κόσμος είναι πολύ μεγάλος για εσένα, είναι απέραντος, αλλά να ξέρεις ότι δεν είναι ούτε ένας κόκκος μπροστά στη δύναμη του Θεού.''*

Ο Θεός είναι ο δημιουργός του σύμπαντος και όπως γράφει στο 3109 δίστιχο του Γ΄ τόμου:

3109-Και οι εξ κατευθύνσεις του κόσμου είναι δική του χάρη, δική του ευεργεσία. Όπου και αν κοιτάξεις θα δεις τις δικές του σημαίες

Ο Θεός δεν έχει γεννηθεί , είναι προαιώνιος και αιώνιος. Δεν έχει αρχή και τέλος . Στο Β΄ τόμο γράφει:

3554- Κανένας δεν μπόρεσε να παρουσιάσει μια ένδειξη για την αρχή και το τέλος Εκείνου. Γιατί ο Θεός είναι προαιώνιος και αιώνιος. Και επειδή είναι ατελεύτητος δεν έχει ούτε μέση.. Για αυτό είπε (ο Προφήτης) '' εάν ο ωκεανός γινόταν μελάνι για να γραφτούν οι λόγοι του Κυρίου μου''[116]

---

[115] Το 17° εδάφιο του Κεφαλαίου Καφ του Κορανίου λέει:'' Εμείς πλάσαμε τον άνθρωπο κι γνωρίζουμε τι του ψιθυρίζει ο εαυτός του και είμαστε πιο κοντά σε αυτόν και από τις σφαγίτιδες φλέβες του''. Όλα τα εδάφια του Κορανίου που θα αναφέρονται σε αυτή την εργασία προέρχονται από το Ιερό Κοράνι που μετέφρασαν οι Αλία Ραχμάν και Λωρίς Αρντζ και εκδόθηκε από τις εκδόσεις Islam International Publications Limited, 1989.

[116] Το 110 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Καχφ λέει:'' Να πεις:''Αν ο ωκεανός γινόταν μελάνι για να γραφτούν οι λόγοι του Κυρίου μου, τα νερά θα στέρευαν πριν σωθούν οι λόγοι του Κυρίου μου, ακόμα και αν φέρναμε έναν όμοιο (ωκεανό) για βοήθεια.

3555-Και αν ακόμα οι επτά θάλασσες γίνουν μελάνι, δεν υπάρχει καμία ελπίδα ότι θα ολοκληρωθούν (οι λόγοι Του).

3556-Εάν όλα τα δένδρα που υπάρχουν στα δάση και στους κήπους γίνουν μολύβια και πάλι δεν θα είναι αρκετά για να γράψουν αυτά τα λόγια.[117]

3557-Μπορεί να σωθούν, να τελειώσουν όλα αυτά τα μολύβια ,όλο αυτό το μελάνι, αλλά θα παραμείνουν ανεξάντλητα για αιώνες τα απεριόριστα λόγια του Θεού.

Ο Θεός έφτιαξε τα πάντα για ένα σκοπό. Τίποτα δεν είναι τυχαίο ή περιττό . Στα παρακάτω εδάφια του Β΄ τόμου γράφει:

3281-Γιατί ο Υπέρτατος Θεός , δεν χαρίζει σε κανένα τίποτα που δεν του χρειάζεται.

3282-Εάν το σύμπαν δεν χρειαζόταν τη γη, δεν θα την έφτιαχνε καθόλου ο δημιουργός του σύμπαντος.

3283-Εάν αυτή η γη που κινείται δεν χρειαζόταν τα βουνά, ο Θεός δεν θα έφτιαχνε αυτά τα τεράστια, επιβλητικά βουνά.

3284-Εάν δεν χρειαζόταν και τους ουρανούς, δεν θα έφερνε τους επτά ουρανούς από τον κόσμο της ανυπαρξίας στον κόσμο της ύπαρξης.

3285-Εάν δεν ήταν αναγκαία θα δημιουργούσε αυτό τον ήλιο, αυτό το φεγγάρι, αυτά τα αστέρια;

3286-Κατά συνέπεια η θηλιά των όντων είναι οι ανάγκες. Ο Θεός έδωσε στον άνθρωπο τόσα μέλη όσα του ήταν αναγκαία.

Και στον Γ΄ τόμο συμπληρώνει:

3072-Η θάλασσα δεν πετάει έξω τα ψάρια και δεν παίρνει μέσα ό,τι ζει στην στεριά.

3073-Θεμέλιο του ψαριού είναι το νερό και των ζώων ο πηλός.... Εδώ δεν έχει κανένα νόημα ούτε η ραδιουργία , ούτε η επιτυχία μιας δουλειάς.

3074-Είναι πολύ μεγάλη η κλειδαριά της μοίρας και αυτός που την ανοίγει είναι ο Θεός. Για αυτό το λόγο εσύ παραδόσου σε Αυτόν και προσκολλήσου στη συγκατάνευση Του.

---

[117] Το 28 εδάφιο του Κεφαλαίου Λουκμάν λέει:''Και αν όλα τα δένδρα της γης ήταν πένες και οι ωκεανοί μελάνι, με άλλους επτά ωκεανούς να τους ξαναγεμίσουν, δεν θα έφταναν για να γραφτούν όλοι οι Λόγοι του Αλλάχ. Ο Αλλάχ είναι Πανίσχυρος και Πάνσοφος.

3075-Εάν το κάθε μόριο του σύμπαντος γίνει κλειδί , πάλι θα είναι άχρηστο, γιατί κανείς άλλος εκτός από το Μεγαλοδύναμο Θεό δεν μπορεί να ανοίξει αυτή την κλειδαριά.

3076- Εάν ξεχάσεις να ασχοληθείς με μια δουλειά, να λάβεις μια απόφαση, βρίσκεις, αποκτάς από τον Άγιο σου μια νέα ευκαιρία.

3077-Εάν ξεχάσεις τον εαυτό σου, σε μνημονεύουν οι άλλοι. Εάν γίνεις δούλος τότε σε απελευθερώνουν οι άλλοι.

Ο Θεός φτιάχνει και μερικά ασήμαντα πράγματα ,τα οποία μπορεί να εξελιχθούν και να γίνουν σπουδαία. Στο Β΄ τόμο γράφει:

1967- Η πέτρα και το σίδερο είναι η αρχή ενώ το τέλος είναι η σπίθα. Αυτά όμως τα δύο είναι το κορμί ενώ η σπίθα είναι η ψυχή.

1968- Χρονικά το κλαδί προηγείται από τον καρπό, αλλά από πλευρά ικανοτήτων ο καρπός είναι ανώτερος από το κλαδί.

1969-Γιατί ο σκοπός του δένδρου είναι ο καρπός. Κατά συνέπεια ο καρπός είναι η αρχή και το δένδρο το τέλος.

Ο κόσμος για τον Ρουμί είναι ένας καθρέφτης πάνω στον οποίο αντανακλάτε η θεία ωραιότητα, αλλά όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν το χάρισμα και την ικανότητα να την δουν και να την απολαύσουν. Ό,τι βλέπουμε εξωτερικά αποτελεί αναλαμπή της θείας ουσίας και τα διάφορα αντικείμενα μας πληροφορούν και μας ενημερώνουν για τους κρυφούς σοφούς σκοπούς τους. Η χρησιμότητα κάθε πράγματος προέρχεται από το εσωτερικό της . Αυτό εκφράζεται παραστατικά με τον στίχο 2880 του Δ΄ τόμου που λέει:

΄΄Όπως είναι κρυφή η ιαματική ικανότητα των φαρμάκων έτσι κρύβεται και η ωφελιμότητα κάθε ορατού πράγματος.΄΄

Η διδασκαλία του Ρουμί εκφράζεται με τον αραβικό όρο vahdet-i vucut , δηλαδή ενότητα του είναι ή ενότητα της ύπαρξης. Η πραγματική ύπαρξη είναι μια και μοναδική. Αυτή είναι η ύπαρξη του Θεού. Όλα τα ορατά πράγματα υπάρχουν μόνο σε συνάρτηση με το Θεό. Στην πραγματικότητα είναι ανύπαρκτα , όπως ακριβώς είναι η σκιά. Η μοναδική ύπαρξη περιγράφεται ανάγλυφα στην παρακάτω ιστορία του Α' τόμου του Μεσνεβί.

326- Ήταν η περίοδος του Ιησού, ήταν η σειρά του . Εκείνος ήταν η ψυχή του Μωϋσή και ο Μωϋσής η δική του ψυχή.

327- Ο βασιλιάς είχε αλληθωρίσει [118]στο δρόμο του Θεού και έβλεπε ξεχωριστούς τον ένα από τον άλλο αυτούς τους δύο θείους φίλους.

328- Όπως εκείνος ο μάστορας που πρόσταξε τον αλλήθωρο βοηθό του να πάει αμέσως μέσα στο δωμάτιο και να του φέρει εκείνο το μπουκάλι.

329-Ο αλλήθωρος[119] βοηθός του ζήτησε να του διευκρινίσει ποιο από τα δύο μπουκάλια ήθελε να του φέρει.

330-Ο μάστορας του είπε προχώρα βρε δεν υπάρχουν δυο μπουκάλια μην αλληθωρίζεις για να μη βλέπεις διπλό το ένα μπουκάλι.

331-Μη με κατακρίνεις μάστορα είπε ο βοηθός του. ΄΄Πολύ καλά΄΄, του απάντησε ο μάστορας, σπάσε τότε ένα από τα δύο μπουκάλια.

332-Όταν ο μικρός έσπασε το ένα έπαυσε να βλέπει διπλά τα μπουκάλια. Ο άνθρωπος αλληθωρίζει εξαιτίας της οργής και των πόθων του.

333- Το ένα μπουκάλι φαινόταν στα μάτια του δύο μπουκάλια, όταν έσπασε το μοναδικό, εξαφανίστηκε αμέσως και το άλλο.

334- Η οργή και ο πόθος στραβώνουν τον άνθρωπο και απομακρύνουν την ψυχή από την αλήθεια.

Όλα τα ορατά πράγματα ,λέει στον Α΄ τόμο, είναι είδωλα και όποιος βλέπει διπλά είναι αλλήθωρος.

478-Και σε άλλον πάλι έλεγε ξεπέρασε τα αυτά τα δύο πράγματα, ό,τι είναι ορατό με το μάτι είναι είδωλο.[120]

Στη συνέχεια ο ίδιος ο Μεβλανά θέτει το ερώτημα ΄΄πως είναι δυνατό η ζάχαρη και το δηλητήριο να είναι ένα;΄΄ Πώς δηλαδή τα αντίθετα να είναι όμοια. Τα παρακάτω δίστιχα του Α' τόμου φανερώνουν ότι η μεταφυσική του είναι ηθική . Εάν κάποιος δεν καταφέρει να υπερβεί τη διαφορά της ζάχαρης και του δηλητηρίου δεν θα μπορέσει να αντιληφθεί την έννοια της ενότητας της ύπαρξης.

---

[118] Ο Μεβλανά πιστεύει ότι όλοι οι προφήτες είναι ίδιοι από την πλευρά της θείας αποκάλυψης. Θεωρεί αλλήθωρους αυτούς που νομίζουν ότι ο ένας προφήτης είναι καλύτερος από τον άλλο.
[119] Η λέξη αλλήθωρος χρησιμοποιείται πολλές φορές στο έργο του Ρουμί για να δηλώσει τον πνευματικά ανώριμο.
[120] Τόμος Α΄

500-Σε κάποιον άλλο ρώτησε πώς είναι δυνατό το πρόσωπο να είναι ένα; Ποιος μπορεί να το σκεφτεί αυτό; Εκτός εάν ο άνθρωπος τρελαθεί.

501- Ένας λόγος είναι ακριβώς αντίθετος κάποιου άλλου. Πώς μπορεί η ζάχαρη και το δηλητήριο να είναι ένα;

502-Εάν δεν παραιτηθείς από τη ζάχαρη και το δηλητήριο πώς θα μπορέσεις να γευτείς το άρωμα του κήπου των ρόδων της ενότητας;

Η αντανάκλαση της θείας οντότητας στον ορατό κόσμο περιγράφεται καλύτερα στα δίστιχα του Δ΄ τόμου

2470- Να γίνει η ψυχή σου ένας καθρέφτης γεμάτος μορφές, σχήματα. Σε κάθε σημείο του να φαίνεται μια ωραία με ασημένιο κορμί.

2471-Και το σίδερο είναι κατάμαυρο, στιλπνό , αλλά το στίλβωμα εξαλείφει τη μαυρίλα του.

2472- Ο καθρέφτης και αν ακόμα είναι φτιαγμένος από σίδερο, όταν στιλβωθεί, λάμπει, ομορφαίνει και διακρίνονται πάνω του μορφές και σχήματα.

2473-Το κορμί που είναι φτιαγμένο από χώμα αποτελείται από κρέας και οστά, είναι σκληρό και μαύρο. Εσύ όμως στίλβωσε το μνημονεύοντας το Θεό γιατί και αυτό επιδέχεται λούστρο, όπως το σίδερο.

2474-Γυάλισε το για να εμφανιστούν σε αυτό οι μορφές, τα σχήματα του αόρατου κόσμου. Να αντανακλαστούν σε αυτό οι μορφές των αγγέλων και των ουρί του Παραδείσου.

2475-Ο Θεός σου έδωσε το βερνίκι του νου, για να λάμψουν με αυτό τα φύλλα της ψυχής.

2476-Ω εσύ που δεν κάνεις ναμάζι! Εγκατέλειψες το νου που είναι το βερνίκι της ψυχής και υπάκουσες στις δικές σου επιθυμίες. Άνοιξες τα δυο χέρια, του πόθου και της ηδονής και τα απελευθέρωσες.

2477-Εάν ήταν δεμένα τα χέρια της ηδονής και ανοιχτά τα χέρια του νου που στιλβώνει θα γλίτωνες από τα δεσμά της.

2478- Η ψυχή που είναι εξαγνισμένη από τη σκουριά και τη βρωμιά , όπως το στιλβωμένο σίδερο, γίνεται καθρέφτης και αντανακλούν πάνω της μορφές και σχήματα του αόρατου κόσμου.

Ο Ρουμί παρομοιάζει τους άπιστους και αυτούς που αρνούνται το Θεό

με τη νυχτερίδα που φοβάται το φως του ήλιου. Παρόλα αυτά όμως στο παρακάτω εδάφια του Β΄ τόμου τονίζει ότι

792-Η καημένη η νυχτερίδα δεν είναι εχθρός του ήλιου. Αυτή έμεινε πίσω από το παραπέτασμα και έγινε εχθρός του εαυτού της.

Με το στίχο αυτό δείχνει ότι οι άπιστοι επέλεξαν μόνοι τους την κατάσταση στην οποία βρίσκονται και ότι ο καθένας είναι ελεύθερος να επιλέξει τον τρόπο ζωής του και την ατραπό που θα ακολουθήσει για την ενότητα της ύπαρξης του με το Θεό.

Η επιλογή του ήλιου σαν παράδειγμα για τον συμβολισμό του Θεού δεν είναι τυχαία. Ο ήλιος με τις ακτίνες του που παιχνιδίζουν αδιάκοπα αλλάζει την όψη των ειδώλων, δηλαδή των ορατών πραγμάτων. Έτσι, δείχνει το αδιάκοπο παιχνίδι των αντιθέσεων . Προσφιλέστατο το θέμα στο έργο του Μεβλανά είναι οι αντιθέσεις των πραγμάτων, γιατί τα πάντα γίνονται αντιληπτά χάρη στην αντίθεση τους. Το καλό γίνεται αντιληπτό από το κακό, η ημέρα από τη νύχτα κ.τ.λ. Μόνο εκείνος που γεύεται την ομορφιά του θείου κόσμου αντιλαμβάνεται πόσο πικρό είναι το νερό που πίνει σε αυτή τη γη. Αυτό εκφράζεται στους στίχους του Ε΄ τόμου:

598-Το πουλί που δεν μπορεί να πιει το καθαρό-διαυγές νερό , τινάζει με χαρά τα φτερά του μέσα στο πικρό και αλμυρό νερό.

599- Κάθε πράγμα γίνεται γνωστό από την αντίθεση του. Όταν ο άνθρωπος δει την πληγή ψάχνει τρόπο να την επουλώσει.

Κάθε πράγμα υφίσταται χάρη στην αντίθεση του . Κάθε ανύπαρκτο πράγμα έχει τη δυνατότητα να γίνει υπαρκτό, κάθε λύπη κρύβει μέσα της και μια χαρά. Στον Ε΄ τόμο υπάρχει ένα εδάφιο που λέει:

512-Το νερό είναι κρυφό, το μαγγανοπήγαδο φανερό. Στην πραγματικότητα όμως το νερό είναι εκείνο που γυρίζει (το μαγγανοπήγαδο).

Στον Α΄ τόμο αναφέρεται λεπτομερέστερα στο θέμα αυτό :

615- Η ζωγραφιά είναι αδύναμη μπροστά στο μολύβι του ζωγράφου και εξαρτάται από τις επιθυμίες του, όπως το έμβρυο όταν βρίσκεται στην κοιλιά της μάνας του.

616- Όλα τα όντα είναι αδύναμα μπροστά στη δύναμη του Θεού, σαν την ξύλινη στεφάνη του κεντήματος μπροστά στη βελόνα.

617- Η δύναμη του Θεού κεντάει πάνω στο ύφασμα που είναι τεντωμένο πάνω στην ξύλινη στεφάνη άλλοτε την εικόνα του ανθρώπου και άλλοτε του διαβόλου. Άλλοτε κεντάει τη χαρά και άλλοτε τη λύπη.

618- Η ξύλινη στεφάνη δεν έχει χέρια για να τα κουνήσει και να Τον παρεμποδίσει, δεν έχει γλώσσα για να βγάλει άχνα για καλό ή για κακό.

619 - Διάβασε πάλι στο Κοράνι την ερμηνεία του στίχου, ο Θεός είπε: «Όταν πετάς δεν είσαι εσύ αυτός που πετάει».[121]

620-Όταν ρίχνουμε ένα βέλος η ενέργεια αυτή δεν γίνεται από εμάς, εμείς είμαστε το τόξο, ο Θεός είναι Εκείνος που ρίχνει το βέλος.

Η γνώση αποκτάται όπως λέει στον Δ΄ τόμο μόνο μέσω της αντίθεσης.

1345-Εάν δεν ξέρεις το καλό δεν μπορείς να μάθεις το κακό. Ω γενναίε μπορείς να γνωρίσεις την αντίθεση μέσα από την αντίθεση της.

Ο Ρουμί θαυμάζει την αγάπη και τη φροντίδα του Θεού που εκφράζεται μέσα από όλες αυτές τις αντιθέσεις. Ο θαυμασμός του και η αναγνώριση της παντοδυναμίας του Θεού εκφράζονται κυρίως στους παρακάτω στίχους του Γ΄ τόμου.

1900- Δεν πέφτει ούτε ένα φύλλο από το δένδρο χωρίς την εντολή και τη θέληση του Θεού.

1901- Εάν ο Θεός δεν πει ΄΄πέρασε΄΄ δεν κατεβαίνει η μπουκιά από το στόμα στον οισοφάγο.

1902- Ακόμα και η έλξη της ψυχής που είναι τα φορβία του ανθρώπου και η έφεση της να υποταχθεί στις εντολές Εκείνου του κυρίαρχου της ύλης.[122]

1903- Δεν μπορεί να τινάξει (η ψυχή) τα φτερά της στη γη , στον ουρανό και να πετάξει ούτε ένα λεπτό χωρίς τη δική Του απόφαση.

---

[121] Κεφάλαιο Αλ-Άνφαλ ,εδάφιο 18: «Δεν τους σκοτώσατε εσείς, αλλά ο Αλλάχ ήταν Εκείνος που τους σκότωσε. Και δεν είσαι εσύ που έριξες (μια χούφτα σκόνη), αν την έριξες, αλλά ήταν ο Αλλάχ που την έριξε για να συντρίψει τους άπιστους και για να δείξει στους πιστούς τη Θεία Του Χάρη. Είναι βέβαιο ότι ο Αλλάχ ακούει και γνωρίζει τα πάντα.»

[122] Το 57 εδάφιο του Κεφαλαίου Χουντ λέει:΄΄ Εγώ έχω βάλει την πίστη μου στον Αλλάχ, στον Κύριο το δικό μου και στο δικό σας. Δεν υπάρχει κανένα πλάσμα που κινείται στη γη που Εκείνος να μην κρατά από το προκόμιο. Είναι βέβαιο ότι ο Κύριος μου βρίσκεται στο ίσιο μονοπάτι.΄΄

1904-Χωρίς την εντολή Εκείνου δεν μπορεί να γίνει τίποτα. Είναι απερίγραπτη η δύναμη και δημιουργικότητα Του. Δεν είναι βέβαια ευχάριστη η προσπάθεια να περιγράψει κανείς αυτή τη δύναμη.

1905-Ποιός μπορεί να μετρήσει με ακρίβεια τα φύλλα των δένδρων; Πώς μπορεί να περιγραφεί ο Θεός, η αιώνια ύπαρξη;

Ο Θεός όπως αναφέρει στον Α΄ τόμο

246-Παίρνει μισή ψυχή και χαρίζει εκατοντάδες ψυχές. Δίνει λοιπόν αυτό το κάτι που δεν μπορεί κανείς ακόμα και να το φανταστεί.

Η δύναμη Του είναι τέτοια που μετατρέπει ακόμα και το δηλητήριο σε τροφή. Στο δίστιχο 3296 του Ε΄ τόμου λέει:

3296-Το δηλητήριο είναι θρεπτική τροφή για το φίδι, για τους άλλους όμως είναι βάσανο, είναι θάνατος.

Όταν ο Παντοδύναμος θέλει να βοηθήσει κάποιον κινεί γη και ουρανό για να το κάνει. Παράδειγμα το δίστιχο 2816 του Δ΄ τόμου.

2816- Ο Θεός μετατρέπει το Νείλο σε αίμα για τους Κόπτες (Kipti) και προστατεύει τους Sipti (Ιουδαίους)από τα βάσανα.

Ο άνθρωπος βρίσκεται ανάμεσα στα δυο δάκτυλα του Θεού και βιώνει κάθε στιγμή αυτές τις θεϊκές αντιθέσεις[123] . Η αντίφαση αυτή υπάρχει ακόμα και στην εισπνοή και την εκπνοή που είναι οι βασικές διαδικασίες ζωής των έμβιων όντων.

Παράλληλα με την παντοδυναμία του ο Θεός είναι Πανάγαθος και φροντίζει όλους τους ανθρώπους. Στον Γ΄ τόμο αναφέρεται:

3210-Όπου υπάρχει ένα βάσανο εκεί πηγαίνει το αντίδοτό του. Όπου υπάρχει ένας φτωχός εκεί πηγαίνουν οι τροφές.

Η αγάπη, η στοργή του Θεού είναι το ίδιο απαραίτητη με την οργή Του. Ο κόσμος συνεχίζει να υπάρχει χάρη στη μεγαθυμία ,αλλά και την οργή του Θεού . Στον Ε΄ τόμο του Μεσνεβί ο Ρουμί λέει:

---

[123] Ένα χαντίθ αναφέρει:΄΄Οι καρδιές βρίσκονται στα δυο δάχτυλα του Θεού, ο οποίος τις γυρίζει όπως θέλει΄΄. Τα δυο δάχτυλα σημαίνουν cemal (κάλος), celal (δόξα), lutuf (χάρη), kahir (οργή). Gimi I, 70

1665- Η κρυφή χάρη βρίσκεται μέσα στην οργή, όπως ο πολύτιμος αχάτης κρύβεται μέσα στη βρωμιά.

Για τη δημιουργική δύναμη της χάρης , αλλά και της οργής του Θεού γράφει στο Δ΄ τόμο:

2820-Με τη χάρη Του αποκτούν νοημοσύνη τα άψυχα. Με την οργή Του εξαφανίζεται ο νους από τους ξύπνιους.

2821-Με τη χάρη Του αποκτούν νοημοσύνη τα άψυχα. Με την οργή Του χάνεται η λογική και η γνώση από τους νοήμονες.

Το ερώτημα που βασανίζει την πλειοψηφία των μυστικιστών του Ισλάμ, εάν δηλαδή θα πρέπει ο άνθρωπος να υπακούει στη θεία βούληση ή στη θεία εντολή ο Ρουμί δίνει τη δική του απάντηση. Ο Θεός λέει προστάζει το καλό και το κακό. Θέλει όμως από τον πιστό να κάνει μόνο το καλό. Οι ιδέες του αυτές όπως λέει η Annemrie Scimmel[124] πλησιάζουν πολύ το Χριστιανισμό. Για να προσφέρει η Θεία Χάρη την ευσπλαχνία της χρειάζεται και τους αμαρτωλούς. Κάθε άνθρωπος έχει ένα καθήκον, μια αποστολή. Άλλος θα ανέβει στο θρόνο και άλλος θα οδηγηθεί στην αγχόνη. Όλα τα έμβια όντα έχουν δημιουργηθεί για να δοξάζουν το Θεό. Οι άνθρωποι, όμως δύσκολα αντιλαμβάνονται ότι με όλους αυτούς τους αντιφατικούς ρόλους τους προσκυνούν το Θεό . Όταν όμως ο άνθρωπος εξαγνιστεί, αγγίξει την τελειότητα και γνωρίσει το θείο κάλος τότε αντιλαμβάνεται ότι οι αντιφάσεις του ορατού κόσμου είναι στην πραγματικότητα ανύπαρκτες.

Όταν ο Ρουμί αναφέρεται στο Θεό προτιμά να επικαλείται την προσωνυμία ΄΄Ένδοξος΄΄(Kibriya) από τις 99 που καταγράφονται στο Κοράνι, γιατί κατά την εκτίμησή του η λέξη αυτή εκφράζει καλύτερα από όλες το θείο κάλος. Στη θεολογία του Ρουμί η λέξη kibriya είναι ισότιμη με τη λέξη adem που σημαίνει ανυπαρξία. Ο Θεός φέρνει από την ανυπαρξία (diyar-ι adem) όλα τα πράγματα στον υπαρκτό κόσμο και τα επιστρέφει πάλι εκεί. Όλα τα όντα νιώθουν μια αιώνια νοσταλγία για τον κόσμο της ανυπαρξίας από όπου προέρχονται. Ο σπαραγμός του αποχωρισμού από την ανυπαρξία και η επιθυμία για επιστροφή σε αυτήν εκφράζονται με λυρικό τρόπο στα πρώτα δέκα οκτώ δίστιχα του Μεσνεβί.

---

[124] Στην τουρκική μετάφραση του βιβλίου της ΄΄I am wind you are fire΄΄ με τίτλο ΄΄Ben rüzgarim sen ateş΄΄, εκδόσεις Ötüken, Istanbul, 1999, σελ. 83.

1. Άκου[125]*, πως παραπονιέται αυτό το νέϊ*[126]*, πως περιγράφει τον αποχωρισμό*[127]*.*
Λέει ότι: Από τότε που με έκοψαν από τον καλαμώνα, άνδρες και γυναίκες ακούν την κραυγή μου και θρηνούν

Αναζητώ μια καρδιά[128] *διάτρητη από το τραύμα του αποχωρισμού, για να της εκφράσω τον πόθο και τη νοσταλγία μου.*

Όποιος απομακρύνεται από το Απόλυτο Ον (το αρχέγονο του) λαχταρά την ώρα που θα ενωθεί πάλι μαζί του.[129]

Έκλαψα, αναστέναξα μαζί με όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες, έγινα σύντροφος και των πλουσίων και των φτωχών

Όλοι νόμισαν ότι έγιναν φίλοι μου. Κανείς δεν έψαξε τα μυστικά που κρύβω μέσα μου.[130]

Το μυστικό[131] *μου βρίσκεται κοντά στην κραυγή μου, αλλά τα μάτια και τα αφτιά δεν έχουν εκείνο το φως.*

---

[125] Ο Τζελαλεττίν αρχίζει το Μεσνεβί με τη λέξη «Άκουσε» θέλοντας να δείξει τη σημασία που δίνει στην ακοή. Οι Μεβλεβήδες θεωρούν τα αυτιά σημαντικότερα όργανα από τα μάτια, γιατί με αυτά λειτουργεί ο νους . Η έλλειψη της ακοής περιορίζει αυτόματα και την ικανότητα ομιλίας. (Muhlis Koner, Mesnevi, 1957, σελ.1)

[126] Το νέϊ είναι αυλός φτιαγμένος από καλάμι. Συμβολίζει τον τέλειο άνθρωπο. Ο καθηγητής Γ.Ζιάκας στο έργο του «Ο μυστικός ποιητής, Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρούμι και η διδασκαλία του , Θεσσαλονίκη 1973, σελ.185 επ. ,αναλύει τον όρο τέλειου ανθρώπου.

[127] Αποχωρισμός σημαίνει την απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Αληθινό (Αόρατο) κόσμο (Asli alem) και την κάθοδο του στον υπαρκτό (Ορατό) κόσμο (Alemi suhud).

[128] Ο Ρουμί υποστηρίζει ότι μπορεί να εκφράσει τη νοσταλγία του για το Θεό (Απόλυτο Ον) μόνο σε τέλειους ανθρώπους. Σε άτομα δηλαδή που αισθάνονται τον ίδιο πόνο με αυτόν για την απομάκρυνση τους από τον αληθινό Αγαπημένο. Η χαρά της επικοινωνίας ανήκει σε εκείνους που οι ψυχές τους συνδέονται με προαιώνια φιλία. (Muhlis Koner, Mesnevi, σελ.5)

[129] Ο Τέλειος άνθρωπος επιθυμεί να λυτρωθεί όσο πιο γρήγορα μπορεί από τον υπαρκτό κόσμο, που μοιάζει συγκρινόμενος με την απεραντοσύνη του αόρατου κόσμου, στον αφρό της θάλασσας. (Muhlis Koner, Mesnevi, σελ 5)

[130] Έγιναν φίλοι του και άνθρωποι που δεν τον καταλάβαιναν καθόλου. Οι φιλίες αυτές κατά την άποψη του είναι φαινομενικές. Η αληθινή φιλία υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους εκείνους που επικοινωνούν ψυχικά. (Muhlis Koner, Mesnevi,σελ.6)

[131] Το μυστικό του βρίσκεται κοντά στο θείο φως, από το οποίο αντλεί το θείο λόγο. Αναζητείστε με λέει στον Παγκόσμιο Λόγο, αλλά οι άνθρωποι δεν έχουν την ικανότητα να αντιληφθούν το φως του Θεού. Την ωραιότερη ερμηνεία της φανέρωσης του Θεού στον κόσμο την κάνει ο καθηγητής Γ.Ζιάκας στο έργο του ο μυστικός ποιητής Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρούμι και η διδασκαλία αυτού, σελ 142.'' Η πρώτη εξατομίκευσης του Απολύτου συντελείται δια του παγκοσμίου Λόγου ή Νου του σύμπαντος. Ο θεός νους περιέχει το σύνολο των θείων ιδιοτήτων και ονομάτων, τα οποία, καθώς εξωτερικεύονται εκ των βαθέων της ουσίας του είναι, αντανακλώνται επί του κατόπτρου του θείου όντος και διασπώνται εις απειρίαν ακτίνων διαμορφουσών την πολλαπλότητα της εξωτερικής της ουσίας όψεως. Ο παγκόσμιος Νους ή Λόγος, κατερχόμενος μέχρι του πεδίου του ορατού κόσμου, ενώνει τας δύο όψεις του Θεού, δημιουργημένην και αδημιούργητον, αιωνιότητα και παροδικότητα, δεσπότην και δούλον, κύριον και υποτελή. Ο θείος Νους αποτελεί το φως του Θεού, του οποίου προϋπάρχον τύπος είναι το φως του Μωάμεθ. Δι'αυτού το φως του Λόγου κατέρχεται εις σειράν

Η ψυχή δεν είναι άγνωστη στο σώμα, ούτε το σώμα είναι μυστικό για την ψυχή, αλλά δεν επιτρέπετε σε κανέναν να δει την ψυχή.

Ο ήχος αυτού του νέϊ είναι φωτιά,[132] *δεν είναι αέρας. Ας εξαφανιστεί*[133] *όποιος δεν έχει αυτή τη φωτιά.*

10- Η φλόγα του έρωτα[134] *βρίσκεται μέσα στο νέι και ο ερωτικός ενθουσιασμός μέσα στο κρασί.*

Το νέι είναι φίλος, σύντροφος εκείνων που αποχωρίστηκαν τον Αγαπημένο τους. Η μελωδία του σχίζει τα πέπλα, διαπερνά τα παραπετάσματα μας.[135]

Το νέι μιλάει για ένα δρόμο γεμάτο αίματα. Περιγράφει την ερωτική ιστορία του Mecnun.[136]

Ποιος είδε δηλητήριο σαν το νέι, ποιος είδε αντίδοτο σαν αυτό;[137] *Ποιος είδε συνοδοιπόρο, νοσταλγό (του Αγαπημένου) σαν το νέι;*

Ο επιστήθιος[138] *του νου είναι ο άφρονας και το αφτί*[139] *ο καλύτερος πελάτης της γλώσσας*

σταδίων του Νου και λάμπει εις αναριθμήτους διαβαθμίσεις εντάσεως. Εκαστον στάδιον εξωτερκεύσεως αποτελεί και ένα πέπλο, ο οποίος καλύπτει το φως της προηγουμένης εντατικωτέρας λάμψεως του φωτός.Υπάρχουν αναρίθμητοι πέπλοι φωτός και ο Θεός αποτελεί την πηγήν του φωτός των ουρανών και της γης. Το φως του Θεού ομοιάζει προς εστίαν, εφ'ης υπάρχει πυρσός. Αποτελεί το αιώνιον πυρ της θεότητος, το οποίο είναι «φως επί φωτός».

[132] Ο ήχος του νέι είναι τα εμπνευσμένα λόγια του τέλειου ανθρώπου που ανάβουν φωτιά στις ψυχές των άλλων ανθρώπων.

[133] Η εξαφάνιση σημαίνει την απώλεια του αδιαφανούς σώματος που παρεμποδίζει τον άνθρωπο να νιώσει την πραγματική ζωή και να προσεγγίσει το Θεό.

[134] Ο έρωτας ή η έλξη προς το Θεό βρίσκεται μέσα σε κάθε κύτταρο. Χωρίς αυτόν δεν θα υπήρχε ζωή.

[135] Η μελωδία του νέι, η διδασκαλία δηλαδή του τέλειου ανθρώπου σχίζει τα πέπλα που καλύπτουν την αλήθεια.
Ο Avni Konuk δίνει μια δική του ερμηνεία στη φράση τα «παραπετάσματα μας». Το νέι έχει επτά μουσικούς τόνους (yegah,asiran, irak, rast, dugah, segah,, cargab) και ο νεοεισερχόμενος στο Τάγμα πρέπει να περάσει επτά στάδια για τον πλήρη εξαγνισμό του.

[136] Ήρωας της ερωτικής ιστορίας Leyla ve Mecnun. Πρόκειται για την μεγάλη αγάπη δύο νέων που εξυμνεί η λαϊκή ποίηση .

[137] Τα λόγια του τέλειου ανθρώπου αποτελούν πηγή χαράς για τον μυημένο ,αλλά είναι δηλητήριο για τους αμαθείς που δεν τα καταλαβαίνουν.

[138] Ο έμπιστος του τέλειου ανθρώπου είναι ο πιστός εκείνος που προσπαθεί να μπει στο δρόμο της αλήθειας εγκαταλείποντας τα εγκόσμια. (Muhlis Koner, Mesnevi, σελ.12)

Πέρασαν οι ημέρες μας γεμάτες θλίψη, νύχτωσε, πέρασε άσκοπα ο καιρός
κάηκαν οι ημέρες και πάνε.

Κι αν ακόμα πέρασαν οι ημέρες πες :Ας περάσουν, ας πάνε δεν φοβόμαστε. Μείνε
Εσύ ω Αγαπημένε, δεν υπάρχει όμοιος σου στην αγνότητα.[140]

Όλοι , εκτός από τα ψάρια[141] *χόρτασαν το νερό. Παρατάθηκαν ολοένα και*
περισσότεροι οι ημέρες εκείνων που δεν είχαν τροφή [142].

18- Οι αγράμματοι δεν καταλαβαίνουν καθόλου την κατάσταση του ώριμου,
πεπειραμένου ανθρώπου, για αυτό το λόγο ας συντομεύσουμε
την κουβέντα μας.[143]

Τα πάντα έρχονται από την ανυπαρξία και επιστρέφουν σε αυτήν.Στον Ε΄ τόμο και στο δίστιχο 1018 ο Ρουμί αναρωτιέται:

1018- Ω αδελφέ, πώς είναι δυνατόν να υπάρχει ύπαρξη στην ανυπαρξία; Πως μπορεί να κρύβεται κάτι μέσα στην αντίθεση του;

Η απάντηση στο ερώτημα δίνεται στον Στ΄ τόμο και στα δίστιχα:

2780-Από εκείνη την έρημο της ανυπαρξίας έρχονται πολλά-πολλά καραβάνια στον ορατό κόσμο, γεμάτα νοσταλγία.

2781 Έρχονται πρωί-βράδυ από εκείνη την έρημο τα καραβάνια το ένα μετά το άλλο.

2782-Έρχονται και παίρνουν τη θέση μας, το χώρο μας και λένε, φύγε πια, τώρα είναι η δική μας σειρά.

2783-Μόλις το παιδί ανοίξει τα μάτι του νου, ο μπαμπάς φορτώνει γρήγορα-γρήγορα τα υπάρχοντα του στη βοϊδάμαξα.

2784-Υπάρχει μια κεντρική λεωφόρος που οδηγεί από εκεί εδώ. Έρχονται από εκεί προς τα εδώ κι πηγαίνουν από εδώ προς τα εκεί.

---

[139] Ο πιστός πρέπει να περάσει από πολλά στάδια για να φτάσει στην αληθινή γνώση. Αυτό θα το πετύχει μόνο όταν ακούει με προσοχή τα λόγια του τέλειου ανθρώπου.

[140] Ο σοφός δάσκαλος θα καταφέρει να καλύψει το χαμένο χρόνο και να οδηγήσει τον πιστό στο δρόμο της αλήθειας(.Muhlis Koner, Mesnevi σελ.13)

[141] Τα ψάρια συμβολίζουν τους σοφούς ανθρώπους που ταξιδεύουν διαρκώς στο πέλαγος της γνώσης. Δεν ικανοποιούνται εύκολα και αναζητούν την ένωση με το Απόλυτο Ον. Υπάρχουν όμως και άλλοι που χορταίνουν με ένα ποτήρι νερό. Πιστεύουν δηλαδή ότι έφθασαν στο στόχο τους πολύ γρήγορα. Muhlis Koner, Mesnevi, σελ.13)

[142] Όσοι δεν αναζητούν την πνευματική τροφή και αρκούνται στα υλικά αγαθά δε θα φτάσουν ποτέ στο Θεό.

[143] Τα πρώτα 18 δίστιχα γράφτηκαν από τον ίδιο το Ρούμι για αυτό το λόγο οι Μεβλεβήδες τα δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Το νόημα όλου του Μεσνεβί βρίσκεται σε αυτά τα δίστιχα. Ο αριθμός εννιά και τα πολλαπλάσια του θεωρείται ιερός για τους Μεβλεβήδες. Abdülbaki Gölpinarli, Mesnevi, cilt 1-2, σελ.15.

2785-Κοίταξε καλά και δες ότι ενώ καθόμαστε , βαδίζουμε προς το άλλο μέρος , αλλά αυτό εσύ δεν το βλέπεις.

Σε πολλά σημεία του έργου του ο Ρουμί αναφέρεται στον Απόλυτο Νου ή Λόγο (Akl-i Kull) και στον Κοινό Νου (Cuz-i Akill) και στον Καθολικό Νου (Nefs-i Kull). Ενδεικτικά στα δίστιχα 3259-3264 του Δ΄ τόμου λέει:

3259-Όλος ο κόσμος είναι η εξωτερική όψη του Απόλυτου Νου (Akl-i Kull). Αυτός είναι ο πατέρας όλων εκείνων που υπακούν στην εντολή ΄΄Μίλησε΄΄.

3260-Εάν κάποιος φερθεί με αχαριστία έναντι του Akl-i Kull, όλος ο κόσμος του φαίνεται επιθετικός σαν σκύλος.

3261-Να συμφιλιωθείς κι να περνάς καλά με αυτό τον πατέρα. Παραιτήσου από τις αντιρρήσεις και τις επαναστάσεις για να σου φανεί ακόμα και ο βάλτος χρυσάφι.

3262-Εάν συμβεί αυτό , η εποχή στην οποία ζεις μετατρέπεται σε Συντέλεια. Ο ουρανός και η γη αλλάζουν σχήμα απέναντι σου.[144]

3263-Εγώ είμαι πάντα συμφιλιωμένος με αυτό τον πατέρα και γι αυτό το λόγο ο κόσμος φαίνεται Παράδεισος στα μάτια μου.

3264-Βλέπω κάθε φορά ένα καινούργιο σχήμα , μια νέα ομορφιά. Κι επειδή βλέπω ολοκαίνουργια πράγματα, διαλύεται και χάνεται η αηδία και η ανία μου.

Στον Δ΄ τόμο και στα δίστιχα 215-235 ο Μεβλανά παρουσιάζει τις ιδιότητες του Θεού , τις οποίες πρέπει να γνωρίζει και να έχει υπόψη του κάθε θνητός για να ζήσει μια ενάρετη ζωή.

215-Ο Θεός χαρακτηρίζει τον εαυτό του ΄΄Εκείνος που βλέπει τα πάντα΄΄ για να σε τρομάζει κάθε στιγμή η ενόραση Του.

[144] Το 49 εδάφιο του Κεφαλαίου Ιμπραχήμ λέει:΄΄ Την ημέρα που αυτή η γη θα αλλάξει και θα γίνει μια άλλη γη, και οι ουρανοί επίσης, και όλοι θ παρουσιαστούν μπροστά στον Αλλάχ, τον Μοναδικό, τον Ύψιστο΄΄.

216-Ο Θεός χαρακτηρίζει τον εαυτό Του ΄΄Εκείνος που ακούει τα πάντα΄΄, για να κλείνεις το στόμα σου και να μη λες κακίες.

217-Αποκάλεσε επίσης τον εαυτό Του ΄΄Παντογνώστη΄΄ για να φοβάσαι, να μην σκέπτεσαι ραδιουργίες και δολιοφθορές.

218- Αυτά δεν είναι ονόματα που δόθηκαν στο Θεό όπως τα δικά μας. Γιατί αποκαλούν καμιά φορά και τον Νέγρο, Kafur.[145]

219-Τα ονόματα του Θεού απεικονίζουν ιδιότητες του, οι οποίες χρονολογούνται από πολύ παλιά χρόνια. Δεν είναι δηλαδή κάτι ανόητο, μειονεκτικό όπως το παράδειγμα ΄΄Illet-i ula΄΄.[146]

220-Εάν δεν ήταν έτσι τα πράγματα θα αποτελούσαν χλεύη, κακοήθειες όπως το να αποκαλείς έναν κουφό ΄΄ εκείνος που ακούει΄΄ και τον τυφλό ΄΄ φωτεινό΄΄.

221-Τα ονόματα που δίνονται για να χαρακτηρίσουν, να διακρίνουν κάποιον όπως π.χ. ντροπαλός, άσχημος, αδιάντροπος, ωραίος επιλέγονται και αποδίδονται τυχαία.

222- Αποκαλούν ένα νεογέννητο παιδί haci ή gazi επειδή το όνομα ή το επώνυμο αυτό υπάρχει στην οικογένεια του.[147]

223-Όταν αυτά τα ονόματα, τα επώνυμα αποδίδονται σαν έπαινος δεν είναι σωστά όταν ο άνθρωπος που το φέρει δεν έχει αυτές τις ιδιότητες.

224- Η περίπτωση αυτή είναι μια κοροϊδία, μια κακοήθεια ή μια τρέλα. Τα ονόματα του Θεού είναι απαλλαγμένα από τα λόγια των βαρβάρων, των τυράννων.[148]

225-Σε γνώριζα, σε ήξερα πολύ πριν ανταμώσουμε. Έχεις ωραίο πρόσωπο αλλά κακό χαρακτήρα.

226- Σε ήξερα πολύ πριν ανταμώσουμε. Είσαι ένας πεισματάρης που εμμένεις στην κακία.

227-Όπως όταν ματώσει το μάτι μου και δεν βλέπω τα χάλια του, αισθάνομαι όμως τον πονόματο του.

228- Νομίζεις ότι είμαι ένα πρόβατο που δεν έχει τσοπάνο, δεν έχει κάποιον να τον προστατεύει.

229- Οι ερωτευμένοι κοιτάζουν εκεί που δεν πρέπει να κοιτάζουν και για αυτό βυθίζονται στα βάσανα, κλαίνε και αναστενάζουν.

---

[145] Έτσι ονομάζεται ο λευκός καμφοράς.
[146] Γενεσιουργό αίτιο
[147] Haci : Εκείνος που προσκύνησε τους ιερούς τόπους. Gazi :Αγωνιστής ιερού πολέμου
[148] Η κάθε μια από τις 99 ονομασίες του Θεού εκφράζουν και μια ιδιότητα του.

230-Νόμισαν ότι εκείνο το ελάφι δεν έχει τσοπάνο και ότι εκείνος ο αιχμάλωτος ήταν φτηνός.

231-Τελικά, εγώ είμαι ο προστάτης, ο φύλακας όλων αυτών. Ξαφνικά έρχεται μια ματιά σαν βέλος και καρφώνεται στο στήθος. Για αυτό μην κοιτάζεις άδικα.

232- Πώς είναι δυνατόν , αναρωτιέται, να είμαι ευτελέστερος από το πρόβατο, το κατσίκι και να μην έχω έναν φύλακα, έναν προστάτη πάνω από το κεφάλι μου;

233- Έχω έναν φύλακα που του αρμόζει η βασιλεία. Εκείνος μόνο γνωρίζει τον άνεμο που φυσάει κι έρχεται προς το μέρος μου.

234- Εκείνος που γνωρίζει τα πάντα , ξέρει αν εκείνος ο άνεμος είναι ζεστός ή κρύος.

235-Το εξαχρειωμένο ναφς είναι τυφλό, κουφό έναντι του Θεού. Με τα μάτια της ψυχής μου είδα από πολύ μακριά την τύφλωση σου.

Η πλήρης εξάρτηση του ανθρώπου από τη θεία βούληση εκφράζεται στα ακόλουθα δίστιχα του Ε΄ τόμου.

1685-Από καλλιτεχνική άποψη Εκείνος είναι ο Azer[149] *κι εγώ το είδωλο. Εκείνος με* φτιάχνει όπως θέλει.

1686- Εάν με κάνει κούπα, θα γίνω κούπα, εάν με κάνει χαντζάρα θα γίνω χαντζάρα.

1687-Εάν με κάνει πηγή, θα προσφέρω νερό, εάν με κάνει φωτιά θα προσφέρω φως.

1688-Εάν με κάνει βροχή θα πέφτω στη γη και θα προσφέρω αφθονία στο αλώνι. Εάν με κάνει βέλος θα καρφώνομαι στ κορμιά.

1689-Εάν με κάνει φίδι θα δηλητηριάζω, εάν με κάνει φίλο προσφέρω τη βοήθεια μου, θα προσφέρω τις υπηρεσίες μου.

Στα δίστιχα 113-119 του ίδιου τόμου ο Ρουμί περιγράφει τον τύπο του ανθρώπου που στερείται τη στοργή του Θεού. Μόνο αν πατάξει κανείς την οργή του μπορεί να δεχθεί τη βοήθεια του φιλεύσπλαχνου Δημιουργού.

113-Ένας έξυπνος άνθρωπος ρώτησε τον Ιησού΄΄ Ποιο είναι το πιο δύσκολο πράγμα στον κόσμο της ύπαρξης΄΄.

---

[149] Ο Θάρα, ο πατέρας του Αβραάμ.

114- ΄΄Ω ψυχή, είπε ο Ιησούς, Το δυσκολότερο πράγμα είναι η οργή του Θεού. Γιατί εξαιτίας της τρέμει σαν το νερό ακόμα και η Κόλαση΄΄.

115-΄΄Καλά, αναρωτήθηκε ο άνθρωπος, πώς μπορεί να προστατευτεί κανείς από αυτή την οργή;΄΄ Και ο Ιησούς του είπε: ΄΄Με το να ελέγχεις και να συγκρατείς το θυμό σου όταν εκνευρίζεσαι΄΄

116-Ο κακός άνθρωπος είναι πηγή που προκαλεί οργή. Ο άσχημος θυμός του ξεπερνά ακόμα και την οργή των τεράτων.

117- Όταν ο ανάξιος αυτός άνθρωπος δεν αποβάλλει τις κακές ιδιότητές του τι μπορεί να ελπίζει από την ευσπλαχνία του Θεού;

118-Δεν είναι βέβαια δυνατό να μην υπάρχουν και τέτοιοι άνθρωποι στον κόσμο, τα λόγια όμως τους οδηγούν ολότελα στην παραφροσύνη.

119- Αναμφισβήτητα πρέπει να υπάρχουν στον κόσμο και τα κάτουρα, αυτά όμως δεν είναι το καθαρό διαυγές νερό, είναι απλά ούρα.

Ο Θεός είναι ο αγαπών και ο αγαπόμενος , είναι ο Ένας και μοναδικός . Αλλά και οι γνώστες της θείας αλήθειας, οι μυημένοι, είναι ένα και το αυτό πράγμα .Στα επόμενα εδάφια του Α΄ τόμου αναφέρονται τα εξής:

3074-Ο αγαπημένος του φώναξε , ποιος είναι στην πόρτα; Ο άνθρωπος του είπε ω εσύ που κατακτάς ψυχές, στην πόρτα σου είσαι εσύ.

3075- Αφού είσαι εγώ του είπε ο αγαπημένος έλα, πέρνα μέσα, το σπίτι είναι μικρό και δε χωράει δύο άτομα.

3076-Δεν περνούν δυο κλωστές από το μάτι της βελόνας. Αφού είσαι ένας έλα και πέρασε μέσα από την κεφαλή της βελόνας.

3077-Η κλωστή συνδέεται με τη βελόνα, περνάει από το μάτι της. Αυτό όμως δεν μπορεί να το κάνει η καμήλα. Η καμήλα δεν περνάει από το μάτι της βελόνας.[150]

3078- Το σώμα της καμήλας είναι ποτέ δυνατό να γίνει λεπτότερο με τίποτα άλλο εκτός από το ψαλίδι της εγκράτειας και της προσευχής;

3079- Στη δουλεία αυτή, ω γενναίε, χρειάζεται το δυναμικό χέρι του Θεού, γιατί αυτό κάνει υπαρκτά τα πιο απίθανα πράγματα.

---

[150] Το εδάφιο 41 του Κεφαλαίου Αλ-Α΄ραφ γράφει: ΄΄Εκείνοι που απορρίπτουν τα Σημάδια Μας και αδιαφορούν με περιφρόνηση, θα βρουν τις πύλες του Ουρανού κλειστές και δεν θα μπουν στον Παράδεισο παρά μόνο αν η καμήλα περάσει από το μάτι της βελόνας. Έτσι ανταμείβουμε τους παραβάτες΄΄.

3080- Τα πιο απίθανα πράγματα γίνονται δυνατά στα χέρια Εκείνου. Ηρεμεί και υποτάσσεται σε Αυτόν όποιος σηκώνει κεφάλι.

3081- Ποιος είναι ο εκ γενετής τυφλός και ποιος ο λεπρός; Ακόμα και ο πεθαμένος αναστήνετε με τη μαγεία εκείνου του ανώτερου άνδρα.

3082-Ενώ η ανυπαρξία είναι πιο νεκρή από τον πεθαμένο, μένει αμήχανη μέσα στην δημιουργική παλάμη του και έρχεται στον κόσμο της ύπαρξης.

3083- Διάβασε το εδάφιο ΄΄κάθε μέρα είναι σε μια δουλειά΄΄ και να μην τον νομίζεις άνεργο, άπραγο.[151]

3084- Η πιο ευτελής εργασία του είναι η καθημερινή αποστολή τριών στρατών στη δική μας πλευρά.[152]

3085- Τη μια στρατιά τη στέλνει από τη μέση Του στις μήτρες των μανάδων για να ολοκληρώσουν και να αναπτύξουν τα πράγματα που φύονται από αυτές.

3086- Τη μια στρατιά τη στέλνει από τις μήτρες σε αυτό το γήινο κόσμο για να τον γεμίσει με αρσενικά και θηλυκά.

3087-Και την άλλη στρατιά τη στέλνει από τη γη στο θάνατο για να αντιμετωπίσει ο καθένας ότι έκανε σε αυτό τον κόσμο.

Το Φως του Θεού Α΄ τόμος

764-Το φως που είναι ανώτερο λάμπει αμείωτο συνεχώς. Το φως του Θεού βρίσκεται ανάμεσα στα δύο του δάχτυλα.[153]

765- Ο Θεός σκόρπισε αυτό το φως στις καρδιές, οι τυχεροί μάζεψαν και απέκτησαν άφθονο φως.[154]

766- Αυτός που δεν στρέφει το πρόσωπο του σε κανένα άλλο εκτός από το Θεό αποκτά αυτό το διάχυτο φως.

---

[151] Το εδάφιο 30 του Κεφαλαίου Αλ-Ραχμάν γράφει:΄΄Εκείνον να παρακαλείτε για όσα είναι στους ουρανούς και τη γη. Κάθε μέρα η Παρουσία Του επιβεβαιώνεται με κάποιο διαφορετικό τρόπο΄΄.

[152] Ο Ali στο Ahadis-i Mesnevi σελ. 32 γράφει:΄΄ Κάθε στιγμή ο Ύψιστος Θεός έχει τρεις στρατιές. Η μια τοποθετείται στις μήτρες, η άλλη από τις μήτρες βγαίνει στην επιφάνεια της γης και η Τρίτη μετακομίζει από τη γη στον άλλο κόσμο΄΄.

[153] Υπάρχει ένα χαντίθ (Cami,I, 70) που λέει :΄΄Οι καρδιές βρίσκονται ανάμεσα στα δύο δάχτυλα του Θεού, ο οποίος τις γυρίζει όπως θέλει΄΄. Τα δύο δάχτυλα σημαίνουν:cemal: κάλλος
celal: μεγαλείο, δόξα
lutuf:χάρις, ευεργεσία
kahir :οργή.

[154] Κεφάλαιο Αλ-Νταρ, εδάφιο 3:΄΄δημιουργήσαμε τον άνθρωπο από μια σταγόνα ανάμικτου σπέρματος, για να τον δοκιμάσουμε. Του δώσαμε ακοή και όραση΄΄.

767- Εκείνος που δεν έχει το απαράμιλλο ένδυμα που λέγεται έρωτας, δεν μπορεί να αποκτήσει ένα μερίδιο από αυτό το φως.

Ο άνθρωπος όπως είπαμε θέλει να επιστρέψει στον κόσμο της ανυπαρξίας από όπου προέρχεται. Ο υπαρκτός κόσμος είναι γεμάτος αντιφάσεις, οι οποίες όμως μοιάζουν με τα σκουπίδια που λερώνουν την απέραντη θάλασσα. Στα παρακάτω εδάφια του Α΄ τόμου ο Ρουμί γράφει:

768- Τα μόρια επιθυμούν να ενωθούν με την ολότητα τους. Τα αηδόνια ερωτεύονται τα ρόδα.[155]

769-Αναζήτησε το χρώμα του βοδιού (του ζώου) στην εξωτερική πλευρά του σώματος του, και του ανθρώπου στο εσωτερικό του, είτε αυτό είναι κόκκινο είτε είναι κίτρινο.[156]

770- Τα ωραία χρώματα αναβλύζουν από το πιθάρι της αγνότητας, ενώ τα άσχημα χρώματα από το μαύρο, ρυπαρό νερό.

771- Εκείνο το πανέμορφο χρώμα ονομάζεται μπογιά του Θεού ενώ η δυσοσμία του βρώμικου χρώματος είναι κατάρα του Θεού.

772- Ό,τι προέρχεται από τη θάλασσα επιστρέφει πάλι σε αυτήν. Κάθε πράγμα επιστρέφει εκεί από όπου προέρχεται.

773- Η γεμάτη έρωτα ψυχή τρέχει σαν το χείμαρρο που κυλά με ταχύτητα πάνω από τις βουνοκορφές και φτάνει στο πρωτότυπο της.

Στο ερώτημα πως μπορεί να γνωρίσει ο άνθρωπος το Θεό ο Ρουμί απαντά (Α΄ τόμος δίστιχα 3021 επ.):

3021-Τι είναι η γνώση του μοναδικού Θεού; Να καις και να λιώνεις τον εαυτό σου μπροστά στον ένα και μοναδικό Θεό.

---

[155] Για τον έρωτα του αηδονιού με το ρόδι ο καθηγητής κ. Γρηγόριος Ζιάκας, στο έργο του ΄΄Ο Μυστικός Ποιητής Μεβλανά Τζελαλλεττίν Ρουμί και η διδασκαλία αυτού΄΄, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 269 αναφέρει:΄΄ Οι Πέρσαι ποιηταί ανέπτυξαν την συμβολικήν της ατυχούς αγάπης της αηδόνος προς το ρόδον. Ο Τζελλλεττίν Ρουμί ακολουθών αυτούς περιέγραψε δι΄ωραίων ποιημάτων την αυτήν αλληγορίαν. Η αηδών είναι η ψυχή και το ρόδον είναι ο ωραίος κόσμος επί του οποίου λάμπει το φως της θείας ωραιότητας και καθιστά αυτόν περικαλλή ως ρόδον. Η σύνδεσις της ψυχής μετά του κόσμου ομοιάζει προς τον έρωτα της αηδόνος προς το ρόδον. Το ρόδον βεβαίως εικονίζει την εξωτερικήν θείαν ωραιότητα, αλλά δεν είναι η ωραιότης, διότι είναι ΄΄μη ον΄΄ και απλή εικών του πραγματικού. Την εσωτερικήν ωραιότητα δύναται να γνωρίση η ψυχή του αγαπώντος μυστικού. Η αλληγορική αυτή ποίησις της αγάπης της αηδόνος προς το ρόδον αποτελεί υπόμνησιν της πλατωνικής διδασκαλίας περί ΄΄όντως όντος΄΄ και ΄΄μη όντος΄΄ και μαρτυρεί την επίδρασιν της νεοπλατωνικής φιλοσοφίας επί της μυστικής ταύτης κινήσεως΄΄.

[156] Μια τουρκική παροιμία λέει: ΄΄Το στίγμα των ανθρώπων βρίσκεται στο εσωτερικό τους και των ζώων στο εξωτερικό τους΄΄. A.Gölpinarli, Mesnevi, I-II, σελ.121.

3022-Εάν θέλεις να λάμπεις συνέχεια σαν την ημέρα να καις πάντα την ύπαρξη σου που μοιάζει με τη νύχτα.

3023-Όπως λιώνει χημικά ο χαλκός, έτσι να λιώνεις την ύπαρξη σου στην ύπαρξη Εκείνου.

3024- Έχεις προσκολληθεί στενά και με τα δύο σου χέρια στο εγώ, στο εμείς, όλα αυτά τα συντρίμμια προέρχονται από αυτό το διχασμό.

Μόνο ο Θεός μπορεί να λέει ΄΄Εγώ΄΄ , οι άνθρωποι πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι είναι δημιουργήματά του και έρχονται στον κόσμο για να τον δοξάσουν. Στο 3114 εδάφιο του Β΄ τόμου ο Ρουμί ισχυρίζεται ότι ακόμα και οι σκέψεις των ανθρώπων είναι φθαρτές κι ότι το μόνο πράγμα που δεν μπορεί να συλλάβει η ανθρώπινη διανόηση είναι ο Θεός. Ειδικότερα λέει:

3114- Ό,τι και αν σκεφθείς , όλα θα χαθούν, θα εξαφανιστούν. Το μόνο πράγμα που δεν μπορεί να διανοηθεί κανείς είναι ο Θεός.

Αυτή την αδυναμία του ανθρώπου να αντιληφθεί το Θεό την περιγράφει καλύτερα με την ιστορία των Ινδών που ήθελαν να περιγράψουν ένα ελέφαντα με την αφή τους. Η ιστορία αναφέρεται στον Γ΄τόμο και αρχίζει με το υπ΄αριθμ. 1260 δίστιχο

1260-Οι Ινδοί μετέφεραν σε ένα σκοτεινό στάβλο έναν ελέφαντα για να τον δείξουν στο λαό.[157]

1261-Μαζεύτηκαν πολλά άτομα σε εκείνο το σκοτεινό μέρος για να δουν τον ελέφαντα.

1262-Ήταν όμως αδύνατο να δουν τον ελέφαντα μέσα στο σκοτάδι. Όλοι άγγιζαν τον ελέφαντα.

1263- Ένας άγγιξε την προβοσκίδα του. Ο ελέφαντας είπε μοιάζει με σωλήνα.

1264-Το χέρι ενός άλλου, άγγιξε το αφτί του ελέφαντα. Του έδωσε την εντύπωση ότι μοιάζει με ένα ριπίδιο.

1265-Ο άλλος άγγιξε το πόδι του. Ο ελέφαντας είπε μοιάζει με κίονα.

1266- Ένας άλλος ακούμπησε το χέρι του στην πλάτη του, αυτός ο ελέφαντας είπε μοιάζει με θρόνο.

1267- Έτσι άγγιξαν όλοι και ένα διαφορετικό σημείο του ελέφαντα και ανάλογα με ότι άγγιξαν άρχισαν να τον περιγράφουν.

---

[157] Η ιστορία αυτή αναφέρεται και στο έργο Hadikat'ul -Hakiyka του Senai.

1268- Για αυτό το λόγο τα λόγια τους ήταν αντιφατικά. Ο ένας τον ονόμασε κλαδί ο άλλος ευθυτενή.

1269- Εάν ο καθένας κρατούσε ένα κερί στο χέρι του, δεν θα υπήρχε η αντίφαση και η διχογνωμία.

Ο υπαρκτός κόσμος κατά τον Μεβλανά μοιάζει με κίβδηλο νόμισμα. Όλα τα όμορφα πράγματα που υπάρχουν στη γη προέρχονται από κάπου αλλού. Αυτός ο κόσμος είναι με άλλα λόγια ασήμαντος και ευτελής, εμείς όμως τον έχουμε χρυσώσει. Αυτή την πραγματικότητα ο άνθρωπος την αντιλαμβάνεται μόνο όταν συνειδητοποιήσει το μεγαλείο και τη μεγαλοψυχία του Θεού έναντι όλων των όντων. Τα παρακάτω δίστιχα του Α΄τόμου περιγράφουν αυτή την αλήθεια

3923- Αλλά, εάν εσύ Θεέ μου βρίσκεις ελαττώματα στη σελήνη, στον ήλιο και αν πεις ότι το κυπαρίσσι είναι διπλωμένο στα δύο.

3924-Εάν χαρακτηρίσεις ευτελή τον ουρανό, τον έβδομο ουρανό και αποκαλέσεις φτωχιά τη θάλασσα και την πηγή.

3925- Αυτό ταιριάζει στη δική σου τελειότητα, μόνο εσύ μπορείς να δίνεις ύπαρξη στην ανυπαρξία, και να ωριμάζεις τα μειονεκτήματα.

3926-Γιατί Εσύ είσαι απαλλαγμένος από την ανυπαρξία, από τα μειονεκτήματα. Εσύ είσαι αυτός που κάνει υπαρκτά τα ανύπαρκτα και τα εμπλουτίζει.

3927- Αυτός που φυτεύει και αναπτύσσει ξέρει και να καίει, αυτός που κόβει ξέρει και να ράβει.

3928-Κάθε φθινόπωρο καίει και αφανίζει τους κήπους, τα περιβόλια, αργότερα πάλι φυτρώνει πολύχρωμα λουλούδια.

3929- Ω καμένε, κατεστραμμένε λέει, έβγα έξω, ξανάνιωσε, γίνε όμορφος για μια ακόμα φορά , απέκτησε ξανά ωραία φωνή.

3930- Ο Νάρκισσος τυφλώθηκε, του άνοιξε ξανά τα μάτια, έκοψε το λαιμό του καλαμιού και μετά το χάιδεψε ξανά.

3931-Αφού είμαστε πλασμένοι, δεν είμαστε εμείς οι δημιουργοί, οφείλουμε να υπακούμε στις εντολές Του και να βρίσκουμε αρκετά ότι μας δίνει.

Σε άλλο σημείο του Μεσνεβί, ο Ρουμί τονίζει ότι ο κόσμος είναι ο καθρέφτης της εσωτερικής κατάστασης του ανθρώπου. Ο αληθινός πιστός αντί να θαυμάζει την ομορφιά των λουλουδιών που σε λίγο διάστημα θα

μαραθούν πρέπει να βλέπει το αιώνιο θείο κάλος. Αυτό όμως μπορεί να το δει εκείνος που έχει θανατώσει το εγώ του. Η άποψη του αυτή εκφράζεται αναλυτικά στον Δ΄ τόμο:

1363-Τα αμπέλια, οι κήποι, οι πρασινάδες βρίσκονται μέσα στην ψυχή. Ό,τι φαίνεται εξωτερικά είναι οι αντανακλάσεις τους πάνω στο τρεχούμενο νερό.

1364-Οι εξωτερικοί κήποι, τα αμπέλια είναι είδωλα που αντανακλάστηκαν στο νερό και παίζουν διαρκώς με την ομορφιά και τη διαύγεια του.

1365-Τα αμπέλια, οι κήποι, τα φρούτα βρίσκονται στις ψυχές. Τα είδωλα, τους αντανακλώνται πάνω σε αυτό το βάλτο.

1366-Εάν αυτές οι ομορφιές που βλέπεις σε αυτό τον κόσμο δεν ήταν αντανάκλαση του κυπαρισσιού της χαράς που βρίσκεται στον κόσμο των ψυχών, θα αποκαλούσε ο Θεός αυτό τον κόσμο, ΄΄κόσμο των ψευδαισθήσεων΄΄;[158]

1367-Και αυτή η ψευδαίσθηση είναι η εξής: Αυτό το είδωλο είναι η αντανάκλαση των ψυχών, των καρδιών των μυημένων.

1368-Όλοι όσοι εξαπατήθηκαν, παρασύρθηκαν από την ψευδαίσθηση ότι εδώ βρίσκεται ο Παράδεισος, και κάθισαν να δουν αυτή την αντανάκλαση.

1369-Διαφεύγουν από τους γνήσιους κήπους, αμπελώνες και συνδέονται, παρασύρονται από ένα είδωλο.

1370-Όταν τελειώσει αυτός ο ύπνος της άγνοιας και ξυπνήσουν βλέπουν αμέσως ποιο ήταν το όφελος εκείνης της ενόρασης.

1371-Εξαιτίας αυτού του σφάλματος αναστενάζουν και κραυγάζουν ΄΄αλίμονο΄΄ μέσα στους τάφους, μέχρι την Συντέλεια.

1372-Τι ευτυχισμένος είναι ο άνθρωπος εκείνος που πεθαίνει πριν από το θάνατο του και η ψυχή του γεύτηκε το άρωμα αυτής της αλήθειας.

Ο υπαρκτός κόσμος παρομοιάζεται επίσης με την κατάσταση ύπνωσης. Οι άνθρωποι στην πραγματικότητα κοιμούνται και ξυπνούν όταν πεθάνουν. Όταν ο άνθρωπος κοιμάται χάνει την επαφή του με τον κόσμο. Νομίζει ότι είναι αληθινά όλα όσα βλέπει στον ύπνο του. Αυτά όμως αποτελούν ενδείξεις μιας μεγάλης αλήθειας. Ειδικότερα , στα παρακάτω εδάφια του Γ΄ τόμου αναφέρει:

---

[158] Το 186 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ιμράν λέει:΄΄ Κάθε ψυχή θα λάβει τη γεύση του θανάτου και ο καθένας θα λάβει την πλήρη ανταμοιβή του την Ημέρα της Κρίσης. Εκείνος θα λυτρωθεί από τη Φωτιά και θα μπει στον Παράδεισο, θα έχει πετύχει το στόχο του. Η ζωή του κόσμου αυτού δεν είναι άλλο από μια ψευδαίσθηση ευτυχίας΄΄.

1727- Στην πραγματικότητα αυτός ο κόσμος είναι ένα όνειρο. Μην παρασύρεσαι από αυτά τα όνειρα και τα νομίζεις αληθινά.... Και αν ακόμα χάσεις ένα χέρι στον ύπνο σου, αυτό δεν είναι κάτι το τρομακτικό.[159]

1728- Τι θα γίνει ένα δεις στον ύπνο σου ένα μαχαίρι να σου κόβει το κεφάλι; Και το κεφάλι σου είναι στη θέση του και εσύ θα είσαι μακρόβιος.[160]

1729-Και αν ακόμα ονειρευτείς το κορμί σου τεμαχισμένο σε δυο κομμάτια θα δεις ότι είναι ολόγερο και όταν ξυπνήσεις δεν θα αισθάνεσαι την παραμικρή αδιαθεσία.

1730- Με λίγα λόγια δεν υπάρχει κανένας φόβος εάν δεις στον ύπνο σου κομμένο ένα κομμάτι ή διακόσια κομμάτια από το κορμί σου.

1731-Για τον κόσμο αυτό που έχει μορφή και σχήμα ο Προφήτης είπε: ''Μοιάζει με το όνειρο που βλέπει ο άνθρωπος όταν κοιμάται''

1732-Παραδέχεσαι αυτά τα λόγια μιμούμενος τους άλλους. Επαναλαμβάνεις σαν τον παπαγάλο τη φράση ''ο κόσμος είναι ένα όνειρο'' και δεν αισθάνεσαι την παραμικρή συγκίνηση. Οι μυημένοι όμως, διαπίστωσαν μόνοι τους αυτή την αλήθεια και έζησαν ανάλογα τη ζωή τους.

1733-Δεν κοιμάσαι μόνο τη νύχτα αλλά ονειρεύεσαι και την ημέρα. Το επιμέρους είναι σκιά ενώ η ουσία είναι το φως της Σελήνης.

1734-Ω γενναίε, να ξέρεις ότι τόσο ο ύπνος, όσο και ο ξύπνιος σου μοιάζουν με τα όνειρα που βλέπει κάποιος που κοιμάται.

1735-Ο άνθρωπος αυτός νομίζει ότι μόλις τώρα κοιμήθηκε. Δεν γνωρίζει ότι βυθίστηκε σε δεύτερο ύπνο.

Στο Β΄ τόμο ο Ρουμί αναφέρει ότι εξαπατώνται αυτοί που νομίζουν αληθινά όλα όσα βλέπουν στον ύπνο τους. Κατά την άποψη του τα όνειρα είναι οι ενδείξεις μιας βαθύτερης αλήθειας.

1672-Όπως είναι γνωστό βλέπεις στον ύπνο σου κάποιον με ωραίο πρόσωπο. Σου δίνει μια υπόσχεση και σου φανερώνει ένα ίχνος.

1673-Θα εκπληρωθεί, σου λέει, η επιθυμία σου, ιδού το σημάδι: Αύριο θα έρθει κοντά σου ο τάδε.

1674-Μια ένδειξη είναι: Έχει καβαλήσει το άλογο. Και μια ένδειξη του είναι: Να σε αγκαλιάσει Εκείνος.

---

[159] Μια ρήση του Προφήτη Αλή λέει:''Ο κόσμος είναι ύπνος και η άλλη ζωή αφύπνιση. Εμείς είμαστε εκείνοι που βλέπουν απίθανα όνειρα ανάμεσα σε αυτά τα δύο'' Ahadis-i Mesnevi, σελ. 81.

[160] Υπάρχει μια παράδοση που λέει ότι τα όνειρα βγαίνουν αντίθετα στην πραγματικότητα. Εάν δηλαδή δεις στον ύπνο σου ότι πέθανες σημαίνει ότι θα ζήσεις πολλά χρόνια .

1675-Μια ένδειξη είναι να χαμογελάσει όταν σε δει. Μια ένδειξη να δέσει τα χέρια του απέναντι σου.

1676-Και μια ένδειξη του είναι: Όταν ξημερώσει να μην ενθουσιαστείς και πεις σε κανέναν αυτό το όνειρο.

1677-Αυτή η ένδειξη φανερώθηκε στο Zekeriya. Του συνέστησαν να μην πει τίποτα για τρεις ημέρες.[161]

1678-Μην πεις τίποτα καλού-κακού τρεις νύχτες. Αυτό είναι το θαύμα του ερχομού του Yahya[162] *στον κόσμο.*

1679- Μην πεις κουβέντα για τρεις μέρες. Αυτή η σιωπή θα είναι η απόδειξη ότι θα εκπληρωθεί η επιθυμία σου.

1680-Μην αναφέρεις αυτή την ένδειξη. Κρύψε στην ψυχή σου αυτά τα λόγια.

1681-Αυτές τις ενδείξεις σου τις λέει γλυκά ο ωραίος που είδες στον ύπνο σου, τι είναι όμως αυτό; Σου αναφέρει άλλες εκατό ενδείξεις.

1682-Αυτό είναι ένδειξη ότι: Ο Θεός θα σου δώσει το αξίωμα που επιθυμείς, τα πλούτη που αναζητάς διαρκώς.

1683-Αυτό που παραληρούσες συνέχεια τις μακρές νύχτες του χειμώνα, αυτό που παρακαλούσες την αυγή φλεγόμενος από αγάπη...

1684- Αυτό το πράγμα που λεπταίνει το σώμα, το σβέρκο σου σαν κλωστή, σου μαυρίζει την ημέρα όταν δεν σμίγεις (μαζί του)

1685-Θα αποκτήσεις εκείνο το πράγμα για χάρη του οποίου δίνεις ότι έχεις και δεν έχεις σαν zekat[163] *των αγνών παικτών που παίζουν όλα τα υπάρχοντα τους.*

1686- Έδωσες ό,τι είχες και δεν είχες, έχασες τον ύπνο σου, χλόμιασε το χρώμα του προσώπου σου, η όψη σου, θυσίασες το κεφάλι σου, έγινες κλωστή.

1687-Πόσο έμεινες στη φωτιά σαν την ακουίλαρία; Πόσο καιρό στάθηκες μπροστά στο σπαθί σαν το θώρακα, το κράνος; Πόσο καιρό πρόταξες τα στήθη σου;

1688- Υπάρχουν τέτοιου είδους εκατοντάδες χιλιάδες αδιέξοδα. Αυτές είναι ιδιότητες των ερωτευμένων και είναι αναρίθμητες.

1689- Είδες τη νύχτα αυτό το όνειρο, ξημέρωσε, ξύπνησες, σηκώθηκες και.... Με την ελπίδα ότι θα πραγματοποιηθεί το όνειρο σου περνά ευχάριστα η ημέρα σου.

---

[161] Πρόκειται για τον Ζαχαρία, η ιστορία του οποίου αναφέρεται στο Κεφάλαιο Αλ-Ιμραν στα εδάφια 39-42.

[162] Ιωάννης.

[163] Ελεημοσύνη που επιβάλλεται από το Κοράνι

1690- Περιστρέφεις συνέχεια τα μάτια σου δεξιά-αριστερά και αναρωτιέσαι που είναι εκείνα τα ίχνη, εκείνες οι ενδείξεις.

1691- Αλίμονο κυλά η ημέρα και δεν εμφανίζονται εκείνες οι ενδείξεις. Τρέμεις σαν το φύλλο μήπως και δεν φανούν.

1692-Τρέχεις συνέχεια στους δρόμους, στις αγορές σαν τον άνθρωπο που έχασε το μοσχάρι του.

1693- Εάν βγει κάποιος και σου πει τι συμβαίνει hoca[164]*, γιατί τρέχεις έτσι, τι έπαθες, έχασες τίποτα, ποιος είσαι;*

1694-Θα του πεις : Είναι αγαθοεργία, αλλά δεν πρέπει να το ξέρει κανένας άλλος εκτός από εμένα.

1695-Εάν το αποκαλύψω θα έχω χάσει μια ένδειξη και η απώλεια αυτή θα γίνει για μένα περίοδος θανάτου.

Οι μυημένοι, οι αγνοί άνθρωποι που γνωρίζουν την αλήθεια μπορούν να βλέπουν μέσα από τα όνειρα τους καρπούς που θα συλλέξει κάποιος στην άλλη ζωή. Ειδικότερα στα εδάφια 1721 επ. του Ε΄ τόμου λέει:

1721-Όταν η ψυχή αποχωρίζεται από τις διαμάχες της με το κορμί, πετάει με τα φτερά της καρδιάς χωρίς να δεσμεύεται από τα πόδι του σώματος.

1722-Όπως ακριβώς ο φυλακισμένος που βρίσκεται στον πυθμένα του σκοτεινού κελιού, κοιμάται και ονειρεύεται ότι βρίσκεται στον κήπο των ρόδων.

1723-Ο άνθρωπος αυτός λέει: ΄΄Θεέ μου μη με ξαναστείλεις στη χώρα του κορμιού άσε με να περιφέρομαι , να τριγυρίζω στον κήπο των ρόδων΄΄.

1724-Και ο Θεός του απαντά:΄΄ Έγινε αποδεκτή η προσευχή σου, μην επιστρέφεις πίσω.΄΄ Ο Θεός γνωρίζει καλύτερα το σωστό.

1725-Πρόσεξε να δεις πόσο ευχάριστα είναι αυτά που είδες στον ύπνο σου. Ο άνθρωπος πηγαίνει στον Παράδεισο χωρίς να ανταμώσει το θάνατο.

1726-Όταν ένας άνθρωπος βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση επιθυμεί ποτέ να ξυπνήσει και να βρεθεί στα βάθη της σκοτεινής φυλακής;

1727-Εάν αυτά τα πιστεύεις , μπες στο πεδίο της μάχης , γιατί η όμοιοι σου βρίσκονται στον ουρανό.

---

[164] Σημαίνει δάσκαλος, θρησκευτικός λειτουργός, ιεροδιδάσκαλος.

Ο Ρουμί ενοχλείται με εκείνους που θέλουν να δώσουν ανθρώπινη μορφή στο Θεό και στο Β΄ τόμο γράφει:

1746-Σε Εκείνον αρμόζει η φράση ΄΄δεν τεκνοποιεί και δεν έχει γεννηθεί΄΄.[165] *Εκείνος δημιουργεί και τον πατέρα και τη μητέρα.*

1747-Η γέννηση είναι ιδιότητα της ύλης. Αυτός που γεννιέται βρίσκεται σε αυτή την πλευρά του νερού.

1748-Γιατί αυτό ανήκει στον κόσμο της γένεσης και του θανάτου (παραγωγής-φθοράς) είναι ευτελές, έχει γίνει εκ των υστέρων και ασφαλώς υπάρχει κάποιος που το δημιούργησε.

Στο σημείο αυτό παραθέτουμε ένα ολόκληρο κεφάλαιο του Ε΄ τόμου που αφορά το μεγάλο ζήτημα ΄΄ον και μη ον΄΄ και τη στοργή του Θεού προς τον άνθρωπο:

΄΄Ο κόσμος που φαινομενικά είναι ανύπαρκτος αλλά στην πραγματικότητα είναι υπαρκτός και ο φαινομενικά υπαρκτός κόσμος που στην πραγματικότητα είναι ανύπαρκτος

1026-Έδειξε το ανύπαρκτο σαν μια σπουδαία ύπαρξη και παρουσίασε την ύπαρξη υπό τη μορφή της ανυπαρξίας.

1027-Σκέπασε τη θάλασσα κι έβγαλε στην επιφάνεια τον αφρό. Σκέπασε τον αέρα και σου έδειξε τη σκόνη.

1028- Η σκόνη, το χώμα ανέρχονται διπλωμένα, στριφογυρίζοντας στον αέρα σαν τον μιναρέ. Πώς είναι δυνατόν το χώμα να ανεβαίνει μόνο του στα ύψη;

1029-Ω άνθρωπε που έχεις ασθενική ενόραση, βλέπεις το χώμα στα υψηλά και δεν βλέπεις τον αέρα. Αυτό όμως που βλέπεις γίνεται η απόδειξη της ύπαρξης του ανέμου.

1030-Βλέπεις τον αφρό που τρέχει εδώ κι εκεί. Ο αφρός όμως δεν είναι υπαρκτός από μόνος του.

1031-Βλέπεις τον αφρό με τα μάτια σου και γνωρίζεις τη θάλασσα μέσω του αφρού. Έτσι ακριβώς είναι κρυφή και η σκέψη ενώ τα λόγια και τα κουτσομπολιά φανερά.

1032-Εμείς νομίσαμε ότι όταν πούμε δεν υπάρχει αποδεικνύουμε ότι υπάρχει . Τελικά έχουμε κι ένα μάτι που βλέπει την ανυπαρξία.

---

[165] Το 4ο εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ικλάς λέει:΄΄Δεν τεκνοποιεί και δεν έχει γεννηθεί΄΄.

1033-Το κοιμισμένο μάτι τι άλλο μπορεί να βλέπει πέρα από όνειρα και ανύπαρκτα πράγματα;

1034- Με λίγα λόγια εξαιτίας της παραφροσύνης μας, χάσαμε το δρόμο, ζαλιστήκαμε και μείναμε αποσβολωμένοι . Κρύφτηκε η αλήθεια και βγήκε στην επιφάνεια το όραμα.

1035-Πώς τα κατάφερε και φύτεψε αυτή την ανυπαρξία μπροστά στα μάτια μας; Πώς μπόρεσε και έκρυψε αυτή την αλήθεια;

1036-Εύγε μάστορα που κάνεις μάγια! Έδειξες το καθαρό νερό, βρώμικο σε αυτούς που γύρισαν το πρόσωπο τους στον κόσμο της Αλήθειας.

1037- Οι μάγοι, μετρούν, υπολογίζουν το φως του φεγγαριού, μπροστά στα μάτια των εμπόρων, το πουλάνε και αποκομίζουν κέρδη.

1038-Με αυτές τις μετρήσεις και τους υπολογισμούς κερδίζουν χρήματα. Χάνει ο έμπορος τα λεφτά του και το ύφασμα γίνεται ένα τίποτα.

1039-Αυτός ο κόσμος είναι ένας μάγος. Κι εμείς είμαστε οι πελάτες του. Αγοράζουμε από αυτόν το μετρημένο φως του φεγγαριού.

1040- *Εκείνος ο μάγος μετράει αστραπιαία πεντακόσιους πήχεις από το φως του φεγγαριού.*

1041- Ω αιχμάλωτε αυτού του κόσμου! Ο μάγος σου αρπάζει τη ζωή που μοιάζει με ασημένιο νόμισμα. Εξαφανίζεται το φανταστικό ύφασμα και μένει άδειο το σακούλι με τα χρήματα σου.

1042-Ω αγαπητέ συνοδοιπόρε: Διάβαζε τα εδάφια (Αλ-Φαλάκ και Αλ-Νας)που αρχίζουν με τη φράση ''Ζητώ άσυλο κοντά στο Θεό της αυγής'' και παρακάλα ''λύτρωσε μας από τους κόμπους και τις μαγείες''.

1043-Εκείνες οι μάγισσες διαβάζουν, φυσούν πάνω σε εκείνους τους κόμπους. Καταφεύγω σε Εσένα εξαιτίας της κακίας τους. Ω Θεέ που σπεύδεις σε κάθε έκκληση, βοήθησε κι εμένα.

1044- Αλλά ω αγαπημένε φίλε! Πρέπει να διαβάζεις αυτά τα εδάφια με τη γλώσσα της δύναμης και των πράξεων σου, δηλαδή να τα βιώνεις, να κάνεις καλές Πράξεις και να προσεύχεσαι, γιατί η γλώσσα του λόγου είναι χαλαρή.

1045- Έχεις κάθε στιγμή δίπλα σου τρεις συνοδοιπόρους. Ο ένας από αυτούς είναι Φιλεύσπλαχνος ενώ οι άλλοι δύο είναι άσπλαχνοι.[166]

---

[166] Υπάρχει ένα χαντίθ που λέει:''Το νεκρό τον συνοδεύουν τρία άτομα στον τάφο. Τα δύο επιστρέφουν και το ένα μένει μαζί του. Αυτοί οι τρεις άνθρωποι είναι οι οικείοι, τα αγαθά και οι πράξεις του. Οι οικείοι και τα αγαθά τον αφήνουν στον τάφο και φεύγουν. Μένουν μαζί του μόνοι οι πράξεις, τα έργα του.(Ahadis-I Mesnevi σελ. 159).

1046-Ένας από αυτούς είναι οι οικείοι, οι φίλοι. Ο άλλος είναι τα πλούτη, τα αγαθά Και ο τρίτος ο φιλεύσπλαχνος είναι οι καλές πράξεις, τα έργα σου.

1047- Τα αγαθά δεν μπορούν να σε συνοδεύσουν , να σε ακολουθήσουν. Δεν βγαίνουν έξω από το σπίτι. Ο φίλος έρχεται και σε συνοδεύει, αλλά και αυτός μόνο μέχρι τον τάφο σου.

1048- Την ώρα του θανάτου σου ο αγαπητός φίλος σου, με λόγια κατάλληλα για την περίσταση, λέει:

1049-Δεν μπορώ να σε συνοδεύσω από εδώ και πέρα. Θα μείνω λίγο ακόμα πάνω στον τάφο σου.

1050- Ο φιλεύσπλαχνος φίλος σου είναι οι πράξεις σου. Αυτές σε συνοδεύουν Μέχρι τον πυθμένα του τάφου σου , μένουν μαζί σου δεν σε αποχωρίζονται

Ο ιδανικός άνθρωπος

Στον Δ΄ τόμο υπάρχει ένα ολόκληρο κεφάλαιο που αναφέρεται στα στάδια δημιουργίας του ανθρώπου. Επειδή οι συγκεκριμένες απόψεις του Ρουμί παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις αντιγράφουμε:

Τα στάδια δημιουργίας του ανθρώπου

3637- Ο άνθρωπος ήρθε πρώτα στον κόσμο των αψύχων. Από τα άψυχα έπεσε στα φυτά.

3638- Έζησε επί χρόνια με τα φυτά και δεν σκέφθηκε ούτε μια στιγμή τους αγώνες που έκανε με τα άψυχα πράγματα.

3639-Όταν έπεσε από τα φυτά στον κόσμο των ζώων, λησμόνησε την κατάσταση στην οποία βρισκόταν όταν ήταν φυτό.

3640-Μόνο την άνοιξη που ανθίζουν τα λουλούδια η ψυχή του ρέπει προς τα φυτά, προς τις πρασινάδες.

3641-Και οι ψυχές των παιδιών αισθάνονται μια ροπή προς τις μητέρες τους. Δεν ξέρουν όμως γιατί αγαπούν τη μάνα τους, δεν γνωρίζουν το μυστικό της νοσταλγίας του μητρικού θηλασμού.

3642-Αυτό μοιάζει με τον καλότυχο νέο που μόλις γίνει μαθητής αισθάνεται υπερβολική αγάπη για τον σεΐχη του.

3643-Τμήμα αυτού του νου βρίσκεται στον Απόλυτο Νου ή Λόγο (Akl-i Kull) Η κίνηση αυτής της σκιάς έγκειται στην κίνηση του κλαδιού του ρόδου.

3644-Τελικά, η σκιά του χάνεται μέσα στον ίδιο τον εαυτό του και αντιλαμβάνεται το μυστικό της έφεσης που νιώθει η ψυχή του προς το σεϊχη του.

3645-Ω καλότυχε άνθρωπε! Εάν δεν κινηθεί το δένδρο πώς είναι δυνατό να κινείται η σκιά του κλαδιού του;

3646-Αυτό το γνωρίζει πολύ καλά ο Δημιουργός, γι αυτό αρχίζει να τον τραβάει από τον κόσμο των ζώων προς τον κόσμο των ανθρώπων.

3647- Έτσι, πηγαίνει από χώρα σε χώρα, περνά από το ένα στάδιο στο άλλο και φτάνει σε ένα ανώτερο επίπεδο γνώσης.

3648-Δεν θυμάται τις προηγούμενες καταστάσεις του, τα στάδια από τα οποία πέρασε. Εξάλλου θα προχωρήσει και πέρα από εδώ που έφτασε. Θα μεταβληθεί και πάλι η νοημοσύνη του.

3649-Στο τέλος, εξαιτίας αυτής της απληστίας του θα λυτρωθεί με τη θέληση του από το γεμάτο μυαλό του. Θα γνωρίσει εκατοντάδες χιλιάδες εκπληκτικά μυαλά.

3650-Αποκοιμήθηκε , λησμόνησε τις προηγούμενες καταστάσεις του. Ήρθε δηλαδή στον κόσμο. Τον αφήνουν όμως ποτέ σε αυτή τη λήθη;

3651-Τον ξύπνησαν πάλι από τον ύπνο του κι εκείνος γελάει με πικρία για την προηγούμενη κατάσταση του.

3652-Τι ήταν εκείνη η θλίψη που ένιωσα στον ύπνο μου; Πώς μπόρεσα να ξεχάσω τις σωστές, αρμονικές καταστάσεις;

3653- Πώς δεν μπόρεσα να αντιληφθώ ότι εκείνη η θλίψη, εκείνη η ασθένεια ήταν ένα απλό όνειρο, μια εξαπάτηση, μια φαντασίωση.

3654- Έτσι είναι και ο κόσμος. Μοιάζει με το όνειρο που βλέπει εκείνος που κοιμάται. Ο κοιμισμένος νομίζει ότι αυτά που βλέπει στον ύπνο του είναι αληθινά, συμβαίνουν στην πραγματικότητα και ότι έτσι θα συνεχίσουν.

3655- Στο τέλος έρχεται ξαφνικά ένα πρωί ο θάνατος και τον λυτρώνει από τις υπόνοιες και το σκοτάδι του δόλου.

3656- Όταν ο θάνατος τον ξυπνήσει από τον ύπνο της ζωής βλέπει τον τόπο του την πατρίδα του και γελάει με τις στεναχώριες και τις ανησυχίες που ένιωθε μέχρι τότε.

3657-Ό,τι καλό ή κακό είδε στον ύπνο της ζωής εμφανίζεται ένα προς ένα την ημέρα της Κρίσης.

3658-Όταν ξυπνήσεις εμφανίζονται μπροστά σου όλα όσα έκανες σε αυτό τον εγκόσμιο ύπνο.

3659-Προς Θεού μην νομίσεις ότι όλα όσα έκανες στη γη δεν είναι κακά και δεν επιδέχονται κριτική. Μην σκεφθείς δηλαδή ότι όλα όσα έκανες έγιναν στον ύπνο σου και γι αυτό θα μείνουν ατιμώρητα τα αμαρτήματα σου.

3660-Ω εσύ που βασανίζεις το δούλο! Ακόμα και το γέλιο που κάνεις στον ύπνο σου θα ερμηνευτεί ως κλάμα και ως κραυγή την ημέρα της Κρίσης.

3661-Τα κλάματα , τα βάσανα και οι στεναχώριες που πέρασες στον ύπνο σου θα ερμηνευτούν ως χαρά μόλις ξυπνήσεις.

3662-Ω εσύ που κατασπαράζεις τις σάρκες των Ιωσήφ! Θα σηκωθείς από τον βαρύ ύπνο σαν λύκος.

3663-Οι κακές ιδιότητες σου γίνονται η κάθε μια ένας λύκος , επιτίθενται με οργή εναντίον σου και κατασπαράζουν όλα τα μέλη σου.

3664-Το αίμα δεν κοιμάται και μετά το θάνατο σου. Δεν αίρονται τα αντίποινα. Για αυτό μην πεις ΄΄πέθανα και σώθηκα΄΄.

3665-Τα εγκόσμια αντίποινα είναι μια λύση για την τάξη του κόσμου. Είναι ένα παιχνίδι μπροστά στα αντίποινα του άλλο κόσμου.

3666-Αυτή η τιμωρία επιβάλλεται για την καταστολή της ραδιουργίας, των πολέμων. Η τιμωρία που επιβάλλεται στον κόσμο μοιάζει με περιτομή. Η τιμωρία όμως που επιβάλλεται εκεί αντιστοιχεί με ευνουχισμό.

Ο Ρουμί εξετάζει τον άνθρωπο πρώτα σαν ψυχή και σώμα. Η ουσιαστική όμως πλευρά του ανθρώπου είναι το πνεύμα του. Αυτή η ιδιαιτερότητα του ανθρώπου καταγράφεται στο δίστιχο 1017 του Α΄ τόμου:

1017- Ο Θεός πρόσφερε γνώσεις στον Αδάμ , που τον έπλασε από χώμα, και εκείνος με αυτές τις γνώσεις του φώτισε τα πάντα μέχρι τον έβδομο ουρανό.

Αυτό το δίστιχο είναι εμπνευσμένο από το 71 εδάφιο του Κεφαλαίου Μπάνι- Ισραήλ του Κορανίου, το οποίο λέει: *΄΄Τιμήσαμε τα παιδιά του Αδάμ και τους οδηγήσαμε επάνω στη γη κι στη θάλασσα κι τους δώσαμε αγνά αγαθά και τους ανεβάσαμε πιο ψηλά από πολλούς από εκείνους που πλάσαμε΄΄.*

Η διαφορά μεταξύ ανθρώπων και ζώων , κατά τον Ρουμί, βρίσκεται κυρίως στο νου. Στον Ε΄ τόμο προσθέτει:

3574- Υπάρχει στο κεφάλι σου το στέμμα ΄΄Εμείς σε δοξάσαμε΄΄ και στο στήθος σου το περιλαίμιο ΄΄ Εμείς είμαστε αυτοί που σας δίνουμε΄΄[167]

Επικαλούμενος τα εδάφια 32-35 του Κεφαλαίου Αλ-Μπακαρά [168] ο Ρουμί αναφέρεται στον Αδάμ και γενικότερα στη δύναμη που έδωσε ο Θεός στους ανθρώπους να κυριαρχήσουν πάνω στη γη. Στα παρακάτω δίστιχα του Α΄ τόμου γράφει:

1239-Υπάρχει εκείνος ο πρόγονος των ανθρώπων που σε κάθε φλέβα του είχε εκατοντάδες χιλιάδες γνώσεις, και είναι ο κύριος του εδαφίου ΄΄Δίδαξε τα ονόματα΄΄

1240- Γνωστοποιήθηκαν στην ψυχή του τα ονόματα όλων των πραγμάτων, το πως θα είναι το καθένα από αυτά και σε ποια κατάσταση θα βρίσκονται μέχρι το τέλος.

1241-Δεν μεταβλήθηκε κανένα από τα ονόματα που έδωσε εκείνος, δεν τεμπέλιασε αυτό που εκείνος χαρακτήρισε ευκίνητο.

1242-Είδε από πριν το άτομο που θα γινόταν αργότερα ο προστάτης της πίστης, σε αυτόν παρουσιάστηκε πρώτα εκείνος που αργότερα θα γινόταν άπιστος.

1243-Εσύ άκουσε από αυτόν που γνωρίζει τα ονόματα όλων των πραγμάτων, μάθε το μυστικό του συμβολισμού ΄΄δίδαξε τα ονόματα΄΄.

1244-Η ονομασία κάθε πράγματος είναι για εμάς σύμφωνη με την εξωτερική τους εμφάνιση, αλλά για το Θεό πρέπει να αρμόζει με την εσωτερική τους κατάσταση.

1245-Η ράβδος του Μωυσή ονομάζεται για εκείνον ράβδος, για τον Θεό όμως αυτή ονομάζεται τέρας.

1246-Το όνομα του Omer εδώ στη γη ήταν ειδωλολάτρης, αλλά στον επαινετό κόσμο του Θεού το όνομα του ήταν πιστός.

---

[167] Οι φράσεις που βρίσκονται μέσα σε εισαγωγικά προέρχονται από εδάφια του Κορανίου.

[168] Τα εδάφια αναφέρουν: 32-΄΄Και έμαθε στον Αδάμ όλα τα ονόματα και μετά τοποθέτησε τα αντικείμενα των ονομάτων αυτών μπροστά στους αγγέλους και είπε: Πείτε Μου τα ονόματά τους, αν αυτά που λέτε είναι σωστά.΄΄ 33- ΄΄Και εκείνοι είπαν:΄΄Είσαι ο Πανάγιος! Δεν ξέρουμε άλλο από εκείνα που μας έμαθες Εσύ. Είναι βέβαιο ότι Εσύ είσαι ο Παντογνώστης , ο Σοφός.΄΄ 34- Εκείνος είπε:΄΄ Ω Αδάμ , πες τους τα ονόματα τους΄΄ , Και όταν τους τα είπε , Εκείνος είπε:΄΄ Δεν σας είπα ότι Εγώ γνωρίζω τα μυστικά των ουρανών και της γης, και γνωρίζω αυτά που φανερώνετε και αυτά που κρύβετε;΄΄ 35- ΄΄Και θυμήσου όταν είπαμε στους αγγέλους: ΄΄Υποταχτείτε στον Αδάμ΄΄ , και όλοι υποτάχθηκαν σε αυτόν εκτός από τον Ιμπλίς. Αυτός αρνήθηκε και ήταν πολύ υπερόπτης και ήταν από τους άπιστους΄΄.

1247-Αυτό που ονομάζεται στο δικό μας επίπεδο σπέρμα, στο στρώμα του Θεού είναι η μορφή που παρουσιάζει την ύπαρξη και την προσωπικότητα μας.

1248-Το σπέρμα αυτό θα έπαιρνε ένα σχήμα στον κόσμο της ανυπαρξίας. Υπήρχε όμως χωρίς ελλείψεις και υπερβολές στη σκέψη του Θεού.

1249-Με λίγα λόγια δηλαδή όποιο θα είναι το τέλος μας, εκείνο θα είναι το πραγματικό μας όνομα κοντά στο Θεό.

1250- Ο Θεός δίνει στον καθένα μας ένα όνομα ανάλογα με το τέλος του, αυτό δεν μοιάζει με το δανεικό όνομα που βάζουν οι άνθρωποι.

1251- Το μάτι του Αδάμ κοίταξε με ένα πεντακάθαρο φως, είδε και του παρουσιάστηκε η ψυχή των ονομάτων, το εσωτερικό.

1252- Οι Άγγελοι είδαν τη λάμψη του θείου φωτός στο πρόσωπο του, γονάτισαν τον προσκύνησαν και τον επιδαψίλευσαν.

1253-Μνημονεύω το όνομα του και εξυμνώ τον Αδάμ, αλλά και αν ακόμα μετράω το μεγαλείο και τον επαινώ μέχρι τη συντέλεια του κόσμου, δεν θα κάνω τίποτα, δεν μπορώ ούτε να τον επαινέσω, ούτε να μετρήσω τα προτερήματά του.

Στον Ε΄ τόμο αναφερόμενος στις γνώσεις των ανθρώπων τονίζει ότι αυτές φορούν μεμονωμένους τομείς και δεν μπορούν να φτάσουν στο επίπεδο της Θείας Αλήθειας.

1563-Ο Θεός επέλεξε εσένα, σου φανέρωσε όλες τις γνώσεις της Πινακίδας (Πλάκας). Χάρη στην ευεργεσία Του,

1564-έγινες σύντροφος των αγγέλων κι συνομιλείς διαρκώς με το Θεό.

1565- Είσαι (Αδάμ) ο εκπρόσωπος των Προφητών. Εσύ θα γίνεις η ψυχή των ψυχών της αποκάλυψης όχι όμως το κορμί σου.

Οι άνθρωποι ως δημιούργημα του Θεού οφείλουν να τηρούν τις υποσχέσεις που έδωσαν στον Ύψιστο την ημέρα elest δηλαδή την ημέρα που δημιουργήθηκε η πρώτη ψυχή. Για το θέμα αυτό υπάρχουν αναφορές στο Κοράνι.[169]

---

[169] Στο Κεφάλαιο Αλ-Α΄ Ραφ και στ εδάφια 168-173 αναφέρονται τα εξής:

168-΄΄Και θυμήσου όταν ο Κύριος σου δήλωσε ότι θα εξεγείρει εναντίον τους, ως την Ημέρα της Κρίσης, αυτούς που θα τους βασανίζουν σκληρά Είναι βέβαιο ότι ο Κύριος Σου είναι γρήγορος στην ανταπόδοση, είναι όμως Πλέον Επιεικής κι Φιλεύσπλαχνος.΄΄ 169-΄΄ τους χωρίσαμε σε διαφορετικούς λαούς επάνω στη γη. Ανάμεσα τους υπάρχουν εκείνοι που είναι ενάρετοι και ανάμεσα τους υπάρχουν και άλλοι που είναι το αντίθετο. Τους δώσαμε δοκιμασίες καλές και κακές για να τους

Οι σούφι στο σημείο αυτό κάνουν ένα εύστοχο λογοπαίγνιο με τη λέξη bela, που σημαίνει την υπόσχεση ΄΄ναι΄΄ που έδωσαν οι άνθρωποι την ημέρα που δημιουργήθηκε η πρώτη ψυχή και με τη λέξη bela που σημαίνει καταστροφή, δυσκολία, βάσανο. Έτσι οι ψυχές επωμίζονται όλα τα βάσανα και τις δοκιμασίες που τους επιφυλάσσει ο Θεός στο μέλλον (bela) με την απάντηση ΄΄ναι΄΄ (bela) που έδωσαν.[170]

Οι Προφήτες και οι Άγιοι είναι οι θνητοί που υπομένουν τα περισσότερα βάσανα και τηρούν την υπόσχεση τους. Οι απλοί ,όμως άνθρωποι λησμονούν πολύ εύκολα την υπόσχεση που έδωσαν στο Θεό για αυτό το λόγο βρίσκουν το δρόμο της επιστροφής προς Αυτόν μόνο με την οδό της μεταμέλειας και των δακρύων.

Αναφορικά με το θέμα αυτό ο Ρουμί γράφει στον Α΄ τόμο:

1642-Γιατί ο Αδάμ σώθηκε με τα δάκρυα του από εκείνο το αμάρτημα. Τα υγρά δάκρυα είναι η αναπνοή όλων εκείνων που μεταμελήθηκαν.

1643-Ο Αδάμ ήρθε στη γη για να κλάψει, να βογκήξει, να κραυγάσει και να βυθιστεί στις στεναχώριες.

1644-Ο Αδάμ κατέβηκε από τον Παράδεισο, από το υψηλότερο από τα επτά στρώματα του ουρανού και πήγε στο κατώφλι, για να ζητήσει συγνώμη και να ικετεύσει.

1645-Εάν κατάγεσαι από το γένος του Αδάμ ακολούθησε το δρόμο της αναζήτησης του.

1646-Ετοίμασε λιχουδιές με τη φλόγα της ψυχής και τα δάκρυα σου. Με τη βροχή και τον ήλιο μεγαλώνουν και αναπτύσσονται τα αμπέλια και οι κήποι.

επαναφέρουμε΄΄. 170-΄΄ Μετά τους διαδέχθηκε μια διεφθαρμένη γενιά, η οποία κληρονόμησε το Βιβλίο. Επωφελούνται από τις ασήμαντες ευκαιρίες που προσφέρει αυτός ο τιποτένιος κόσμος και λένε:΄΄ Θα μας το συγχωρήσει΄΄. Όταν όμως θα βρεθούν και άλλες τέτοιες ευκαιρίες, θα τις εκμεταλλευτούν. Μήπως δεν ανέλαβαν την υποχρέωση από τη συμφωνία του Βιβλίου , να μη λένε για τον Αλλάχ παρά μόνο την αλήθεια; Και έχουν μελετήσει το περιεχόμενο αυτής. Η κατοικία του Μετέπειτα είναι καλύτερη για αυτούς που είναι ενάρετοι. Δεν θα το καταλάβετε, λοιπόν;΄΄. 171-΄΄ Όσο για εκείνους που επιμένουν σταθερά στο Βιβλίο και τηρούν τις Προσευχές, είναι βέβαιο ότι δεν θα επιτρέψουμε να χαθεί η ανταμοιβή των δίκαιων αυτών ανθρώπων΄΄. 172-΄΄ Και όταν κάναμε το όρος να σειστεί και νόμισαν ότι θα πέσει επάνω τους, τους είπαμε:΄΄ Τηρείστε αυστηρά αυτά που σας έχουμε δώσει και να θυμάστε το περιεχόμενο τους για να σωθείτε΄΄.173-΄΄ Και όταν ο Κύριος σου έκανε να γεννηθούν από τα παιδιά του Αδάμ-από τους λαγόνες τους- οι απόγονοι τους και τους έκανε μάρτυρες κατά του εαυτού τους λέγοντας:΄΄ Δεν είμαι εγώ ο Θεός σας;΄΄ , κι εκείνοι απάντησαν: ΄΄Ναι, είμαστε μάρτυρες για αυτό΄΄. Αυτό το κάνει για να μην πείτε όταν έρθει η Ημέρα της Κρίσης, ότι:΄΄ Αυτό το αγνοούσαμε΄΄.

[170] Αυτή την παρατήρηση την έκανε η Annemarie Schimmel στο έργο της I am Wind you are Fire, τουρκική μετάφραση Ben rüzgarim sen ateş, από τις εκδόσεις Ötüken , Istanbul 1999, σελ.103..

1647-Πως όμως να ξέρεις εσύ την αξία των δακρύων, αφού είσαι ερωτευμένος με το ψωμί σαν αυτούς που δεν είδαν την αλήθεια.

1648-Εάν αδειάσουν τα ψωμιά από αυτό το μικρό δερμάτινο σάκο, θα τον γεμίσουν με πολύτιμα μαργαριτάρια.

1649-Αποθήλασε το παιδί της ψυχής από το γάλα του διαβόλου και μετά ζευγάρωσε το με τους αγγέλους.

Στο ερώτημα τι μπορεί να κάνει ο άνθρωπος για τη σωτηρία του ο Ρουμί απαντά με τα ακόλουθα δίστιχα του Γ΄ τόμου:

3292-Γιατί ο άνθρωπος απέκτησε την τιμή να μπορεί να κάνει αυτά που επιθυμεί ΄΄να εξυψωθεί, να μεγαλουργήσει΄΄. Έτσι, οι μισοί έγιναν μέλισσες και οι άλλοι μισοί φίδια.[171]

3293-Οι πιστοί έγιναν πηγή που παράγει μέλι σαν τις μέλισσες και οι άπιστοι μεταβλήθηκαν σε φίδια που είναι πηγές δηλητηρίων.

3294-Γιατί ο πιστός έφαγε τα επίλεκτα, επιτρεπόμενα χόρτα. Έτσι, μετατράπηκαν ακόμα και τα πτύελα του σε μέλισσες που δίνουν ζωή.

3295-Ο άπιστος όμως πίνει πύο και η τροφή του μετατρέπεται σε δηλητήριο.

3296-Όσοι κατάφεραν να λάβουν τη Θεία χάρη έγιναν Ζωοδόχος Πηγή. Όσοι όμως παρασύρθηκαν από την πνοή του ναφς έγιναν θανατηφόρο δηλητήριο.

3297-Οι εκθειασμοί του κόσμου, οι θαυμασμοί οι κολακευτικές εκφράσεις ΄΄να ζήσεις, πόσο ωραίος είσαι΄΄ λέγονται κατόπιν αιτήσεως και για λόγους αυτοπροστασίας.

Τα ζώα χάρη στην αμάθεια τους σώζονται, οι άνθρωποι όμως επειδή μάχονται διαρκώς ανάμεσα στο καλό και στο κακό χάνουν πολλές φορές το δρόμο τους. Η αλήθεια αυτή εκφράζεται με την ιστορία που περιγράφει στον Ε΄ τόμο του Μεσνεβί:

2539- Ένας άνθρωπος κατατρεγμένος κατέφυγε σε ένα σπίτι. Το πρόσωπο του ήταν κατακίτρινο. Είχαν πρασινίσει τα χείλη του και είχε αλλοιωθεί η χροιά του δέρματος του.

---

[171] Το 71 εδάφιο του Κεφαλαίου Μπάνι-Ισραήλ λέει:΄΄Τιμήσαμε τα παιδιά του Αδάμ και τους οδηγήσαμε επάνω στη γη και στη θάλασσα και τους δώσαμε αγνά αγαθά και τους ανεβάσαμε πιο ψηλά από πολλούς από εκείνους που πλάσαμε.

2540-Τι σου συμβαίνει τον ρώτησε ο ιδιοκτήτης του σπιτιού τρέμουν σαν τους γέρους τα χέρια σου.

2541-Τι έχεις; Τι έγινε; Από ποιους κρύβεσαι; Γιατί έχασες το χρώμα σου;

2542-Ο άνθρωπος του είπε ότι για να διασκεδάσουν τον αυταρχικό βασιλιά συλλαμβάνουν όλους τους γαϊδάρους.

2543-Ο ιδιοκτήτης του σπιτιού του είπε: ΄Γιατί στεναχωριέσαι επειδή συλλαμβάνουν τους γαϊδάρους; Εσύ δεν είσαι γάιδαρος για να ανησυχείς.

2544-Είναι τόσο εξαγριωμένοι με τη σύλληψη των γαϊδάρων που δεν θα εκπλαγώ εάν με νομίσουν κι εμένα γάιδαρο.

2545-Συλλαμβάνουνμε τέτοιο μένος τους γαϊδάρους, κάνουν τόσο παθιασμένα αυτή τη δουλειά που έχουν χάσει την αίσθηση της διάκρισης μεταξύ ανθρώπων και γαϊδάρων.

2546-Όταν υπάρχουν πάνω από τα κεφάλια μας άνθρωποι που δεν μπορούν να διακρίνουν, να ξεχωρίσουν τα πράγματα, ενδέχεται να πάρουν το αφεντικό του γαϊδάρου και να φύγουν.

2547-Αλλά ο Βασιλιάς της δικής μας πόλης δεν παίρνει άδικα τίποτα. Εκείνος έχει την ικανότητα να διακρίνει, έχει αισθήματα και αγωγή.

2548-Γίνε άνθρωπος και μη φοβάσαι αυτούς που συλλαμβάνουν γαϊδάρους. Εσύ, ω Ιησού της εποχής σου, δεν είσαι γάιδαρος , μη φοβάσαι.

2549-Γέμισε με το φως σου ακόμα και το τέταρτο στρώμα του ουρανού. Ήμαρτον! Μα το Θεό κατάλυμα σου δεν είναι ο στάβλος.

2550-Βρίσκετσαι στο στάβλο εξαιτίας μιας δουλειάς. Η δύναμη σου όμως βρίσκεται πιο ψηλά ακόμα και από τον ουρανό και τα αστέρια.

Εκείνοι που βλέπουν τον άνθρωπο μόνο με τα εξωτερικά του γνωρίσματα τον θεωρούν ασήμαντο σαν τον γάιδαρο. Στην πραγματικότητα όμως η θέση του βρίσκεται ψηλά στον ουρανό. Ο άνθρωπος συνειδητοποιεί αυτή τη δύναμη του μόνο όταν υπακούει στις εντολές του Θεού. Μόνο ο ευσεβής πιστός που έχει πατάξει τις ανθρώπινες αδυναμίες και τα πάθη του συναισθάνεται αυτή την δύναμη, αυτή την υπεροχή του, η οποία περιγράφεται με το παράδειγμα του Μωϋσή και του Ιησού στον Γ΄ τόμο.

4259-Ο άνθρωπος μοιάζει με τη ράβδο του Μωϋσή. Ο άνθρωπος μοιάζει με την πνοή του Ιησού.

4260- Η ψυχή του πιστού βρίσκεται μέσα στη χούφτα του Θεού, ανάμεσα στα δύο δάκτυλα του, για να ενεργεί με δικαιοσύνη, ευσυνειδησία και να ευπρεπίζει τον κόσμο.[172]

4261- Φαινομενικά είναι μια ράβδος. Όταν όμως ανοίξει το στόμα της όλος ο κόσμος γίνεται μια μπουκιά για αυτήν.

4262-Εσύ μην κοιτάς το γράμμα, τον ήχο της πνοής του Ιησού. Να βλέπεις ότι ακόμα και ο θάνατος το σκάει από αυτήν.

4263-Μην κοιτάζεις τις ασήμαντες λέξεις των λόγων του. Να βλέπεις μόνο ότι νεκρός σηκώθηκε όρθιος , ζωντάνεψε και αναστήθηκε από τα λόγια εκείνα.

4264-Να μην κοιτάς πόσο εύκολα απέκτησε ο Μωϋσής εκείνη τη ράβδο αλλά να βλέπεις πώς διέσχισε με αυτήν, την καταπράσινη θάλασσα.

4265-Εσύ βρίσκεσαι μακριά και βλέπεις μια μεγάλη μαύρη σκηνή (δηλαδή την εξωτερική μορφή, την οντότητα των Αγίων). Κάνε ένα ακόμα βήμα προς το μέρος τους κι δες το στρατό (δηλαδή τις ιδιότητες και την πνευματική δύναμη τους.)

4266-Βρίσκεσαι μακριά και δεν μπορείς να δεις τίποτα άλλο πέρα από τη σκόνη. Πλησίασε λίγο πιο κοντά και δες τον άνθρωπο που βρίσκεται μέσα στη σκόνη.

4267-Η σκόνη του[173] *φωτίζει τα μάτια.. Η πνευματική δύναμη του ξεριζώνει τα βουνά από τη θέση τους.*

4268-Αυτοί που αδιαφορούν για τα πάντα γίνονται θεοσεβούμενοι , φοβούνται και μνημονεύουν το Θεό όταν βρεθούν δεμένοι στο σκοτεινό κελί.[174]

Η πίεση που αισθάνεται ο άνθρωπος από την ελευθερία της βούλησης του να επιλέξει μεταξύ του καλού και του κακού παρομοιάζεται με το φορτίο της καμήλας . Ειδικότερα στον ΣΤ΄ τόμο γράφει:

213-Θεέ μου λυπήσου μας. Μέχρι πότε θα υπομένουμε αυτό το βάσανο; Φανέρωσε μου ένα δρόμο να τον ακολουθήσω μη μου δείχνεις δυο δρόμους.

---

[172] Ο Şefik Can στο Mesnevi III-IV, σελ. 341 αναφέρει ότι τα δύο δάκτυλα που αναφέρονται στο στίχο συμβολίζουν τις δύο ιδιότητες του Θεού το Μεγαλείο και το Κάλλος. Ο Θεός οδηγεί την ψυχή εκείνου που θέλει στο καλό και εκείνου που θέλει στο κακό.

[173] Τα λόγια του

[174] Το 13 εδάφιο του Κεφαλαίου Γιουνους λέει:΄΄Και όταν ο άνθρωπος αντιμετωπίζει δυσκολίες Μας παρακαλεί όρθιος, καθιστός ή ξαπλωμένος. Όταν όμως τον απαλλάξουμε από το πρόβλημα του, συνεχίζει το δρόμο του και συμπεριφέρεται σαν να μη Μας είχε ζητήσει τίποτα. Έτσι, οι πράξεις των παράλογων τους φαίνονται σωστές΄΄.

214-Είμαι μια εξαγνισμένη καμήλα με τραυματισμένη την πλάτη. Η πλάτη μου τραυματίστηκε από την επιθυμία μου που μοιάζει με χαλινάρι.

215-Η καμπούρα που έχω στην πλάτη μου άλλοτε με βαραίνει και με σέρνει προς την άλλη πλευρά και άλλοτε με γέρνει και με οδηγεί προς τα εδώ.

216-Γκρέμισε εσύ αυτή την πλευρά που δεν είναι ευθυγραμμισμένη για να δω τα αμπέλια και τον κήπο των καλών ανθρώπων.

217-Να ξαπλώσω στον αμπελώνα της γενναιοδωρίας Σου όχι όταν είμαι ξύπνιος αλλά κοιμισμένος σαν τους ''Ανθρώπους του Σπηλαίου'' (Ashab-i Kahf).

218-Να ξαπλώσω πάνω στο δεξί, πάνω στο αριστερό μου πλευρό να κοιμηθώ και να κυλήσω σαν τη μπάλα χωρίς καμία επιθυμία.

219-Ω Δημιουργέ της Πίστης, Εσύ γύρισε μου είτε στην αριστερή είτε στη δεξιά πλευρά μου.

Οι άνθρωποι βέβαια όταν κάνουν κάτι που θέλουν ισχυρίζονται ότι είναι δική τους επιλογή και όταν υποστούν κάποιες δυσάρεστες συνέπειες των πράξεων τους τότε λένε ότι αυτό ήταν θέλημα του Θεού. Στον Ε΄ τόμο υπάρχει μια ιστορία που περιγράφει αυτή την τάση των ανθρώπων.

3077-Ένας άνθρωπος ανέβηκε πάνω σε ένα δένδρο και άρχισε να το τινάζει με δύναμη και να ρίχνει τους καρπούς του. Ήθελε να κλέψει.

3078-Όταν ήρθε ο ιδιοκτήτης του κήπου του είπε:'' Βρε ξεφτιλισμένε, τι κάνεις; Δεν ντρέπεσαι το Θεό;''

3079-Ο κλέφτης του απάντησε:'' Όταν ένας δούλος του Θεού φάει από τον κήπο του Θεού τους καρπούς (χουρμάδες) που του χάρισε ο Θεός,

3080-Γιατί τον κατηγορείς αμαθέστατε, για ποιο λόγο στερείς τα αγαθά που πρόσφερε πλουσιοπάροχα ο Θεός στον δούλο Του;''

3081-Ο ιδιοκτήτης του κήπου κάλεσε τον υπηρέτη του τον Aybek και του είπε: Φέρε μου εκείνο το σκοινί για να απαντήσω σε αυτό τον χαμένο.

3082-Έδεσε σφιχτά τον άνθρωπο πάνω σε εκείνο το δένδρο και άρχισε να τον χτυπά στην πλάτη και τα πόδια.

3083- Φτάνει φώναξε ο κλέφτης. Να ντραπείς από το Θεό που σκοτώνεις με μανία έναν αθώο άνθρωπο.

3084-Ο ιδιοκτήτης του κήπου είπε:'' Ο δούλος του Θεού δέρνει ωραία με τη ράβδο του Θεού έναν άλλο δούλο του Θεού.

3085-Αυτή η ράβδος είναι του Θεού. Τα πλευρά, η πλάτη, τα πόδια του δούλου ανήκουν στο Θεό. Εγώ είμαι μόνο δικός Του δούλος. Είμαι όργανο της εντολής Του.

3086-Ω ραδιούργε, είπε ο κλέφτης, εγκατέλειψε την εντολή της εγκράτειας. Μετάνιωσα. Πράγματι υπάρχει προαίρεση. Υπάρχει προαίρεση.

3087-Η θεία προαίρεση έκανε υπαρκτή την ανθρώπινη προαίρεση. Η προαίρεση του Θεού βρίσκεται μέσα σε σκόνη καπνού σαν τον έφιππο και δεν φαίνεται.

3088-Η δική Του προαίρεση δημιούργησε τη δική μας προαίρεση . Οι εντολές που μας δίνει ο Θεός βουβά, εσωτερικά ο Θεός, στηρίζουν την δική μας προαίρεση και αποτελούν απόδειξη της προαίρεσης μας.

3089-Σε κάθε πλάσμα που φαίνεται να μην έχει προαίρεση, υπάρχει μέσα του μια μυστική δύναμη που το εξουσιάζει.

Ο Ρουμί συμβουλεύει τους ανθρώπους στο Β΄ τόμο να αποβάλλουν έγκαιρα τις κακές ιδιότητες του χαρακτήρα τους. Ειδικότερα λέει:

1240- Το αγκάθι δυναμώνει, ψηλώνει....Εκείνος όμως που θα το ξεριζώσει γερνάει, μειώνεται η δύναμη και η αντοχή του.

1241-Το αγκάθι χλοΐζει όλο και περισσότερο κάθε μέρα και κάθε λεπτό, ενώ εκείνος που θα το ξεριζώσει γίνεται καθημερινά πιο αξιολύπητος, μαραίνεται και πάει.

1242-Εκείνος ολοένα ξανανιώνει και εσύ γερνάς περισσότερο... Κάνε γρήγορα μη σπαταλάς άδικα τον καιρό σου.

1243-Να ξέρεις ότι κάθε κακή ιδιότητα σου είναι και ένα αγκάθι. Τα αγκάθια τραυμάτισαν τόσες φορές τα πόδια σου.

1244-Πόσες φορές σε τραυμάτισε ο κακός χαρακτήρας σου; Εσύ όμως δεν έχεις αισθήματα, γεννήθηκες χωρίς αισθήματα.

1245-Εάν δεν ξέρεις ότι ο κακός χαρακτήρας σου πλήγωσε τους άλλους.

1246-Δεν μπορείς να αγνοείς και τα δικά σου τραύματα. Είσαι ένα βάσανο και για τον εαυτό σου και για τους άλλους.

1247- Ή πάρε τον πέλεκυ και χτύπα σαν στρατιώτης, ξήλωσε σαν τον Ali την πόρτα του φρουρίου Hayber.[175]

---

[175] Hayber ονομάζεται η περιοχή μεταξύ Μεδίνας Δαμασκού που είχε επτά φρούρια. Πολεμώντας ο Αλή τους Εβραίους μια φορά έσπασε η ασπίδα του και τότε ξήλωσε την πόρτα του φρουρίου και την χρησιμοποίησε για ασπίδα. Ο σκλάβος του Abu-Rafi είπε ότι προσπάθησε μαζί με άλλα έξι άτομα να σηκώσουν την πόρτα αλλά δεν τα κατάφεραν.

1248- Ή μετέτρεψε αυτό το αγκάθι σε φιντάνι ρόδου και τη φωτιά σε φως του Αγαπημένου.

1249- Μετέτρεψε το για να σβήσει εκείνο το φως τη φωτιά σου και να κάνει το αγκάθι που εμποδίζει την ένωση σου με Εκείνον σε κήπο των ρόδων.

Ο άνθρωπος πρέπει να πατάξει το κακό και να αποβάλει τις βλαβερές ιδιότητες του και να μεταμεληθεί για όσα έκανε έγκαιρα γιατί όπως λέει ο Ρουμί στον Ε΄ τόμο

3182- Φόρεσε ότι ύφανες όλο το χρόνο. Φάγε και πιες ότι έσπειρες όλο το χρόνο.

Οι ενέργειες που κάνει με την ελεύθερη βούληση του ο άνθρωπος κρίνονται και την ώρα του θανάτου του προβάλλουν όλες μπροστά του. Στον Ε τόμο γράφει:

1796-Όταν ανατείλει ο ήλιος την ημέρα της Κρίσης, θα σηκωθούν αμέσως από τους τάφους οι πάντες και οι ωραίοι και οι άσχημοι

Με το θάνατο του ανθρώπου αποκαλύπτονται όλες οι πράξεις του. Γι αυτό πρέπει όλες οι ενέργειες μας να είναι σωστά επιλεγμένες και να αρμόζουν στις θείες επιταγές. Χαρακτηριστικά στον Γ΄ τόμο αναφέρει:

4501- Εάν σκορπίσεις το μόσχο, το ήλεκτρο θα γεμίσεις τον κόσμο με το υπέροχο άρωμα τους.

4502-Εάν πάρεις όμως και σκορπίσεις ξαφνικά την κοπριά του γαϊδάρου , όλα τα σπίτια θα γεμίσουν με το δυσάρεστο άρωμα του.

Ο θάνατος μοιάζει επίσης με καθρέφτη , μέσα στον οποίο βλέπει κανείς τα έργα του. Σε ένα δίστιχο του Γ΄ τόμου λέει:

3441-Ο καθρέφτης έχει ευχάριστο χρώμα για το λευκό πρόσωπο του Τούρκου και μαύρο για το πρόσωπο του νέγρου.

Σε όλο το έργο του ο Ρουμί προτρέπει τους πιστούς να καλλιεργούν σωστά τον κήπο τους για να αποκτήσουν την ημέρα της κρίσης ωραίους καρπούς. Ισχυρίζεται ότι ο Θεός κρίνει τον άνθρωπο όχι βάσει των προθέσεων του, αλλά βάσει των πεπραγμένων του. Οι ικανότητες που μπορεί να έχει ένας άνθρωπος είναι αδιάφορες για το Θεό, γιατί εκείνος δίνει πρώτα από όλα στον ενάρετο την ικανότητα να ενεργεί , να αντιδρά και να δέχεται με ευγνωμοσύνη την ευσπλαχνία Του. Στον Ε΄ τόμο αναφέρει:

1537-Η θεραπεία της ψυχής είναι η χάρη, η δωρεά του Θεού που οδηγεί τον άνθρωπο από τη μια κατάσταση στην άλλη. Δεν απαιτούνται ιδιαίτερες ικανότητες για να αποκτήσει κανείς τη δωρεά του Θεού.

1538-Η ίδια η ικανότητα εξάλλου είναι δωρεά του Θεού. Η δωρεά, η ευεργεσία είναι εσωτερική, είναι ουσία, ενώ η ικανότητα είναι φλοιός (εξωτερική).

1539-Να εδώ δίπλα η ράβδος γίνεται φίδι στα χέρια του Μωϋσή, ενώ η παλάμη του λάμπει σαν τον ήλιο.

Οι ενέργειες που πρέπει να κάνει ο άνθρωπος είναι αυτονόητες, γιατί προέρχονται από τη θεία βούληση. Αρκεί να έχει αφτιά για να ακούσει τη φωνή του Θεού. Με τις καλές πράξεις του ο πιστός δείχνει την ευγνωμοσύνη του στον δημιουργό του. Ενδεικτικά τα παρακάτω δίστιχα του Α΄ τόμου αναφέρουν:

937-Όταν ο αφέντης δώσει στο χέρι του δούλου του τη δικέλλα, γίνεται αμέσως αντιληπτή η επιθυμία του χωρίς να πει ούτε μια λέξη.

938-Και το χέρι που μοιάζει με δικέλλα είναι ένα από τα χιλιάδες σημάδια Του, μία από τις χιλιάδες εντολές Του. Από τα λόγια Του μπορείς να σκεφτείς το αποτέλεσμα της δουλειάς.

939-Όταν δεχτείς με όλη σου την ψυχή τις εντολές του, τότε πεθαίνεις για να τις εκπληρώσεις.

940-Τελικά σου δίνει μυστικές εντολές, σηκώνει τα βάρη σου και σου προσφέρει ασχολίες.

941-Όταν έχεις βαρύ φορτίο το σηκώνει Εκείνος κι εσένα σε ανεβάζει σε άλογο. Όταν αποδεχθείς τις εντολές Του σε βάζει σε ευυπόληπτη θέση.

942- Όταν αποδεχθείς τις εντολές Του αργότερα επαναλαμβάνεις κι εσύ την ίδια εντολή. Επιδιώκεις να φτάσεις σε Εκείνον και στο τέλος φτάνεις σε Εκείνον.

943-Είναι δύσκολο πράγμα να προσπαθείς να ευγνωμονείς το Θεό για τα ευεργετήματα του, απαιτεί ικανότητα και δύναμη, η προσκόλληση σου όμως στη μοίρα σημαίνει άρνηση αυτού του αγαθού.

944-Η ευγνωμοσύνη σου στην Ύψιστη Δύναμη, αυξάνει την ενεργητικότητα, τη δύναμη, ενώ η πίστη στη μοίρα, σου αφαιρεί αυτά τα αγαθά.

Στο σημείο αυτό πρέπει να πούμε ότι ο Ρουμί στρέφεται εναντίον της μοιρολατρίας . Γιατί η μοιρολατρία κατά την άποψη του οδηγεί στην οκνηρία. Ειδικότερα στον Ε΄ τόμο λέει:

3112-Όταν ο δούλος λέει: ΄΄Γίνεται αυτό που θέλει ο Θεός΄΄[176], δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να ασχοληθεί ο ίδιος με κάποια δουλειά και να γίνει τεμπέλης.

3113-Εξάλλου για τον εξαγνισμό της ουσίας επιβάλλεται η στροφή στην εργασία. Πρέπει να εναγκαλιστείς ακόμα περισσότερο εκείνη τη δουλεία, να γίνεις δηλαδή καλύτερος γνώστης αυτής της δουλειάς.

3114-Όταν σου πουν , ω καλέ άνθρωπε, η δουλειά σου θα γίνει όπως εσύ θέλεις,

3115-Τότε είναι λογικό να τεμπελιάσεις. Αφού θα γίνει αυτό που θέλεις, αυτό που επιθυμείς γιατί να κοπιάσεις;

3116- Όταν λένε ΄΄Γίνεται αυτό που επιθυμεί ο Θεός΄΄, δηλώνουν ότι αυτή είναι η εντολή του Θεού. Και αν ακόμα σου πουν αυτό γίνεται εδώ κι αιώνες και θα συνεχίσει να γίνεται,

3117-Εσύ γιατί δεν στρέφεσαι στη δουλειά σου με τη δύναμη και την προσπάθεια σαν να είχες μαζί σου άλλα εκατό άτομα; Γιατί δεν περιστρέφεσαι σαν δούλος γύρω από εκείνη τη δουλειά;

3118-Εάν σου πουν ότι ο τάδε είναι βεζίρης της οικονομίας, της αγοράς, γίνεται ότι θέλει αυτός.

3119-Αρχίζεις να τρέχεις και να περιστρέφεσαι γύρω του με την ταχύτητα και την αντοχή εκατό ατόμων. Σκέπτεσαι ότι με τον τρόπο αυτό μπορεί να αγγίξει το κεφάλι σου η δωρεά , η γενναιοδωρία του.

3120-Είναι δυνατόν να απομακρυνθείς από το βεζίρη και το κιόσκι του; Εάν απομακρυνθείς από αυτόν σημαίνει ότι δεν χρειάζεσαι τη βοήθειά του.

3121-Εάν δεν αντιληφθείς σωστά αυτά τα λόγια και τεμπελιάσεις θα διαστρεβλώσεις την αντίληψη σου και θα μπερδέψεις τη μνήμη σου.

3122-Τι θα πει η εντολή ανήκει στον τάδε μεγαλόσχημο; Σύνελθε, αυτό σημαίνει να έχεις πολύ λίγες επαφές με τους άλλους πέρα από Εκείνον.

3123-Αφού η εντολή ανήκει σε Εκείνον γύρισε, στριφογύρισε γύρω από Εκείνον για να σκοτώσει τον εχθρό και να σώσει το φίλο.

3124-Αφού θα αποκτήσεις αυτά που επιθυμεί Εκείνος προσπάθησε μην Τον χάσεις. Το νόημα αυτής της ρήσης είναι επέλεξε την υπηρεσία Εκείνου.

---

[176] Ρήση του Κορανίου.

Βέβαια προϋπόθεση για όλα αυτά είναι οι φυσικές ιδιότητες του ανθρώπου. Εάν δηλαδή είναι από τη φύση του επιδεκτικός μαθήσεως. Στον Ε΄ τόμο, επίσης, αναφέρει:

3007-Οι δάσκαλοι δέρνουν τους μαθητές . Μπορούν να κάνουν όμως το ίδιο και στη μαύρη πέτρα;

3008-Μπορεί ποτέ να πεις στην πέτρα έλα αύριο και θα σου ανταποδώσω το κακό που έκανες;

3009-Είναι ποτέ δυνατόν ένάς λογικός άνθρωπος να δείρει τον πλίνθο, να μαλώσει την πέτρα;

Και προσθέτει:

3102- Το να προστάζεις σε έναν άνθρωπο να κάνει μια δουλειά υπεράνω των δυνάμεων του είναι κακό και άστοχο. Η οργή είναι κακό πράγμα. Η οργή, όμως του Θεού που συμπονά τους πιστούς είναι πολύ πιο χειρότερη.

3103-Δέρνουν το βόδι όταν αρνείται το υποζύγιο. Είναι όμως δυνατό να δέρνει και να υποτιμάει κανείς το βόδι που δεν μπορεί να πετάξει;

Ο άνθρωπος ενεργεί με την ελεύθερη βούληση του και ανεβαίνει σκαλί σκαλί προς τη θεία βούληση. Σε κάθε στάδιο που φθάνει έχει τη βοήθεια του Θεού να προχωρήσει πάρα πάνω. Κάθε άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να καταπολεμήσει τις κακές ιδιότητες του και να εναρμονιστεί με τη θεία βούληση. Η προσπάθεια αυτή γίνεται ευκολότερη όταν ζει κανείς μαζί με ομοϊδεάτες του. Στον Α΄ τόμο ο Ρουμί αναφέρει:

1333- Οι πιστοί είναι ο ένας ο καθρέφτης του άλλου, ο Προφήτης τους μετέφερε αυτό το μήνυμα.[177]

Πολλοί μελετητές του Ρουμί ερμηνεύουν το δίστιχο αυτό σαν προτροπή συνύπαρξης των Μουσουλμάνων. Λένε δηλαδή ότι ο Μουσουλμάνος είναι ο καθρέφτης του Μουσουλμάνου και ότι η συνύπαρξη με ομοθρήσκους βοηθάει στην βελτίωση των κακών ιδιοτήτων.
Η ερμηνεία αυτή είναι κατά την εκτίμηση μας εσφαλμένη, γιατί τόσο ο τρόπος ζωής του όσο και το σύνολο του έργου του δεν συμφωνεί με αυτή τη λογική. Ο Ρουμί πιστεύει ότι ο στόχος των ανθρώπων είναι ίδιος διαφέρει μόνο η διαδρομή που ακολουθούν. Αυτό δείχνει ότι για αυτόν πιστοί είναι όλοι εκείνοι που ακολουθούν τις επιταγές του θρησκευτικού

[177] Το εδάφιο 24 του Κεφαλαίου Αλ-Χασρ λέει:΄΄Είναι ο Αλλάχ και δεν υπάρχει άλλος Θεός από Εκείνον. Είναι ο Ηγεμόνας, είναι ο Πανάγιος, πηγή Ειρήνης, Χορηγός Ασφαλείας, Προστάτης, Πανίσχυρος, Σωτήρας, είναι ο Ύψιστος. Άγιος είναι ο Αλλάχ και υπεράνω όλων που εξομοιώνουν μαζί του΄΄.

δόγματός τους για να φτάσουν στη Θεία Αποκάλυψη που είναι κοινή για όλους τους ανθρώπους.

Αναμφισβήτητα η συνύπαρξη με ανθρώπους που διακατέχονται από τις ίδιες αρχές, αξίες και είναι πραγματικοί δούλοι του Θεού βοηθούν τον άνθρωπο να βελτιώσει τις ατέλειες του και να ξεπεράσει τις αδυναμίες του. Γι αυτό το λόγο στο Γ΄τόμο λέει:

527-Η όψη κάθε ανθρώπου είναι μια μορφή. Μετά ακολουθεί η ψυχή που είναι η ομορφιά του χαρακτήρα.

528- Η όψη του φρούτου, τι άλλο είναι πέρα από σχήμα; Η γεύση έρχεται μετά. Η γεύση αυτή είναι το νόημα, η ουσία του.

Όταν αφαιρεθούν όλα τα εξωτερικά γνωρίσματα που διακρίνουν τους ανθρώπους παραμένει μόνο η ψυχή που είναι η πραγματική ουσία.

Η μεγαλύτερη αδυναμία του ανθρώπου , κατά τον Ρουμί είναι η αέναη πάλι που κάνει με το ναφς του. Την καλύτερη περιγραφή του ναφς την κάνει ο Ρ. Νίκολσον στο βιβλίο του ΄΄ Οι μυστικοί των σούφι΄΄[178], ο οποίος λέει:΄΄ Οι σούφι δάσκαλοι έφτιαξαν σιγά-σιγά σύστημα ασκητισμού και ηθικής καλλιέργειας, το οποίο βασίζεται στο γεγονός ότι υπάρχει στον άνθρωπο ένα στοιχείο κακού - η κατώτερη ή επιθυμητική ψυχή. Αυτό το κακό εγώ, η έδρα του πάθους και του πόθου ονομάζεται ναφς. Μπορεί να θεωρηθεί γενικά σαν ισοδύναμο με τη σάρκα και τους συμμάχους της, τον κόσμο και το διάβολο και αποτελούν το μεγαλύτερο εμπόδιο στην επίτευξη της ένωσης με το Θεό.

΄΄Η κάθαρση του ναφς είναι το κύριο έργο αφοσίωσης που οδηγεί, άμεσα ή έμμεσα , σε μια διαλογιστική ζωή. Η αρχή της κάθαρσης έγκειται στο ότι το ναφς πρέπει να απογυμνωθεί από τα πράγματα που έχει συνηθίσει, να ενθαρρυνθεί στο να αντιστέκεται στα πάθη του, να σπάσει η περηφάνια του και, μέσω πόνου και δοκιμασιών, να αναγνωρίσει την αθλιότητα της αρχικής φύσης και το επιλήψιμο των πράξεων του.

΄΄Η κάθαρση του εαυτού, έτσι όπως την κατανοούν οι προχωρημένοι σούφι, είναι μια ηθική μετουσίωση του εσωτερικού ανθρώπου. Όταν λένε ΄΄πέθανε πριν πεθάνεις΄΄, δεν σημαίνει πως υποστηρίζουν ότι ο κατώτερος εαυτός πρέπει ουσιαστικά να καταστραφεί, αλλά ότι μπορεί και πρέπει να καθαρθεί από τις ιδιότητες του, που είναι ολότελα κακές. Αυτές οι

---

[178] Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα, 1985, σελ. 39-41.

ιδιότητες-άγνοια, περηφάνια, μνησικακία, ασπλαχνία κ.τ.λ.- εξαλείφονται και αντικαθίστανται από τις αντίθετες ιδιότητες , όταν η θέληση εγκαταλείπεται στο Θεό και όταν ο νους συγκεντρώνεται σε Αυτόν΄΄.

Το ναφς αναφέρεται σε πολλά σημεία του Μεσνεβί και παρομοιάζεται με διάφορα πράγματα. Για παράδειγμα:
Τόμος Δ΄

3621-Το ναφς είναι ένας Φαραώ . Προς Θεού μην το παραχαϊδεύεις, μην το ταΐζεις πολύ , για να μην θυμηθεί ξανά την παλιά απιστία του.

3622-Όταν δεν υπάρχει η θερμότητα της φωτιάς της εγκράτειας δεν ομορφαίνει το ναφς. Μην τολμήσεις να σφυρηλατήσεις το σίδερο εάν πρώτα δεν το πυρώσεις καλά.

3623-Να ξέρεις ότι όσο το κορμί δεν πεινάει δεν στρέφεται προς το Θεό. Το να προσπαθείς να το φέρεις στο σωστό δρόμο όταν είναι χορτάτο μοιάζει με το να σφυρηλατείς το σίδερο όταν είναι κρύο.[179]

3624-Αυτό το σώμα που είναι σκιά της ύπαρξης και το ναφς που κρύβεται μέσα σε αυτό είτε κλαίει είτε αναστενάζει, δεν γίνεται Μουσουλμάνος. Μάζεψε τα μυαλά στο κεφάλι σου και μην το πιστεύεις.

3625-Το ναφς μοιάζει με το Φαραώ. Την εποχή της σιτοδείας τρέχει και πηγαίνει στο Μωϋσή, υποκλίνεται μπροστά του και τον ικετεύει.

3626-Όταν όμως δεν τον έχει ανάγκη εξαχρειώνεται πάλι. Ο γάιδαρος λακτίζει μόλις ξεφορτώσει το φορτίο του.

***

1984-Ο κακός χαρακτήρας σου ζητάει εκδίκηση από τον εχθρό. Ο νους όμως δεν το επιτρέπει, γίνεται σιδερένιο δεσμωτήριο και δένει το ναφς.

1985- Έρχεται, τραβάει το ναφς και το εμποδίζει να κάνει κακό. Ο νους μοιάζει με αστυνόμο, με επιθεωρητή που ρυθμίζει όλες τις πράξεις, τις καλές και τις κακές, κάθε σώφρονα ανθρώπου.

1986-Ο νους που πιστεύει στο Θεό είναι κάτοχος της δικαιοσύνης. Είναι ο δικαστής, ο φύλακας της πόλης της ψυχής.

1987-Ο νους αυτού του ανθρώπου είναι ξύπνιος σαν γάτα. Από το φόβο του ο κλέφτης (ναφς) μένει κρυμμένος στην τρύπα σαν τον ποντικό.

---

[179] Το 28 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Σουρά λέει:΄΄ Και αν ο Αλλάχ αύξανε τη συντήρηση των δούλων του θα παρανομούσαν στη γη. Δίνει με μέτρο και όπως θέλει. Έχει επίγνωση και βλέπει τα πάντα που αφορούν τους δούλους Του΄΄.

1988-Ο ποντικός απλώνει το χέρι του εκεί που δεν υπάρχει γάτα ή υπάρχει μόνο η ζωγραφιά της γάτας.

***

2003-Είσαι κι εσύ ένας ημίονος και μάλιστα το ναφς σου βρίσκεται υπεράνω του νου σου. Ω εσύ που υποκύπτεις στις επιθυμίες του ναφς και ζεις σαν τα ζώα. Εσύ έχεις περισσότερες ιδιότητες ζώου από ότι ανθρώπου. Η εξουσία ανήκει σε εκείνον που υπερέχει. Γ'ια αυτό το λόγο πρέπει να σε αποκαλούμε ζώο και όχι άνθρωπο.

2004-Ο Μεγαλοδύναμος όμως δεν σε αποκάλεσε γάιδαρο, αλλά άλογο. Ο Άραβας εξυμνεί το αραβικό άλογο του.

2005-Ο Μωάμεθ έγινε ο σταβλάρχης (imrahor) του Θεού για να προστατεύσει τους βασανισμένους ημίονους του ναφς.

2006-Ο Θεός είπε ΄΄Ελάτε, να σας μειώσω την τροφή, το νερό για να σας σωφρονίσω. Είμαι εκπαιδευτής αλόγων και εξημερώνω τα ζώα που αντιστέκονται.[180]

2007- Έφαγα πολλές κλοτσιές από εκείνους τους ημιόνους μέχρι να σωφρονίσω το ναφς τους.

2008-Όπου και αν βρίσκεται ένας άνδρας που προσπαθεί να σωφρονίσει, να επαναφέρει εξαχρειωμένους στο σωστό δρόμο θα φάει αναπόφευκτα κλωτσιές. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος.

2009-Με λίγα λόγια , τα περισσότερα βάσανα τα υπομένουν οι Προφήτες, γιατί είναι πολύ δύσκολο να εξημερώσεις τα άγρια θηρία και να τα κάνεις ανθρώπους.

2010-Ω αδιάντροπα άλογα του ναφς , προχωράτε άτακτα, χωρίς να έχετε χαράξει πορεία! Ακούστε τα λόγια μου και προχωρήστε αργά- αργά. Έτσι, θα γίνεται ίππος στον οποίο θα ιππεύσει ο βασιλιάς.

***

1527-Ο άνθρωπος που έχει ζωική ψυχή είχε την έφεση να αλλάξει τις κακές ιδιότητες του, να πολεμήσει με το ναφς του. Θα μπορούσε να σωθεί από την ευτέλεια, αλλά οι επιθυμίες του ναφς εξαφάνισαν αυτή του την έφεση.

1528-Τα ζώα βέβαια δεν έχουν την έφεση και την ικανότητα να πολεμήσουν με το ναφς, για αυτό το λόγο δικαιολογημένα παραμένουν ζώα.

---

[180] Το 152 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Αν'Αμ λέει:΄΄Να πεις: ΄΄Ελάτε, θα σας επαναλάβω εκείνα που ο Κύριος έχει απαγορεύσει. Να μην εξομοιώνεται τίποτα ως εταίρο με Εκείνον, να φέρεστε με καλοσύνη προς τους γονείς, να μην σκοτώνετε τα παιδιά σας επειδή φοβάστε τη φτώχεια -Εμείς φροντίζουμε και για εσάς και για εκείνα- να μην κάνετε πράξεις εγκληματικές, ούτε φανερά, ούτε κρυφά. Να μην αφαιρείτε τη ζωή που ο Αλλάχ έκανε ιερή, εκτός αν πρόκειται να ασκήσετε δικαιοσύνη. Αυτές είναι οι εντολές που σας έδωσε για να καταλάβετε΄΄.

1529-Όταν ο άνθρωπος χάσει αυτή την έφεση, αυτή την κλίση που είναι ο πλοηγός της αλήθειας, ό,τι και αν φάει το μετατρέπει σε μυαλό γαϊδάρου.

1530-Εάν φάει μπελαντόνα που αυξάνει τη νοημοσύνη, αυτή μετατρέπεται σε όπιο. Αυξάνει την ασθένεια της καρδιάς και την έλλειψη νοημοσύνης.

1531-Υπάρχει και μια κατηγορία ανθρώπων που έχουν μονίμως μέσα τους πόλεμο. Συγκρούεται διαρκώς ο νους με το ναφς τους. Αυτοί είναι μισό ζώο και μισό άνθρωπος που βρήκε το σωστό δρόμο.[181]

1532-Ο νους και το ναφς μοιάζουν με τον Mecnun και την καμήλα του. Ο Mecnun θέλει να προχωρήσει, να πάει πιο πέρα ενώ η καμήλα προσπαθεί να γυρίσει πίσω.

1533-Ο Mecnun λαχταράει να προχωρήσει για να συναντήσει τη Leyla και η θηλυκή καμήλα να επιστρέψει για να ανταμώσει με το νεογέννητο της.

1534-Μόλις ο Mecnun έκλεινε λίγο τα μάτια για να κοιμηθεί, αμέσως η καμήλα γύριζε και πήγαινε προς τα πίσω.

1535-Το κορμί του Mecnun φλεγόταν από τον έρωτα, δεν είχε άλλη λύση από το να χάσει τις αισθήσεις του.

1536- Ο νους του τον πρόσεχε, τον προστάτευε, αλλά η αγάπη του για τη Leyla του είχε κλέψει το μυαλό.

1537-Αλλά και η καμήλα τον πρόσεχε και τον παρατηρούσε σχολαστικά. Ήταν μάλιστα και πολύ ευκίνητη. Μόλις ένιωθε χαλαρά τα ηνία,

1538-Αντιλαμβανόταν ότι ο Mecnun είχε χάσει τις αισθήσεις του, γύριζε πίσω το κεφάλι της και άρχιζε να προχωράει προς το νεογνό της χωρίς να σταθεί ούτε λεπτό.

1540-Όταν ο Mecnun συνερχόταν έβλεπε ότι βρισκόταν κατά παρασάγγες πίσω από το σημείο που ήταν προηγουμένως.

1541-Βάδισαν κατ' αυτό τον τρόπο δυο-τρεις μέρες. Ο Mecnun έμοιαζε έκπληκτος Σα να βάδιζε για χρόνια.

1542-΄΄Ω καμήλα΄΄, είπε, ΄΄είμαστε και οι δύο ερωτευμένοι, αλλά είμαστε αντίπαλοι μεταξύ μας. Συνεπώς δεν ταιριάζει να είμαστε συνοδοιπόροι.

---

[181] Ο Πακιστανός λάτρης του Μεβλανά Ikbal στο έργο του Esrar-i Hodi (Τα μυστικά της προσωπικότητας) περιγράφει αναλυτικότερα αυτή την ανθρώπινη κατάσταση. ΄΄Ο άνθρωπος , λέει, έχει ένα θεϊκό εγώ (Rahmani ego) κι ένα ζωικό εγώ (hayvani ego). Όποιο από τα δύο υπερισχύει καθορίζει την προσωπικότητα μας.

1543-Ούτε η αγάπη σου, ούτε τα ηνία σου είναι κατάλληλα για μένα. Πρέπει να απομακρυνθώ από εσένα.΄΄.

1544-Αυτοί οι δύο φίλοι κόβουν ο ένας το δρόμο του άλλου. Κατά συνέπεια η ψυχή που δεν κατεβαίνει από το κορμί, χάνει το δρόμο της.

1545-Η ψυχή σου βυθίστηκε στην ένδεια από τον αποχωρισμό της από τον έβδομο ουρανό, δηλαδή το Θεό, και το κορμί σου για την αγάπη που τρέφει για τα αγκάθια, δηλαδή τις επιθυμίες του ναφς, μεταβλήθηκε σε θηλυκή καμήλα.

1546-Η ψυχή σου χτυπάει τα φτερά της για να ανέβει στα ψηλά, το κορμί όμως γαντζώνεται με τα νύχια του στη γη και δεν θέλει να απομακρυνθεί από αυτήν.

1547-Ω καμήλα που πέθανες με τη νοσταλγία της πατρίδας σου. Όσο καιρό θα βρίσκεσαι μαζί μου, η ψυχή μου θα μένει μακριά από τη Leyla.

Τόμος Γ΄

2545-Πώς θα αποκτήσεις την τροφή της ψυχής με την εργασία και την προσπάθεια; Αυτό μπορεί να σου το προσφέρει μόνο η δικαιοσύνη του σεΐχη σου που είναι ο δικός σου Δαυίδ.

2546-Όταν δει το ναφς ότι ακολουθείς τον σεΐχη και βαδίζεις μαζί του, σφίγγει τα δόντια του και με δυσκολία υπακούει στις διαταγές του.

2547-Όπως ακριβώς εκείνος ο ιδιοκτήτης του βοδιού σεβάστηκε τις εντολές του Δαυίδ όταν κατάλαβε αυτά που είπε.

2548-Όταν ο σεΐχης γίνει φίλος σου τότε ο νους νικά στο κυνήγι το σκυλίσιο ναφς.

2549-Το ναφς με τις εκατοντάδες δυνάμεις, τα προτερήματα, τις επιδεξιότητες του είναι ένα τέρας. Ο σεΐχης δείχνει το πρόσωπο του σε αυτό σαν το σμαράγδι.[182]

2550- Εάν θέλεις να νικήσεις, να εξαγνίσεις τον ιδιοκτήτη του βοδιού, ω σκαιό άτομο, χτύπα τον όπως το γάιδαρο και οδήγησε τον προς εκείνη την πλευρά.

2551-Όταν πλησιάσει στον εκπρόσωπο του Θεού εκείνη η γλώσσα των εκατό πήχεων μικραίνει και χάνεται.

2552- Έχει (το ναφς) εκατό γλώσσες.. Σε κάθε γλώσσα του υπάρχουν εκατόν ειδών κατάρες. Δεν περιγράφονται οι ραδιουργίες, τα παραμύθια του.

2553-Αυτός που δικάζει το βόδι του ναφς, προβάλλει εκατοντάδες χιλιάδες ενδείξεις με μια ξεκάθαρη γλώσσα, οι οποίες όμως δεν είναι αληθινές.[183]

---

[182] Παλαιότερα πίστευαν ότι όταν βάλουν μπροστά στα μάτια του φιδιού σμαράγδι, αυτά θολώνουν και το ζώο δεν μπορεί να επιτεθεί στον άνθρωπο. Abdülbaki Gölpinarli, Mesnevi III-IV, σελ. 185.

2554-Εξαπατά όλο το λαό της πόλης, αλλά δεν μπορεί να εξαπατήσει το βασιλιά. Δεν υπάρχει κανένας δρόμος για να τον οδηγήσει στο βασιλιά που γνωρίζει τα πάντα.

2555-Στο δεξί χέρι του ναφς υπάρχει το Κοράνι και το κομπολόι, στο μανίκι του όμως κρύβει σπαθί και χαντζάρι.

2556-Μην βλέπεις το Κοράνι του, την επιδεκτικότητα του. Μη γίνεσαι έμπιστος σύντροφος του.

2557-Σε πηγαίνει στη δεξαμενή για να λάβεις καθαρμό (abdest), πριν την προσευχή και σε σπρώχνει, σε ρίχνει στον πυθμένα..

2558-Ο νους είναι ένας φωτισμένος, καλός ζηλωτής. Πώς είναι δυνατό να τον νικήσει το ναφς που ανήκει στους σκοτεινούς τόπους;

2559-Πώς μπορεί; Μπορεί γιατί το ναφς βρίσκεται στο σπίτι του, ενώ ο νους είναι ξένος. Ακόμα και ο σκύλος μετατρέπεται σε φοβερό λιοντάρι όταν βρίσκεται σ στην πόρτα του.

2560-Κάνε υπομονή μέχρι να πάνε τα λιοντάρια στο δάσος και τότε αυτά τα τυφλά σκυλιά θα καταλάβουν το μεγαλείο τους.[184]

2561-Πώς είναι δυνατό να γνωρίζουν οι αστοί[185] *τα τεχνάσματα του ναφς, του κορμιού; Το ναφς τιμωρείται μόνο όταν έρθει η θεία αποκάλυψη στην ψυχή.*

2562-Εκτός από τον Δαυίδ που είναι σεΐχης σου, όλοι οι άλλοι άνθρωποι γίνονται φίλοι μόνο με εκείνους που ανήκουν στο ίδιο γένος με αυτούς.

Μια άλλη σημαντική ιδιότητα του ανθρώπου είναι ο νους. Όπως είδαμε στο δίστιχο (*2558-Ο νους είναι ένας φωτισμένος, καλός ζηλωτής. Πώς είναι δυνατό να τον νικήσει το ναφς που ανήκει στους σκοτεινούς τόπους;)*του Γ΄τόμου, ο νους είναι φως που καθοδηγεί τον άνθρωπο. Επειδή ενώνεται με το Akli-Kull (απόλυτο Λόγο) γίνεται πηγή γνώσης. Η θεόπνευστη μάλιστα γνώση είναι τέτοια που μπορεί να μετατρέψει ακόμα κι έναν Πλάτωνα σε ζώο άγνοιας. Η κατάσταση του νου περιγράφεται στα παρακάτω δίστιχα του Δ΄ τόμου.

1922-Στην πραγματικότητα το μυαλό του Φαραώ ήταν ανώτερο και περισσότερο από των άλλων βασιλέων. Το κέλευσμα όμως του Θεού του αφαίρεσε το νου και τον τύφλωσε.

---

[183] Το ναφς που παρουσιάζεται πιστό και σοφό μόλις βρει ευκαιρία αμαρτάνει, διαπράττει εγκλήματα.
[184] Οι γνώστες θα οδηγηθούν στον Παράδεισο και τότε θα καταλάβουν τη μεγαλοπρέπεια τους εκείνοι που υπέκυψαν στο ναφς τους.
[185] Εννοεί τους αμαθείς, τους άξεστους ανθρώπους.

1923-Όταν ο Θεός σφραγίσει το μάτι και το αφτί της ψυχής κάποιου, αυτός μεταβάλλεται σε ζώο έστω κι αν είναι Πλάτωνας.

***

1250-Τι ευτυχισμένος είναι ο βασιλιάς εκείνος που έχει στην υπηρεσία του ένα βεζίρη σαν τον Asaf[186]*, για να τον βοηθάει.*

1251-Όταν γίνει φίλος ενός δίκαιου βασιλιά ένας συνετός, αγαθοεργός άνθρωπος, τότε υπάρχει το ΄΄φως επί φωτός΄΄ που λένε.

1252-Όταν ο Suleyman είναι βασιλιάς και ο Asaf βεζίρης του, τότε έχουμε φως επί φωτός και ευωδιά επί ευωδιάς.

1253-Όταν όμως ο βασιλιάς είναι ο Φαραώ και βεζίρης του ο Haman κανείς δεν μπορεί να σώσει και τους δύο από την κακιά μοίρα.

1254-Βυθίζονται στα σκοτάδια που έχουν καλυφθεί από σκοτάδια. Δεν τους συντροφεύει ο νους, ούτε δέχονται την εύνοια της τύχης την ημέρα της Κρίσης.[187]

1255-Εγώ δεν είδα στους κακούς και τους ευτελείς που δεν είναι άνθρωποι, τίποτα άλλο εκτός από την κακία. Εάν εσύ είδες τίποτα διαφορετικό δώσε τους χαιρετισμούς μου.

1256-Ο βασιλιάς μοιάζει με την ψυχή και ο βεζίρης με το νου. Το χαλασμένο μυαλό οδηγεί την ψυχή στην κακία.

1257-Όταν Άγγελος του νου είναι ο Χαρούτ, [188]*προσπαθεί να διδάξει μαγείες σε εκατοντάδες κακούς.*

1258-Μην κάνεις βεζίρη σου Cüz-i Akil (το μόριο του νου). Ω βασιλιά, κάνε βεζίρη σου το Akl-i Küll (Απόλυτο Νου).

1259-Εάν κάνεις βεζίρη σου τον πόθο, τις επιθυμίες σου, θα απομακρύνουν την ψυχή σου από την προσευχή και την ικεσία.

---

[186] Είναι ο βεζίρης του Suleyman

[187] Στο Κεφάλαιο Αλ-Νουρ τα εδάφια 40-41 αναφέρουν: 40-΄΄Τα έργα των άπιστων μοιάζουν με τον αντικατοπτρισμό στην έρημο. Ο διψασμένος πιστεύει ότι βλέπει νερό και, όταν νομίζει ότι έφτασε σ' αυτό βλέπει ότι δεν υπάρχει τίποτα. Βρίσκει κοντά του τον Αλλάχ, ο Οποίος τον ανταμείβει πλήρως. Ο Αλλάχ είναι ταχύς στους υπολογισμούς του΄΄. 41-΄΄Ή (οι πράξεις τους) μοιάζουν με το πυκνό σκοτάδι, της απέραντης βαθιάς θάλασσας, που το ένα κύμα καλύπτει ένα άλλο επάνω από το οποίο απλώνονται τα σύννεφα, στρώματα σκότους, το ένα πάνω από το άλλο. Όταν απλώνει το χέρι του, δεν μπορεί να το διακρίνει. Για εκείνον που ο Αλλάχ δεν φωτίζει δεν υπάρχει φως.΄΄

[188] Χαρούτ και Μαρούτ ήταν σοφοί άνδρες της Βαβυλώνας.

1260-Γιατί το μάτια αυτού του πόθου, αυτών των επιθυμιών είναι πεινασμένο. Βλέπει μόνο την εποχή στην οποία ζει. Ο νους όμως σκέπτεται την ημέρα της Κρίσης.

***

2110-Ο νους μοιάζει με τον αστυνόμο, όταν έρθει ο βασιλιάς, ο δύστυχος αστυνόμος, μαζεύεται και κάθεται σε μια γωνιά.

2111-Ο νους είναι η σκιά του Θεού. Ο Θεός όμως μοιάζει με τον ήλιο. Μπορεί να αντέξει η σκιά μπροστά στον ήλιο; Είναι δυνατόν να λάμπει η σκιά μπροστά σε εκείνο τον ήλιο;

***

568-Ω εσύ που με το νου σου προσφέρεις δώρα στο Θεό! Το καημένο μυαλό σου έχει, ενώπιον του Θεού, μικρότερη αξία ακόμα και από το χώμα του δρόμου.

Όλα αυτά δείχνουν ότι για το Ρουμί ο νους είναι ένα κομμάτι του Απόλυτου Λόγου που έχει κάθε άνθρωπος. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για κάθε θνητό είναι να συνειδητοποιήσει αυτή την πραγματικότητα, να απαλλαγεί από τις αδυναμίες του σώματος του , να παύσει να παρασύρεται από το ναφς, για να μπορέσει ο νους να τον καθοδηγήσει στη σωστή κατεύθυνση.

Η ψυχή έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον Ρουμί ακόμα και από το νου. Η ψυχή είναι ο χώρος όπου φθάνει η θεία αποκάλυψη. Ο Ρουμί στον Γ΄ τόμο αναφέρει:

2403- Την ώρα που κάνω ναμάζι ανοίγει ορθάνοιχτα το παράθυρο της ψυχής μου. Η επιστολή του Θεού έρχεται και ξανάρχεται χωρίς τη μεσολάβηση κανενός.

2404-Η επιστολή του Θεού, η βροχή του Θεού, το φως του Θεού αναβράζει στην πηγή μου, ξεχειλίζει από το παράθυρο μου και αντανακλά στο σπίτι μου.

Το παράθυρο της ψυχής πρέπει να μένει πάντα ανοιχτό για να αποκαλύπτεται σε αυτήν η αληθινή γνώση και να επικοινωνούν μεταξύ τους οι ερωτευμένοι. Γιατί όπως λέει στον Δ΄ τόμο:

408-Οι πιστοί είναι πολυάριθμοι η πίστη όμως είναι μία. Τα κορμιά τους είναι ξεχωριστά το ένα από το άλλο οι ψυχές τους όμως είναι μία.

409-Οι άνθρωποι έχουν ένα διαφορετικό νου πέρα από την αντίληψη του βοδιού, του γαϊδάρου. Έχουν μια διαφορετική ψυχή από την ψυχή των ζώων.

410-Και ο μυημένος που κατέχει εκείνη την πνοή έχει μια άλλη ψυχή, έναν άλλο νου από αυτόν που έχει ο κοινός άνθρωπος.

411-Η ζωική ψυχή δεν είναι ενιαία γιατί στερείται τη θεία πνοή. Εσύ αναζήτησε αυτή την ενότητα στην ανθρώπινη ψυχή και όχι στη ζωική.

412-Η ανθρώπινη ψυχή δεν χορταίνει από το ψωμί που τρώει η ζωική ψυχή. Εάν η μια σηκώσει βαρύ φορτίο ή άλλη δεν αντιλαμβάνεται τίποτα.

413-Επί πλέον η ζωική ψυχή χαίρεται από το θάνατο της ανθρώπινης ψυχής. Όταν δει την ανθρώπινη ψυχή να αποκτάει κάτι ψοφάει από τη ζήλια της.

414-Οι ψυχές των λύκων, των σκύλων είναι χωριστές η μια από την άλλη. Ενιαία είναι μόνο η ψυχή των λιονταριών του Θεού.

415-Αναφέρθηκα στις ψυχές των λιονταριών, δηλαδή στον πληθυντικό γιατί η μια ψυχή γίνεται σε σχέση με το κορμί, εκατό ψυχές.

416-Όπως συμβαίνει δηλαδή με τις ακτίνες του μοναδικού ήλιου του ουρανού που διαθλάται σε εκατό όταν μπει μέσα στα σπίτια.

417-Όταν όμως εξαφανίσεις τον τοίχο, οι ακτίνες γίνονται πάλι μία.[189]

418-Όταν κατεδαφίσουν τα θεμέλια των σπιτιών τότε οι πιστοί μεταβάλλονται σε ένα άνθρωπο.

Ο Ρουμί δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην καρδιά που είναι η έδρα του έρωτα. Για αυτόν άλλωστε το λόγο παρομοιάζει σε όλα του τα έργα την καρδιά με μικρό παιδί ή με τον κήπο που βρέχεται με την ευεργετική βροχή του Θεού. Στον Β΄ τόμο αναφέρει:

1367-Η ψυχή είναι δεξαμενή, αλλά κρυφή... Η ψυχή έχει ένα μυστικό δρόμο προς τη θάλασσα.

1368-Χρειάζεται βοήθεια και η δική σου περιορισμένη καθαριότητα. Ειδεμή ο αριθμός των χρημάτων μειώνεται όσο ξοδεύονται.

1369-Το νερό λέει στον βρώμικο άνθρωπο, τρέχα σε εμένα, αλλά ο βρώμικος άνθρωπος απαντάει, ντρέπομαι από το νερό.

1370- Το νερό λέει: Πώς φεύγει αυτή η ντροπή χωρίς εμένα; Πώς καθαρίζει αυτή η βρωμιά χωρίς εμένα;

---

[189] Ο Μεβλανά δεν ισχυρίζεται ότι όλοι άνθρωποι έχουν μια ψυχή αλλά ότι οι ψυχές όλων των ανθρώπων προέρχονται από το ίδιο μέρος. Αυτή την ερμηνεία κάνει ο Şefik Can, Mesnevi IV, σελ. 409.

1371-Εάν ο ρυπαρός, βρώμικος άνθρωπος κρύβεται από το νερό, εκπληρώνεται η ρήση ΄΄η ντροπή, γίνεται εμπόδιο στην πίστη΄΄[190]

1372-Η ψυχή πασαλείφτηκε με λάσπη στο φλοιό του δέρματος, αλλά η επιδερμίδα εξαγνίστηκε με το νερό της δεξαμενής των ψυχών και έγινε πεντακάθαρη.

1373-Ω γιε μου, να περιστρέφεσαι γύρω από τη δεξαμενή της ψυχής, αλλά εσύ να είσαι εσύ. Να φυλάγεσαι από τη δεξαμενή του κορμιού.

1374-Η δεξαμενή του κορμιού βρίσκεται δίπλα-δίπλα με τη δεξαμενή της ψυχής. Αλλά υπάρχει ανάμεσα τους ένα φράγμα, το ένα δεν διεισδύει πάνω στο άλλο.[191]

1375-Είτε είσαι σωστός, είτε είσαι στραβός.... Τρέχα προς τη δεξαμενή της ψυχής, μην πας προς τα πίσω.

1376-Ενώπιον το βασιλιά υπάρχει ο φόβος για την ψυχή, αλλά οι πρόθυμοι μύστες δεν απομακρύνονται από κοντά Του.

1377-Κυρίως όταν ο βασιλιάς είναι πιο γλυκός και από τη ζάχαρη , η ψυχή οδεύει πολύ πιο ευχάριστα προς εκείνη τη γλύκα.

1378-Εάν θέλεις επέκρινε με, εάν θέλεις μην με επικρίνεις, ω εσύ που αναζητάς υγεία-ευρωστία, άσε με στα χάλια μου.

1379-Η ψυχή μου είναι εστία και έχει καλές σχέσεις με τη φωτιά.... Είναι πατρίδα της φωτιάς και αυτό αρκεί στην εστία.

1380- Και ο έρωτας καίει- ανάβει σαν την εστία. Αλλά , αυτό που δεν μπορεί να δει το κάψιμο, δεν μπορεί να νιώσει αυτή τη γεύση δεν είναι εστία.

1381-Εάν η τροφή της ασιτίας γίνει και δική σου τροφή, βρήκες την αθάνατη ψυχή και ο θάνατος έφυγε, χάθηκε πια.

1382-Όταν η θλίψη αρχίσει να αυξάνει τη χαρά σου, ρόδα και ίριδες θα σκεπάσουν τον κήπο της καρδιάς σου.

Η καρδιά που αναζητάει διαρκώς το Θεό μετατρέπεται στο τέλος σε θρόνο Του. Στον Α΄ τόμο λέει:

3678-Αφού ο θρόνος της καρδιάς εξαγνίστηκε από τις επιθυμίες του ναφς, άκουσε τα εδάφια που λένε ΄΄Είναι ο μεγαλόψυχος, σε Εκείνον ανήκουν όσα βρίσκονται στους ουρανούς και στη γη΄΄.[192]

---

[190] Είναι χαντίθ Cami I, σελ.128. Η ντροπή σημαίνει την έλλειψη γνώσεων και την τάση που έχει ο άνθρωπος να κρύβει την έλλειψη των γνώσεων του. A.Gölpinarli, Mesnevi I-II, σελ.492.

[191] Στο Κεφάλαιο Αλ-Ραχμάν το εδάφιο 20 λέει:΄΄Έκανε τα δυο σώματα νερού. Κάποια μέρα θα συναντηθούν.΄΄ Και το εδάφιο 21 λέει:΄΄Τώρα, ανάμεσα τους υπάρχει ένα φράγμα. Το ένα όμως δεν διεισδύει επάνω στο άλλο΄΄.

3679-Μετά από αυτό ο Θεός κυριαρχεί στην ψυχή χωρίς μεσολαβητή, γιατί η ψυχή απέκτησε αυτή την επικοινωνία.

Και στον Ε΄ τόμο συμπληρώνει:

870-Ο Θεός λέει:΄΄ Δεν βλέπω ούτε τον τρόπο με τον οποίο προσεύχεσαι, ούτε το χρυσάφι που χαρίζεις. Σε βλέπω με το μάτι του κατόχου της ψυχής΄΄

871-Νόμισες ότι η ψυχή σου είναι αληθινή ψυχή και έπαυσες να αναζητάς τον arif, το τέλειο γνώστη της ψυχής.

872-Η ψυχή είναι ένα τέτοιο πράγμα που χάνονται μέσα της, γίνονται αόρατοι επτακόσιοι ουρανοί σαν αυτούς τους επτά ουρανούς.

873-Μην αποκαλείς ψυχή αυτού του είδους τα ψίχουλα, τα υπολείμματα ψυχής. Μην αναζητάς τον Ebubekir στην πόλη Sebzevar.

874-Ο κάτοχος της ψυχής έχει μετατραπεί σε καθρέφτη με έξι όψεις. Ο Θεός κοιτάζει τα έξι σημεία του ορίζοντα από όλες αυτές τις πλευρές του καθρέφτη.

875-Αλλά ο Θεός δεν κοιτάζει αυτούς που βρίσκονται στα έξι σημεία του ορίζοντα εάν δεν υπάρχει ο τέλειος άνθρωπος που κατέχει την ψυχή.

876-Όταν ο Θεός εκδιώξει κάποιον από το κατώφλι του, το κάνει εξαιτίας εκείνου. Εάν πάλι πάρει κάποιον στο κατώφλι του θα το κάνει γιατί βασίστηκε σε αυτόν τον άνθρωπο.

877-Εάν δεν υπάρχει αυτός ο άνθρωπος, ο Θεός δεν προσφέρει τα αγαθά του σε κανέναν. Ιδού, αναφέρθηκα λίγο στην κατάσταση του ανθρώπου που έχει φτάσει, που έχει σμίξει με το Θεό.

Στον Δ΄ τόμο αναφέρει ότι η ψυχή είναι ο χώρος που επιτηρεί ο Θεός.

1853-Οι σούφι για να αποκρύψουν την Αποκάλυψη από αυτούς που δεν την αντιλαμβάνονται και για να αποτρέψουν τις αντιδράσεις τους ονομάζουν τη ΄΄Θεία έμπνευση΄΄, ΄΄αποκάλυψη της ψυχής΄΄.

1854-Εάν θέλεις μπορείς να την αποκαλείς κι εσύ έτσι. Εξάλλου οι ψυχές των ανθρώπων του Θεού είναι ο χώρος που επιτηρεί ο Θεός. Όταν είναι αφυπνισμένη η ψυχή ,πώς μπορεί να είναι εσφαλμένη η Θεία έμπνευση που φτάνει εκεί;

---

[192] Τα εδάφια προέρχονται από το Κεφάλαιο Τα-χα και είναι 6-:΄΄Είναι ο Μεγαλοδύναμος Θεός ο οποίος κάθεται στο θρόνο Του΄΄. 7-:΄΄Σε Εκείνον ανήκουν όσα βρίσκονται στους ουρανούς και στη γη και όλα όσα βρίσκονται ανάμεσα σε αυτά και εκείνα που βρίσκονται κάτω από το νωπό υπόγειο έδαφος΄΄.

1855-Ω εσύ που πιστεύεις! Άρχισες να βλέπεις με το φως του Θεού και απαλλάχτηκες από την πλάνη και τα σφάλματα.

Στον Ε΄τόμο τονίζει ότι η καρδιά που στερείται το φως της ψυχής δεν είναι καρδιά.

2879-Η καρδιά που δεν έχει μέσα της φως της ψυχής δεν είναι καρδιά. Όταν δεν υπάρχει καρδιά το κορμί δεν είναι τίποτα άλλο από χώμα.

2880-Μην αποκαλείς καντήλι το γυαλί που δεν έχει μέσα του φως της ψυχής. Αυτό είναι μια φιάλη που έβαλαν μέσα της ούρα.

2881-Η φιάλη, το δοχείο είναι ανθρώπινο δημιούργημα, αλλά το φως της είναι ευεργεσία του μεγαλοδύναμου Θεού.

Από αυτά που αναφέραμε προκύπτει ότι ο Ρουμί τοποθετεί τον άνθρωπο μεταξύ του φυσικού και μεταφυσικού κόσμου. Στον άνθρωπο δηλαδή συνυπάρχει η ζωική φύση , που ικανοποιείται με την τροφή και τις εγκόσμιες απολύσεις και η πνευματική με την οποία συνδέεται με το μεταφυσικό , άυλο κόσμο , η οποία τρέφεται με τη γνώση, τη σοφία , τη θεία ωραιότητα και τον έρωτα. Η ουσία του δισυπόστατου ανθρώπου είναι η πνευματική του πλευρά, την οποία οφείλει να αναζητήσει, να αναπτύξει για να βρει την ιδανική του βάση. Αναφερόμενος στην αληθινή γνώση , λέει στον Γ΄ τόμο:

2633-Ο άνθρωπος που προσκυνάει τα εγκόσμια αγαθά είναι ένας χρεοκοπημένος. Φοβάται μην τον ξεγυμνώσουν ενώ δεν πρέπει να ανησυχεί μήπως και τον κλέψουν.

2634-Ήρθε στον κόσμο γυμνός και γυμνός θα φύγει....Παρόλο ότι αυτή είναι η πραγματικότητα εκείνος ματώνει την καρδιά του από το φόβο του κλέφτη.

2635-Την ώρα του θανάτου του που όλοι οι άλλοι γύρω του σπαράζουν εκείνος γελάει, γιατί συνειδητοποιεί την ματαιότητα του φόβου του.

2636-Την ώρα εκείνη ο πλούσιος αντιλαμβάνεται ότι δεν έχει ούτε μια δεκάρα και ο έξυπνος ότι δεν έχει καμία ικανότητα.

2637-Όπως το παιδί που γεμίζει τη φούστα του με κομματάκια από σπασμένες γλάστρες και τρέμει πάνω τους, όπως ο πλούσιος που κατέχει πολλά αγαθά.

2638-Εάν του πάρεις ένα κομμάτι κλαίει και όταν του το επιστρέψεις γελάει.

2639-Δεν έχει φορέσει το ένδυμα της γνώσης και για αυτό δεν δίνουν καμία σημασία στο κλάμα και στο γέλιο του παιδιού.

2640-Και ο αμαθής πλούσιος θεωρεί δικά του τα δανεικά αγαθά και τρέμει, σφαδάζει μήπως και τα χάσει.

2641-Βλέπει στον ύπνο του ότι είναι ιδιοκτήτης μεγάλης ακίνητης περιουσίας και φοβάται μήπως του κλέψει ο κλέφτης το τσουβάλι.

2642-Όταν όμως τον ξυπνήσει από τον ύπνο του Εκείνος που τραβάει τα αφτιά, αυτοσαρκάζεται για τους φόβους του.

2643-Αυτό μοιάζει με την έντονη ανησυχία που νιώθουν οι σοφοί για τις γνώσεις αυτού του κόσμου που κατέχουν.

2644-Ο Θεός είπε στο Κοράνι για αυτούς τους σοφούς: ''Δεν γνωρίζουν''.[193]

2645-Ο καθένας από αυτούς παρασύρεται από την υπόνοια ότι κατέχει γνώσεις και φοβάται μήπως του τις κλέψει κανένας κλέφτης.[194]

2646-Μου σπαταλάνε το χρόνο μου λέει, ενώ δεν υπάρχει για αυτόν ωφέλιμος χρόνος, γιατί δεν έχει ουσία.

2647-Οι άνθρωποι ,ισχυρίζεται, με καθυστερούν από το έργο μου, ενώ η ψυχή του έχει βυθιστεί βαθιά, μέχρι το λαιμό στην ανεργία, στην οκνηρία.

2648-Ο γυμνός φοβισμένος λέει, μου τραβάνε συνέχεια τη φούστα μου. Πώς θα γλιτώσω το ένδυμα μου από τα χέρια τους;

2649-Εκείνος ο φοβερά τυραννικός άνθρωπος, απέκτησε εκατοντάδες χιλιάδες αξιώματα από τις γνώσεις του. Έγινε αρκετά σοφός, αλλά δεν γνώρισε την ίδια του την ψυχή.

2650-Γνωρίζει όλες τις ιδιαιτερότητες των μετάλλων αλλά δεν έμαθε σαν το γάιδαρο τα προσόντα των δικών του ιδιοτήτων.[195]

2651-Ισχυρίζεσαι ότι γνωρίζεις το τι επιτρέπεται και το τι απαγορεύεται. Δεν ξέρεις όμως εάν είσαι θελκτικός ή είσαι μια αποκρουστική γριά.

2652-Ξέρεις να λες αυτό αρμόζει, εκείνο δεν αρμόζει. Κοίταξε καλά όμως να δεις εάν αρμόζεις εσύ ή όχι.

---

[193] Στο Κεφάλαιο Αλ-Ρουμ αναφέρονται τα εξής: 7-'' Ο Αλλάχ έδωσε την υπόσχεση αυτή. Ο Αλλάχ ποτέ δεν αθετεί τις υποσχέσεις Του. Οι πιο πολλοί άνθρωποι, όμως, δεν το γνωρίζουν''. 8-'' Γνωρίζουν μόνο τις φαινομενικές πλευρές της εγκόσμιας ζωής και δεν νοιάζονται καθόλου για το Μετέπειτα''.

[194] Ο ποιητής Nabi (1642-1712) έλεγε:'' Η γνώση μοιάζει με μια θάλασσα που δεν έχει όχθη. Όποιος ισχυρίζεται ότι είναι σοφός είναι στην πραγματικότητα ένας αγράμματος''.

[195] Δεν έμαθε την ποιότητα της ουσίας του.

2653-Γνωρίζεις την αξία κάθε υφάσματος, αλλά δεν ξέρεις τη δική σου αξία. Και αυτό ονομάζεται βλακεία.

2654-Γνωρίζεις τους ευτυχισμένους και τους δυστυχισμένους, αλλά ούτε καν ενδιαφέρθηκες να μάθεις εάν ανήκεις στους ευτυχισμένους ή σε αυτούς που δεν έχουν πλύνει το πρόσωπο, τα χέρια τους.

2655-Ποιός θα είμαι την ημέρα της κρίσης; Αυτό πρέπει να το γνωρίζεις, γιατί αυτή είναι η ψυχή όλων των γνώσεων.

2656- Ω μεγάλε άνδρα, είναι ωφελιμότερο να γνωρίζεις τον εαυτό σου, να ξέρεις την καταγωγή σου, από το να γνωρίζεις τις θεωρίες της διαίρεσης.

Για το ίδιο θέμα στον Α΄ τόμο γράφει:

1125-Η ψυχή είναι ολοφάνερη και βρίσκεται πάρα πολύ κοντά, για αυτό είναι αόρατη, όπως ακριβώς συμβαίνει με το πιθάρι που είναι γεμάτο με νερό και η εξωτερική επιφάνεια του είναι κατάξερη.

Υπάρχει επίσης ένα σημαντικό δίστιχο στον Δ΄τόμο:

823-Το κορμί μας είναι το κάλυμμα του προσώπου μας στη γη. Η πραγματική μας ύπαρξη μοιάζει με τη θάλασσα. Εμείς κρυβόμαστε κάτω από τα σκουπίδια, από τις στοίβες άχυρου.[196]

Στον Γ΄ τόμο λέει ξεκάθαρα αυτό που πιστεύει:

3419-Ο άνθρωπος έχει ένα πολύ όμορφο εσωτερικό, την ψυχή που του εμφύσησε ο Θεός. Εάν θέλεις πραγματικά να είσαι άνθρωπος αναζήτησε μέσα σου αυτό το πολύτιμο κόσμημα που σου έδωσε ο Θεός. Προσπάθησε να το βρεις.

Η ουσία του ανθρώπου για τον Ρουμί είναι η ψυχή, η οποία βρίσκεται στο πνεύμα και την καρδιά του. Ο άνθρωπος βέβαια, είναι μια κοσμική οντότητα, αλλά διακρίνεται από τα υπόλοιπα έμβια όντα χάρη στην ουσία του.

Ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα σκέψη, διανόηση και ενόραση, γι αυτό στο έργο του Fihi Mafih, χαρακτηρίζει τον άνθρωπο ως ένα ΄΄ζώο που μιλάει΄΄.

---

[196] Στο Divan-i Kebir (Γ τόμος, 576) ο Μεβλανά λέει:΄΄ Αυτή η εξωτερική μας όψη είναι ένα πέπλο του προσώπου. Εμείς είμαστε ο Κιμπλάς όλων των προσευχών΄΄.

Όπως προαναφέραμε στα πρώτα δέκα οκτώ δίστιχα του Μεσνεβί, ο Ρουμί παρομοιάζει τον τέλειο άνθρωπο με αυλό (ney). Αυτό στην πραγματικότητα συμβολίζει την ιδανική μορφή του θεόπνευστου ανθρώπου. Ο απλός θνητός βιώνει την αγωνία της απομάκρυνσής του από τον άυλο κόσμο , τον οποίο νοσταλγεί η ψυχή του που βρίσκεται φυλακισμένη μέσα στο φθαρτό κορμί του. Χαρακτηριστικά αναφέρει στο Β΄τόμο του Μεσνεβί.

188-Ο αποχωρισμός βρίσκεται στην ζωϊκή ψυχή, γιατί η ανθρώπινη ψυχή είναι ήδη μία.[197]

Ο άνθρωπος που καταφέρνει να απαλλαγεί από την ζωική φύση του, να νεκρωθεί δηλαδή πριν το θάνατό του, ανακαλύπτει μέσα του τη θεία ουσία του και τότε γίνεται ο εραστής του Θεού, αλλά ταυτόχρονα και ο αγαπημένος Του. Με λίγα λόγια κάθε άνθρωπος κρύβει μέσα του ένα θησαυρό τον οποίο οφείλει να ανακαλύψει κατά τη διάρκεια της εγκόσμιας ζωής. Η ψυχή είναι αθάνατη κι επιστρέφει εκεί από όπου έχει έρθει.

Ο τέλειος άνθρωπος, κατά την περιγραφή του Ρουμί αναλαμβάνει καθήκοντα μεσολαβητή , ανάμεσα στο Θεό και τους ανθρώπους. Ο Θεός εμφανίζεται στους ανθρώπους μέσω των εκπροσώπων Του των Προφητών , δηλαδή των τέλειων ανθρώπων. Σε όλα σχεδόν τα έργα του παρομοιάζει τον τέλειο άνθρωπο ως τον αστρολάβο του Θεού. Σε καμία όμως περίπτωση δεν αποδίδει ανθρώπινη μορφή στο Θεό , ο οποίος είναι ο Απόλυτος Νους ή Λόγος. Ούτε θεοποιεί τον άνθρωπο. Ο Θεός είναι ένας και οι άνθρωποι είναι τα μικρά μόρια του Απόλυτου Λόγου. Σε ένα Rubai (464) του αναφέρει: ΄΄Όταν ο άνθρωπος δεν χάσει ολότελα τις αισθήσεις του δεν ενώνεται η ψυχή του με το Θεό. Η ένωση με το Θεό δεν σημαίνει την ένωση της οντότητας σου με Εκείνον. Σημαίνει τον αφανισμό της δικής σου οντότητας, γιατί δεν είναι δυνατό ποτέ ένα ψεύτικο πράγμα να γίνει Θεός΄΄.

Συμπέρασμα

Μετά τον εντοπισμό των βασικών διστίχων[198] που εκφράζουν τις απόψεις του Ρουμί για το Θεό και τον άνθρωπο, θα ερευνήσουμε διεξοδικά τα

[197] Οι σούφι πιστεύουν ότι τα πάντα έχουν ψυχή και για αυτό πρέπει να τα σεβόμαστε. Η ψυχή των φυτών ονομάζεται Ruhi Nebati και των ζώων Ruhi Hayvani. Η ανθρώπινη ψυχή μιλάει, συνενοείται, αντιλαμβάνεται, γελάει. Ο Μεβλανά θέλει να τονίσει ότι η υλική ζωή τελειώνει με το θάνατο ενώ η ψυχή υπήρχε και πριν μπει στο κορμί και θα υπάρχει και μετά το θάνατο του. A.Gölpinarli, Mesnevi I-II, σελ.413.

σημεία εκείνα που νομίζουμε ότι είναι επηρεασμένα από την ελληνική σκέψη .

-Τρόπος γραφής του Μεσνεβί

Πρώτα από όλα ο τρόπος γραφής του Μεσνεβί είναι παρόμοιος με τον τρόπο γραφής του Πλάτωνα. Στον **Τίμαιο** για παράδειγμα η περιγραφή της δημιουργίας είναι μυθική. Η χρήση του μύθου γίνεται για να περιγραφή ένα θέμα που δεν μπορεί να αποδειχθεί διαλεκτικά. Το ίδιο κάνει και ο Ρουμί. Χρησιμοποιεί διάφορες ιστορίες για να αποδείξει διαλεκτικά την άποψη του.
Όπως λέει ο W.K.C. Guthrie[199]΄΄Ο Πλάτων χρησιμοποιεί το μύθο για δυο βασικούς σκοπούς. Κατά πρώτο λόγο, συνηθίζει να παίρνει ένα μύθο ή απλώς ένα στίχο του Ομήρου ή μια αναφορά σε μια λαϊκή δοξασία και να τα χρησιμοποιεί για να υποστηρίξει ή να επιβεβαιώσει τα δικά του αυστηρά συμπεράσματα. Όμως, αν χρησιμοποιήσουμε αυτό ως τη μοναδική περιγραφή για τη χρήση του μύθου από τον Πλάτωνα, τότε αφήνουμε έξω από την εξέτασή μας τους τελειωτικούς και σπουδαίους εσχατολογικούς μύθους της *Πολιτείας*, του *Φαίδωνα* και του *Γοργία*, οι οποίοι δε στηρίζουν απλώς τον υπόλοιπο διάλογο, αλλά δίνουν και ανεξάρτητα επιχειρήματα. Αυτοί απεικονίζουν το δεύτερο σκοπό του μύθου του Πλάτωνα, που είναι να δοθεί ένα είδος περιγραφής για κάποιες περιοχές, στις οποίες οι μέθοδοι του διαλεκτικού συλλογισμού δεν μπορούν να προχωρήσουν. Παραδέχεται απόλυτα ότι υπάρχουν τέτοιες περιοχές. Μέρος του μεγαλείου του είναι ότι ομολόγησε πως υπάρχουν κάποιες απόλυτες αλήθειες , που βρίσκονται πέρα από τις δυνατότητες της ανθρώπινης λογικής να τις αποδείξει επιστημονικά . Κι όμως, γνωρίζουμε ότι είναι αληθινές και πρέπει να τις εξηγήσουμε όσο καλύτερα μπορούμε. Η αξία του μύθου είναι ότι μας παρέχει έναν τρόπο για να το κάνουμε αυτό. Παίρνουμε υπόψη μας το μύθο , όχι επειδή πιστεύουμε πως είναι αληθινός στην κυριολεξία, αλλά πως είναι ένα μέσο για να παρουσιάσουμε μια πιθανή περιγραφή κάποιων πραγμάτων, τα οποία γνωρίζουμε ότι υπάρχουν, αλλά πρέπει να παραδεχθούμε ότι είναι τόσο μυστηριώδη, ώστε δεν μπορούν να αποδειχθούν με επιστημονική ακρίβεια.΄΄

---

[198] Η παράθεση εκτενών αποσπασμάτων κρίνεται απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση των θεωριών του Ρουμί

[199] Στο έργο του ΄΄Ο Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000, σελ.360.

Ο καθηγητής Γ.Ζιάκας στο έργο του ΄΄Ο Μυστικός ποιητής Maulana Jalalddin Rumi και η διδασκαλία του΄΄[200]αναφερόμενος στη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Ρούμι επισημαίνει ότι είναι ΄΄άκρως αλληγορική και μαρτυρεί την εις το Ισλάμ επίδρασιν της αλεξανδρινής τυπολογίας. Η συμβολική, την οποία ο ποιητής χρησιμοποιεί, είχεν ήδη τυποποιηθεί εν τη παραδόσει της περσικής μυστικής ποιήσεως, διότι η σύζευξης του ρομαντισμού μετά του μυστικισμού επραγματοποιήθη ενωρίς εις την κίνησιν των σούφι. Η γλώσσα της ανθρώπινης αγάπης εχρησιμοποιήθει ελευθέρως, δια να περιγράψη αλληγορικώς τας μεταξύ μυστικού και θείου αγαπημένου σχέσεις.΄΄
Ο ίδιος συγγραφέας επικαλείται σαν κλασσικό παράδειγμα την αλληγορία του ρόδου και του αηδονιού. Το αηδόνι συμβολίζει την ψυχή και το ρόδο τη θεία ωραιότητα και η σύνδεση της ψυχής με τον κόσμο μοιάζει με τον έρωτα του αηδονιού προς το ρόδο.

Αλληγορικό τρόπο σκέψης κατά τον Guthrie στο έργο που προαναφέραμε συναντάμε (σελ.256) στην ορφική σκέψη .

Πολλές ιστορίες του έχουν πρωταγωνιστές ζώα. Ασφαλώς αυτό δείχνει και την επίδραση που άσκησαν οι Μύθοι του Αισώπου, στην σκέψη του Ρουμί. Αρκετοί μελετητές του Ρούμι ισχυρίζονται ότι ο Λοκμάν που εμφανίζεται πολλές φορές στο Μεσνεβί είναι ο Αίσωπος.

-<u>Ρουμί και ισλαμική θεολογία</u>

Ουσιαστικά απομακρύνεται πλήρως από τις διδασκαλίες της ισλαμικής θεολογίας (kelam) γιατί μεταφέρει τη γνώση της θείας αλήθειας από την εξωτερική στην εσωτερική, μυστική σφαίρα της ύπαρξης. Η ισλαμική θεολογία περιορίζεται στην πιστή τήρηση των αρχών κι των νόμων που επιβάλλονται στο θεόπνευστο Κοράνι. Αντίθετα ο Ρουμί μεταφέρει τη γνώση αυτή στη διαδικασία της εσωτερικής αναζήτησης του ατόμου.

Γι αυτό και αδιαφορεί παντελώς για ορισμένες θρησκευτικές τυπολατρίες όπως π. χ η προσευχή στο τζαμί. Για τον Ρουμί κάθε χώρος είναι η ιερός όταν ο πιστός είναι ειλικρινής και προσεύχεται με κατάνυξη σε όποιον χώρο και αν βρίσκεται. Με λίγα λόγια η γνώση της θείας αληθείας είναι για το Ρουμί μια πνευματική διαδικασία και όχι τήρηση ορισμένων κανόνων. Αυτή επιτυγχάνεται με την νέκρωση της ύπαρξης, του εγώ και

[200] Εκδόσεις Π Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, 1996, σελ.269

της προσωπικότητας του καθενός. Το Κοράνι δεν βλέπει το σώμα σαν τάφο της ψυχής και δεν ενθαρρύνει τον ασκητισμό. Απαγορεύει επίσης την οινοποσία , τη μουσική και το χορό.

-Η βασική θεωρία της ενότητας της ύπαρξης

Η θεωρία της ενότητας της ύπαρξης που αναπτύσσει ο Ρουμί κατά την εκτίμησή μας απορρέει από το Έν ή Αγαθόν που δίδαξε ο Πλωτίνος. [201]Ο Ανδρέας Δαλέζιος στην Εισαγωγή που κάνει στο έργο του Πορφυρίου, ΄΄Πλωτίνου Εννεάδες΄΄[202], αναφερόμενος στο Εν γράφει:΄΄ Κατά τον Πλωτίνον υπάρχει μια ενιαία και υπερτάτη αιτία πάσης υπάρξεως και ενεργείας. Αι αντιθέσεις μεταξύ του ενεργούντος και του πάσχοντος, του πνευματικού και του σωματικού κόσμου, της ύλης και της μορφής είναι επιφανειακαί. Το **Πρωταρχικόν Ον** είναι ελεύθερο από πάσα αντίθεση και απολύτως Εν. Πάσα πολλότης σύγκειται εκ μονάδων, άρα, κατ΄ αναγκαίαν λογικήν συνάρτησιν, προϋποθέτει την ύπαρξιν του Ενός.΄΄

Οι λέξεις Εν ή Αγαθόν που μεταχειρίζεται ο Πλωτίνος σημαίνουν κάτι διαφορετικό από αυτά που γνωρίζουμε στην κοινή χρήση τους. Η ίδια πηγή (σελ. 23) αναφέρει:΄΄ Ο χαρακτηρισμός Εν δέον να νοηθεί ως άρνησις, δεδομένου ότι δεν σημαίνει παρά την έλλειψιν πολλότητος, η δε λέξις Αγαθόν δηλοί ό,τι δεν υφίσταται είς ουδέν των λοιπών όντων. Αλλά εν προκειμένω δέον να παρατηρήσωμεν, ότι εις την παράστασιν του Ενός εμφιλοχωρεί θετικός τις παράγων. Το πρωταρχικόν Εν είναι δηλονότι η αιτία του Σύμπαντος΄΄.

΄΄Το Εν ή Αγαθό είναι η ύψιστη Αρχή παντός υπαρκτού. Ως αρχή είναι πανταχού παρούσα, είναι επέκεινα του όντος και τούτο είναι άφατο, δεν μπορεί να του αποδοθεί κανένα επίθετο΄΄, γράφει ο Δημήτρης Βελισσαρόπουλος σε μια πραγματικά εξαιρετική μελέτη του για τον Πλωτίνο.[203]

Είναι με λίγα λόγια *΄΄έννοια πέραν της έννοιας΄΄*, όπως λέει ο Πλωτίνος στην VI Εννεάδα.

Ο Ανδρέας Δαλέζιος στην εισαγωγή που προαναφέραμε (σελ. 27) γράφει:΄΄ Ως γνωστόν ο Πλάτων παραβάλλει το Αγαθόν προς τον ήλιον, ο

---

[201] Πρέπει να αναφέρουμε ότι η θεωρία του Πλωτίνου έχει στενή συγγένεια με την ινδική Vendanta.
[202] Εκδόσεις Πάπυρος, σειρά Τα άπαντα των Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, Αθήνα 1975 σελ. 22.
[203] Πρόκειται για το έργο΄΄ Πλωτίνος-Βίος και Εννεάδων περίπλους΄΄, εκδόσεις Αστυ, Αθήνα 2000, σελ.119..

δε Πλωτίνος παριστά την σχέσιν του ηλίου προς το φως ως σύμβολον της σχέσεως του Πλάστου προς την Πλάσιν. Ο ήλιος εκπέμπει το εκθαμβωτικόν του φως και μένει πάντοτε ο ίδιος. Παρέχει την λάμψιν και την θερμότητά του χωρίς να υφίσταται απώλειαν τινά εις την ουσίαν του. Ο Πλωτίνος απεικονίζει την Πλάσι ως σκιά ή εικόνα εν κατόπτρω. Στο σύστημα του Πλωτίνου το απεικόνισμα είναι ατελές μπροστά στην τελειότητα του αρχετύπου.
Κατά τον Πλάτωνα η σχέσις μεταξύ των ιδεών και του αισθησιακού κόσμου είναι σχέσις μεταξύ αρχετύπου και απεικονίσματος, ως προς το οποίο, εξεταζόμενον αυτό καθ΄εαυτό, δεν υπάρχει αιτιώδης αλληλουχία. Η σκιά και η εικών εν κατόπτρω περιέχει τον εν λόγω αιτιώδη παράγοντα. Ο Πλωτίνος δεν θεωρεί ως πρωταρχικάς οντότητας τας ιδέας, αλλά το **αγαθόν,** το οποίο ο Πλάτων εκλαμβάνει ως την υψίστη των ιδεών. Ο Πλωτίνος θέτει το αγαθόν υπεράνω του κόσμου των ιδεών ως αυτοτελές ον, προ αυτού και υπέρ αυτόν υφιστάμενον. Ό,τι ο Πλάτων ανάγει εις την σχέσιν του αγαθού προς τον αισθησιακόν κόσμον, ο Πλωτίνος αποδίδει εις την σχέσιν του αγαθού προς τας ιδέας. Κατά ταύτα ο φιλόσοφος ούτος μετέτρεψε τας αντιλήψεις του Πλάτωνος δια της προσθήκης του αιτιώδους παράγοντος. Εντεύθεν εγεννήθη η βασική ιδέα της διδασκαλίας του Πλωτίνου, η μη δυναμένη να μορφωθή από την έννοιαν της αιτιότητος, ότι το αποτέλεσμα είναι κατώτερον της αιτίας, και εκ της ιδέας ταύτης εκκινών, συνάγει την βαθμιαίαν προοδευτικήν πορείαν από του τελείου Όντος εις τα ατελέστερα πλάσματα. Αλλά, δεδομένου ότι η τοιαύτη βαθμιαία προοδευτική πορεία εμφανίζεται εν χώρω και χρόνω εις τον αισθησιακόν κόσμον μόνον κατά τον τελευταίον σταθμόν αυτής, δεν πρέπει να θεωρείται ούτε ως ενέργεια εν χρόνω ούτε ως εν χρόνω κίνησις. Δεδομένου ότι, κατά τον Πλωτίνον, η τελειότης έγκειται εις την μονάδα, η ατέλεια δεν είναι δυνατόν να συνίσταται παρά εις την σταθερώς αυξανομένη πολλότητα, διαιρετότητα και μεταβλητικότητα. Εκ του πρωταρχικού όντος εκπορεύεται ένα δεύτερον, ο νους ή ο νοητός κόσμος, εξ αυτού ένα τρίτο, η ψυχή, ήτις πάλι δημιουργεί την ύλην. Τοιουτοτρόπως όλαι αι διαβαθμίσεις της υπάρξεως αποτελούν μίαν αρτίως διατεταγμένην ενιαίαν άλυσιν αιτιώδους αλληλουχίας΄΄.

Στην Εννεάδα VI (9η πραγματεία) ο Πλωτίνος λέει:΄΄ Το Εν μεν δεν τείνει προς εμάς, δεν μας τριγυρίζει, εμείς το τριγυρίζουμε΄΄. Με τον τρόπο αυτό δηλώνει τη ροπή όλων προς το Ένα.

Όπως αναφέρει ο Δημήτρης Βελισσαρόπουλος (σελ. 127) στο βιβλίο του ΄΄ο Πλωτίνος προσφεύγει πολύ συχνά σε εικόνες για να υπογραμμίσει τι εννοεί:η εικόνα των μελών του χορού μιας τραγωδίας γύρω από τον

κορυφαίο. Μόνον όταν το βλέμμα των μελών του είναι στραμμένο, όχι στους θεατές, αλλά στον κορυφαίο τραγουδά σωστά (VI.9.8.36). Ναι μεν το Εν είναι αιωνίως παρόν μέσα στην ψυχή μας, εμείς δεν του είμαστε παρόντες, παρά όταν απαλλαγούμε από την ετερότητα και παύσουμε να αποστρέφουμε τα μάτια μας από αυτό (VI.9.9.1-13). Στη συνέχεια ο Πλωτίνος λέει: «*Στον χορό αυτό (γύρω από τον συμβολικό κορυφαίο) θεώμαστε την πηγή της ζωής, του Νου, την αρχή του όντος, την αιτία του αγαθού, τη ρίζα της ψυχής. Όλα αυτά εκχέονται από το Εν χωρίς αυτό να μειώνει την ουσία του, διότι δεν είναι υλικός όγκος. Αν ήταν, τα γεννήματα θα ήταν φθαρτά. Τούτα είναι αέναα διότι η αρχή από όπου εκχέονται αυτά παραμένει ως έχει και δεν μερίζεται μεταξύ των γενομένων. Εμμένει στην πληρότητά της σαν τον ήλιο, που όσο παραμένει, μένει και το φως που εκπέμπει. Όλα αυτά γιατί δεν υπάρχει διάσπαση μεταξύ εκείνου και ημών , παρ' όλο το παρεμβαλλόμενο σώμα που μας τραβά[...]. Η απόσταση μας από το Εν δεν είναι απόσταση μέσα στο χώρο αλλά οντική μείωση μας έναντι αυτού* (VI.9.9.-13)»΄΄

Ο κ. Βελισσσαρόπουλος στο έργο του (σελ.128) ισχυρίζεται ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να συλλάβει την έννοια Εν, ούτε με την επιστήμη, δηλαδή τη γνώση, ούτε με την ενορατική διάνοια, με την οποία συλλαμβάνουμε τα υπόλοιπα νοητά. Το Εν όμως γίνεται αντιληπτό ,όπως αναφέρει ΄΄ δια μιας παρουσίας , υπέρτερης της επιστήμης, μέσα στην ψυχή μας. Η ψυχή μας ποθεί την παρουσία αυτή και πάσχει, τόσο ευρισκόμενη μακριά από το Εν, όσο και το Εν ποθεί να είναι εντός αυτής. Η αφή Ενός και Ψυχής επιτυγχάνεται μόνο αφού πρώτα αποκατασταθεί η ενότητα της ίδιας της ψυχής. Τούτο δεν ισχύει όταν η ψυχή συλλαμβάνει την επιστημονική αλήθεια, διότι χρησιμοποιεί τον Λόγο. Και ο Λόγος, αποβλέποντας στην κοινώς εννοουμένη γνώση, διασπά την ενότητα, κινείται εντός της πολλότητας και ΄΄πέφτει΄΄ στον αριθμό και το ΄΄πλήθος΄΄. (VI.9.6.5-8).΄΄

Για το Νου και το νοητικό κόσμο ο Ανδρέας Δαλέζιος στην εισαγωγή του (σελ.28) γράφει:΄΄ Το εκ του ενός γεννηθέν ον έδει να είναι πολλότης διά να διαφέρει από το Εν και να έχει μικροτέραν τελειότητα. Πάντως έπρεπε να είναι μονάς απεικόνισμα του Ενός. Τοιούτος είναι ο **νους**. Όθεν βλέπομεν, ότι ο Πλωτίνος θέτει εις δευτέραν μοίραν εκείνο, το οποίο οι φιλόσοφοι, οι ακολουθούντες την πλατωνικήν διδασκαλίαν ως αύτη διεμορφώθη υπό του μεγαλοφυούς αυτού μαθητού, του Αριστοτέλους, εθεώρουν ως πρωταρχικόν και υπέρτατον, ήτοι τον θείον νουν. Εις το σημείον ακριβώς αυτό έγεκειται ο νεωτερισμός του Πλωτίνου, δηλαδή εις το ότι θέτει υπεράνω του νου το αγαθόν. Αλλά εν συνεχεία ο Πλωτίνος

στρέφεται πάλιν προς την πεπατημένην οδόν. Αι σχετικαί προς τον νουν αντιλήψεις του εξηκολούθησαν να υφίστανται όχι μόνον την επίδρασιν του Πλάτωνος και του Αριστοτέλους, αλλά και των μεταγενεστέρων Πλατωνικών. Η ουσία του νου συνίσταται εις την ενότητα του είναι και του νοείν. Ον είναι το νοηθέν ή το δυνάμενον να νοήται. Αλλά το νοηθέν υπό του υψίστου νου, όστις είναι απόλυτος αλήθεια, είναι αδύνατον να υπάρχη έξω από τον νουν τούτον. Η υπόθεσις ότι το νοούμενον ευρίσκεται εκτός του νοούντος είναι αδύνατος. Εν τοιαύτη περιπτώσει το νοείν δεν θα είχε παρά μόνον τον τύπον του αντικειμένου του και κατ΄ ακολουθίαν δεν θα ήτο τελείως ορθόν. Η ενέργεια του νου συνίσταται εις το διανοείσθαι. Αλλά εις τον θείον νουν το νοείν δεν είναι διάφορο του νοούντος. Ο θείος νους είναι αυτός ούτος ενέργεια. Το θείον δε τούτο νοείν δεν είναι νόησις ερευνώσα, νόησις χωρούσα δια συμπερασμάτων και αποδείξεων από κρίσεως εις κρίσιν προοδευτικώς, αλλά ενόρασις κατέχουσα το αντικείμενον αυτής αιωνίως και αμεταβλήτως. Ο νους στρέφεται προς το πρωταρχικόν Εν, εκ του οποίου εγεννήθη και κατοπτρίζεται εν αυτώ. Το πρωταρχικόν Εν είναι η αιτία της υπάρξεως του και της ικανότητος του νοείν. Ο νους λαμβάνει εξ αυτού το περιεχόμενο του, αλλά ό,τι εμφιλοχωρεί εις το πρωταρχικόν Εν, εμφανίζεται εν τω νω ως πολλότης, ήτις όμως αποτελεί ενιαίον σύστημα. Η ύπαρξις εν τω συνόλω της είναι ο παγκόσμιος νους, αλλά η παγκοσμιότης αύτη συνίσταται εκ διαφόρων παραγόντων, έκαστος των οποίων τυγχάνει συγχρόνως είναι και νοείν. Οι παράγοντες ούτοι διακρίνονται καθαρά απ' αλήλλων εν τω νω και όμως συνδέονται μεταξύ των εις αδιάσπαστον ενότητα. Δια τον νουν δεν υπάρχει ούτε παρελθόν ούτε μέλλον, δεδομένου ότι το περιεχόμενον του είναι παρόν εκάστοτε.΄΄

Το Εν λοιπόν γεννάει το Νου και ο νους την Ψυχή. Στην κοσμοθεωρία του Πλωτίνου η ψυχή βρίσκεται ανάμεσα στο Νου και την ύλη δηλαδή το σώμα.

Η κάθοδος της ψυχής από τον νοητό κόσμο στον υπαρκτό οφείλεται στην ανεξαρτησία της γράφει ο Πλωτίνος στην Εννεάδα V (V.1.1.1.-10): *΄΄Αρχή του κακού στις ψυχές είναι η τόλμη, η γένεση, η πρώτη ετερότης και η βούληση να ανήκουν στον αυτόν τους. Απολαμβάνουν την ανεξαρτησίαν των κινήσεων τους και πορεύονται σε δρόμο που είναι αντίθετος προς τον Θεό [...] σαν παιδιά αποσπασθέντα από τον πατέρα τους και ανατρέφονται μακριά του, που αγνοούν τόσον τον αυτόν τους όσο κι Εκείνον΄΄.*[204]

[204] Η μετάφραση είναι από το βιβλίο του κ. Δημήτρη Βελισσαρόπουλου, Πλωτίνος , βίος και Εννεάδων Περίπλους, εκδόσεις Άστυ, Αθήνα 2000, σελ. 149.

Ο Δημήτρης Βελισσαρόπουλος στη μελέτη του για τον Πλωτίνο (στις σελίδες 150 επ.) κάνει μια σημαντική ανάλυση για την κάθοδο των ψυχών, την καθολική ή παγκόσμια και ατομική ψυχή. Ειδικότερα γράφει: ΄΄Κατά την κάθοδο τους οι ψυχές εισέρχονται ή σε γήινα ή σε ουράνια σώματα. Ενώ όμως τα ουράνια σώματα (πλανήτες ή άστρα) δεν φέρουν καμία αντίσταση στην είσοδο των ψυχών, και έτσι απαλλάσσονται από τη διαδικασία της μετενσαρκώσεως, τα επίγεια ανθίστανται κατά των ψυχών, σε τέτοιο μάλιστα σημείο, ώστε αποξενώνονται από την πηγή τους, από το νου δηλαδή, και πέφτουν σε χαμηλά οντικά επίπεδα.
Στο 2° κεφάλαιο της 8ης πραγματείας της Εννεάδος IV , ο Πλωτίνος ακολουθώντας τις τρέχουσες στην εποχή του αντιλήψεις. Δίδει μια περιγραφή της σχέσεως ψυχών και σωμάτων στις ουράνιες περιοχές *΄΄Οι ψυχές των άστρων είναι έναντι των σωμάτων τα οποία εμψυχώνουν, όπως η σχέση [...] της παγκόσμιας ψυχής έναντι του κόσμου (IV. 8. 2.39-41)΄΄*

΄΄Δεν είναι λοιπόν, όπως είναι οι σχέσεις των ατομικών ψυχών προς το σώμα, διότι η ψυχή σε αυτό κατακλύζεται από ηδονές, επιθυμίες και λύπες. Αντίθετα οι ουράνιες ψυχές που κατέρχονται στα άστρα, δεν δεσμεύονται από τα σώματα, αλλά κυριαρχούν σε αυτά.

΄΄Ο Νους παραμένει αιώνιος, αδιάκριτος , μη- μεριστός. Όσο η ψυχή δεν έχει κατέλθει από την ΄΄περιοχή΄΄ του Νου, είναι και αυτή αδιάκριτη και αμέριστη. Η φύση της όμως είναι να μερίζεται. Ο μερισμός της είναι συνέπεια της απομάκρυνσής της από τον νοητό κόσμο και της εισόδου της στο σώμα, «... Και γαρ ο μερισμός αυτής το αποστήναι και εν σώματι γενέσθαι» (IV.1.1.9-10). Όταν φθάσει όμως σε αυτό, δεν είναι μόνο μεριστή, αλλά και αμέριστη. Άλλωστε ο μερισμός της γίνεται χωρίς να διαιρεθεί σε μέρη. Επειδή όμως διαχέεται σε πάντα τα σώματα λέγομε ότι είναι μεριστή (IV. 1.1.20-22).

΄΄Ο Πλωτίνος δεν δέχεται ότι η παγκόσμια ψυχή λογίζεται ή έχει αίσθηση, διότι είναι στραμμένη τελείως προς το νοητό. Η παρέμβασή της στην υλική φύση, χάρις στην οποία η ύλη λαμβάνει μορφή, είναι απόρροια της ανάγκης, δεν είναι αποτέλεσμα επιλογής ή λογισμού. Στο IV .4.24 ο Πλωτίνος, δέχεται παρά ταύτα, ότι η παγκόσμια ψυχή πρέπει να έχει συναίσθηση του αυτού της, όπως και εμείς έχουμε συνείδηση του ίδιου του αυτού μας. Η αυτοσυνειδησία της παγκόσμιας ψυχής δεν διασπά την ενότητά της, αφού δεν εξέρχεται του εαυτού της και δεν συνεπάγεται γνώση ετέρου τινός, αλλά «συναίσθησιν μεν αυτού ώσπερ και ημείς ημών συναισθόμεθα δοτέον, αίσθησιν σε αεί ετέρου ούσαν ου δοτέον» (IV.4.24.22-24).

΄΄ Όπως είπαμε ο ρόλος της παγκόσμιας ψυχής υπάρχει, χωρίς να μετακινηθεί η ίδια για να δώσει μορφή και ενέργεια στην Ύλη, που χωρίς αυτή δεν είναι παρά εν δυνάμει. Όλα αυτά τα σχήματα λόγου δεν στερούνται μιας συγκεκριμένης αλήθειας.

΄΄Η «παγκόσμια» ή «του όλου ψυχή» εμμέσως είναι σαν ένας εντολοδόχος του Θεού, που διανοήθηκε ο Πλωτίνος ύστερα από μια άκρως αφαιρετική διαδικασία. Δεν μπορεί το πλωτινικό πνεύμα να φαντασθεί έναν Θεό-Πρόσωπο. Θεός είναι Δύναμις, η ανώτερη νοητή, στην οποία τίποτα το συγκεκριμένο δεν μπορεί να αποδοθεί, γιατί θα διέλυε την απόλυτη ενότητα, την απόλυτη απλότητα που είναι η «ουσία» του. Κατά κάποιο μυστηριώδη τρόπο συλλαμβάνει ο Θεός το σχέδιο του Σύμπαντος και των μερών που το αποτελούν. Το σχέδιο αυτό απαιτεί εφαρμογή που αναλαμβάνει , ο Νους, η δεύτερη υπόσταση, δια της παγκόσμιας ψυχής που επιστρατεύει την αφηρημένη ύλη, που είναι μη-ον, για να της δώσει χωρίς να αφαιρέσει τίποτε από τον αυτόν της, ύπαρξη, ενώ ένας άλλος τομεύς, στον οποίο χρησιμοποιεί τις δυνατότητές της, είναι ο άνθρωπος και η ζωή γενικά, όπου πλέον γίνεται η ατομική ψυχή, που είναι καθ' όλα ψυχή, αλλά αναμειγμένη στο σώμα, χάνει αρκετά την ανάμνηση της καταγωγής της και τη ροπή επιστροφής στην πατρίδα, το Θεό και ενδιαμέσως το όραμα του νοητού κόσμου.΄΄

Στο ερώτημα που προκύπτει πως γίνεται η μείξη ψυχής και σώματος ο Δ.Βελισσαρόπουλος (σελ.153) γράφει:΄΄ Η μείξη της ψυχής με το σώμα δεν γίνεται κατά τον ίδιο τρόπο που γίνονται οι μείξεις των ενύλων σωμάτων. Τούτο διότι οι μείξεις των δευτέρων έχει ως αποτέλεσμα να μην επιτρέπει την «εν ενεργεία» παρουσία εκάστου των αναμειγμένων στοιχείων (IV.7.8.1-5). Η ψυχή όμως εισέρχεται παντού στο σώμα. Άρα είναι ασώματη και ανώτερη του σώματος (IV.7.8.20-22) .

΄΄ Όπως παν ό,τι είναι προγενέστερο, η ψυχή είναι ανώτερη του σώματος που είναι μεταγενέστερο και προκύπτει από αυτήν. Και όταν κοιμάται ο άνθρωπος η ψυχή είναι παρούσα, «την τε εν τοις ύπνοις αναχώρησιν η ψυχή μη γίνεσθαι» ούτε και είναι δυνατή (IV. 7.8.9-10). Στην πραγματεία αυτή της Εννεάδας IV επαναλαμβάνει ο Πλωτίνος, ότι η ψυχή είναι ουσία και όχι ποιόν ή κατηγόρημα του σώματος ή είδος και ότι συνεπώς δεν οφείλει το είναι της σε εκείνο (σώμα) όπου εδρεύει εκάστοτε. Άρα διατηρεί πλήρως την οντότητά της εντός του σώματος.΄΄

Ο κ. Βελισσαρόπουλος αναλύει ,επίσης , τη σχέση ψυχής -σώματος με πολύ απλό και κατανοητό τρόπο (σελ. 157) :΄΄ Αυτό που αποκαλούμε ζώον συνίσταται από ψυχή και σώμα. (Όταν λέμε ψυχή δεν εννοούμε φυσικά «Λογισμό», τον οποίο μόνο οι άνθρωποι κατέχουν). Το σώμα έναντι της ψυχής είναι σαν ένα όργανο στην διάθεση της προς χρησιμοποίηση. Η ψυχή όμως δεν είναι αναγκασμένη να υποδεχθεί τα του σώματος παθήματα, αλλά πρέπει να λαμβάνει γνώση αυτών, όπως εκείνοι οι τεχνίτες αισθάνονται τις κρούσεις της σφύρας τους όταν δουλεύουν, έτσι λοιπόν και η ψυχή υποχρεωτικά λαμβάνει γνώση των «έξωθι παθημάτων».

΄΄Πώς όμως πιο συγκεκριμένα, περνά η αίσθηση από το σώμα στην ψυχή; Το ερώτημα δικαιολογείται επειδή είναι εύκολο μεν να επηρεάζει το ένα σώμα το άλλο, αλλά πώς ένα σώμα μπορεί να επηρεάσει την ψυχή; Η απάντηση του Πλωτίνου είναι η εξής: *«Επειδή η ψυχή είναι αρχή, χωρίζεται από το σώμα που είναι όργανο. Αναμειγνύονται έπειτα. Τότε ή θα πρόκειται περί διαπλοκής ή απλώς η ψυχή ως μορφή που εφάπτεται του σώματος (όπως ο πιλότος ακουμπά το τιμόνι) ή ένα μέρος της ψυχής είναι χωρισμένο από το σώμα [δεν έχει επαφή μαζί του] ενώ το άλλο είναι αναμειγμένο και γίνεται κι εκείνο όργανο. Τότε όμως επεμβαίνει η φιλοσοφία και σπρώχνει το δεύτερο αυτό μέρος προς τη μεριά του πρώτου, ώστε το πρώτο αυτό να μην το χρησιμοποιεί αδιάκοπα ως όργανο»* (I.1.3.18-26).

΄΄ Η μείξη ψυχής και σώματος έχει ως συνέπεια επίσης, το με χείρον (το σώμα) να βελτιώνεται, το Δε βέλτιον (η ψυχή) να χειροτερεύει, επειδή μετέχει του θανάτου και της αλογίας.(I.1.4.3-4) . Τούτο παρά το γεγονός ότι, όταν διαπλακεί το σώμα με την ψυχή, δεν την καθιστά ομοιοπαθή, όπως το φως που φωτίζει τα αντικείμενα στα οποία απλώνεται δεν επηρεάζεται από αυτά (I.1.4.12-16).΄΄

Η σύνθεση σώματος και ψυχής αποτελεί την ανθρώπινη φύση. Όσο περισσότερο φωτίζει η ψυχή το σώμα τόσο προσεγγίζει στην τελειότητα. Όσο λιγότερο φωτίζει τόσο ο άνθρωπος βρίσκεται σε ζωώδη κατάσταση.

Η ψυχή λοιπόν όπως την περιγράφει ο Πλωτίνος δεν αντιλαμβάνεται τα αισθητά πράγματα- αυτό το κάνουν τα αισθητήρια μας όργανα-, αλλά συλλαμβάνει τα νοητά εκτυπώματά τους. ΄΄ Η εξωτερική αίσθηση δεν είναι παρά το είδωλο, δια του οποίου αντιλαμβάνεται η ψυχή το αισθητό΄΄ αναφέρει ο Δ. Βελισσαρόπουλος (σελ. 160).

Στο βασικό ερώτημα εάν είναι δυνατόν να αμαρτάνει η ψυχή; ο κ. Βελισσαρόπουλος (σελ161 επ.) αναπτύσεει δύο θεωρίες. Η μια υποστηρίζει ότι αποκλείεται αυτή καθ' εαυτή να αμαρτάνει, η άλλη κρίνει ότι μπορεί να προστίθεται στην ψυχή άλλο είδος ψυχής που υπόκειται σε δεινά και πάθη, με συνέπεια η ψυχή να αποκτά σύνθετο χαρακτήρα και συνεπώς ορθώς να υφίσταται τις τιμωρίες. Αναλυτικότερα γράφει:'' Οι προσθήκες λαμβάνουν χώρα κατά τη γέννηση ή μάλλον τότε γεννάται ένα άλλο είδος ψυχής. Υπαίτιος του κακού συνεπώς, που πλήττει τον άνθρωπο δεν είναι η ψυχή αυτή καθ' εαυτή, αλλά το αντικείμενο το οποίο φωτίζει η ψυχή κατά την κάθοδο της, όχι η φωτίζουσα ψυχή. Το πρόβλημα περί υπάρξεως μιας ή δύο ψυχών- η πεντακάθαρη και η ανάμεικτη- προκύπτει πολλές φορές στις Εννεάδες. Με τη λύση που δίνει εδώ ο Πλωτίνος δεν πείθει. Μάλλον εκείνο που πιστεύει είναι ότι η ψυχή είναι μία, αλλά τα επικαθήματα που την πλήττουν εκ γενετής θίγουν ένα μόνο μέρος της, ενώ ο πυρήνας της μένει καθαρός, αναμένοντας και το ανάμεικτο μέρος της ψυχής να απαλλαγεί από τα επικαθήματα και να επανέλθει στην καθαρή κατάσταση. Αυτός είναι κατά τον Πλωτίνο, ο προορισμός κάθε ανθρώπινης ύπαρξης. Για να υποστηρίξει όμως ο Πλωτίνος ότι η θεωρία των δύο ψυχών δεν είναι παράλογη , επικαλείται μια εικόνα από την ομηρική Οδύσσεια και γράφει:*''Ο Όμηρος φαίνεται να δέχεται ότι η ψυχή του Ηρακλή διακρίνεται από το είδωλο του. Λέγει ότι το είδωλό του βρίσκεται στον Άδη, ενώ ο ίδιος ο ήρωας διαμένει κοντά στους θεούς. Έτσι, λοιπόν χωρίζεται σε δύο μέρη [...]. Ο Ηρακλής είναι κάτοχος πρακτικών αρετών, λόγω όμως της καλοκαγαθίας του είναι θεός. Επειδή όμως δεν υπήρξε θεωρητικός αλλά οι αρετές του ήσαν πρακτικές, είναι μεν εκεί, αλλά και κάτι μένει κάτω»* (I.1.12.31).

Ο Ανδρέας Δαλέζιος αναφερόμενος στο θέμα αυτό στην εισαγωγή του (σελ. 33 επ.) λέει:'' Αι ψυχαί διαιρούνται εις τας θείας, τας δαιμονικάς και τας ανθρωπίνας ψυχάς. Αι πρώται, καθώς ακριβώς και η κοσμική ψυχή, διαβιούν αιωνίως εν τη εποπτεία της Θεότητος. Αι δεύτεραι εξετράπησαν μεν εκ της τελειότητος ταύτης , αλλά ευρίσκονται εκάστοτε μεθ' υψηλοτέρων σφαιρών εις επαφήν, και τέλος οι τρίται υφίστανται πολλαπλάς μεταπτώσεις.

''Θείαι ψυχαί είναι αι των ουρανίων σφαιρών. Τα άστρα, δυνάμει της ψυχικής υποστάσεώς των , είναι τέλειοι θεοί, καθώς ακριβώς το Σύμπαν

δια μεν της ψυχής του είναι τέλειος θεός, δια δε της υλικής φύσεώς του δαίμων μέγας.

΄΄Αι ψυχαί των ανθρώπων είναι κατώτεραι όλων των άλλων ψυχών. Αποσπασθείσαι από την θείαν ουσίαν και εισελθούσαι εις πεπερασμένα σώματα, απεξενώθησαν της θεϊκής φύσεώς των, την οποίαν και ελησμόνησαν εντελώς. Εκ της στενής συνδέσεως αυτών με τον υλικόν κόσμον γεννώνται πολλαπλαί καταστάσεις και πολυσχιδείς αντινομίαι, συνεπεία των οποίων αι ανθρώπιναι ψυχαί άλλοτε μεν παρασύρονται υπό των δυνάμεων της χονδροειδεστέρας ύλης, άλλοτε Δε οδηγούνται εις υψηλοτέραν σφαίραν εποπτείας και ενοράσεως του υπερτάτου και του αιωνίου΄΄.

Η ψυχή των ανθρώπων, όπως την περιγράφει ο Πλωτίνος ρέπει προς το Αγαθόν. Οδηγεί δηλαδή τον άνθρωπο προς την ανωτερότητα κάτι που επιτυγχάνεται με την καλή υγεία, την εγκράτεια και με τον καθαρμό.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Ιάμβλιχος (Περί Ψυχής) τονίζει ότι η πίστη σε μια μοναδική συμπαντική ψυχή, που πολλαπλασιάζεται στα ζώα έχει ορφική προέλευση.

Στους ορφικούς τέλος αποδίδεται και η σκέψη της μεικτής φύσης του ανθρώπου, η οποία είναι και γήινη κι ουράνια.[205]

Έκσταση και έρωτας

Σύμφωνα με το βιογράφο του τον Πορφύριο , ο Πλωτίνος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του κατάφερε έξι φορές να αγγίξει τον νοητό κόσμο και μέσω αυτού το Εν .

Στην Εννεάδα IV περιγράφει τι ένιωθε όταν βρισκόταν σε κατάσταση έκστασης:΄΄ *Πολλάκις, αφυπνησθείς από την κατάσταση στην οποία βρισκόμουν μέσα στο σώμα μου και εισελθών στον ίδιο τον αυτόν μου, αποξενώνομαι από κάθε τι άλλο. Μέσα στο εσώτερο είναι μου βλέπω μια θαυμάσια ομορφιά, που με πείθει για την υπέροχη μοίρα που με αναμένει. Η δραστηριότητα του πνεύματος μου βρίσκεται στο ύψιστο σημείο. Είμαι ένα με το Θεό, εδράζομαι σε αυτόν ευρισκόμενος υπεράνω κάθε νοητού. Έπειτα όμως, από την ανάπαυσή μου σε Αυτόν, αφού κατεβώ στο χώρο του λογισμού και η ψυχή μου επανεισέλθει στο σώμα , απορώ πως «ποτέ*

[205] W.K.C Guthrie, Ο Ορφέας και η Αρχαία ελληνική Θρησκεία, Ινστιτούτο του βιβλίου-Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000, σελ. 198.

και νυν» ήταν δυνατόν να κατέλθω και πως η ψυχή μπορούσε να εισέλθει στο σώμα, αφού είναι αυτή που μου αποκαλύφθηκε [κατά την έκστασή μου] (IV .8.1.1-11).[206]

Η έκσταση[207] είναι μια σπάνια και δύσκολη κατάσταση της ψυχής κατά την οποία επιτυγχάνεται η ένωση με το Θεό. Σπουδαία σημασία για την επίτευξη της έκστασης έχει ο έρωτας, ο οποίος είναι το κίνητρο που οδηγεί τον άνθρωπο στο Θεό. Η διαφορά του θείου έρωτα με το σαρκικό πόθο περιγράφεται καταλυτικά στο συμπόσιο του Πλάτωνα. Ο A.E.Taylor[208] αναλύει διεξοδικά τον έρωτα όπως περιγράφεται στο Συμπόσιο.[209]

---

[206] Η μετάφραση είναι από το βιβλίο του Δ.Βελισσαρόπουλου σελ. 164.

[207] Η λέξη «κορυβαντιάν» της ελληνικής γλώσσας , είναι ρήμα που σημαίνει έκσταση .

[208] Στο σπουδαίο έργο του ΄΄Πλάτων ο άνθρωπος και το έργο του΄΄, έκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1990 , σελ. 271 επ.

[209] Παραθέτουμε εκτενές απόσπασμα για την καλύτερη κατανόηση του θείου έρωτα τον οποίο επικαλείται ο Ρούμι: ΄΄Βέβαια, η ωριμότητα του σώματος ή του πνεύματος εκδηλώνεται με την επιθυμία της αναπαραγωγής. Η ωραιότητα μας ελκύει, ξυπνώντας και καλλιεργώντας την ορμή της αναπαραγωγής, ενώ η ασχήμια ανακόπτει την ορμή αυτή. Η αγάπη , με τη συνηθισμένη περιορισμένη σημασία της λέξης, δεν αποτελεί, όπως ίσως θα νομίζαμε, πόθο για το ωραίο αντικείμενο αλλά επιθυμία να το γονιμοποιήσει κανείς και να τεκνοποιήσει μαζί του. Ευνόητα η επιθυμία αυτή της αναπαραγωγής είναι καθολική και βαθιά ριζωμένη. Συνιστά προσπάθεια του ατόμου να δώσει «μια μορφή αιωνιότητας» στο ίδιο του το είναι. Μόλις είδαμε ότι η πρωταρχική επιθυμία κάθε ανθρώπου είναι να εξασφαλίσει το «καλό» του, και μάλιστα παντοτινά. Την επιθυμία αυτή ο οργανισμός αδυνατεί να την εκπληρώσει μέσα στα πλαίσια της ατομικότητάς του, γιατί από τη φύση του υπόκειται στο θάνατο. Μπορεί όμως να πετύχει μια προσέγγιση της αιωνιότητας μέσω της διαδοχικής εναλλαγής των γενεών. Από εκεί πηγάζει η ορμητικότητα του πάθους της αναπαραγωγής και η δύναμη των ζωικών ενστίκτων που αφορούν το ζευγάρωμα και την ανατροφή των νεογνών. Ένα έγχρονο πράγμα δεν μπορεί να προσεγγίσει την ιδιότητα του αιώνιου παρά με τη δημιουργία ενός νέου όντος που θα πάρει τη θέση του, όταν το παλιό χαθεί. Ακόμα και στα πλαίσια της ατομικής μας ύπαρξης το σώμα «ποτέ δεν μένει στάσιμο», αποτελεί το θέατρο αδιάκοπης φθοράς που διαρκώς αναπληρώνεται. Οι σκέψεις και τα συναισθήματά μας επίσης δεν μένουν ίδια και απαράλλακτα στη διάρκεια της ζωής. Ούτε ακόμα και η γνώση μας δεν «μένει σταθερή» λησμονώντας συνέχεια ό,τι γνωρίζαμε, βρισκόμαστε υποχρεωμένοι να το «ανακτούμε» με την μελέτη. Μόνο φέρνοντας στον κόσμο ένα νέο άτομο, που θα αντικαταστήσει το παλιό , μπορεί το θνητό ον να «συμμετάσχει στην αθανασία»[209]

΄΄Ωστόσο το πάθος της σωματικής αναπαραγωγής αποτελεί την υποτυπωδέστερη μορφή με την οποία εκδηλώνεται ο πόθος της καρποφορίας του αιώνιου και αμετάβλητου καλού, και τη λιγότερη ενδιαφέρουσα για τη Διοτίμα. Κύριος σκοπός της είναι να φωτίσει την έννοια της πνευματικής πατρότητας ή μητρότητας. Αν τώρα εξετάσουμε το βίο της «αγάπης των τιμών» - η αναφορά αυτή (208c),ας σημειωθεί, συνεπάγεται ότι σε όσα ειπώθηκαν για τα σωματικά ένστικτα εξεταζόταν ο βίος της «αγάπης του σώματος»- διαπιστώνουμε ότι το πάθος για «φήμη αθάνατη», το οποίο οδήγησε την Άλκηστη, τον Αχιλλέα, τον Κόδρο και πολλούς άλλους στην περιφρόνηση του θανάτου και του κινδύνου, αποτελεί μια ακόμα μορφή, πνευματικότερη, του «πόθου της αιωνιότητας». Ο άντρας που αισθάνεται την επιθυμία της σαρκικής πατρότητας έλκεται από το γυναικείο φύλο και γίνεται «ερωτοπαθέστατος». Το ίδιο λοιπόν ακριβώς συμβαίνει και στις ψυχές τις ώριμες για πνευματική αναπαραγωγή, ώριμες δηλαδή να φέρουν στον κόσμο «σοφία και αρετή γενικά». Ο πνευματικά όπως και ο σωματικά ενήλικος αναζητά έναν «ωραίο» σύντροφο, που θα δεχθεί και θα γεννήσει τους επιγόνους του [209a-b]. Αισθάνεται βέβαια την έλξη του ωραίου προσώπου και του ωραίου σώματος, αλλά εκείνο που πραγματικά επιζητεί είναι η «όμορφη και ευγενική και εξαιρετικά προικισμένη ψυχή» που κρύβουν. Αν βρει αυτό που ψάχνει, ξοδεύει άφθονα «λόγια για την αρετή και για το πως

Ο έρωτας στον Πλάτωνα μετά την ένωση με το θείο κάλλος δημιουργεί και παράγει θαυμαστούς πνευματικούς καρπούς. Ο έρωτας αυτός διαφοροποιείται στον Πλωτίνο. Ειδικότερα ο Δ. Βελισσαρόπουλος στη μελέτη του (σελ. 169) γράφει:΄΄ Στον Πλωτίνο ο έρως για το Εν-αγαθό αρνείται να στρέψει την προσοχή του στις επίγειες δραστηριότητες και μόνον οι στοιχειώδεις διεκδικήσεις της ζωής αναγκάζουν την ψυχή να ασχοληθεί με τα επίγεια, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι παύει να είναι η

πρέπει να είναι ο καλός άντρας και ποια η σωστή συμπεριφορά του, προσπαθώντας να διδάξει» [209b-c] την εκλεκτή ψυχή που ανακάλυψε. Οι δύο φίλοι συνδέονται στο πλαίσιο της «γαλούχησης» του πνευματικού προϊόντος της επαφής τους και ο δεσμός τους είναι ανθεκτικότερος από εκείνον της σαρκικής πατρότητας-μητρότητας, στο βαθμό που έχει αντίκρισμα μια «ωραιότερη και πιο αθάνατη» τεκνοποίηση. Παραδείγματα τέτοιων πνευματικών προϊόντων είναι τα ποιήματα του Ομήρου και του Ησιόδου , και ακόμα περισσότερο οι ευεργετικοί θεσμοί που κληροδότησαν στις μεταγενέστερες εποχές ο Λυκούργος, ο Σόλων και πολλοί άλλοι δημόσιοι άνδρες της Ελλάδος ή των βαρβαρικών εθνών. Η ευγνωμοσύνη μάλιστα των κατοπινών γενεών θεοποίησε μερικές από τις προσωπικότητες αυτές [209e].

΄΄Αλλά ο πόθος ενός αιώνιου καλού εκδηλώνεται και με τρόπους πολύ ανώτερους από αυτούς. Η Διοτίμα δεν είναι βέβαιη αν ο Σωκράτης μπορεί να τους φτάσει θα τους περιγράψει όμως. Όποιος θέλει να ασχοληθεί σοβαρά με την υπόθεση αυτή, πρέπει από τη νεότητα του να είναι ευαίσθητος απέναντι στη σωματική ωραιότητα. Αν καθοδηγηθεί σωστά, πρώτα προσπαθεί «να γεννήσει ωραίους λόγους» με σύντροφο καλοφτιαγμένο. Αυτή είναι όμως μόνο η αρχή. Στη συνέχεια πρέπει μόνος του να μάθει να αναγνωρίζει τη συγγένεια όλων των περιπτώσεων σωματικού κάλλους και να γίνει εραστής «όλων των ωραίων σωμάτων». Κατόπιν οφείλει να αναγνωρίζει την ανωτερότητα του ψυχικού κάλλους, ακόμα και όταν αυτό δεν προδίδεται από κανένα σημάδι εξωτερικής γοητείας. Πρέπει να είναι «ερωτευμένος» με ψυχές νεανικές και ωραίες προσπαθώντας να γεννήσει μαζί τους «ωραίους λόγους». Μετά πρέπει να μάθει να διακρίνει την ωραιότητα επιτηδευμάτων και νόμων , δηλαδή επαγγελμάτων και κοινωνικών θεσμών, συνειδητοποιώντας τις κοινές αρχές που τα διέπουν. Ύστερα οφείλει να στραφεί στην επιστήμη και τα πνευματικά κάλλη, απέραντο πέλαγος χαράς. Εδώ, και πάλι θα φέρει στον κόσμο «πολλούς εκλεκτούς και μεγαλοπρεπείς λόγους και διαλογισμούς με άφθονο φιλοσοφικό πλούτο» , με λίγα λόγια, θα πλουτίσει τις επιστήμες τις οποίες μελετά με ανακαλύψεις μεγάλης αξίας.

Αλλά δεν φτάσαμε ακόμα στον προορισμό μας. Μόλις τώρα κοντεύουμε να τον αντικρίσουμε. Όποιος προχώρησε τόσο στην αναζήτησή του, θα διακρίνει ξαφνικά το υπέρτατο κάλλος που έψαχνε να βρει σε όλη τη διαδρομή, κάλλος αιώνιο, σταθερό και τέλειο, υψωμένο πέρα από κάθε μεταβολή. Η ωραιότητα δεν μπορεί να κατηγορηθεί σε κανένα «σώμα», σε καμία «επιστήμη», σε κανένα «λόγο», αλλά μόνο στην πραγματική υπόσταση και ουσία κάθε ομορφιάς. Στην υπόσταση αυτή και την ουσία «μετέχει» προσωρινά καθετί που ονομάζουμε ωραίο: το αμετάβλητο φως, του οποίου όλα τα κάλλη που διακρίναμε ως εδώ αποτελούν φευγαλέες αντανακλάσεις (211b). Όταν το φως αυτό ανατείλει στον ορίζοντα, ο προσκυνητής του Έρωτα επιτέλους «φτάνει στο λιμάνι». Ο πραγματικός «βίος που αρμόζει στον άνθρωπο» είναι ο βίος της θέασης της «μοναδικής και απόλυτης ωραιότητας» , σε σύγκριση με την οποία κάθε άλλο «κάλλος» που εξάπτει την επιθυμία είναι σκάρτο απόρριμμα. Μόνο στην επαφή της γεννά η ψυχή πνευματικούς καρπούς που δεν είναι «σκιές» αλλά γνήσια «ουσία», γιατί τότε επιτέλους η ψυχή «νυμφεύεται» την καθαυτό ουσία της πραγματικότητας. Έτσι, και μόνο έτσι εξασφαλίζεται αληθινά η «αθανασία». ΄΄

ερωμένη εκείνη, που δεν βρίσκει την ηρεμία της , παρά με τον αγαπημένο της , το Εν-αγαθό.΄΄.

Ο Πλωτίνος στην 7η πραγματεία της Εννεάδας VI λέει:[210] «*Η ψυχή ανεβαίνει πιο ψηλά και από τον Νου. Αν δεν μπορεί να προχωρήσει παραπέρα τούτο είναι διότι πέραν αυτού δεν υπάρχει τίποτα. ΄΄Και νουν μεν υπεραίρει ου δύναται Δε υπέρ το αγαθόν δραμείν, ότε μηδέν έστι το υπερκείμενον΄΄. Εάν δε μένη εν Νω ναι μεν θα θεάται τα καλά και τα σεμνά, δεν θα κατέχει όμως ακόμη αυτά που επιζητεί πραγματικά. Θα ήταν σαν να ατένιζε ένα πρόσωπο ωραίο, μη όντας όμως σε θέση να συγκινήσει[...]. Γι αυτό και πρέπει να πούμε ότι και εδώ κάτω ακόμη, το κάλλος συνίσταται, όχι τόσο στη συμμετρία αλλά στο φως που αναδύεται από αυτό.΄΄ Διό και ενταύθα φατέον μάλλον το κάλλος επί τη συμμετρία επιλαμπόμενον ή την συμμετρίαν είναι και τούτο είναι το εράσμιον΄΄*

Ο Πλωτίνος στην 9η πραγματεία της Εννεάδας VI λέει:[211]
Πρέπει να συνηθίσωμεν την ψυχήν ,πρώτον μεν να βλέπη τας ωραίας απασχολήσεις, ύστερα τα ωραία έργα, όχι εκείνα που κατεργάζονται αι τέχναι, αλλά όσα εκτελούν οι άνθρωποι οι λεγόμενοι αγαθοί και κατόπιν την ψυχήν των εκτελούντων τα έργα ταύτα. Και πως ημπορεί κανείς να διακρίνη την ωραιότητα της τοιαύτης αγαθής ψυχής . Επίστρεψε εις τον εαυτό σου και κοίταξε. Εάν Δε δεν ίδης ακόμη την ωραιότητά σου, κάμε, όπως κάμνει ο γλύπτης ενός αγάλματος, που πρέπει να γίνει ωραίον: αφαιρεί ένα μέρος , αποξέει, λειαίνει, καθαρίζει, έως ότου επιτύχη την κατακευή του ωραίου προσώπου του αγάλματος. Όπως ο γλύπτης έτσι κι εσύ αφαίρεσε τα περιττά, ισοσκέλισε όλας τας καμπυλότητας, καθάρισε ό,τι είναι σκοτεινόν δια να το κάμης φωτεινόν και μη παύεις να λαξεύεις το άγαλμα σου , έωας ότου διαλάμψη το θείον φως της αρετής, έως ότου ίδης την σωφροσύνη εδρεύουσα επί ιερού θρόνου. Εάν έγινες τούτο και το είδες, και αν ήλθες με τον εαυτό σου εις αδιάβλητον επαφήν, χωρίς να σε εμποδίζη τίποτα από το να είσαι είς και ο αυτός, χωρίς τίποτα άλλο να συμμειγνύεται μαζί σου εις τον εσωτερικόν κόσμον σου, εάν είσαι συ και μόνος το αληθινόν σου φως, όχι φως με διάστασιν μετρημένην ή με μορφήν δυναμένην να σμικρύνεται και να μεγεθύνεται, αλλά φως αμέτρητον πανταχού, διότι είναι ανώτερον από παν μέτρο και από κάθε ποσόν, εάν ίδης τον εαυτό σου εις αυτήν την κατάστασιν, θα γίνεις συ ο ίδιος οραματισμός. Εμπιστεύσου εις τον εαυτό σου.΄΄

---

[210] Η μετάφραση είναι από το βιβλίο του Δ. Βελισσαρόπουλου .
[211] Μετάφραση του Ανδρέα Δαλέζιου στο βιβλίο που προαναφέραμε σελ. 213.

Για την αθανασία της ψυχής ο Δ. Βελισσαρόπουλος τονίζει (σελ.174) : ΄΄Ο Πλωτίνος πιστεύει ότι η αθανασία της ψυχής είναι φυσική συνέπεια του γεγονότος ότι προϋπήρχε από την κάθοδο της στο σώμα, ως νοητό ον. Συνέπεια τούτου είναι ότι μπορεί να ζήσει και χωρίς σώμα και ότι ο θάνατος του σώματος δεν είναι ουσιαστικό γεγονός γι αυτήν, αλλά μονάχα μια αφορμή για την επιστροφή της στην καθαρή κατάσταση της στο νοητό κόσμο, που είναι και η ανώτερη μορφή της, την οποία νοσταλγεί συνεχώς, παρά τις ποικίλες έλξεις της ύλης, όταν η ψυχή είναι στο σώμα΄΄.

Ο Ρουμί για να πείσει τους μαθητές του για την ωραιότητα και την αιωνιότητα της ψυχής παραθέτει στον Γ΄ τόμο του Μεσνεβί την ιστορία ενός πατέρα που δεν θρήνησε το θάνατο των παιδιών του.

1800- Ω φίλε, είπε ο σεϊχης, μην νομίσεις ότι δεν τρέφω αισθήματα οίκτου. Η ψυχή μου είναι γεμάτη στοργή και συμπόνια.

1801-Όλες οι ψυχές είναι αγνώμονες έναντι των ευεργετημάτων του Θεού. Εμείς όμως λυπούμαστε όλους τους άπιστους.

1802-Λυπάμε ακόμα και τα σκυλιά. Συμπονώ ακόμα κι αυτά. Αναρωτιέμαι, γιατί τα λιθοβολούν οι άνθρωποι;

1803-Παρακαλάω ακόμα και για το σκύλο που με δάγκωσε. Θεέ μου, λέω, κάνε το σκυλί να παραιτηθεί από αυτή τη συνήθεια.

1804-Εμφύσησε στους σκύλους τη σκέψη να μη δαγκώνουν , για να μην τους λιθοβολούν οι άνθρωποι.

1805-Ο Θεός έστειλε στον κόσμο τους Αγίους θέλοντας να δείξει την ευσπλαχνία Του.

1806-Ο μυημένος καλεί τους ανθρώπους στο κατώφλι του Θεού. Ικετεύει επίσης, το Θεό να δείξει στους ανθρώπους τη χάρη Του, και να τους σώσει.

1807-Προσπαθεί με τον τρόπο του να συμβουλέψει τους ανθρώπους. Εάν δεν ωφελήσουν οι συμβουλές του, παρακαλάει το Θεό και λέει: ΄΄Θεέ μου μην κλείνεις την πόρτα σου΄΄.

1808-Είναι ασήμαντη η συμπόνια των ανθρώπων. Η συμπόνια όμως του γνώστη των θείων μυστικών είναι απέραντη.

1809-Όταν ο άνθρωπος που γνώρισε ελάχιστη ευσπλαχνία, γνωρίσει το έλεος του Θεού, μεταβάλλεται σε θάλασσα στοργής και γίνεται καθοδηγητής των άλλων.

1810-Είσαι ένα μόριο ευσπλαχνίας, ενώσου με την απέραντη ευσπλαχνία... Να ξέρεις ότι η απόλυτη ευσπλαχνία είναι ο καθοδηγητής. Προχώρα και πήγαινε σε Αυτόν.

1811-Αυτό που είναι ένα κομμάτι του όλου, δεν γνωρίζει το δρόμο που οδηγεί στη θάλασσα. Νομίζει ότι κάθε πηγάδι είναι όμοιο με τη θάλασσα.

1812-Πώς μπορεί να ταξιδεύει αυτός που δεν ξέρει το δρόμο που οδηγεί στη θάλασσα; Πώς μπορεί να οδηγήσει το λαό στη θάλασσα;

1813- Όταν εκείνος που ταξιδεύει στο δρόμο του Θεού κυλήσει σαν χείμαρρος, σαν ποτάμι και φτάσει στη θάλασσα, ενώνεται με αυτήν και χάνεται μέσα της.

1814-Η πρόσκληση που απευθύνει κάποιος στους ανθρώπους όταν δεν έχει φτάσει σε αυτό το επίπεδο είναι σκέτη μίμηση. Η πρόσκληση αυτή δεν γίνεται με τη θεία έμπνευση, ούτε με τη δύναμη του Θεού.

1815-Καλά, είπε, εκείνος που υπέβαλε ερωτήσεις στον σεΐχη, αφού νιώθεις συμπόνια για όλους, μοιάζεις με το βοσκό που βρίσκεται δίπλα στο ποίμνιο του.

1816-Γιατί δεν κλαις και δεν λυπάσαι για τους δικούς σου γιους που τους χτύπησε και τους σκότωσε ο δήμιος του θανάτου.

1817-Μάρτυρας του πόνου είναι τα δάκρυα. Γιατί τα μάτια σου δεν είναι υγρά, γιατί δεν κλαις;

1818- Ο σεΐχης έστρεψε το πρόσωπο του στη γυναίκα του που έκανε αυτές τις ερωτήσεις και της είπε: ΄΄ Ω γριά, η περίοδος της βαρυχειμωνιάς δεν μοιάζει με τον μήνα Ιούλιο.

1819-Είτε ζήσουν είτε πεθάνουν όλα μου τα παιδιά δεν χάνονται ποτέ από τα μάτια της ψυχής μου.

1820- Αφού τους βλέπω καθαρά με τα μάτια μου για πιο λόγο να τσουγκρανίζω το πρόσωπο μου, να σπαράσσω, όπως εσύ;

1821-Βγήκαν έξω από την ειμαρμένη του χρόνου, αλλά βρίσκονται μαζί μου, παίζουν διαρκώς γύρω μου.

1822-Το κλάμα πηγάζει από τον πόνο του αποχωρισμού. Εγώ όμως, βρίσκομαι μαζί με τα αγαπημένα μου παιδιά και συνομιλώ μαζί τους.

1823-Οι άνθρωποι μπορεί να τα βλέπουν στον ύπνο τους, εγώ όμως τα βλέπω ολοφάνερα όταν είμαι ξύπνιος.

1824-Μόλις κρυφτό για μια στιγμή από αυτό τον κόσμο και τινάξω τα φύλλα των αισθήσεων από το δένδρο του σώματος μου, τότε είμαι μαζί με τα σπλάχνα μου.

1825-Ω εσύ, μάθε ότι οι αισθήσεις είναι αιχμάλωτες του νου και ο νους, αιχμάλωτος της ψυχής.

1826-Όταν η ψυχή λύσει τα δεμένα χέρι του νου, τότε μπορεί να κάνει με ευκολία τις πιο δύσκολες και μπερδεμένες δουλειές.

1827-Τα αισθήματα , οι σκέψεις καλύπτουν την επιφάνεια της ψυχής μας, όπως τα σκεπάζουν τα χαμόκλαδα την επιφάνεια του νερού.

1828-Εάν το χέρι του νου πετάξει σε μια άκρη τα χαμόκλαδα τότε προβάλει το καθαρό νερό μπροστά στο νου.

1829-Τελικά, τα χαμόκλαδα μοιάζουν με πομφόλυγες πάνω στο ποτάμι. Όταν αυτές τραβηχτούν σε μια άκρη, εμφανίζεται το νερό.

1830-Εάν ο Θεός δεν λύσει τα χέρια του νου και δεν καθαρίσει εκείνα τα χαμόκλαδα, θα αυξάνονται συνέχεια με το φύσημα του ανέμου τα χαμόκλαδα του νερού μας.

1831-Κάθε στιγμή καλύπτει την επιφάνεια του νερού, το σκεπάζει. Τότε, αρχίζει να γελάει ο άνεμος και να κλαίει ο νους σου.

1832-Όταν η υπακοή (στις εντολές του Κυρίου) , η συστολή δέσουν τα δυο χέρια του ανέμου, τότε ο Θεός λύνει τα δυο χέρια του νου.

1833-Όταν επικρατήσει ο νους και αρχίσει να σε κυβερνάει ο νους, τότε τα αισθήματα που σε εξουσίαζαν αρχίζουν να υπακούν τις εντολές σου.

1834-Για να προβάλλουν μέσα από την ψυχή τα μυστικά του απόκρυφου κόσμου, βυθίζουν στον ύπνο τα αισθήματα που δεν νυστάζουν και

1835-Βλέπεις όνειρα και όταν είσαι ξύπνιος. Σου ανοίγονται οι πόρτες του ουρανού.

Ο Πλωτίνος και ο Ρουμί υποστηρίζουν μετά βεβαιότητας την αθανασία της ψυχής, γιατί αυτή υπάρχει και πριν την ενσάρκωσή της και μετά το θάνατο του σώματος. Η ψυχή είναι ουσία και δεν οφείλει την ύπαρξη της στο σώμα. Δεν έχει ούτε μορφή ,ούτε χρώμα. Δεν έχει κανένα εσωτερικό σύνδεσμο με το σώμα παρά μόνο με την Καθολική Ψυχή, για αυτό άλλωστε μπορεί να αποβάλλει με την κάθαρση όλα τα κακά και φαύλα που απέκτησε κατά τη διάρκεια της συγκατοίκησης της με το σώμα.

Συγκρίνοντας κανείς τα αποσπάσματα των αναλύσεων του έργου του Πλωτίνου με τα δίστιχα του Μεσνεβί που επιλέξαμε διαπιστώνει την πνευματική συγγένεια των δύο θεωριών . Το Εν ή Αγαθόν του Πλωτίνου είναι ο Akli-Kull του Ρουμί , ο Παντοδύναμος, Παντογνώστης , Δημιουργός του Σύμπαντος που γέννησε το Νου και ο νους την Ψυχή. Ο Νους παραμένει αιώνιος και αδιαίρετος . Η ψυχή είναι επίσης αδιαίρετη όσο βρίσκεται στην περιοχή του Νου. Διαιρείται μόνο όταν εισέλθει στο σώμα . Το σώμα είναι η φυλακή της ψυχής , μέσα από το οποίο επιθυμεί να φύγει για να ενωθεί με την Καθολική Ψυχή.

Το Εν παρομοιάζεται με τον Ήλιο για να συμβολίσει τη σχέση Δημιουργού και δημιουργημάτων. Και ο Πρόκλος γράφει ότι ο Ορφέας θεωρεί ότι ο Ήλιος είναι ίδιος με τον Απόλλωνα και λατρεύει την ένωση αυτών των δύο θεών. Η ταύτιση δηλαδή του Ηλίου με τις θεότητες ήταν γνωστή από τους αρχαιοτάτους χρόνους.

Ο κόσμος είναι ο αντικατοπτρισμός του Απολύτου Λόγου, ή αλλιώς η σκιά ή το είδωλο του πάνω στον καθρέφτη.

Σε κάθε άνθρωπο υπάρχει έμφυτη ροπή προς το Εν, το σώμα όμως και οι ιδιότητες του αισθητού κόσμου εμποδίζουν πολλούς να βρουν το δρόμο που θα τους οδηγήσει στο Θεό.

Ο έρωτας θεωρείται και για τους δύο το μέσω για να φτάσει κανείς στο Θεό. Ο έρωτας του Ρουμί φαίνεται ότι είναι επηρεασμένος και από τον Ορθόδοξο ασκητισμό. Ο μόνος δρόμος που οδηγεί τον άνθρωπο στην ένωση με το Θεό είναι ο έρωτας. Παραθέτουμε ορισμένα δίστιχα του Μεσνεβί για να γίνουν περισσότερο κατανοητές οι απόψεις του Ρούμι για το θείο έρωτα.

Α΄ τόμος

23-Να είσαι ευλογημένος ω υπέροχε έρωτά μας, γιατί είσαι ο θεράπων όλων των παθών (των ελαττωμάτων) μας.
24-Ω θεράποντα της αλαζονείας και της υπεροψίας μας. Είσαι ο Πλάτωνας, ο Γαληνός μας.

****

30- Ο Αγαπημένος είναι το παν, ενώ ο ερωτευμένος είναι ένα πέπλο. Ο Αγαπημένος είναι ζωντανός, ενώ ο ερωτευμένος νεκρός.
31- Όποιος δεν ρέπει στον έρωτα γίνεται πουλί χωρίς φτερά. Αλίμονο σε αυτόν το δυστυχή.
32-Εάν δεν έχω το φως του Αγαπημένου εμπρός μου, πίσω μου, πως θα αντιληφθώ ποιο είναι το εμπρός και ποιο είναι το πίσω;

****

110- Η ασθένεια του έρωτα διαφέρει από όλες τις άλλες, ο έρωτας είναι ο αστρολάβος των μυστικών του Θεού.
111-Ο έρωτας, είτε είναι από αυτή την πλευρά είτε από την άλλη στο τέλος θα μας οδηγήσει στην άλλη πλευρά.
112- Όταν ερωτεύομαι ντρέπομαι για όλα όσα έχω πει στην προσπάθειά μου να εξηγήσω, να περιγράψω τον έρωτα.
113-Η διατύπωση της γλώσσας φωτίζει, διευκρινίζει, αλλά ο έρωτας που δεν περιγράφεται με λόγια και δεν λέγεται με τη γλώσσα είναι πολύ πιο διαφωτιστικός.
114-Το μολύβι όταν γράφει τρέχει, όταν όμως ερωτευτεί ραγίζει και μένει ακίνητο.
115-Όταν η λογική προσπαθεί να εξηγήσει τον έρωτα μοιάζει με το γάιδαρο που είναι κολλημένος στο βούρκο. Μόνο ο έρωτας μπορεί να εξηγήσει τον έρωτα και την κατάσταση του ερωτευμένου.
****
1748- Όταν δεις κάποιο να αγαπά, να ξέρεις ότι αγαπήθηκε. Από μια άποψη είναι και αυτός και εκείνος.
1749-Οι διψασμένοι αναζητούν στον κόσμο νερό, αλλά και το νερό αναζητάει στον κόσμο τους διψασμένους.
****
1794- Όταν ένας άνδρας και μια γυναίκα γίνουν ένα, αυτό το ένα είσαι Εσύ, και όταν χαθεί αυτό το ένα, αυτό που θα μείνει θα είσαι Εσύ.
1795-Δημιούργησες το εγώ, το εμείς για να παίζεις μόνος σου το τάβλι της επιδαψίλευσης, της υπηρεσίας.
1796- Έτσι, λοιπόν το εγώ και το εσύ γίνονται μια ψυχή και στο τέλος βυθίζονται στον Αγαπημένο και χάνονται.
1797- Όλα αυτά έρχονται και φεύγουν, έλα εσύ εντολή ΄΄Γενηθήτω΄΄, έλα ω εντολή που δεν εκφράζεσαι με λόγια[212]

---

[212] Η φράση ΄΄Γεννηθήτω΄΄ συναντάται σε αρκετά εδάφια του Κορανίου, όπως στο εδάφιο 118 του Κεφαλαίου Αλ-Μπακαρά΄΄ Είναι ο Δημιουργός του ουρανού και της γης. Όταν αποφασίζει κάτι λέει, ΄Γεννηθήτω!΄΄και γίνεται. Άλλα εδάφια που συναντάται είναι 48ο του Κεφαλαίου Αλ-Ιμραν, 74ο του Κεφαλαίου Αλ-Αν'Αμ, 10 του Κεφαλαίου Αλ-Ναχλ, 360 του Κεφαλαίουλ-Μαριάμ, 83ο του Κεφαλαίου Για-Σιν, 69ο του Κεφαλαίου Αλ-Μου-Μιν..

1798-Είναι δυνατό να βλέπουν τα μάτια του δέρματος; Μπορεί το γέλιο σου η θλίψη σου να είναι φανταστικές;

1799-Μια ψυχή εξαρτημένη από το γέλιο, από τη θλίψη δεν είναι κατάλληλη για να δει Εκείνον.

1800-Τα άτομα που συνδέονται με τη χαρά, τη θλίψη, ζουν με αυτά τα δύο προσωρινά πράγματα.

1801-Στον απέραντο, απεριόριστο καταπράσινο κήπο του έρωτα, υπάρχουν πολλά φρούτα πέρα από τη χαρά και τη θλίψη.

1802-Η κατάσταση του ερωτευμένου είναι πολύ πιο ανώτερη από αυτές τις δύο, είναι καταπράσινη, νωπή όλο το χρόνο και όχι μόνο την άνοιξη και το καλοκαίρι.

****

2892-Ό,τι και αν πει ο αγαπημένος, από τα λόγια του βγαίνει το άρωμα του έρωτα. Στον τόπο του έρωτα αναδίδεται ευωδιαστό-ευωδιαστό αυτό το άρωμα.

2893-Εάν μιλήσει για το θεολογικό δίκαιο, διαχέονται από το στόμα του λέξεις που μυρίζουν ανυπαρξία , από εκείνα τα ωραία λόγια του, αναδίδεται το άρωμα της ανυπαρξίας.

2894-Ακόμα και από τη βλασφημία του γίνεται αισθητό το άρωμα της πίστης. Όταν μιλάει για αμφιβολίες, για εικασίες, τότε ακριβώς βγάζει το άρωμα της πίστης.

2895-Ακόμα και ο ακανόνιστος αφρός του είναι για την αλήθεια. Το θεμέλιο της αγνότητας, της διαύγειας, έχει στολιστεί σε εκείνα τα κατάμαυρα λόγια.

2896-Εσύ να ξέρεις ότι εκείνος ο αφρός, εκείνο το κατακάθι είναι πεντακάθαρα. Να θεωρείς ότι είναι η ύβρις που βγαίνει από το στόμα, τα χείλη του αγαπημένου.

2897-Αυτή η εξύβριση, την οποία δεν επιθυμεί ο αγαπημένος, θεωρείται ευχάριστη για το θελκτικό πρόσωπο της αγαπημένης .

2898-Και αν ακόμα μιλήσει στραβά, τα λόγια του θεωρούνται σωστά. Τα στραβά είναι τόσο ωραία που κουράζουν τα σωστά.

****

3068- Πήγε κάποιος και χτύπησε την πόρτα ενός φίλου, ενός αγαπημένου, ποιος είσαι ω άνδρα άξιε της εμπιστοσύνης τον ρώτησε ο αγαπημένος.

3069- Όταν ο άνθρωπος του απάντησε ΄΄εγώ΄΄, φύγε του είπε, δεν είναι τώρα η κατάλληλη ώρα, δεν έχει θέση στο τραπέζι μου ένας τόσο άξεστος άνθρωπος.

3070- Τι άλλο εκτός από τη φλόγα του αποχωρισμού μπορεί να ψήσει τον άξεστο άνθρωπο; Τι μπορεί να τον σώσει από τη διπροσωπία;

3071-Εκείνος ο φτωχός έφυγε και γύρναγε στους δρόμους έναν ολόκληρο χρόνο. Κάηκε, τσιτσιρίστηκε και πέταξε σπίθες εξαιτίας του αποχωρισμού του του από τον αγαπημένο.

3072- Αυτός ο καμένος άνθρωπος ψήθηκε, ωρίμασε και επέστρεψε ξανά έξω από το σπίτι του αγαπημένου.

3073-Με εκατοντάδες φόβους, καραδοκώντας εκατοντάδες φορές χτύπησε την πόρτα. Έτρεμε μη βγάλει από το στόμα του κουβέντα που δεν άρμοζε στην κοσμιότητα του.

3074-Ο αγαπημένος του φώναξε , ποιος είναι στην πόρτα; Ο άνθρωπος του είπε ω εσύ που κατακτάς ψυχές, στην πόρτα σου είσαι εσύ.

3075- Εφ' όσον είσαι εγώ του είπε ο αγαπημένος έλα, πέρνα μέσα, το σπίτι είναι μικρό και δε χωράει δύο άτομα.

3076-Δεν περνούν δυο κλωστές από το μάτι της βελόνας. Εφ 'όσον είσαι ένας έλα και πέρασε μέσα από την κεφαλή της βελόνας.

3077-Η κλωστή συνδέεται με τη βελόνα, περνάει από το μάτι της. Αυτό όμως δεν μπορεί να το κάνει η καμήλα. Η καμήλα δεν περνάει από το μάτι της βελόνας.[213]

3078-Το σώμα της καμήλας είναι ποτέ δυνατό να γίνει λεπτότερο με τίποτα άλλο εκτός από το ψαλίδι της εγκράτειας και της προσευχής;

3079-Στη δουλεία αυτή, ω γενναίε, χρειάζεται το δυναμικό χέρι του Θεού, γιατί αυτό κάνει υπαρκτά τα πιο απίθανα πράγματα

3080- Τα πιο απίθανα πράγματα γίνονται δυνατά στα χέρια Εκείνου. Ηρεμεί και υποτάσσεται σε Αυτόν όποιος σηκώνει κεφάλι.

3081- Ποιος είναι ο εκ γενετής τυφλός και ποιος ο λεπρός; Ακόμα και ο πεθαμένος αναστήνετε με τη μαγεία εκείνου του ανώτερου άνδρα.

3082- Ενώ η ανυπαρξία είναι πιο νεκρή από τον πεθαμένο, μένει αμήχανη μέσα στη δημιουργική παλάμη του και έρχεται στον κόσμο της ύπαρξης.

3083-Διάβασε το εδάφιο ''κάθε μέρα είναι σε μια δουλειά'' και να μην τον νομίζεις άνεργο, άπραγο.[214]

3084- Η πιο ευτελής εργασία του είναι η καθημερινή αποστολή τριών στρατών στη δική μας πλευρά.[215]

3085- Τη μια στρατιά τη στέλνει από τη μέση Του στις μήτρες των μανάδων για να ολοκληρώσουν και να αναπτύξουν τα πράγματα που φύονται από αυτές.

3086- Τη μια στρατιά τη στέλνει από τις μήτρες σε αυτό το γήινο κόσμο για να τον γεμίσει με αρσενικά και θηλυκά.

3087- Και την άλλη στρατιά τη στέλνει από τη γη στο θάνατο για να αντιμετωπίσει ο καθένας ό,τι έκανε σε αυτό τον κόσμο.

3088-Τα λόγια αυτά δεν έχουν τελειωμό για αυτό εσύ οδήγησε το άλογο σου κοντά σε εκείνους τους δύο αγνούς φίλους.

3089- Ο αγαπημένος του είπε, ω εσύ που έγινες ολοκληρωτικά εγώ, εσύ δεν ξεχωρίζεις όπως το αγκάθι και το ρόδο στο καταπράσινο φιντάνι της τριανταφυλλιάς.

3090- Η κλωστή έγινε γυμνό στρώμα, ω σφάλμα εξαφανίσου πια! Μέχρι πότε θα βλέπεις τα γράμματα Κ και Ν δύο; Αυτά είναι ένα.[216]

3091- Το Κ και το Ν μοιάζουν με μια θηλιά (λάσο) για να σηκώνει την ανυπαρξία, τις μεγάλες και βαριές δουλειές.

3092- Και τα δυο στρώματα του είναι ένα για να κάνουν τη δουλεία τους, φαινομενικά όμως η θηλιά αποτελείται από δυο στρώματα.

3093-Είτε είναι δύο στρώματα, είτε είναι τέσσερα στρώματα, όταν προχωρήσει στο δρόμο κόβει ξαφνικά σαν το ψαλίδι που έχει δύο βραχίονες.

---

[213] Το εδάφιο 41 του Κεφαλαίου Αλ-Α΄Ραφ γράφει: ''Εκείνοι που απορρίπτουν τα Σημάδια Μας και αδιαφορούν με περιφρόνηση, θα βρουν τις πύλες του Ουρανού κλειστές και δεν θα μπουν στον Παράδεισο παρά μόνο αν η καμήλα περάσει από το μάτι της βελόνας. Έτσι ανταμείβουμε τους παραβάτες''.

[214] Το εδάφιο 30 του Κεφαλαίου Αλ-Ραχμάν γράφει:''Εκείνον να παρακαλείτε για όσα είναι στους ουρανούς και τη γη. Κάθε μέρα η Παρουσία Του επιβεβαιώνεται με κάποιο διαφορετικό τρόπο''.

[215] Ο Ali στο Ahadis-i Mesnevi σελ. 32 γράφει:'' Κάθε στιγμή ο Ύψιστος Θεός έχει τρεις στρατιές. Η μια τοποθετείται στις μήτρες, η άλλη από τις μήτρες βγαίνει στην επιφάνεια της γης και η Τρίτη μετακομίζει από τη γη στον άλλο κόσμο''.

[216] Το ΚΝ διαβάζεται Kun και σημαίνει ''γεννηθήτω''Το συναντάμε σε πολλά σημεία και το ερμηνεύουμε ως βούληση, ως δημιουργία του Θεού. A.Gölpınarli, Mesnevi I-II σελ.305.

3094-Κοίταξε τους δυο φίλους που πλένουν πανιά, φαινομενικά μοιάζει να κάνει ο ένας την αντίθετη δουλειά του άλλου.

3095-Ο ένας χτυπάει το πανί στο νερό και ο άλλος το παίρνει και το στεγνώνει.

3096- Τελικά, ο ένας βρέχει πάλι το στεγνωμένο πανί λες και θέλει να κάνει αντίθετη δουλειά με τον άλλον.

3097- Οι ψυχές όμως αυτών των δύο ανθρώπων που φαίνονται εξωτερικά να κάνουν αντίθετες πράξεις , σαν να θέλει να πεισματώσει ο ένας τον άλλον, είναι μια. Ο ένας αποδέχεται τον άλλον και με συγκαταβατικότητα επιδίδονται στο έργο τους.

3098-Κάθε Προφήτης, κάθε μύστης έχει δική του μέθοδο- τάξη , αφού όμως όλες οδηγούν στο Θεό, είναι όλες μια.

Β΄ τόμος

1464-Ο ερωτευμένος μοιάζει με το χρυσό και τα βάσανα με τη φωτιά. Ο γνήσιος χρυσός νιώθει ευχάριστα μέσα στη φωτιά.

****

1532-Οι πίκρες γλυκαίνουν χάρη στην αγάπη. Ο χαλκός χάρη στην αγάπη γίνεται χρυσός.

1533-Ο νεκρός ανασταίνεται χάρη στην αγάπη. Ο βασιλιάς χάρη στην αγάπη μετατρέπεται σε δούλο.

1534-Αυτή η αγάπη είναι αποτέλεσμα γνώσης . Πώς είναι δυνατόν να καθίσει σε έναν τέτοιο θρόνο κάποιος, που παρασύρεται από ασυνάρτητα πράγματα;

1535-Πώς θα γεννήσουν οι ελλιπείς γνώσεις αυτόν τον έρωτα; Οι ελλιπείς γνώσεις γεννούν έρωτα, αλλά αυτός στρέφεται προς τα άψυχα.

1536-Αυτός που έχει ελλιπείς γνώσεις, όταν δει το χρώμα που επιθυμεί, σε ένα άψυχο πράγμα, νομίζει ότι άκουσε τη φωνή του Αγαπημένου, από ένα σφύριγμα.

1537-Η ελλιπής γνώση δεν μπορεί να ξεχωρίσει το ένα πράγμα από το άλλο. Τέλος, εκείνος νομίζει την αστραπή ήλιο.

****

1771-Οι νόμοι του έρωτα διαφέρουν από όλες τις θρησκείες. Για τους ερωτευμένους κι οι ιεροί κανόνες είναι Θεός και το δόγμα είναι Θεός.

***

3738-Μπράβο στον έρωτα του τέλειου πρωτομάστορα. Πρόσφερε την ενότητα σε εκατοντάδες χιλιάδες μόρια.

3739-Οι άνθρωποι ήταν διασκορπισμένοι σαν τα χώματα του δρόμου. Τα χέρια του μάστορα, που φτιάχνει στάμνες , τα μάζεψε και τα έκανε στάμνες.

3740-Αλλά η ένωση των πήλινων κορμιών δεν είναι απόλυτη ένωση. Η ένωση των ψυχών δεν μοιάζει με αυτήν.

Γ΄ τόμος

540-Τόσοι ναζιάρηδες, λεπτοφυείς μεταφέρουν αγκάθια εξαιτίας μιας φεγγαροπρόσωπης ωραίας που έχει ρόδινα μάγουλα.
541-Τόσοι άνθρωποι με πληγωμένες τις ράχες τους κάνουν τους αχθοφόρους, για χάρη της φεγγαροπρόσωπης.
542-Ο σιδεράς μαυρίζει το πρόσωπο του με την ελπίδα να νυχτώσει και να φιλήσει το πρόσωπο της φεγγαροπρόσωπης.
543-Ο έμπορος παιδεύεται σαν σταυρωμένος μέσα στο μαγαζί του όλη μέρα, γιατί έχει δώσει την καρδιά του σε μια λυγερή.
544-Ο έμπορος ταξιδεύει στη θάλασσα και στη στεριά, τρέχει αδιάκοπα με την αγάπη της συζύγου του που κάθεται και τον περιμένει στο σπίτι της.
545- Όποιος είναι ερωτευμένος με ένα νεκρό επιθυμεί τη μορφή ενός ζωντανού και με αυτή την ελπίδα επιδίδεται σε αυτό τον έρωτα.
546-Και αυτός ο ξυλουργός κάρφωσε το πρόσωπο του στο ξύλο με την ελπίδα να συναντήσει μια ωραία φεγγαροπρόσωπη.
547-Να εργάζεσαι και να προσπαθείς με την ελπίδα ότι θα συναντήσεις ένα ζωντανό που δεν θα γίνει άψυχος μετά από μια μέρα.
548- Μην επιλέγεις ένα σκουπίδι άχυρου, εξαιτίας της προστυχιάς του για σύζυγο-σύντροφο. Η συντροφικότητα της είναι προσωρινή.
549-Εάν υπάρχει κανένας φίλος σύντροφος που να σε αγαπάει εκτός από το Θεό, που είναι οι γονείς σου. Ήταν και αυτοί αγαπημένοι φίλοι-σύντροφοι σου.
550-Εάν είναι σωστό να θεωρείς φίλο σου, συνεργάτη σου άλλον εκτός από το Θεό που είναι η παραμάνα, που είναι ο lala[217] σου; Τι έγινε η φιλία, η στοργή τους;
551- Έπαυσες να θηλάζεις. Πέρασε, χάθηκε η απέχθεια που ένιωθες για το σχολείο.
552- Αυτή η φιλία, αυτή η συνήθεια ήταν μια αντανάκλαση φωτός πάνω στα τοιχώματα τους. Η αντανάκλαση αυτή επέστρεψε στον ήλιο.
553-Ω γενναίε, εσύ ερωτεύεσαι κάθε τι πάνω στο οποίο πέφτει αυτή η φλόγα.
554-Αφού αγαπάς κάθε πλάσμα μάθε ότι η ομορφιά του προέρχεται από το Θεό. Ο Θεός του έχει κάνει χρυσό επίχρισμα.
555-Όταν ο χρυσός επιστρέψει στο αρχέγονο του και απομείνει ο χαλκός, η φύση παθαίνει κορεσμό και τον παραμελεί.
556-Να απομακρύνεσαι από τις επίχρυσες ιδιότητες του. Να μη θεωρείς ,από άγνοια, το κίβδηλο ωραίο.
557-Γιατί η ομορφιά του κίβδηλου είναι προσωρινή. Πίσω από τα λούσα και τα στολίδια βρίσκεται η ασχήμια, η κακογουστιά.
558- Ο χρυσός που βρίσκεται πάνω στο κίβδηλο επιστρέφει στο μεταλλείο του. Πήγαινε και εσύ στο μεταλλείο που πηγαίνει αυτός.
559-Το φως φεύγει από τον τοίχο και επιστρέφει στον ήλιο... Πήγαινε και εσύ τον ήλιο που σου ταιριάζει.

****

1407-Ένας ερωτευμένος κάλεσε κάποια στο κατώφλι του, κάθισε απέναντι της και άρχισε να της διαβάζει το γράμμα που είχε γράψει για αυτήν.

---

[217] Παιδαγωγός.

1408- Στο γράμμα υπήρχαν δίστιχα, ύμνοι, χειροκροτήματα, λίγο πόνος, πολλές ικεσίες και αναφορές στην ένδεια.

1409-Η αγαπημένη είπε: ''Εάν αυτά που γράφεις είναι για μένα, το να ασχολείσαι με αυτά την πολύτιμη ώρα της αντάμωσης μας, είναι απώλεια ζωής.

1410-Βρίσκομαι απέναντι σου και εσύ διαβάζεις γράμμα. αυτή δεν είναι ένδειξη έρωτα''.

1411-Ο ερωτευμένος είπε, ναι είσαι δίπλα μου, είσαι απέναντι μου, αλλά δεν νιώθω την απόλαυση που ήθελα και επιθυμούσα.

1412-Τώρα έσμιξα μαζί σου αλλά δεν βρίσκω σε εσένα τις ιδιότητες που βρήκα πέρσι.

1413- Ήπια καθαρό-διαυγές νερό από εκείνη την πηγή, έπλυνα τα μάτια μου, την ψυχή μου με εκείνο το νερό.

1414-Βλέπω την πηγή, αλλά δεν έχει νερό. Μήπως κάποιος ληστής έκοψε το δρόμο του νερού μου;

1415-Αφού είναι έτσι ,είπε η αγαπημένη, εγώ δεν είμαι δική σου. Εγώ βρίσκομαι στην επαρχία Bulgar και εσύ στην επαρχία Kutu.[218]

1416-Είσαι ερωτευμένος με κάποια δική μου ιδιότητα, αλλά ω γενναίε, αυτή δεν είναι χειροπιαστή και δεν εξουσιάζεται.

1417-Κατά συνέπεια δεν είμαι ολόκληρη αυτή που επιθυμείς. Είμαι ένα μόριο των επιθυμιών σου αυτό το διάστημα.

1418-Είμαι το σπίτι του αγαπημένου σου και όχι αυτός που αγαπάς... Αλλά το τίμημα του έρωτα καταβάλλεται προκαταβολικά, είναι ολοφάνερο, δεν μπορεί να βρίσκεται στο σεντούκι που κρύβουν τα χρήματα.

1419-Ο Αγαπημένος σου είναι ο Μοναδικός Αγαπημένος. Εκείνος είναι η αρχή και το τέλος σου.

1420-Όταν τον βρεις παύεις πια να τον περιμένεις. Είναι ολοφάνερος αλλά ταυτόχρονα και κρυφός.

1421-Εκείνος είναι ο αφέντης των περιστάσεων. Δεν παρασύρεται και δεν παραμένει σε μια κατάσταση... Το φεγγάρι και ο χρόνος έχουν γίνει δούλοι, σκλάβοι αυτής της Σελήνης.

1422- Όταν μιλάει επιβάλλει την εντολή του στα γεγονότα. Όταν το επιθυμεί κάνει το κορμί, ψυχή.

1423-Εκείνος που κάθεται και περιμένει κάποια κατάσταση δεν έχει φτάσει ακόμα στην ολοκλήρωση.

1424-Το χέρι όμως Εκείνου είναι η αλχημεία των καταστάσεων. Έτσι και κινήσει το χέρι του μεθάει ο χαλκός και γίνεται χρυσός.

1425- Εάν θέλει κάνει γλυκό ακόμα και το θάνατο... Το αγκάθι και το νυστέρι μεταβάλλονται σε νάρκισσο και σε αυγουστιάτικο ρόδο.

1426-Ο άνθρωπος που παρασύρεται από τις καταστάσεις είναι εκείνος που όταν αυτή έρθει εξυψώνεται και όταν αυτή δεν έρθει , μειώνεται και ξευτελίζεται.[219]

---

[218] Bulgar ονομάζεται μια περιοχή του Τουρκιστάν που ήταν φημισμένη για τις όμορφες γυναίκες της. Προφανώς η επαρχία Kutu θα βρισκόταν πολύ μακριά από αυτήν . A.Gölpinarli, Mesnevi III-IV, σελ.170.

[219] Κατάσταση για τους σούφι είναι η παροδική χαρά, η παροδική λύπη. Πράγματα δηλαδή προσωρινά που δεν μένουν για πολύ.

1427-Ο σούφι είναι ο άνθρωπος της εποχής του, δηλαδή δεν σκέπτεται το παρελθόν, το μέλλον και κάνει ότι απαιτεί ο χρόνος. Εκείνος όμως που είναι αγνός [220] απαλλάσσεται και από το χρόνο και από τις καταστάσεις.

1428- Οι καταστάσεις υπακούν στις επιθυμίες, στις απαιτήσεις του. Ζωντανεύουν με την πνοή του που μοιάζει με την πνοή του Μεσσία.

1429-Εσύ δεν είσαι ερωτευμένος μαζί μου αλλά με μια κατάσταση. Τριγυρίζεις διαρκώς γύρω μου με την προσδοκία μιας κατάστασης.

1430-Εκείνο το πράγμα που μειώνεται , ελαττώνεται με μια πνοή και ωριμάζει με μια άλλη δεν είναι ο Θεός που προσκυνάει ο Halil-Ibrahim. Γιατί αυτό είναι κάτι που ανατέλλει και μετά δύει.[221]

1431-Ένα πράγμα που ανατέλλει και δύει, που τη μια είναι έτσι και την άλλη αλλιώς, δεν είναι ωραίο και δεν κατακτά ψυχές. Εγώ δεν αγαπάω αυτούς που δύουν.

1432-Αυτό το πράγμα που τη μια είναι ωραίο, την άλλη άσχημο, άλλοτε είναι νερό και άλλοτε γίνεται φωτιά.

1433- Είναι ο αστερισμός της Σελήνης αλλά δεν είναι η Σελήνη. Φαινομενικά είναι ωραία, αλλά δεν έχει ιδέα για την ομορφιά της.

1434-Ο σούφι που αναζητάει τον εξαγνισμό είναι παιδί της εποχής του, αλλά έχει βάλει το χρόνο μέσα στην παλάμη του, σαν τον πατέρα του και τον κρατάει πολύ σφικτά.

1435-Έχει βυθιστεί ολόκληρος στον έρωτα του Μεγαλοδύναμου. Στην πραγματικότητα δεν είναι γιος κανενός. Έχει αποδεσμευτεί και από το χρόνο και από τις καταστάσεις.

1436- Έχει βυθιστεί στο φως που δεν γεννάει. Το να μην τεκνοποιεί και να μην έχει γεννηθεί είναι ιδιότητα του Θεού.[222]

1437-Εάν είσαι ζωντανός προχώρα και αναζήτησε έναν τέτοιο έρωτα. Διαφορετικά θα είσαι δούλος, σκλάβος των εποχών που μεταβάλλονται διαρκώς.

1438-Μην κοιτάζεις τη δική σου άσχημη, ωραία μορφή και κοίταξε τον έρωτα, τον πόθο σου.

1439- Ω μεγάλε άνθρωπε, μην κοιτάς αν είσαι ευτελής ή εξαγνισμένος, κοίταξε την προσπάθεια, την προθυμία σου.

1440-Να τον αναζητάς συνέχεια σε όποια κατάσταση και αν βρίσκεσαι. Ω εσύ, διψασμένε, με τα κατάξερα χείλη, ζήτα συνέχεια νερό.

1441-Αυτά τα ξερά χείλη σου μαρτυρούν ότι στο τέλος εσύ θα φτάσεις στην πηγή.

1442-Η ξηρότητα των χειλιών, αυτές οι συσπάσεις φανερώνουν κάποιο μήνυμα από το νερό, ότι στο τέλος θα σε φέρει κοντά μας.

---

[220] Ο Μεβλανά κάνει στο σημείο αυτό λογοπαίγνιο με τις λέξεις σουφι και σαφι που σημαίνει αγνός, άδολος.

[221] Στο Κεφάλαιο Αλ-Αν'Αμ ορισμένα εδάφια βοηθούν στην κατανόηση αυτού του δίστιχου.

76-''Και έτσι δείξαμε στον Αβραάμ τη βασιλεία των ουρανών και της γης για να καθοδηγεί σωστά και για να είναι από αυτούς που έχουν ακλόνητη πίστη.'' 77-''Και όταν τον σκέπασε η νύχτα, είδε ένα αστέρι και είπε:''Αυτό είναι ο Κύριος μου''. Όταν όμως χάθηκε, είπε:''Δεν μου αρέσουν αυτοί που δύουν''. 78-''Και όταν είδε τη σελήνη να ανεβαίνει και να απλώνει το φως της, είπε: ''Αυτός είναι ο Κύριος μου''. Όταν όμως έδυσε. είπε:''Αν δεν με φωτίσει ο Κύριος, θα είμαι κι εγώ ένας από τους παραπλανημένους''.

[222] Το 4ο εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ικλάς λέει:'' Δεν τεκνοποιεί και δεν έχει γεννηθεί''.

1443-Αυτή η αναζήτηση είναι μια ευλογημένη κίνηση. Αυτός ο πόθος καταστρέφει, διαλύει όλα τα εμπόδια για το δρόμο που οδηγεί στο Θεό.

1444-Αυτός ο πόθος είναι το κλειδί των επιθυμιών σου. είναι ο στρατός σου. Είναι βοήθεια στις σημαίες σου, είναι ανωτερότητα.

1445- Αυτός ο πόθος μοιάζει με το λάλημα του πετεινού το χάραμα, που προμηνύει τον ερχομό της ημέρας.

1446-Και αν ακόμα δεν έχεις το μέσον, συνέχισε να ποθείς. Δεν χρειάζεσαι μέσο για το δρόμο του Θεού.

1447-Γιε μου, να ζητάς από όποιον ανταμώνεις. Να γίνεσαι φίλος μαζί του. Μπροστά του να σκύβεις το κεφάλι σου στη γη.

1448-Εάν στριφογυρίζεις γύρω από αυτούς που ποθούν , θα αποκτήσεις και εσύ πόθους. Εάν κυματίζεις στην σκιά των ανωτέρων σου θα γίνεις και εσύ ανώτερος.

1449-Εάν ένα μυρμήγκι ξεσηκωθεί να ζητάει τον Σολόμωντα, μην εκπλαγείς, ούτε να το υποτιμήσεις. Εσύ να θαυμάζεις την θέληση, το θάρρος και την προσπάθεια του.

1450-Ό,τι έχεις αποκτήσει περιουσιακό, δεξιοτεχνία, ικανότητα δεν τα απέκτησες με τη θέληση, τη σκέψη και την προσπάθεια σου

****

3015-Ένας σούφι είδε μια μέρα ένα τραπέζι κρεμασμένο σε ένα καρφί. Άρχισε να περιστρέφεται[223] *και να ξεσκίζει τα ρούχα του.*

3016- Φώναζε, ούρλιαζε και έλεγε:΄΄ Αυτή είναι η τροφή των πεινασμένων, αυτή είναι η λύτρωση από τα βάσανα, από τις στερήσεις.

3017- Έβγαινε καπνός πάνω από το κεφάλι του και πλημμύριζε ο ενθουσιασμός του. Τον ακολούθησαν οι υπόλοιποι σούφι και άρχισαν όλοι μαζί το σεμά.

3018- Γελούσαν, έλεγαν ΄΄χάϊ- χάϊ΄΄, μεθούσαν και πολλές φορές έχαναν τις αισθήσεις τους.

3019- Ένας φλύαρος είπε στον σούφι:΄΄Τι συμβαίνει βρε, ένα τραπέζι κρεμασμένο πάνω σε καρφί που δεν έχει πάνω του ούτε ψωμί΄΄.

3020-΄΄Πήγαινε- πήγαινε΄΄ του είπε ο σούφι. Εσύ είσαι μια ασήμαντη μορφή, τρέχα πίσω από την ύπαρξη γιατί δεν ανήκεις στους ερωτευμένους.

3021- Και αν ακόμα δεν υπάρχει ψωμί, ο έρωτας για το ψωμί αποτελεί τροφή για τον ερωτευμένο. Ο αληθινός άνθρωπος δεν συνδέεται με την ύπαρξη.

3022-Οι ερωτευμένοι δεν έχουν σχέση με την ύπαρξη . Οι ερωτευμένοι αποκτούν κέρδη χωρίς κεφάλαια.

3023-Δεν έχουν φτερά πετούν όμως συνέχεια γύρω από τη γη. Δεν έχουν χέρια αλλά αρπάζουν τη μπάλα από το γήπεδο.

3024-Εκείνος ο φτωχός άνθρωπος που έπαιρνε μια μικρή γεύση από την έννοια, έπλεκε ζεμπίλια χωρίς να έχει χέρια.

3025-Οι ερωτευμένοι στήνουν τις σκηνές τους στην ανυπαρξία. Βάφονται με το χρώμα της ανυπαρξίας, και γίνονται ένα με αυτήν.

3026-Το βρέφος που θηλάζει δεν γνωρίζει τη γεύση των φαγητών. Τροφή της νεράιδας είναι μόνο το άρωμα.

3027-Πώς όμως μπορεί να αντιληφθεί ο άνθρωπος ότι το άρωμα εκείνο είναι τροφή; Γιατί η ιδιοσυγκρασία του βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με αυτήν της νεράιδας.

---

[223] Άρχισε να χορεύει τον περιστρεφόμενο χορό , σεμά.

3028-Την απόλαυση που νιώθει η νεράϊδα από αυτό το άρωμα εσύ δεν μπορείς να το νιώσεις ούτε σε εκατό οκάδες ωραίου φαγητού.
3029- Το νερό του Νείλου μετατρέπεται σε αίμα για τους Κόπτες, αλλά παραμένει νερό για τους καλούς Ισραηλίτες.
3030-Η θάλασσα μετατρέπεται σε κεντρική λεωφόρο για τα τέκνα του Ισραήλ, ενώ για το Φαραώ και τους άνδρες του γίνεται τόπος πνιγμού.
****

3840- Ω άνθρωποι που σας εμπιστεύομαι! Σκοτώστε με, σκοτώστε με, γιατί στο θάνατο μου υπάρχει πραγματική ζωή μέσα στη ζωή.[224]
3841- Ω εσύ με τα λαμπερά μάγουλα, με το φωτεινό πρόσωπο. Ω ψυχή της αθανασίας. Τράβηξε την ψυχή μου κοντά σου, δείξε μου τη γενναιοδωρία της ένωσης.
3842-Υπάρχει ένας τέτοιος Αγαπημένος που η αγάπη του καίει, καψαλίζει την καρδιά μου. Όποτε θέλει πατάει με τα πόδια του και βαδίζει πάνω στα μάτια μου.
3843-Τα αραβικά είναι πολύ ωραία αλλά εσύ μίλα περσικά. Εξάλλου ο έρωτας έχει άλλες εκατοντάδες γλώσσες.
3844 Όταν έρθει και σκορπιστεί γύρω το άρωμα εκείνου του ωραίου, βουβαίνονται και τα χάνουν όλες οι γλώσσες.

****

3921-Το κερί όμως του έρωτα δεν μοιάζει με τα άλλα κεριά. Είναι ενάργεια μέσα στο φως, είναι φωτεινότητα μέσα στη λάμψη.
3922 -Σε αντίθεση με τα αναμμένα κεριά το κερί του έρωτα φαίνεται σαν φωτιά αλλά είναι φως από την κορυφή μέχρι τα νύχια. Αποτελείται από ομορφιά και ευτυχία.
****

4389- Τα δένδρα της αγάπης έχουν στον ουρανό κλαδιά που μοιάζουν με φτερά, κλώνους και φύλλα ΄΄οι ρίζες τους είναι χωμένες βαθιά μέσα στο χώμα και τα μόρια τους βρίσκονται στον ουρανό΄΄.[225]
4390- Όταν εξαιτίας του έρωτα φυτρώνουν κλαδιά στον ουρανό, είναι δυνατό μη φυτρώνουν στην ψυχή του Sad-i Cihan;[226]
4391-Κυματίζει συνεχώς στην ψυχή του η θάλασσα της συγνώμης των αμαρτημάτων. Εξάλλου υπάρχει ένα παράθυρο ανοιχτό από τη μια ψυχή στην άλλη.
4392-Πράγματι, υπάρχει ένα παράθυρο από την μια ψυχή στην άλλη. Όταν δυο άνθρωποι συνδεθούν ψυχικά μεταξύ τους, δεν μπορεί να τους χωρίσει κανείς. Και αν ακόμα τα κορμιά τους βρίσκονται μακριά το ένα από το άλλο οι ψυχές τους είναι μαζί.

---

[224] Αυτοί οι στίχοι ανήκουν στον Hallac Mansur.
[225] Το 25 εδάφιο του Κεφαλαίου Ιμπραχήμ λέει:΄΄ Δεν βλέπετε με τι παρομοιάζει ο Αλλάχ τον καλό λόγο; Τον παρομοιάζει με ένα καλό δέντρο, του οποίου οι ρίζες είναι χωμένες βαθιά μέσα στο χώμα και τα κλαδιά του φθάνουν ως τον ουρανό΄΄.
[226] Δημιουργός, κυρίαρχος, ηγέτης του Σύμπαντος.

4393-Τα καντήλια βρίσκονται σε διαφορετικά δοχεία. Δεν γειτνιάζουν, η λάμψη τους όμως αναμιγνύεται η μια στην άλλη και ενώνονται.

4394-Δεν υπάρχει κανένας ερωτευμένος που όταν δεν τον αναζητάει ο αγαπημένος του να επιθυμεί να συναντηθεί μαζί του.

4395- Ο έρωτας όμως λιώνει αποδυναμώνει τα κορμιά των εραστών. Ομορφαίνει βέβαια και ωριμάζει περισσότερο τους αγαπημένους.

4396-Όταν αστράψει η αγάπη στην ψυχή σου να ξέρεις ότι το ίδιο συμβαίνει και στην άλλη ψυχή.[227]

4397- Όταν η αγάπη για το Θεό είναι διπλάσια στην ψυχή σου, αναμφισβήτητα και ο Θεός σε αγαπάει.

4398- Δεν χτυπούν παλαμάκια με ένα χέρι, χρειάζονται δύο χέρια. Δεν ακούγεται ήχος χειροκροτήματος από ένα μόνο χέρι.

4399- διψασμένος φωνάζει:'' Πού κρύβεσαι, ω γλυκό νερό, που είσαι;'' Και το νερό κραυγάζει :'' Που είσαι διψασμένε άνθρωπε, που βρίσκεσαι;''

4400-Αυτή η δίψα που νιώθουμε μέσα μας οφείλεται στην έλξη του νερού. Εμείς ανήκουμε σε αυτό κι εκείνο ανήκει σε εμάς.

4401- Έτσι όρισε η βούληση του Θεού, η μοίρα, το πεπρωμένο θέλησε να ερωτευτούμε ο ένας τον άλλο.

4402- Σύμφωνα με το κέλευσμα εκείνης της μοναδικής εντολής όλα τα μόρια του κόσμου είναι ζευγάρια και το καθένα από αυτά είναι ερωτευμένο με το ταίρι του.[228]

4403-Κάθε μόριο στη γη αναζητάει το ταίρι του, όπως το κεχριμπάρι επιθυμεί και έλκει το αχυρένιο σκουπίδι.

4404-Ο ουρανός λέει καλημέρα στη γη. Η γη είναι γυναίκα.... Ό,τι της ρίχνει, ό,τι της δίνει εκείνος , αυτή το τρέφει , το μεγαλώνει.

4405-Όταν η γη χάσει τη θερμότητα της ο ουρανός της στέλνει ζέστη μέσω του ήλιου. Όταν χάσει την υγρασία της , στέλνει τη βροχή και τη βρέχει.

4406- Ο αστερισμός της γης βοηθάει τη γη. Ο αστερισμός του νερού της εμφυσάει υγρασία.

4407-Ο αστερισμός του ανέμου κατευθύνει τα σύννεφα προς τα εκεί και έλκει τη φλόγωση της γης.

4408αστερισμός της φωτιάς δίνει θερμότητα στον ήλιο. Όλες οι πλευρές του ήλιου, εμπρός πίσω μεταβάλλονται με τη φωτιά σε κατακόκκινο τηγάνι.

[...}

4410-Ο ουρανός περιστρέφεται γύρω από τη γη όπως ο άνδρας κυνηγάει το μεροκάματο για να θρέψει τη γυναίκα του.

4411- Και η γη συμπεριφέρεται σαν οικοδέσποινα. Προσπαθεί να γεννήσει τα παιδιά του, να τα θηλάσει και να τα μεγαλώσει.

4412-Κατά συνέπεια να ξέρεις ότι τόσο η γη όσο και ο ουρανός έχουν νοημοσύνη, γιατί κάνουν αυτά που κάνουν οι λογικοί.

---

[227] Ένας πονηρός είπε μια φορά στην Χαλίφη Αλή ''Σε αγαπάω πολύ''. Ο Αλή του απάντησε:''Λες ψέμματα, γιατί εγώ δεν σε αγαπώ.'' Την αγάπη πρέπει να την γεννάει η ψυχή. Όταν εσείς αγαπάτε κάποιον σίγουρα σας αγαπάει κι εκείνος'' Şefik Can, Mesnevi III-IV, σελ. 349.

[228] Το 9 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ναμπα λέει:'' Και εσάς σας κάναμε ζευγάρια''.

4413-Εάν αυτά τα δύο ωραία πράγματα δεν απομυζούσαν ο ένας την αγάπη του άλλου πώς θα ανταποκρινόταν σαν σύζυγοι ο ένας στις επιθυμίες του άλλου;

4414-Εάν δεν υπήρχε η γη που θα φύτρωναν τα ρόδα, που θα ψήλωνε η ξυλοκεραμιά; Εάν δεν υπήρχε το νερό, η θερμότητα του ουρανού πώς θα γεννούσε η γη;

4415- Η ροπή της γυναικείας ψυχής προς τον άνδρα αποβλέπει στην ολοκλήρωση και στην εναρμόνιση της δουλειάς τους.

4416- Ο Θεός για την διαιώνιση του κόσμου μέσω αυτής της ένωσης, έκανε τον άνδρα και τη γυναίκα να αγαπηθούν.

4417- Κάθε μόριο ρέπει προς ένα άλλο μόριο. Από την ένωση των δύο αυτών μορίων γεννιέται κάτι.

4418- Έτσι ακριβώς εναγκαλίζεται η ημέρα τη νύχτα. Φαινομενικά είναι χωριστά αλλά στην πραγματικότητα είναι ενωμένα μεταξύ τους, έχουν γίνει ένα πράγμα.

4419-Φαινομενικά η νύχτα με την ημέρα είναι εχθροί μεταξύ τους, αλλά και οι δύο μαζί πλέκουν μια αλήθεια.

4420-Για να μπορέσει να ολοκληρώσει, να επιτύχει την αποστολή της κάθε μία από αυτές επιθυμεί σαν στενό συγγενή της την άλλη , σαν την ίδια τους την ψυχή.

4421- Γιατί αν δεν υπήρχε η νύχτα ο άνθρωπος δεν θα μπορούσε να ξεκουραστεί για να αποκτήσει δυνάμεις να κερδίσει τα απαραίτητα για την ζωή του. Και κάποιος που δεν έχει έσοδα τι θα ξοδέψει την ημέρα;

Ε΄ Τόμος

586-Ο Θεός είναι η λύπη και η χαρά των ερωτευμένων. Εκείνος είναι ο μόχθος τους. Αλλά και η ανταμοιβή του μόχθου τους είναι πάλι Εκείνος.

587- Εάν ο ερωτευμένος ξεχαστεί θαυμάζοντας κάποια άλλη πέρα από την αγαπημένη του, αυτό δεν είναι αληθινός έρωτας, είναι μια κούφια, μάταιη αγάπη.

588-Έρωτας είναι μια τέτοια φλόγα που όταν ανάψει καίει-καψαλίζει τα πάντα εκτός από τον Αγαπημένο.

589-Το σπαθί La[229] κόβει, σκοτώνει όλα τα όντα εκτός από το Θεό. Κοίταξε μια να δεις τι μένει μετά το La;

590-Μένει το illa Allah. Όλα τα άλλα χάνονται. Ω ύψιστε έρωτα που καις την κοινωνία, τη συζυγία , να χαίρεσαι.

591- Εξάλλου και αυτοί που ήρθαν πριν ήταν Αυτός και αυτοί που ήρθαν μετά, αλλά και αυτοί που θα έρθουν αργότερα είναι Αυτός. Μόνο τα αλλήθωρα μάτια βλέπουν διπλά.

592-Υπάρχει ωραιότερο πράγμα από την αντανάκλαση της λάμψης Του; Είναι πράγματι εκπληκτικό πράγμα... Το κορμί δεν μπορεί να κινηθεί με τίποτα άλλο παρά μόνο με την ψυχή.

593-Το κορμί που πάσχει από μια ψυχική αρρώστια δεν θα βρεθεί σε ευχάριστη κατάσταση και αν ακόμα το βουτήξεις στο μέλι.

---

[229] La illa Allah σημαίνει δεν υπάρχει άλλος εκτός από το Θεό για να τον προσκυνήσεις .

594-Αυτό το γνωρίζει καλά εκείνος που άρπαξε ένα ποτήρι από το χέρι του Θεού που είναι η ψυχή της ψυχής, και έζησε μια πνευματική ζωή για λίγες μέρες.

****

1242-Ένας ερωτευμένος περιέγραφε και απαριθμούσε ένα προς ένα αυτά που έκανε για την αγαπημένη του.
1243-Έκανα αυτό κι εκείνο για εσένα. Το κορμί μου δέχθηκε βέλη και σπαθιά σε αυτό το πεδίο μάχης.
1244-Έχασα την περιουσία, τη δύναμη μου. Η φήμη μου εξαιτίας του έρωτα σου δυσφημίστηκε.
1245-Κανένα πρωινό δεν με βρήκε κοιμισμένο . Κανένα βράδυ δεν με είδε χαμογελαστό. Ποτέ δεν ήμουν αρμονικός.
1246-Μετρούσε και ανέφερε λεπτομερέστατα όλες τις πικρίες και τα βάσανα που υπέστη.
1247-Αυτά δεν τα έλεγε για να την δεσμεύσει ή να την υποχρεώσει, αλλά τα ανέφερε σαν τεκμήρια της αγάπης του.
1248 Ένα νεύμα αρκεί στο νου. Πώς, μπορεί όμως να εξαλειφθεί η δίψα των ερωτευμένων;
1249- Ο ερωτευμένος επαναλαμβάνει διαρκώς τα λόγια του χωρίς να βαριέται. Είναι ποτέ δυνατό να βαρεθεί το ψάρι το καθαρό, διαυγές νερό;
1250-Και αυτός ο ερωτευμένος περιγράφοντας τα βάσανά του έλεγε εκατοντάδες λόγια. Και μετά παραπονιόταν κι έλεγε ότι δεν είπε λέξη.
1251-Βρισκόταν μέσα σε μια φωτιά , αλλά δεν ήξερε τι είδους φωτιά ήταν αυτή. Έκλαιγε σαν το κερί από τη θερμότητα αυτής της φωτιάς.

****

2008-Και ο λύκος και η αρκούδα και το λιοντάρι ξέρουν τι είναι ο έρωτας Όποιος είναι τυφλός στον έρωτα είναι ευτελέστερος και από το σκύλο.
2009-Εάν δεν είχαν οι σκύλοι ερωτική φλέβα θα αναζητούσε ποτέ ο σκύλος του Ashab-i Kahf τον γνώστη της καρδιάς;
2010-Υπάρχουν στον κόσμο, από την πλευρά της μορφής, τόσοι σκύλοι που ανήκουν στο είδος σου, και όμως αυτό παραμένει άγνωστο.
2011-Εάν δεν μπορείς να αισθανθείς την οσμή των ανθρώπων που ανήκουν στο είδος σου, πώς θα νιώσεις την οσμή της καρδιάς του λύκου, του πρόβατου;
2012-Εάν δεν υπήρχε ο έρωτας πώς θα υπήρχε η ύπαρξη; Πώς θα γινόταν το ψωμί και θα πρόσφερε τον εαυτό του σε εσένα; Πώς θα γινόταν (το ψωμί) εσύ;
2013-Το ψωμί σου πρόσφερε τον εαυτό του κι έγινε εσύ. Γιατί; Εξαιτίας του έρωτα, της νοσταλγίας. Διαφορετικά μπορεί να υπάρξει άλλος τρόπος για να γίνει το ψωμί ψυχή;
2014-Ο έρωτας κάνει ψυχή ακόμα και το νεκρό κορμί. Κάνει αθάνατη την προσωρινή ψυχή.

***

2185-Ο έρωτας είναι ιδιότητα του Θεού, ενώ ο φόβος ιδιότητα του δούλου που έκδοτος της κοιλιάς και του υπογαστρίου του.

****

2736-Ο έρωτας βράζει τη θάλασσα σαν μια χύτρα. Ο έρωτας συνθλίβει το βουνό και το μετατρέπει σε άμμο.
2737-Ο έρωτας διασχίζει τον ουρανό και ανοίγει εκατοντάδες ανοίγματα. Ο έρωτας αναίτια και χωρίς κανένα λόγο κάνει τη γη να τρέμει.

****

3854- Ο έρωτας είναι μια θάλασσα και ο ουρανός ο αφρός της. Ο έρωτας κάνει τον άνθρωπο παρανοϊκό, όπως συνέβη με τη Zeliha[230] που παρασύρθηκε από τον πόθο που έτρεφε για τον Ιωσήφ.
3855- Να ξέρεις ότι η περιστροφή του ουρανού οφείλεται στο κύμα του έρωτα. Εάν δεν υπήρχε ο έρωτας, ο κόσμος θα πάγωνε.
3856-Εάν δεν υπήρχε ο έρωτας θα αφανίζονταν τα άψυχα στα φυτά; Θα θυσίαζαν τα φυτά που ψηλώνουν, αναπτύσσονται, πολλαπλασιάζονται ξεφυτρώνουν την ψυχή τους;
3857-Πώς θα μπορούσε η ψυχή να θυσίαζε την ουσία της στην πνοή εκείνη που με ένα φύσημα της έμεινε έγκυος η Μαρία;
3858-Όλα θα έμεναν στη θέση τους και θα πάγωναν. Κάθε ύπαρξη θα μπορούσε να πετάξει σαν την ακρίδα; Θα την αναζητούσαν ποτέ;
3859- Εκείνοι που είναι ερωτευμένοι με εκείνη την Τελειότητα, ψηλώνουν κύτταρο-κύτταρο σαν τα φιντάνια και ανέρχονται στους ουρανούς.

ΣΤ΄ τόμος

2000-Ο χωροφύλακας του έρωτα που μισεί πολύ, βάζει στο στήθος του μια λεκάνη .γεμάτη φωτιά.
2001-Εγκατέλειψε τη σκόνη κιι έλα στην πλευρά που βρίσκεται η Σελήνη. Σε καλεί ο βασιλιάς του έρωτα Γύρισε, σου λέει , αμέσως πίσω.
2002-Κι εγώ που μέθυσα με Εσένα φτερουγίζω σαν τα περιστέρια γύρω από αυτή τη στέγη, αυτόν τον περιστερώνα.
2003- Είμαι ο Cebrail[231] του έρωτα κι Εσύ είσαι ο Sidre[232] μου. Είμαι άρρωστος και Εσύ είσαι ο Ιησούς ο γιος της Παναγίας.
****
3660- Όταν ερωτευτεί ο Διάβολος παθαίνει την πλάκα του. Χάνει τις διαβολικές ιδιότητές του και γίνεται Αρχάγγελος Γαβριήλ.

****
4047-Ξεδιψούσε όταν ανέφερε το όνομα του. Το όνομα του Ιωσήφ είχε γίνει γι αυτήν ένα αόρατο, γνήσιο σερμπέτι.

---

[230] Πανέμορφη σύζυγος του αφέντη του Ιωσήφ στην Αίγυπτο. Ο Ιωσήφ δεν ανταποκρίθηκε στον έρωτα της. Οι γυναίκες που την κατηγόρησαν για το αμάρτημα της μόλις είδαν την ομορφιά του Ιωσήφ, θαμπώθηκαν και έκοψαν χωρίς να το αντιληφθούν τα χέρια τους με τα μαχαίρια που κρατούσαν την ώρα της δουλειάς τους . Στην λογοτεχνία των Μυστικιστών του Ισλάμ συμβολίζει το ναφς. Εγκυκλοπαίδεια Buyuk Larousse, Millliyet , τόμος 24, σελ. 12780
[231] Αρχάγγελος Γαβριήλ
[232] Θεωρείται ανώτατο αξίωμα, θώκος του έβδομου ουρανού

4048-Μόλις μνημόνευε εκείνο το μεγαλόπρεπο όνομα περνούσαν αμέσως τα βάσανα της.
4049-Το χειμώνα το όνομα του γινόταν γι αυτήν γούνα. Το όνομα του Αγαπημένου κάνει τέτοια πράγματα στον ερωτευμένο.
4050-Και οι ευτελείς άνθρωποι μνημονεύουν κάθε στιγμή το αγνό όνομ Του, επειδή όμως δεν είναι ερωτευμένοι μαζί Του, η επίκληση του ονόματος δεν επιφέρει τα ίδια αποτελέσματα.
4051-Ο Ιησούς έκανε θαύματα με το όνομα Εκείνου. Ό,τι έκανε, το έκανε με το όνομα Εκείνου.
4052-Όταν η ψυχή ανταμώσει με το Θεό, η μνημόνευσή της είναι μνημόνευση Εκείνου και η μνημόνευση Εκείνου μνημόνευση αυτής.
4053-Μια τέτοια ψυχή εκκενώνεται μόνη της και γεμίζει με τον έρωτα του Αγαπημένου. Ό,τι υπάρχει μέσα στη στάμνα αυτή βγαίνει έξω.
4054-Το γέλιο αναδύει το άρωμα του κρόκου της ένωσης, της αντάμωσης και το κλάμα την οσμή του κρεμμυδιού του αποχωρισμού.
4055-Όλοι οι άνθρωποι έχουν εκατοντάδες επιθυμίες στην καρδιά. Αυτό δεν είναι το δόγμα του έρωτα, αυτό δεν αποκαλείται καρδιά.
4056- Ο ήλιος είναι για τον ερωτευμένο ο Αγαπημένος. Ο ήλιος μοιάζει με το γυναικείο πέπλο στο πρόσωπό Του.
4057-Αυτός που δεν μπορεί να ξεχωρίσει το πρόσωπο του Αγαπημένου από το πέπλο, σημαίνει ότι προσκυνάει τον ήλιο. Απομακρύνσου από αυτόν.
4058-Για το ερωτευμένο και ο ήλιος που λάμπει την ημέρα και το προσφάγι είναι το ίδιο αγαπημένα. Η καρδιά του όμως είναι αυτή που καίει.
4059-Το νερό που προσφέρετε προκαταβολικά στα ψάρια είναι και νερό και ψωμί και ένδυμα και φάρμακο και ύπνος.
4060- Ο ερωτευμένος μοιάζει με παιδί. Απομυζεί συνεχώς γάλα από τα στήθη. Αυτό δεν γνωρίζει τίποτα άλλο στον κόσμο πέρα από το γάλα.
4061-Το παιδί όμως γνωρίζει και δεν γνωρίζει το γάλα. Εδώ δεν υπάρχει δυνατότητα να ληφθούν κάποια μέτρα.

****

4173-Δεν απέμεινε τώρα πια τίποτα από την υπομονή που είχα στην καρδιά. Στη θέση της υπομονής ήρθε και κάθισε ο έρωτας και άναψε φωτιά.
4174-Τη νύχτα που γεννήθηκε ο έρωτας πέθανε η υπομονή μου. Αυτή πάει πέρασε , έφυγε .Να ζήσουν αυτοί που απέμειναν

Από τα αποσπάσματα του Μεσνεβί που αφορούν τον έρωτα προκύπτει ότι για το Ρουμί μοναδικός έρωτας είναι ο θείος έρωτας . Πιστεύει ότι ακόμα και στην ένωση του άνδρα και της γυναίκας υπάρχει ο Αγαπημένος. Θεωρεί κίβδηλο τον έρωτα που αισθάνεται κανείς για την όμορφη αγαπημένη του , γιατί στην ουσία αγαπάει το μόριο της ψυχής που κρύβει μέσα του το όμορφο κορμί της. Ο έρωτας στη διδασκαλία του Πλωτίνου δε διαφέρει από αυτόν του Ρουμί . Στις Εννεάδες (VI.7.34) αναφέρει:΄΄Δεν μπορούμε πλέον να απορούμε που η αρχή η οποία ξυπνά τους δεινούς πόθους θα έπρεπε να είναι εντελώς ελεύθερη από σχήμα, ακόμη και σχήμα νοητό. Η ίδια η ψυχή, από τη στιγμή που έχει συλλάβει την αγάπη που την κάνει να τείνει προς αυτή, παραμερίζει κάθε σχήμα

που έχει δεχτεί, ακόμη και το νοητό σχήμα που την έχει εφοδιάσει. Δεν υπάρχει κανένα όραμα, καμία ένωση , για όσους χειρίζονται οποιοδήποτε άλλο πράγμα ή ενεργούν με αυτό. Η ψυχή δεν πρέπει να δει μπροστά της ούτε κακό ούτε καλό ούτε οτιδήποτε άλλο, ώστε να μπορεί να δεχτεί μόνη το μόνο. Υποθέστε ότι η ψυχή έχει φτάσει . Το ύψιστο έχει έρθει σε αυτήν ή μάλλον έχει αποκαλύψει την παρουσία του. Αυτή έχει απομακρυνθεί από όλα γύρω της και έχει καταστήσει τον εαυτό της κατάλληλο, ωραίο στον υπέρτατο βαθμό, τον έχει φέρει σε ομοιότητα με το θείο, μέσω εκείνων των προπαρασκευών και στολισμών που έρχονται αυθόρμητα σε όσους ετοιμάζονται για τη θέαση, έχει δει εκείνη την παρουσία να φανερώνεται ξαφνικά μέσα της, διότι δεν παρεμβάλεται τίποτα. Εδώ δεν είναι πλέον μια δυαδικότητα αλλά δύο σε ένα, διότι όσο διαρκεί η παρουσία, κάθε διάκριση σβήνει΄΄.[233]

Η ζωή του Ρουμί και ο σύνδεσμος του με τον Σεμς πολλές φορές παρεξηγείτε και παρερμηνεύετε. Μελετώντας βαθιά το Μεσνεβί διαπιστώνει κανείς ότι σε πολλά σημεία του ομιλεί περιφρονητικά κι οικτίρει τους κίναιδους. Πιστεύει απόλυτα στην ευδαιμονία που νιώθουν οι ψυχές αδιακρίτως φύλου όταν βρίσκονται στο ίδιο εξελιγμένο επίπεδο και νιώθουν τα ίδια αισθήματα για την θεία ωραιότητα της ένωσης.

Ο έρωτας λοιπόν είναι η δημιουργία , είναι το φως που κατευθύνει τον άνθρωπο στον τελικό στόχο του, την επουράνια βασιλεία. Την έλξη αυτή μπορεί να τη νιώσουν μόνο αυτοί που απομακρύνονται ψυχικά από τα εγκόσμια αγαθά και τις εγκόσμιες απολαύσεις.

Ο Αριστοφάνης στις *Όρνιθες* αναφερόμενος στη δημιουργία του κόσμου γράφει: ΄΄Στην αρχή υπήρχε το Χάος και η Νύχτα και το μαύρο Έρεβος και ο πλατύς Τάρταρος, όμως δεν υπήρχε ακόμη γη ούτε αέρας ούτε ουρανός. Μετά, από τον απέραντο κόρφο του Ερέβους, πρώτα από όλα η μαυροφτέρουγη Νύχτα γέννησε ένα ανεμόσπαρτο αβγό, από το οποίο με τον κύκλο των εποχών ήρθε ο έρως, ο πολυπόθητος, αστράφτοντας με δίδυμα χρυσά φτερά στην πλάτη, γρήγορος όπως οι ανεμοστρόβιλοι. Αυτός, αφού έσμιξε μέσα στον πλατύ Τάρταρο με το Χός το φτερωτό και σκοτεινό, κλώσσησε τη γενιά μας και μας έφερε πρώτους στο φως. Πριν από αυτό δεν υπήρχε η γενιά των Αθανάτων, μέχρι που ο Έρως ανάμειξε όλα τα πράγματα μαζί. Τότε, από το μεταξύ τους ανακάτεμα γεννήθηκε ο

[233] Πλωτίνου Ενενεάδα Έκτη, Εκδόσεις Κάκτος , Αθήνα 2001., σελ.525

Ουρανός και ο Ωκεανός και η Γη και η αθάνατη γενιά των μακάριων θεών. Κι έτσι, εμείς είμαστε οι αρχαιότεροι θεοί΄΄.[234]

Ο W.K.C Guthrie στο έργο του ΄΄Ο Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική Θρησκεία΄΄[235] ερμηνεύει το απόσπασμα του Αριστοφάνη και λέει: ΄΄Το Αβγό , από το οποίο θα γεννιόταν ο Έρως, ο δημιουργός των θεών και των ανθρώπων, γεννήθηκε από τη Νύχτα χωρίς τη βοήθεια κάποιου αρσενικού συντρόφου, και αυτό εκφράζει ο Αριστοφάνης λέγοντας ότι το έφεραν οι άνεμοι. Η ιδέα που βρίσκεται πίσω απ΄αυτό είναι ότι η ψυχή, η δύναμη της ζωής, είτε είναι η ίδια αέρας ή αποτελείται από μια παρόμοια ουσία, που τη μεταφέρουν οι άνεμοι και που μπαίνει μέσα στο σώμα με τη γέννησή του. Η πνοή είναι η ζωή. ΄΄

Οι Έλληνες γνώριζαν την ψυχή με αυτή της την έννοια ήδη από τον 5ο π.Χ αιώνα. Ο Έρως ήταν γι ΄ αυτούς ο δημιουργός των ανθρώπων και των θεών τους.

Ανεξιθρησκία

Στον Α΄ τόμο του Μεσνεβί ο Ρουμί αναφέρει

3098-Κάθε Προφήτης, κάθε μύστης έχει δική του μέθοδο- τάξη , αφού όμως όλες οδηγούν στο Θεό, είναι όλες μια.

Αυτό το δίστιχο εκφράζει κατά τον καλύτερο τρόπο την ανεξιθρησκία του Ρουμί. Έχοντας υπόψη μας το θρησκευτικό φανατισμό του ισλαμικού κόσμου πιστεύουμε ότι ο Ρουμί και στο θέμα αυτό επηρεάστηκε από την αρχαία Ελλάδα.

Στην αρχαία Ελλάδα η θρησκεία διακρινόταν στην Ολύμπια και στη χθόνια. Είχαμε από τη μια τις λατρείες του καθαρού αέρα στις κορυφές του Ολύμπου και από την άλλη τις λατρείες της γης και των περιοχών κάτω από αυτήν.

Οι διαφορές ανάμεσα στη λατρεία του Ολύμπου και στα μυστήρια της Δήμητρας μπορεί να παραλληλιστούν με τις διαφορές μεταξύ δύο σύγχρονων θρησκειών. Όμως αυτό δεν εμπόδιζε έναν ευσεβή άνθρωπο της εποχής εκείνης να συμμετέχει με ευσέβεια και στις δύο .

---

[234] Το αβγό ως σύμβολο δημιουργίας συναντάται και σε άλλους λαούς όπως είναι οι Ινδοί, οι Πέρσες, οι Ασσύριοι , οι Αιγύπτιοι και άλλοι.

[235] Εκδόσεις Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα , 2000, σελ .163

Ο συμβολισμός του καθρέφτη

Ο Ρουμί σε όλο το Μεσνεβί χρησιμοποιεί πολλές φορές τον καθρέφτη για να τονίσει ότι ο υπαρκτός κόσμος είναι η σκιά ή το είδωλο του απόλυτου Λόγου πάνω σε αυτόν.

Ο καθρέφτης συναντάται για πρώτη φορά στην Ελλάδα με το μύθο του Ζαγραίου Διονύσου. Ο Διόνυσος σύμφωνα με τον μύθο γεννήθηκε από την Περσεφόνη και το Δία στην Κρήτη. Οι Τιτάνες ξεγέλασνα το μικρό Διόνυσο χρησιμοποιώντας κουδουνίστρες κι έναν καθρέφτη . Το παιδί βλέποντας το πρόσωπο του πάνω στον καθρέφτη παρασύρθηκε άφησε το βασιλικό του θρόνο και πήγε στο σημείο που του είχαν στήσει ενέδρα. Εκεί τον έπιασαν , τον σκότωσαν και τον τεμάχισαν για να μη βρεθούν τα ίχνη του. Σκόρπισαν τα μέλη του σώματος του εδώ κι εκεί. Από αυτά σώθηκε μόνο η καρδιά του, την οποία έφαγε ο Ζευς, από τον οποίο γεννήθηκε για δεύτερη φορά ο Διόνυσος. Ο θάνατος αυτός του μικρού Διονύσου και η ξαναγέννησή του συμβολίζουν την ανακύκληση της φύσης και της ζωής.[236]

Κατά τον W.K.C Guthrie[237] οι νεοπλατωνικοί είδαν στον καθρέφτη μια αλληγορία. Ο Πρόκλος , στην εικόνα του Διονύσου που κοιτάζει το είδωλό του στον καθρέφτη, βλέπει μια απεικόνιση της αντίθεσης ανάμεσα στον αιώνιο νοητό κόσμο και στον μη πραγματικό κόσμο της γέννησης και της φθοράς.

Τον ίδιο ακριβώς συμβολισμό του καθρέφτη χρησιμοποιεί πολλούς αιώνες μετά και ο Ρουμί.

Levh-i Mahfuz

Ο Ρουμί σε πολλά σημεία του Μεσνεβί επικαλείται την λεξη Levh-i Mahfuz . Ενδεικτικά αναφέρουμε το 1069 εδάφιο του Α΄ τόμου:

---

[236] Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεις, Χάρη Πάτση,Αθήνα 1978/1980, τόμος 13ος , σελ. 586.
[237] Στο έργο του, ΄΄Ο Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000, σελ.201

Εκείνος που αποστηθίζει το περιεχόμενο της δέλτου , γίνεται Levh-i Mahfuz[238], και ο νους του αρχίζει να απολαμβάνει την ψυχή του.

Σύμφωνα με πληροφορίες του Guthrie[239] ''Στα βουνά της Θράκης (5ος αιώνας π.Χ) υπήρχαν κάποιες ενεπίγραφες πινακίδες (σανίδες) με γραπτά του Ορφέα, όπως ακριβώς οι Εβραίοι πήραν τους ιερούς τους νόμους σε πέτρινες πλάκες από το όρος Σινά. Στην *Άλκηστη* του Ευριπίδη ο χορός θρηνεί γιατί δεν έχει βρεθεί κανένα γιατρικό για τα χτυπήματα της μοίρας. Τίποτα δεν ωφελεί, ''κανένα ξόρκι στις θρακικές πλάκες που σκάλισε ο μελωδικός Ορφέας''. Σε αυτό το απόσπασμα ο σχολιαστής παραθέτει ότι «ο φυσικός φιλόσοφος Ηρακλείδης» (ο Ηρακλείδης ο Ποντικός, σύγχρονος του Πλάτωνα) λέει πως, σύμφωνα με κάποιες αναφορές, υπάρχουν πράγματι στο όρος Αίμος κάποια κείμενα του Ορφέα γραμμένα σε πλάκες. Αυτό οπωσδήποτε μας έρχεται στο νου , όταν διαβάζουμε στο διάλογο *Αξίοχος,* που κάποτε αποδιδόταν στον Πλάτωνα, ότι για τη μοίρα της ψυχής στον Άδη μιλούσαν τα κείμενα που ήταν γραμμένα σε ορειχάλκινες πλάκες, που δυο μάντεις είχαν φέρει στη Δήλο από τη χώρα των Υπερβορείων (Αξίοχος, 371[α]).

Σε κάποιες χρυσές πλάκες που βρέθηκαν σε αρχαίους τάφους στην Κρήτη και στην Κάτω Ιταλία υπάρχουν οδηγίες στους νεκρούς , που να πάνε και τι να πούνε. Εικάζεται ότι και αυτές έχουν ορφική προέλευση . Σε μια τέτοια πλάκα που βρέθηκε στην Ελευθέρνα της Κρήτης και γράφτηκε το δεύτερο π.Χ αιώνα, η οποία φυλάσσεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας αναφέρονται τα εξής: *''Καίγομαι από τη δίψα και χάνομαι-Δος μου να πιω από την αέναη πηγή που βρίσκεται στα δεξιά, όπου βρίσκεται το κυπαρίσσι.*
Ποιος είσαι;
Από που είσαι;-Είμαι γιος της γης και του έναστρου Ουρανού.

Η αναφορά αυτής της πλάκας στο Κοράνι και στη συνέχεια στο Μεσνεβί του Ρουμί αποτελεί μια πρόσθετη ένδειξη της ελληνικής επιρροής στο Ισλάμ.

---

[238] Είναι η δέλτος που περιέχει τις βουλές του Θεού. Το Κεφάλαιο Αλ-Μπουρούτζ του Κορανίου στα εδάφια 22 και 23 γράφει: ''Αυτό είναι το δοξασμένο Κοράνιο''.
''Γράφθηκε σε μιά πλάκα που φυλάγεται καλά''

Ο Μεβλανά με τη λέξη Levh-i Mahfuz επισημαίνει την ψυχή των μυημένων που κατάφεραν να γνωρίσουν τη θεία σοφία. A. Golpinarli , Mesnevi I-II, σελ.158.

[239] Ό Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Ινστιτούτο του Βιβλίου- Α.Καρδαμίτσα , Αθήνα 2000, σελ. 56

Ashab-i Kahf

Σε πολλά σημεία του Μεσνεβί ο Ρουμί επικαλείται την ιστορία των επτά πιστών που κατέφυγαν σε μια Σπηλιά όπου έμειναν τριακόσια χρόνια. Στο Κοράνι υπάρχει ολόκληρο Κεφάλαιο (Αλ- Καχφ) που περιγράφει την ιστορία αυτή. Θα δούμε τι αναφέρουν μερικά εδάφια:

΄΄11-Όταν οι νέοι ζήτησαν άσυλο μέσα στο Σπήλαιο και είπαν «Κύριε, δείξε μας τη Φιλευσπλαχνία Σου και καθοδήγησέ μας στο έργο μας».
11- Έτσι, σφραγίσαμε τα αφτιά τους, μέσα στη Σπηλιά για πολλά χρόνια.
12- Κατόπιν τους ξυπνήσαμε για να εξακριβώσουμε ποιοι από τις δυο ομάδες θα είχαν την πιο ακριβή γνώμη για το πόσος χρόνος έχει περάσει.
13-Θα σου διηγηθούμε την αληθινή ιστορία τους. Ήταν νέοι άνδρες και πίστευαν στο Θεό κι Εμείς τους ενισχύσαμε φωτίζοντάς τους πιο πολύ.΄΄

Το μύθο του Σπηλαίου τον συναντάμε και στον Πλάτωνα. Σύμφωνα με αυτόν , κάτω από τη γη βρίσκονται μερικοί άνθρωποι αλυσοδεμένοι με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να δουν μόνο τον απέναντι τους τοίχο. Δεν μπορούν να κοιτάξουν ούτε δεξιά, ούτε αριστερά. Πίσω τους ωστόσο είναι αναμμένη μια φωτιά. Έτσι, οτιδήποτε εκδηλώνεται πίσω από την πλάτη τους αναπαριστάνεται ως σκιά στον απέναντι τοίχο. Εάν ένας από τους αλυσοδεμένους του σπηλαίου καταφέρει να ανέβει πάνω στη γη και δει τα πράγματα κάτω από το φως του ήλιου, θα καταλάβει την πλάνη στην οποία ζούσε.

Ο Πλάτωνας με το μύθο αυτό θέλει να τονίσει ότι ο φιλόσοφος είναι ο απελευθερωμένος δεσμώτης ο οποίος βλέπει τα πράγματα όπως είναι και όχι τα είδωλά τους.Όλοι οι άνθρωποι κατά τον Πλάτωνα μπορούν με τη βοήθεια του νου να απομακρυνθούν από τις αλυσίδες, δηλαδή τις αισθήσεις , να απαλλαγούν από τις ψευδαισθήσεις και να δουν την αλήθεια. Επειδή , όπως όλοι γνωρίζουν, ότι ο Πλάτωνας ήταν επηρεασμένος από τον Μινωϊκό πολιτισμό [240]ενδεχομένως ο μύθος του να έχει σχέση με την Κνωσσό. Ειδικά για το θέμα αυτό ο Αιμίλιος Μπουρατίνος [241] γράφει:
΄΄Η Κνωσσός ήταν τόπος όπου κοιμόταν κανείς. Ο ύπνος εκεί ήταν πνευματικός. Επέτρεπε στη συνείδηση να αναζωογονείται. Υπό την επήρεια τελετουργιών, ειδικής χορτοφαγικής τροφής και ποικίλων

[240] Ο Πλάτωνας θαύμαζε τόσο πολύ τον Μινωϊκό πολιτισμό που στους Νόμους του, τοποθετεί την ιδανική πολιτεία του στη Μαγνησία της Κρήτης. (Ε.Λιακόπουλος, Τα Ορφικά Μυστήρια, εκδόσεις Έλλην , Αθήνα 1999, σελ. 55
[241] Στο έργο του Μινωϊκή θρησκεία, η μυστική διάσταση , εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα 1998

βοτάνων, ο προσκυνητής του κνωσίου λαβυρίνθου έπεφτε σε κατάσταση βαθιάς αυτοσκόπησης. Κατά τη διάρκειά της διήγειρε μέσα του κάποιες ικανότητες και ενοράσεις. Οι αμύητοι ερμήνευαν την παραπάνω κατάσταση ως ΄΄ύπνο΄΄.

΄΄Εξωτερικά ο προσκυνητής έπεφτε σε οιονεί ΄΄ύπνο΄΄, καθιστός ή όρθιος. Ουσιαστικά επικοινωνούσε με τη μυστική διάσταση της ζωής, ακριβώς όπως το θέλει η σαμανική παράδοση. Ως απόδειξη για την ύπαρξη μιας τέτοιας παράδοσης στην Κρήτη μπορεί να θεωρηθεί ότι αρχαίες πηγές αναφέρουν πολλούς Κρήτες σαμάνες. Μερικοί από αυτούς είναι ο Καρμάνωρ, που βοήθησε τον Απόλλωνα να καθαρθεί μετά το φόνο του Πύθωνα, ο Πολύειδος (δηλαδή εκείνος που γνωρίζει πολλά ή εκείνος που παίρνει πολλές μορφές) και ο μεγάλος βροχοποιός Αιακός.

΄΄Πιο γνωστός από όλους τους Κρήτες σαμάνες, όμως, είναι ο Επιμενίδης. Ο Diels[242] αναφέρει ότι ο Επιμενίδης καταγόταν από την Κνωσσό, γεγονός που του απέφερε μεγάλο κύρος ανάμεσα στους συγχρόνους του. Προσθέτει όμως και την σημαντική για το θέμα του κνωσίου ΄΄ύπνου΄΄ πληροφορία ότι αρχαίες πηγές απέδιδαν την μεγάλη σοφία του στο ότι είχε ΄΄κοιμηθεί΄΄ 57 ολόκληρα χρόνια σε σπηλιά θεού, ο οποίος λατρευόταν από τους Κρήτες ως μυστηριακός.

΄΄Στην ίδια αιτία πρέπει να αποδοθούν οι υπερφυσικές δυνάμεις του Επιμενίδη . Π.χ. λεγόταν γι αυτόν ότι είχε την δύναμη να αποφεύγει κάθε τροφή για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα, ότι επανενσαρκωνόταν και ότι είχε την ικανότητα να εκσωματώνεται. Αυτές οι υπερφυσικές δυνάμεις του επέτρεψαν να καθαρίσει την Αθήνα από το Κυλώνειον άγος.

΄΄Από τις εν λόγω πληροφορίες του Diels προκύπτει καθαρά η πνευματική σημασία που απέδιδαν οι Κρήτες στον οιωνεί ύπνο εντός ιερών τόπων. Δεν αποκλείεται μάλιστα η παράδοση της εγκοίμησης, κατά την διάρκεια της οποίας θεραπεύονταν αργότερα οι επισκέπτες των ασκληπείων, να κατάγεται από τις θεραπευτικές προεκτάσεις της ΄΄υπνικής΄΄ αγωγής, που εφήρμοζαν στην Κνωσσό οι ιερείς της μινωϊκής περιόδου.΄΄

Ο Αιμίλιος Μπουρατίνος επικαλούμενος κάποιες σημαντικές ανακοινώσεις που έγιναν το 1984 , στο μεγάλο συνέδριο για την μινωική ανακτορική αρχιτεκτονική που οργανώθηκε από το Βασιλικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο στην Αθήνα, αναφέρει τα ακόλουθα (σελ.102)

---

[242] H.Diels, Uber Epimenides von Kreta, Sitzungsbericht, Berlin, 1891.

΄΄Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν κατά το συνέδριο αυτό, σε συνδυασμό με τις προηγηθείσες επισημάνσεις , σκιαγραφούν ως εξής την λειτουργία του κνωσίου λαβυρίνθου: το ανάκτορο ήταν μια κτιριακή ενσάρκωσης της ανθρώπινης υπόστασης, η οποία κατασκευάστηκε συνειδητά σε εκπλήρωση πανάρχαιας ιερής παράδοσης από ένα έμπειρο, αφοσιωμένο, πρακτικό, αφανές και κοινωνικά υπεύθυνο ιερατείο. Σκοπός του ήταν να έχουν οι Μινωίτες την δυνατότητα να εισέρχονται κυριολεκτικά σε ένα χώρο, όπου θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν όλα όσα στοιχειώνουν την ανθρώπινη υπόσταση-από τα πιο πρακτικά και φανερά μέχρι τα πιο βαθιά και αφανή.΄΄

Η μυητική περιπλάνηση σε δαιδαλώδεις διαδρόμους , τονίζει ο κ. Μπουρατίνος, δεν είναι εφεύρεση μινωική. Τέσσερις χιλιάδες χρόνια πριν από τη μινωική Κρήτη οι κάτοικοι του χωριού Catal Hoyuk στη Μικρά Ασία κατασκεύαζαν υπόγειους μυητικούς χώρους , η πρόσβαση στους οποίους γινόταν από ένα τουλάχιστον σκοτεινό διάδρομο.

Όπως είναι γνωστό τελετές σε σπηλιές προς τιμή της Κυβέλης γινόταν στο χώρο της Μικράς Ασίας από τους ιστορικούς χρόνους.

Κρυμμένος θησαυρός και μαργαριτάρι

Ο Ρουμί παρομοιάζει πολύ συχνά την θεία αλήθεια με κρυμμένο θησαυρό ή με μαργαριτάρι. Π.χ. στο δίστιχο 2290 του Α΄τόμου αναφέρει:

Κρύβεται θησαυρός κάτω από τον τοίχο ή μήπως εκεί είναι το άντρο των μερμηγκιών και των φιδιών;Αυτό γίνεται αντιληπτό μετά από αρκετό διάστημα.

Και στο δίστιχο 2745 του ιδίου τόμου λέει:

Και τι είναι το μαργαριτάρι μπροστά στο νερό; Αυτό προέρχεται από τον ποταμό του Παραδείσου και η ουσία του μαργαριταριού είναι μια σταγόνα αυτού του νερού.

Η καλύτερη περιγραφή του θησαυρού γίνεται στον Δ΄ τόμο

2540-Γκρέμισε το σπίτι, δηλαδή το θεμέλιο της ύπαρξης, γιατί με τον ΄΄αχάτι της Υεμένης΄΄ που θα βρεις, είναι δυνατόν να φτιάξεις εκατοντάδες χιλιάδες σπίτια.

2541-Ο θησαυρός βρίσκεται κάτω από το σπίτι. Για να τον βρεις πρέπει οπωσδήποτε να γκρεμίσεις το σπίτι. Μη στέκεσαι και μη νομίζεις ότι θα βγεις ζημιωμένος από αυτή την περίπτωση.

2542-Με τα χρήματα που θα αποκτήσεις από αυτό το θησαυρό μπορείς χωρίς καμία δυσκολία, χωρίς κανένα κόπο να αποκτήσεις χιλιάδες σπίτια.
2543-Εξάλλου, αυτό το σπίτι στο τέλος θα γκρεμιστεί. Και τότε θα βγει ολοφάνερα στην επιφάνεια ο θησαυρός που κρύβεται από κάτω.
2544-Μόνο που τότε ο θησαυρός δεν θα είναι δικός σου, γιατί η απόκτηση του είναι το αντίτιμο που δίνεται στην ψυχή για να γκρεμίσει αυτό το σπίτι.
2545-Εκείνος που δεν εργάζεται δεν αμείβεται! Γιατί ο άνθρωπος δεν θα έχει περισσότερα από εκείνα για τα οποία μοχθεί.[243]
2546-Μετά όμως δαγκώνεις τα χέρια σου και λες ΄΄κρίμα ένα τέτοιο Φεγγάρι κρυβόταν πίσω από τα σύννεφα.
2547-Κι εγώ δεν τήρησα τα λόγια που μου είπαν για το καλό μου. Ήρθε ο θάνατος και γκρέμισε αυτό το σπίτι. Έτσι, χάθηκε το σπίτι, χάθηκε ο θησαυρός κι έμειναν άδεια τα χέρια μου.
2548-Στην πραγματικότητα εσύ ήσουν ενοικιαστής του σπιτιού, δεν το είχες αγοράσει. Εκείνο το σπίτι δεν είναι ιδιοκτησία σου.
2549-Ο χρόνος μίσθωσης αυτού του σπιτιού είναι μέχρι το θάνατο. Στο έχουν νοικιάσει για να εργαστείς μέσα σε αυτό όλο το χρονικό διάστημα, να κάνεις κάτι χρήσιμο, ωφέλιμο.

Την παρομοίωση της επουράνιας βασιλείας με κεκρυμένο θησαυρό και μαργαριτάρι τη συναντάμε στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (13. 44-46) όπου λέει:΄΄ Ομοία εστίν η Βασιλεία των ουρανών θησαυρώ κεκρυμένω εν τω αγρώ, όν ευρών άνθρωπος έκρυψεν, και από της χαράς αυτού υπάγει και πωλεί όσα έχει και αγοράζει τον αγρόν εκείνον. Πάλιν ομοία εστίν η Βασιλεία των ουρανών εμπόρω ζητούντι καλούς μαργαρίτας ευρών Δε ένα πολύτιμον μαργαρίτην απελθών πέπρακεν πάντα όσα είχεν και ηγόρασεν αυτόν.΄΄

Το σώμα φυλακή της ψυχής

Ο Πλάτωνας επικαλούμενος πιθανότατα αρχαιότερες εκδοχές , αναφέρει ότι οι ψυχές θα τιμωρηθούν από θείους δικαστές , και παρομοιάζει με τιμωρία της ψυχής τον εγκλεισμό της στο σώμα, που είναι το ΄΄σήμα΄΄ δηλαδή ο τάφος της.

Ο Ρουμί επίσης, θεωρεί το κορμί φυλακή και τάφο της ψυχής απομακρυνόμενος έτσι από τις αρχές του Κορανίου που δεν θεωρεί το σώμα φυλακή της ψυχής. Ειδικότερα το ιερό βιβλίο του Ισλάμ αναφέρει(2: 201) ΄΄Κράτα μερικές φορές τη νηστεία και άλλες διέκοψε τη.

[243] Το εδάφιο 40 του Κεφαλαίου Αλ-Νατζμ λέει:΄΄ Ότι ο άνθρωπος δεν θα έχει περισσότερο από εκείνο για το οποίο μοχθεί΄΄.

Να προσεύχεσαι αλλά και να πηγαίνεις στο κρεβάτι. Το σώμα σου έχει δικαιώματα πάνω σου΄΄.

Ηθική-Αρετή

Ένα από τα βασικότερα θέματα που απασχολούν το Μεβλανά στο Μεσνεβί είναι το ήθος και η αρετή.

Η δισυπόστατη φύση του ανθρώπου , κατά τον Ρουμί , τον αναγκάζει να βρίσκεται ανάμεσα στους αγγέλους και τα ζώα. Ο άνθρωπος μάχεται συνεχώς με τη ζωώδη φύση του γιατί έλκεται από το νου προς την επουράνια βασιλεία. Η πάλη αυτή του ανθρώπου περιγράφεται αναλυτικά στον Δ΄ τόμο του Μεσνεβί. Παραθέτουμε τα σχετικά κεφάλαια:

Ο Προφήτης είπε:΄΄ Πράγματι, ο Θεός δημιούργησε τους αγγέλους και τους έδωσε νοημοσύνη. Δημιούργησε και τα ζώα και τα έδωσε ηδονή. Δημιούργησε τους ανθρώπους και τους έδωσε και νου και ηδονή. Εκείνος που καταφέρνει να βάλει το νου πάνω από την ηδονή του είναι ανώτερος και από τους αγγέλους. Εκείνος όμως που βάζει την ηδονή του πάνω από το νου γίνεται κατώτερος και από τα ζώα΄΄.

1497-Σε ένα χαντίθ αναφέρεται:΄΄ Ο Θεός δημιούργησε τριών ειδών τα πλάσματα της γης.

1498-Σε μια ομάδα από αυτές έδωσε μόνο μυαλό, γνώσεις, γενναιοδωρία. Αυτοί είναι οι άγγελοι. Δεν ξέρουν τίποτα άλλο πέρα από τις προσευχές.

1499-Δεν έχουν την απληστία στο προζύμι τους, δεν υποκύπτουν στις επιθυμίες τους. Είναι από την κορυφή μέχρι τα νύχια σκέτο φως. Είναι ζωντανοί μόνο με τον έρωτα του Θεού.

1500- Η άλλη ομάδα στερείται το φως της γνώσης, όπως δηλαδή τα ζώα. Παχαίνουν διαρκώς από το άχυρο που τρώνε.

1501-Το ζώο δεν βλέπει τίποτα άλλο εκτός από το στάβλο και το άχυρο. Δεν γνωρίζει τίποτα για την ευτέλεια ,αλλά και για την εξύψωση.

1502-Η τρίτη ομάδα είναι οι άνθρωποι. Ο μισός άνθρωπος είναι άγγελος και ο άλλος μισός γάιδαρος.

1503-Η μισή γαϊδουρινή φύση του ανθρώπου τον ωθεί στη ευτέλεια και η άλλη μισή, η αγγελική τον ωθεί στα ύψη, στην ωριμότητα , σε πράγματα που αρμόζουν στο νου.

1504-Εκείνες οι δύο ομάδες είναι απαλλαγμένες από την αντιπαλότητα, από την καταστροφή και τον αφανισμό. Στον άνθρωπο όμως αυτές οι δύο διαφορετικές ομάδες συνυπάρχουν και προκαλούν μεγάλα βάσανα.

1505-Οι άνθρωποι δοκιμάστηκαν και χωρίστηκαν σε κατηγορίες. Φαινομενικά όλοι είναι ίδιοι, διακρίνονται όμως σε τρεις κατηγορίες.

1506-Η μια κατηγορία έχει ξεφύγει παντελώς από τον εαυτό της. Όσοι ανήκουν σε αυτήν εντάσσονται στην ομάδα των αγγέλων, όπως ο Ιησούς.

1507-Φαινομενικά είναι άνθρωποι, από πλευράς όμως ουσίας έχουν μεταβληθεί σε Γαβριήλ. Αυτοί έχουν λυτρωθεί από την οργή, τις επιθυμίες, τους πόθους και τα κουτσομπολιά.

1508-Έχουν απαλλαγεί από τη νηστεία, την ευλάβεια και τον πόλεμο του ναφς. Αυτοί μοιάζουν να μην έχουν γεννηθεί από άνθρωπο.

1509-Η άλλη κατηγορία εντάσσεται στους γαϊδάρους . Είναι μόνιμα εξοργισμένοι και υποταγμένοι πλήρως στην ηδονή τους.

1510- Είχαν και αυτοί την ιδιότητα του Γαβριήλ, αλλά την έχασαν και πάει. Το σπίτι τους ήταν πολύ στενό και αυτή η ιδιότητα (του αγγέλου) πολύ μεγάλη.

1511-Ο άψυχος άνθρωπος είναι ήδη νεκρός. Παρόλο ότι εμφανίζεται με τη μορφή του ανθρώπου, όταν χάσει την ιδιότητα του αγγέλου είναι γάιδαρος με μορφή ανθρώπου.

1512-Η ψυχή που δεν έχει αυτή την ιδιότητα είναι ευτελής, είναι ποταπή. Αυτά τα λόγια είναι πέρα για πέρα αληθινά, γιατί τα είπε ένας σούφι.[244]

1513-Ο άνθρωπος που χάνει την αγγελική ιδιότητα του ψυχορραγεί σε όλη του τη ζωή πολύ περισσότερο από τα ζώα. Γιατί διενεργεί λεπτές δουλειές, κακίες που δεν μπορούν να διανοηθούν να πράξουν τα ζώα.

1514-Τις απάτες, τις δολιότητες, τις κακίες που κάνει αυτό το ανθρωπόμορφο ζώο δεν μπορεί να τις κάνει κανένα άλλο ζώο.

1515-Υφαίνουν χρυσοποίκιλτα υφάσματα, βουτάνε στη θάλασσα κι βγάζουν μαργαριτάρια από το βυθό της.

1516-Γνωρίζουν όλες τις λεπτομέρειες της γεωμετρίας, της αστρονομίας, της ιατρικής και της φιλοσοφίας.

1517-Όλες αυτές όμως είναι γνώσεις που αφορούν αυτό τον κόσμο. Αυτές δεν φανερώνουν στον άνθρωπο το δρόμο που θα τον οδηγήσει πάνω στο έβδομο στρώμα του ουρανού.

1518-Όλες αυτές οι γνώσεις στην πραγματικότητα είναι γνώσεις για να φτιάξεις στάβλο. Οι γνώσεις αυτές εξασφαλίζουν την άνετη διαβίωση του βοδιού και της καμήλας στο στάβλο.

1519-Οι ανόητοι ονόμασαν αυτές τις γνώσεις που εξασφαλίζουν την καλύτερη διαβίωση των ζώων στο στάβλο, λεπτές, κρυφές δουλειές.

1520-Αυτοί που φτιάχνουν στάβλους δεν γνωρίζουν το δρόμο του Θεού και τους σταθμούς που πρέπει να περάσει κανείς για να φτάσει εκεί. Τι γνώσεις του Θεού τις κατέχουν μόνο οι μυημένοι με την ψυχή τους και όχι με το νου τους.

---

[244] Στο tasavuf δηλαδή στο μυστικισμό υπάρχουν τρεις βαθμοί: α-Mutasavvif, αυτός που γνωρίζει την επιστήμη του μυστικισμού.β- sufi, αυτός που γνωρίζει την επιστήμη και την απολαμβάνει.γ-safi, είναι ο μεγαλύτερος των Αγίων που έχει ξεπεράσει τους όρους του χρόνου και του τόπου. Şefik Can, Mesnevi III-IV, σελ. 494.

1521-Όπως φαίνεται ο Θεός ζύμωσε τη μαγιά αυτού του ευγενικού ζώου με το νου και την ηδονή και μετά το έκανε φίλο, σύντροφο με τις γνώσεις που θα του είναι χρήσιμες για τα εγκόσμια πράγματα.

1522-Αποκάλεσε αυτή την κατηγορία των ανθρώπων ΄΄σαν τα ζώα΄΄. Γιατί τι σχέση έχει η αγχίνοια με τον ύπνο;[245]

1523-Η ζωική ψυχή δεν γνωρίζει τίποτα άλλο πέρα από τον ύπνο. Στην κατηγορία αυτή επικρατούν αντιφατικά αισθήματα.

1524-Όταν έρθει η αφύπνιση χάνεται ο ζωικός ύπνος. Διαβάζει τότε την αντιφατικότητα των αισθήσεων του από τη δέλτο της ψυχής.

1525-Όπως συμβαίνει δηλαδή με τον άνθρωπο που κοιμάται και όταν ξυπνήσει βλέπει τα αντίθετα όλων όσων είδε στον ύπνο του.

1526-Αυτά είναι ,τελικά, ευτελή άτομα και βρίσκονται πολύ χαμηλά. Άφησε τους αυτούς ΄΄δεν μου αρέσουν αυτοί που δύουν΄΄[246]

Ερμηνεία των εδαφίων :΄΄Όσον αφορά αυτούς πού έχουν ασθένεια στην καρδιά, το Κοράνι αυξάνει την κακία που έχουν στις καρδιές τους΄΄,[247] *και ΄΄Με τα παραδείγματα που δίνει στο Κοράνι ο Θεός άλλους τους εξαχρειώνει και άλλους τους οδηγεί στο σωστό δρόμο΄΄*[248]

1527-Ο άνθρωπος που έχει ζωική ψυχή είχε την έφεση να αλλάξει τις κακές ιδιότητες του, να πολεμήσει με το ναφς του. Θα μπορούσε να σωθεί από την ευτέλεια, αλλά οι επιθυμίες του ναφς εξαφάνισαν αυτή του την έφεση.

1528-Τα ζώα βέβαια δεν έχουν την έφεση και την ικανότητα να πολεμήσουν με το ναφς, για αυτό το λόγο δικαιολογημένα παραμένουν ζώα.

1529-Όταν ο άνθρωπος χάσει αυτή την έφεση, αυτή την κλίση που είναι ο πλοηγός της αλήθειας, ό,τι και αν φάει το μετατρέπει σε μυαλό γαϊδάρου.

1530-Εάν φάει μπελαντόνα που αυξάνει τη νοημοσύνη, αυτή μετατρέπεται σε όπιο. Αυξάνει την ασθένεια της καρδιάς και την έλλειψη νοημοσύνης.

1531-Υπάρχει και μια κατηγορία ανθρώπων που έχουν μονίμως μέσα τους πόλεμο. Συγκρούεται διαρκώς ο νους με το ναφς τους. Αυτοί είναι μισό ζώο και μισό άνθρωπος που βρήκε το σωστό δρόμο.[249]

---

[245] Το 180 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Α΄Ραφ λέει:΄΄ Δημιουργήσαμε πολλά Τζινν και ανθρώπους των οποίων το πεπρωμένο είναι η Κόλαση. Έχουν καρδιά, αλλά δεν αισθάνονται με αυτήν, έχουν μάτια, αλλά δεν βλέπουν με αυτά και έχουν αφτιά, αλλά δεν ακούν με αυτά. Είναι όπως τα ζώα. Όχι, είναι ακόμα πιο παραστρατημένοι. Είναι πράγματι πολύ άφρονες΄΄.

[246] Το 77 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Α'Ναμ λέει:΄΄ Και όταν τον σκέπασε η νύχτα, είδε ένα αστέρι και είπε:΄΄ Αυτός είναι ο κύριος μου!΄΄ Όταν όμως χάθηκε, είπε:΄΄Δεν μου αρέσουν αυτοί που δύουν΄΄.

[247] Το 125 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ταουμπά λέει:΄΄ Όσο για εκείνους των οποίων οι καρδιές είναι αρρωστημένες, θα γίνουν ακόμα πιο διεφθαρμένοι και θα πεθάνουν άπιστοι΄΄.

[248] Το 27 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Μπακαρά λέει:΄΄ Και ο Αλλάχ δεν περιφρονεί να σας δώσει ένα παράδειγμα τόσο μικρό όσο μια σκνίπα ή και ακόμα μικρότερο. Εκείνοι που πιστεύουν ξέρουν ότι είναι η αλήθεια του Κυρίου τους, ενώ εκείνοι που δεν πιστεύουν λένε:΄΄ Τι εννοεί ο Αλλάχ με αυτό το παράδειγμα;΄΄ Με αυτό άλλους κρίνει ως σφάλλοντες και άλλους καθοδηγεί, και κανέναν δεν καταδικάζει επειδή σφάλλει παρά μόνο εκείνους που δεν υπακούουν΄΄.

[249] Ο Πακιστανός λάτρης του Μεβλανά Ikbal στο έργο του Esrar-i Hodi (Τα μυστικά της προσωπικότητας) περιγράφει αναλυτικότερα αυτή την ανθρώπινη κατάσταση. ΄΄Ο άνθρωπος , λέει,

Ο πόλεμος του ναφς και του νου μοιάζει με τον πόλεμο του Mecnun με την καμήλα του. Εκείνος ήθελε να πάει στη Leyla του και η καμήλα ήθελε να πάει στο παιδί της[250]

1532- Ο νους και το ναφς μοιάζουν με τον Mecnun και την καμήλα του. Ο Mecnun θέλει να προχωρήσει, να πάει πιο πέρα ενώ η καμήλα προσπαθεί να γυρίσει πίσω.

1533-Ο Mecnun λαχταράει να προχωρήσει για να συναντήσει τη Leyla και η θηλυκή καμήλα να επιστρέψει για να ανταμώσει με το νεογέννητο της.

1534-Μόλις ο Mecnun έκλεινε λίγο τα μάτια για να κοιμηθεί, αμέσως η καμήλα γύριζε και πήγαινε προς τα πίσω.

1535-Το κορμί του Mecnun φλεγόταν από τον έρωτα, δεν είχε άλλη λύση από το να χάσει τις αισθήσεις του.

1536-Ο νους του τον πρόσεχε, τον προστάτευε, αλλά η αγάπη του για τη Leyla του είχε κλέψει το μυαλό.

1537-Αλλά και η καμήλα τον πρόσεχε και τον παρατηρούσε σχολαστικά. Ήταν μάλιστα και πολύ ευκίνητη. Μόλις ένιωθε χαλαρά τα ηνία,

1538-Αντιλαμβανόταν ότι ο Mecnun είχε χάσει τις αισθήσεις του, γύριζε πίσω το κεφάλι της και άρχιζε να προχωράει προς το νεογνό της χωρίς να σταθεί ούτε λεπτό.

1539-Όταν ο Mecnun συνερχόταν έβλεπε ότι βρισκόταν κατά παρασάγγες πίσω από το σημείο που ήταν προηγουμένως.

1540-Βάδισαν κατ' αυτό τον τρόπο δυο-τρεις μέρες. Ο Mecnun έμοιαζε έκπληκτος. Σα να βάδιζε για χρόνια.

1541-''Ω καμήλα'', είπε, ''είμαστε και οι δύο ερωτευμένοι, αλλά είμαστε αντίπαλοι μεταξύ μας. Συνεπώς δεν ταιριάζει να είμαστε συνοδοιπόροι.

1542-Ούτε η αγάπη σου, ούτε τα ηνία σου είναι κατάλληλα για μένα. Πρέπει να απομακρυνθώ από εσένα.''.

1543-Αυτοί οι δύο φίλοι κόβουν ο ένας το δρόμο του άλλου. Κατά συνέπεια η ψυχή που δεν κατεβαίνει από το κορμί, χάνει το δρόμο της.

1544-Η ψυχή σου βυθίστηκε στην ένδεια από τον αποχωρισμό της από τον έβδομο ουρανό, δηλαδή το Θεό, και το κορμί σου για την αγάπη που τρέφει για τα αγκάθια, δηλαδή τις επιθυμίες του ναφς, μεταβλήθηκε σε θηλυκή καμήλα.

1545-Η ψυχή σου χτυπάει τα φτερά της για να ανέβει στα ψηλά, το κορμί όμως γαντζώνεται με τα νύχια του στη γη και δεν θέλει να απομακρυνθεί από αυτήν.

1546-Ω καμήλα που πέθανες με τη νοσταλγία της πατρίδας σου. Όσο καιρό θα βρίσκεσαι μαζί μου, η ψυχή μου θα μένει μακριά από τη Leyla.

1547-Οι ημέρες μου κυλούν και πάνε όπως περιπλανήθηκε επί χρόνια η φυλή του Μωϋσή στην έρημο Tih.[251]

έχει ένα θεϊκό εγώ (Rahmani ego) κι ένα ζωϊκό εγώ (hayvani ego). Όποιο από τα δύο υπερισχύει καθορίζει την προσωπικότητα μας.

[250] Ο Mecnun συμβολίζει το νου και η καμήλα το ναφς.

[251] Το 27 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Μαϊντά λέει:'' Ο Θεός είπε:'' Θα τους απαγορεύσω να μπουν στους Ιερούς Τόπους επί σαράντα χρόνια, στο διάστημα των οποίων θα περιπλανιούνται ανάστατοι στην επιφάνεια της γης. Μην λυπάσαι επομένως τον απειθάρχητο λαό''.

1548-Αυτός ο δρόμος απέχει δυο βήματα από την αντάμωση με το Θεό, εγώ όμως είμαι πιασμένος από την πετονιά σου, για αυτό το λόγο βρίσκομαι εξήντα χρόνια σε αυτό το δρόμο.

1549- Ο δρόμος βρίσκεται πολύ κοντά , αλλά εγώ καθυστέρησα πολύ. Ω κορμί-καμήλα, βαρέθηκα να κάθομαι στην πλάτη σου.

1550-Τελικά, ο Mecnun έπεσε με το κεφάλι κάτω από την καμήλα. Μέχρι πότε αναρωτήθηκε θα καίγομαι από τη φωτιά του αποχωρισμού, μέχρι πότε;

1551-Εκείνη η τεράστια έρημος του φάνηκε μικρή και έπεσε από την καμήλα σε ένα πετρώδες σημείο.

1552-Έριξε τον εαυτό του κάτω με τέτοια δύναμη με τέτοια ταχύτητα που σύντριψε το κορμί του.

1553- Έριξε τον εαυτό του κατά τέτοιο τρόπο, που με τη μοίρα του Θεού, έσπασε και το πόδι του.

1554-Έδεσε το πόδι του και είπε:΄΄Θα γίνω μπάλα, θα πέσω κάτω από το κοντάρι και θα φτάσω κατρακυλώντας,΄΄

1555- Γι αυτό το λόγο, ο γλυκόλογος γιατρός, φοβήθηκε και δεν κατέβηκε από το κορμί που ίππευε.

1556-Πώς είναι δυνατόν ο έρωτας του Μεβλανά να είναι λιγότερος από τον έρωτα της Leyla; Γι αυτό είναι καλύτερα να γίνεις μπάλα στο κοντάρι του έφιππου παιχνιδιού.

1557- Γίνε μπάλα και κύλησε στην πλευρά της αλήθειας. Πήγαινε κατρακυλώντας μπροστά από το κοντάρι του έρωτα.

1558-Αυτό το ταξίδι γίνεται με την έλξη της αγάπης του Θεού. Το άλλο όμως ταξίδι είναι μια απλή βόλτα πάνω στην πλάτη της καμήλας.

1559-Αυτό το είδος ταξιδιού είναι εντελώς διαφορετικό από τα άλλα. Είναι κάτι άλλο. Βρίσκεται πιο πέρα και από τις προσπάθειες των τζιν και των ανθρώπων.

1560- Αυτή η έλξη δεν μοιάζει με την έλξη κανενός. Στην πραγματικότητα αυτή είναι η υπεροχή του Ahmed (Μωάμεθ), είναι η έλξη Εκείνου, είναι η δωρεά η χάρη Εκείνου.

Με λίγα λόγια ο άνθρωπος οντολογικά τοποθετείται μεταξύ των αγγέλων και των ζώων. Έχει την δυνατότητα να βρει με τη διαλεκτική ,την πορεία που του αρμόζει. Εάν δηλαδή θα ακολουθήσει την αγγελική ή τη ζωική φύση του.

Ο άνθρωπος είναι αναγκασμένος , επίσης, να επιλέγει σε κάθε κίνηση, σε κάθε πράξη του το καλό ή το κακό. Η επιλογή αυτή γίνεται με υποκειμενικά κριτήρια που φανερώνουν τελικά τη φύση και το χαρακτήρα του. Την κατάσταση αυτή την περιγράφει ο Ρουμί με παραστατικό τρόπο στον Α΄ Τόμο του Μεσνεβί.

269- Δύο μέλισσες πήραν γύρη από το ίδιο λουλούδι, αλλά η μια έφτιαξε μέλι και η άλλη δηλητήριο.

270-Δύο διαφορετικά ελάφια έφαγαν χορτάρι και ήπιαν μαζί νερό, το ένα παρήγαγε κόπρανα και το άλλο υπέροχο άρωμα.[252]

271- Δύο καλάμια ποτίστηκαν με το ίδιο νερό, αλλά το ένα ήταν μέσα κούφιο και το άλλο γεμάτο ζάχαρη.

272-Παρακολούθησε αυτά τα εκατοντάδες χιλιάδες πράγματα που μοιάζουν μεταξύ τους και πρόσεξε τη διαφορά των εβδομήντα χρόνων που έχουν μεταξύ τους.

273-Τρώει ο ένας και η τροφή του γίνεται βρωμιά, τρώει ο άλλος και όλη η τροφή του μετατρέπεται σε φως του Θεού.

274-Τρώει ο ένας και όλο το φαγητό του παράγει γλισχρότητα, φθόνο, τρώει ο άλλος και το σύνολο της τροφής του παράγει το φως του μοναδικού Θεού.

275-Εδώ είναι ένας πεντακάθαρος τόπος κι εκεί ένα χέρσο και κακό μέρος. Αυτός είναι ένας αγνός άγγελος ενώ ο άλλος ένας διάβολος, ένα τέρας.

276-Δύο πράγματα μπορεί να μοιάζουν μεταξύ τους όπως το γλυκό και το γλυφό (πικρό) νερό είναι διαυγή.

277-Μόνο αυτός που έχει την αίσθηση της γεύσης καταλαβαίνει. Αυτός ξεχωρίζει το γλυκό νερό από το γλυφό (πικρό) νερό.

278-Όποιος δεν μπορεί να διακρίνει τις διαφορές, συγκρίνει τα θαύματα με τα μάγια και νομίζει ότι και τα δύο στηρίζονται σε τεχνάσματα.

Και στον Στ΄ τόμο αναφέρει:

31- Το ψοφίμι είναι για εμάς αηδιαστικό, αποκρουστικό για τα γουρούνια και τους σκύλους όμως είναι γλύκισμα, είναι χαλβάς.

Ο Ρυμί πιστεύει ότι το κακό δεν είναι απόλυτο και αναλύει τη σκέψη του στον Δ΄ τόμο:

65-Κατά συνέπεια δεν υπάρχει απόλυτο κακό στον κόσμο. Να ξέρεις ότι ο κακός και η κακία είναι σχετικά πράγματα που μεταβάλλονται ανάλογα για τον καθένα.[253]

66-Δεν υπάρχει στον κόσμο κανένα δηλητήριο , καμία ζάχαρη που να μην είναι για τον ένα πόδια και για τον άλλον εμπόδιο.

67-Είναι για τον ένα πόδια και για τον άλλο εμπόδιο. Είναι για τον ένα δηλητήριο και για τον άλλο ζάχαρη.

68- Το δηλητήριο του φιδιού είναι για αυτό ζωή, για τον άνθρωπο όμως είναι θάνατος..

69-Η θάλασσα είναι για τα πλάσματα του νερού κήπος, αμπελώνας, για τα ζώα όμως της ξηράς είναι θάνατος, καταστροφή.

---

[252] Από την κοιλιά των αρσενικών ελαφιών βγαίνει ένα ωραίο άρωμα.

[253] Το 287 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Μπακαρά λέει:΄΄ Ο Αλλάχ δεν επιβαρύνει καμιά ψυχή περισσότερο από τις δυνάμεις της. Θα λάβει την ανταμοιβή που επαξίωσε και την τιμωρία που της αρμόζει. Κύριε μας, μη μας δίνεις ευθύνες όπως εκείνες που έδωσες σε εκείνους που ήρθαν πριν από εμάς. Κύριε, μη μας δίνεις βάρη που δεν έχουμε τη δύναμη να αντέξουμε και εξάλειψε τις αμαρτίες μας και συγχώρησε μας και δείξε μας ευσπλαχνία. Εσύ είσαι ο Κύριος μας, βοήθησε μας για να αντισταθούμε στους λαούς των απίστων΄΄.

70-Ω εργατικέ άνδρα που θέλεις να μάθεις την αλήθεια! Άρχισε αυτή τη σύγκριση, την αναλογία από τον έναν και μετρώντας, φτάσε τα χίλια.

71-Ο Zeyd[254] είναι για κάποιον άνθρωπο διάβολος, για έναν άλλον όμως είναι βασιλιάς, σουλτάνος.

72-Ο ένας λέει ότι ο Zeyd είναι σπουδαίος, έντιμος άνθρωπος. Κάποιος άλλος όμως ισχυρίζεται ότι ο Zeyd είναι ένας ειδωλολάτρης που πρέπει να πεθάνει.

73-Ο Zeyd είναι ένας άνθρωπος για κάποιον. Για έναν άλλον όμως είναι πλήρης ζημία, ολοκληρωτική καταστροφή.

74-Εάν θέλεις ο Zeyd να γίνει γλυκός για σένα, πήγαινε και κοίταξε τον με τα μάτια εκείνων που τον αγαπούν.

75-Μην κοιτάζεις εκείνο τον ωραία με τα δικά σου μάτια. Να βλέπεις το αγαπημένο, το ποθούμενο πρόσωπο με τα μάτια εκείνων που το λατρεύουν.

76-Κλείσε τα μάτια σου μπροστά στα ωραία μάτια εκείνου του ωραίου. Πάρε ένα δανεικό μάτι από εκείνους που είναι ερωτευμένοι μαζί του και κοίταξε τον με αυτό.

77- Πάρε μάλιστα ένα δανεικό μάτι, μια ενόραση από τον ίδιο τον ωραίο και κοίταξε το πρόσωπο του με το δικό του μάτι.

78- Ενήργησε κατ' αυτό τον τρόπο και να είσαι σίγουρος ότι θα κορεσθείς και θα βαρεθείς. Για αυτό ο Μεγαλοδύναμος είπε: ΄΄Όποιος ανήκει στο Θεό, ο Θεός γίνεται δικός του΄΄[255]

79-Ο Θεός είπε: ΄΄Εγώ θα γίνω το μάτι, το χέρι και η ψυχή του δούλου μου που με πλησιάζει με μάταιες προσευχές κι έτσι τον λυτρώνω από την δυστυχία, την κακοτυχία΄΄

80-Παρόλο ότι το κακό είναι κάτι το αποτρόπαιο είναι αποδεκτό, φιλικό όταν πρόκειται να σε οδηγήσει στον Αγαπημένο σου.

Το καλό, το ωραίο είναι για τον Μεβλανά υποκειμενικά. Η υποκειμενικότητα όμως αυτή εξαρτάται και από το ίδιο το αντικείμενο. Η υποκειμενικότητα δηλαδή διαμορφώνεται και από το ίδιο το αντικείμενο, για αυτό στο Β΄ τόμο λέει:

603-Κάποιος μπορεί να φαίνεται στα μάτια σου σα φίδι, αλλά ο ίδιος άνθρωπος μπορεί να είναι ωραίος για κάποιον άλλον.

604-Γιατί αυτό που φαίνεται στα δικά σου μάτια είναι το είδωλο της απιστίας του ενώ στα μάτια του φίλου φαίνεται το είδωλο της πίστης του.

605-Αυτά τα δύο πράγματα συνυπάρχουν στον άνθρωπο. Άλλοτε υπάρχει Σελήνη και άλλοτε νύχτα.

606-Ο μισός πιστεύει, ο άλλος μισός προσκυνάει τη φωτιά, ο μισός είναι πλεονέκτης και ο άλλος μισός στωικός.

607-Ο Θεός είπε ΄΄άλλοι από εσάς είναι πιστοί΄΄ και στη συνέχεια ΄΄άλλοι από εσάς είναι άπιστοι΄΄[256], άνθρωποι σκληροί που προσκυνούν τη φωτιά.

---

[254] Συνηθισμένο όνομα που αναφέρεται πολλές φορές σαν παράδειγμα.

[255] Είναι χαντίθ Ahadis-i Mesnevi , σελ.19.

[256] Το εδάφιο 3 του Κεφαλαίου Αλ-Ταγκαμπούν λέει:΄΄Είναι Εκείνος που σας έπλασε. Άλλοι από εσάς είναι άπιστοι και άλλοι είναι πιστοί και ο Αλλάχ βλέπει όλα όσα κάνετε΄΄.

608- Όπως δηλαδή ένα ποικιλόχρωμο (στικτό) βόδι, η αριστερή του πλευρά είναι μαύρη και η άλλη λευκή σαν το φεγγάρι.
609-Όποιος βλέπει αυτή την πλευρά του δεν το αρέσει, ενώ όποιος βλέπει την άλλη του πλευρά θέλει να το πάρει.
610-Ο Yusuf έμοιαζε με τέρας στα μάτια των αδελφών του, ενώ στα μάτια του Yakub με ουρί.
611-Τα αδέλφια του τον είδαν άσχημο εξαιτίας του κακού ειδώλου του, αυτό είναι το μάτι που βλέπει το μόριο... Ενώ το μάτι που βλέπει την ολότητα δεν είναι ορατό.
612-Να ξέρεις ότι το μάτι που φαίνεται είναι σκιά εκείνου του ματιού, ό,τι βλέπει εκείνο να ξέρεις ότι το βλέπει και αυτό.
613- Εσύ βρίσκεσαι στον υπαρκτό κόσμο ενώ το πρωτότυπο σου στον κόσμο της ανυπαρξίας.... Κλείσε αυτό το κατάστημα και άνοιξε το άλλο.
614-Μην φεύγεις στις έξι πλευρές, γιατί στον κόσμο υπάρχουν έξι πόρτες, όταν κατακτηθούν και οι έξι πόρτες ο άνθρωπος γίνεται μάτι.[257]

Στη συνέχεια του ίδιου τόμου γράφει:

1754-Έδωσα στον καθένα έναν χαρακτήρα, έφτιαξα για τον καθένα έναν τρόπο συμπεριφοράς.
1755-Αυτό που είναι για εκείνον έπαινος, είναι για εσένα επίκριση, είναι μέλι για εκείνον και δηλητήριο για εσένα.
1756- Εμείς όμως είμαστε εξολοκλήρου απαλλαγμένοι από την καθαριότητα και τη βρωμιά. Είμαστε εξαγνισμένοι από την οκνηρία και την ευκινησία.
1757-Δεν έδωσα τις εντολές μου για να αποκτήσω κανένα όφελος. Τις έδωσα για να φερθώ γενναιόδωρα στους δούλους μου.
1758-Εγκωμίασε στους Ινδούς τους Ινδικούς τρόπους συμπεριφοράς και στους Sint, τους τρόπους των Sint.
1759-Εγώ δεν εξαγνίζομαι με τις προσευχές τους, εκείνοι εξαγνίζονται με αυτές τις προσευχές, εκείνοι σκορπούν μαργαριτάρια.
1760- Εμείς δεν κοιτάζουμε τη γλώσσα, τα λόγια. Εμείς βλέπουμε την ψυχή, τη συμπεριφορά.
1761-Εάν θέλει ας μην ταπεινωθεί με τα λόγια, ας μη μας δώσει την ουσία του. Εμείς θα δούμε εάν έχει συνδεθεί με όλη του την ψυχή μαζί μας, και αν έχει ταπεινωθεί στην ψυχή του.
1762-Γιατί η ψυχή είναι πολύτιμος λίθος, τα λόγια είναι τυχαία, επουσιώδη. Κατά συνέπεια το araz (η αίσθηση) είναι προσωρινή, σκοπός είναι ο πολύτιμος λίθος.
1763-Μέχρι πότε αυτά τα λόγια, μέχρι πότε αυτά τα λόγια με την κρυφή έννοια, ή άλλα λόγια....Εγώ θέλω να καίομαι, να κλαίω, να οδύρομαι. Να βυθιστείς σε εκείνο το κάψιμο, να καείς και να κάψεις.
1764-Άναψε μια φωτιά του έρωτα στην ψυχή σου και κάψε ολοσχερώς όλες τις σκέψεις, όλα τα λόγια, για να φύγουν να χαθούν.

---

[257] Οι έξι πόρτες είναι οι έξι κατευθύνσεις, αλλά ταυτόχρονα και στο τάβλι υπάρχουν έξι πόρτες A.Gölpınarli, Mesnevi I-II, σελ.445.

Τα παραπάνω δίστιχα δείχνουν ότι τα ήθη και τα έθιμα μπορεί να διαφέρουν κατά τόπο και χρόνο γιατί ο αισθητός κόσμος είναι φθαρτός και μεταβάλλεται διαρκώς. Αυτό που είναι αιώνιο και άφθαρτο είναι μόνο η ψυχή.

Το καλό και το κακό έχουν την ίδια πηγή προέλευσης. Πρέπει να υπάρχει το ένα για να αντιληφθεί κανείς το άλλο. Σε κάθε κακό ισχυρίζεται ο Μεβλανά υπάρχει κι ένα καλό, όπως και σε κάθε κακό υπάρχει ένα καλό. Ο άνθρωπος έχει από τη φύση του μια συγκεκριμένη ιδιοσυγκρασία , έναν διαμορφωμένο χαρακτήρα. Έχει ταυτόχρονα και τη δυνατότητα να βελτιώσει μερικές ιδιότητες του. Για το θέμα αυτό ο Ρουμί λέει στον Γ΄΄ τόμο:

2910- Ναι, είπαν οι Προφήτες, ο Θεός δημιούργησε αμετάβλητες ιδιότητες.
2911- *Δημιούργησε όμως και τις άλλες τις πρόσθετες ιδιότητες. Όταν αποκτήσει αυτές τις ιδιότητες ένας άνθρωπος που τον αντιπαθούν όλοι, βελτιώνεται και γίνεται αποδεκτός από τους γύρω του.*
2912-Εάν πεις στην πέτρα ΄΄γίνε χρυσός΄΄ θα έχεις πει μια μάταιη κουβέντα. Εάν όμως πεις στο χαλκό ΄΄γίνε χρυσός΄΄ υπάρχει τρόπος να γίνει.
2913-Εάν πεις στην άμμο ΄΄γίνε βάλτος΄΄ δεν μπορεί να γίνει. Εάν όμως πεις στο χώμα ΄΄γίνε βάλτος΄΄, αυτό είναι εφικτό.
2914-Έδωσε τέτοιες αρρώστιες που είναι αδύνατη η θεραπεία τους. Τέτοιες είναι η χωλότητα, η πλακουτσωτή μύτη, η τύφλωση.
2915- Έδωσε και άλλες αρρώστιες που είναι δυνατή η θεραπεία τους, όπως είναι ο πονοκέφαλος, η στραβή μύτη και το στραβό πρόσωπο.
2916-Ο Θεός έφτιαξε αυτά τα φάρμακα για να θεραπεύσει τους ανθρώπους. Ούτε τα βάσανα, ούτε τα φάρμακα είναι μάταια.[258]
2917-Υπάρχει βέβαια τρόπος θεραπείας όλων των ασθενειών. Εάν ψάξεις καλά θα τον βρεις.
2918-Η κοινωνία των ανθρώπων είπε: ΄΄Ω Προφήτες, το βάσανο μας δεν ανήκει σε αυτά που δέχονται θεραπεία.
2919-Εδώ και τόσα χρόνια εμφυσήσατε αυτή τη μαγγανεία, δώσατε αυτές τις συμβουλές, αλλά σε κάθε πνοή σκλήρυνε ακόμα περισσότερο αυτός ο κόμπος, αυτά τα δεσμά.
2920-Εάν η αρρώστια μας ανήκε σε αυτές που θεραπεύονται με τα φάρμακα θα έπρεπε να βελτιωθεί έστω ένα μόριο της.
2921-Όταν ο άνθρωπος προσβληθεί από την ασθένεια του διαβήτη δεν πηγαίνει νερό στο συκώτι του. Και αν ακόμα πιει , ρουφήξει όλη τη θάλασσα, το νερό θα πάει σε άλλα μέρη.
2922- *Όταν ο άνθρωπος πάσχει από το συκώτι του, πρήζονται τα χέρια, τα πόδια του και παραμένει ακόρεστη η δίψα του.*

---

[258] Υπάρχει ένα χαντίθ που έχει σχέσει με το στίχο και λέει:΄΄Ω δούλοι του Θεού θεραπευτείτε. Ο Θεός δεν σας έδωσε κανένα φάρμακο, εκτός από τα γηρατιά που να μην έχει και το αντίδοτο του΄΄ Cami I σελ. 109.

2923-Οι Προφήτες είπαν: ΄΄Η απελπισία είναι κακό πράγμα . Η ανωτερότητα, η ευσπλαχνία του Δημιουργού είναι απεριόριστη.[259]
2924-Δεν πρέπει να απελπίζεται κανείς από ένα τέτοιο Ελεήμονα. Απλώστε τα χέρια σας και αγκαλιάστε τα ηνία αυτής της ευεργεσίας.
2925-Υπάρχουν τόσες δουλειές που στην αρχή φαίνονται δύσκολες. Αργότερα , εξαφανίζονται, χάνονται αυτές οι δυσκολίες.
2926-Υπάρχουν τόσες ελπίδες μετά την απελπισία. Υπάρχουν τόσοι ήλιοι μετά το σκοτάδι.

Στον Στ΄ τόμο γράφει:

14-Το Φεγγάρι σκορπίζει το φως του και ο σκύλος συνεχίζει το γαύγισμα του. Ο καθένας επιδίδεται σε μια εργασία ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του.
15-Η μοίρα προσφέρει σε όλους μια υπηρεσία. Δένει τον καθένα από εμάς σε μια δουλειά ανάλογη με την ιδιοσυγκρασία μας. Δίνει στον καθένα ένα βάσανο.
16-Εκείνος ο βρώμικος σκύλος δεν μπορεί να σταματήσει το γαύγισμα και για αυτό συνεχίζει να γαβγίζει. Εγώ είμαι το φεγγάρι, πώς μπορώ να σταματήσω την πορεία μου;
17- Όσο αυξάνει το ξύδι την οξύτητά του, τόσο πρέπει να αυξάνει η ζάχαρη τη γλυκύτητά της.

Για την επίδραση που ασκεί το περιβάλλον στο οποίο ζει κάποιος ο Μεβλανά αναφέρει στον Γ΄τόμο τα εξής:

1448-Εάν στριφογυρίζεις γύρω από αυτούς που ποθούν , θα αποκτήσεις και εσύ πόθους. Εάν κυματίζεις στην σκιά των ανωτέρων σου θα γίνεις και εσύ ανώτερος.
1449- Εάν ένα μυρμήγκι ξεσηκωθεί να ζητάει τον Σολομώντα, μην εκπλαγείς, ούτε να το υποτιμήσεις. Εσύ να θαυμάζεις την θέληση, το θάρρος και την προσπάθεια του.
1450- *Ό,τι έχεις αποκτήσει περιουσιακό, δεξιοτεχνία, ικανότητα δεν τα απέκτησες με τη θέληση, τη σκέψη και την προσπάθεια σου;*

Ο Ρουμί ισχυρίζεται ότι κάθε πράξη, κάθε ενέργεια του ανθρώπου έρχεται αρχικά σαν σκέψη στην καρδιά του. Ειδικότερα στον Ε΄ τόμο γράφει:
3677-Όπως έρχεται καθημερινά στον οίκο της φιλοξενίας ένας επισκέπτης, έτσι έρχεται και στη δική σου καρδιά κάθε λεπτό και μια σκέψη, σαν ένας Άγιος επισκέπτης.
3678-Ω ψυχή μου θεώρησε αυτή τη σκέψη σαν άνθρωπο, γιατί το άτομο ζωντανεύει, αξιοποιείται με τη σκέψη.

---

[259] Το 57 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Χιτζρ λέει:΄΄ Αυτός είπε: ΄΄Ποιός, εκτός από τους παραπλανημένους μπορεί να απελπίζεται, όταν ο Κύριος του δείχνει την εύνοιά Του;΄΄ Επίσης, το 54 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ζουμάρ λέει:΄΄ Να πεις:΄΄ Ω δούλοι Μου, που παρανομήσατε ενάντια στις ψυχές σας! Μην απελπίζεσθε από την φιλευσπλαχνία του Αλλάχ. Ο Αλλάχ συγχωρεί όλες τις αμαρτίες. Είναι Πολυεύσπλαχνος και Ελεήμων.΄΄

3679-Εάν η θλιβερή σκέψη χτυπήσει το δρόμο της χαράς μη στεναχωριέσαι, γιατί αυτή προετοιμάζει τη χαρά
3680-Η θλίψη καθαρίζει, σκουπίζει και μάλιστα με σκληρό τρόπο το σπίτι της καρδιάς από τους ξένους, για να έρθει μια νέα χαρά από τη ρίζα του καλού.
3681-Ρίχνει τα κιτρινισμένα φύλλα από το κλαδί της καρδιάς για να φυτρώσουν καταπράσινα φύλλα που δεν θα αποχωριστούν από το κλαδί.

Στον Α΄τόμο επισημαίνει:

3576-Εάν το επιθυμεί η ψυχή το μάτι βλέπει το φίδι, εάν το επιθυμεί η ψυχή παραδειγματίζεται από αυτά που βλέπει.
3577-Εάν το επιθυμεί η ψυχή το μάτι κοιτάζει πράγματα που αξίζει να δει, εάν το επιθυμεί η ψυχή στρέφεται στα καλυμμένα πράγματα.
3578-Εάν το επιθυμεί η ψυχή στρέφεται προς την ολότητα, εάν το επιθυμεί η ψυχή φυλακίζει το μάτι στα μόρια.
3579-Η κάθε μια από τις πέντε αισθήσεις λειτουργεί σαν το λουλά, σύμφωνα με τις επιθυμίες της ψυχής, σύμφωνα με τις εντολές της ψυχής.
3580- Οι πέντε αισθήσεις ανασκουμπώνουν τις φούστες τους και τρέχουν σε όποια κατεύθυνση τους διατάξει η ψυχή.
3581-Όπως η ράβδος που κρατούσε ο Μωϋσής υπάκουε σε αυτόν[260] *έτσι τα χέρια και τα πόδια υπακούουν ολοφάνερα στις επιθυμίες της ψυχής.*
3582-Εάν το επιθυμεί η ψυχή τα πόδια αφοσιώνονται στο χορό ή εγκαταλείπουν το αργό βάδισμα και επιταχύνουν τα βήματα τους.
3583- Εάν το επιθυμεί η ψυχή τα χέρια κάνουν λογαριασμούς με τα δάχτυλα ή αρχίζουν και γράφουν βιβλία.
3584-Το χέρι βρίσκεται κάτω από τις διαταγές ενός κρυφού χεριού που βρίσκεται μέσα του ενώ το κορμί το έχει τοποθετήσει εξωτερικά.
3585-Εάν το επιθυμεί γίνεται φίδι εναντίον του εχθρού, εάν το επιθυμεί γίνεται σύντροφος στο φίλο.

Στον Ε΄τόμο ο Μεβλανά παρομοιάζει τα τέσσερα βασικά ελαττώματα του ανθρώπου με αντίστοιχα ζώα και λέει:

31-Ω εσύ που έχεις το νου του ήλιου, είσαι ο Halil (Αβραάμ) της εποχής σου. Σκότωσε αυτά τα τέσσερα πουλιά που κόβουν το δρόμο σου.
32-Γιατί το καθένα από αυτά, βγάζει σαν το κοράκι, τα μάτια του νου.
33- Οι τέσσερις ιδιότητες του κορμιού είναι σαν τα πουλιά του Halil (Αβραάμ) Το πνίξιμο τους ανοίγει το δρόμο της ψυχής.
34-Ω Halil κόψε τα κεφάλια τους για να λυτρωθείς από το κακό και το καλό. Να απαλλαγούν από τα εμπόδια τα πόδια που βαδίζουν στο δρόμο του Θεού.

---

[260] Το εδάφιο 108 του Κεφαλαίου Αλ-Α'Ραφ λέει: ΄Έτσι ο Μωϋσής πέταξε κάτω τη ράβδο και να! Έγινε ένα φίδι ολοκάθαρα ορατό.

35- Εσύ είσαι η Ολότητα και αυτές οι ιδιότητες τα μόρια σου. Λύσε τα δεσμά από τα πόδια τους. Γιατί εκείνα τα πόδια είναι και δικά σου πόδια. Είναι τα πόδια των κακών ιδιοτήτων σου.

36- Όταν λυτρωθείς από αυτές τις κακές ιδιότητες ο κόσμος γίνεται χάρη σε εσένα τόπος ψυχής. Αποκτά μια ανώτερη κατάσταση. Τότε ένας έφιππος γίνεται προστάτης εκατοντάδων στρατών.

37-Γιατί αυτό το κορμί έγινε σταθμός των τεσσάρων ιδιοτήτων. Τα ονόματα αυτών των ιδιοτήτων είναι τα τέσσερα πουλιά που προκαλούν σκάνδαλα, και ραδιουργίες.

38-Εάν θέλεις να αποκτήσουν οι άνθρωποι την αθανασία, κόψε τα κεφάλια αυτών των κακών, απαίσιων πουλιών.

39-Μετά ζωντάνεψε σαν άλλο είδος για να μην προκαλείται καμία ζημία στο μέλλον στους ανθρώπους.

40-Αυτά τα τέσσερα πνευματικά (νοηματικά) πουλιά που κόβουν το δρόμο, έχουν φωλιάσει στις ψυχές των ανθρώπων.

41- Ω εκπρόσωπε του Θεού Husameddin Celebi , αφού είσαι ο κύριος των ψυχών αυτή την εποχή,

42- Κόψε τα κεφάλια αυτών των ζωντανών πουλιών και οδήγησε τους θνητούς ανθρώπους στην αθανασία.

43-Αυτά τα τέσσερα πουλιά είναι η χήνα, το παγώνι, ο πετεινός και ο κόρακας. Αυτά συμβολίζουν τις τέσσερις ιδιότητες των ανθρώπων.[261]

44-Η χήνα είναι απληστία, πλεονεξία. Ο πετεινός την ηδονή. Το παγώνι τη φιλαρέσκεια, την έπαρση, την αλαζονεία. Ο κόρακας τις ακόρεστες επιθυμίες των ανθρώπων.

45-Σκοπός του κόρακα είναι η μακροζωία, η αιωνιότητα. Αυτή είναι διαρκώς η επιθυμία του.

46-Η χήνα αντιπροσωπεύει την απληστία. Θάβει ότι βρίσκει υγρό, ξηρό μέσα στο χώμα.

47-Ο οισοφάγος της δεν μένει λεπτό χωρίς τροφή. Δεν ακούει σε καμία άλλη εντολή πέρα από την εντολή ΄΄Να τρώτε΄΄.[262]

48-Σκάβει το σπίτι σαν τον λαφυραγωγό και γεμίζει με μεγάλη ταχύτητα το σάκο της.

49-Στοιβάζει στο στομάχι της ό,τι βρεί, καλό ή κακό. Ρίχνει στον ίδιο σάκο τα ρεβίθια και τα μαργαριτάρια.

50-Γεμίζει βιαστικά στο σακούλι της ό,τι βρίσκει υγρό, ξηρό για να μην έρθει κανένας άλλος και γίνει συνεταίρος της.

51-Ο χρόνος είναι περιορισμένος και οι ευκαιρίες λίγες. Εκείνη είναι γεμάτη φόβο στριμώχνει γρήγορα- γρήγορα στο χέρι της ό,τι βρίσκει.

Σε πολλά σημεία του Μεσνεβί επικρίνει αυτά τα ανθρώπινα ελαττώματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

---

[261] Το παγώνι τη φιλαρέσκεια, η χήνα την απληστία,ο πετεινός την ηδονή, ο κόρακας τους πόθους και τις επιθυμίες.

[262] Το 32 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Α'Ραφ λέει:΄΄ Ω παιδιά του Αδάμ! Να προσέχετε την ενδυμασία σας κάθε φορά και σε κάθε τόπο λατρείας και να τρώτε να πίνετε χωρίς όμως να κάνετε υπερβολές. Είναι βέβαιο ότι Αυτός δεν αγαπά εκείνους που υπερβαίνουν τα όρια.

Α΄τόμος

3710-Μετά από όλα αυτά μάθε ότι η φωτιά είναι η πραγματική φωτιά της ηδονής, τα θεμέλια των σφαλμάτων, των εγκλημάτων έχουν εδραιωθεί πάνω σε αυτή τη φωτιά.

3711- *Η εξωτερική φωτιά σβήνει με νερό, αλλά η φωτιά της ηδονής αναφλέγεται και αυξάνει διαρκώς, εξευτελίζει τον άνθρωπο και τον κάνει ικέτη.*

3712- Η φωτιά της ηδονής δεν κοπάζει με το νερό, γιατί έχει τις ιδιότητες της Κολάσεως όταν πρόκειται να τυραννάει τους άλλους.

3713-Ποια είναι η θεραπεία για τη φωτιά της ηδονής; Το Φως της πίστης , το Δικό σας φως που σβήνει τη φωτιά των απίστων.[263]

3714-Τι σβήνει αυτή τη φωτιά; Το φως του Θεού. Κράτα για πρωτομάστορα σου το φως του Ibrahim[264]

3715-Να λυτρωθεί το κορμί σου που μοιάζει με ακουιλαρία από τη φωτιά του ναφς που είναι σαν το ηφαίστειο Νεμρούτ.[265]

3716-Η ηδονή που μοιάζει με τη φωτιά δεν ελαττώνεται όσο καίγεται, μειώνεται μόνο όταν Εκείνος παύσει να της δίνει τον πόθο.

3717-Σβήνει ποτέ η φωτιά όταν τη ρίχνεις ξύλα; Σταματάει να καίει τα ξύλα;

3718- Όταν όμως δε ρίξεις ξύλα στη φωτιά αυτή σβήνει, γιατί η αποχή ρίχνει νερό στη φωτιά.

3719-Μαυρίζει ποτέ από τη φωτιά το ωραίο πρόσωπο που φτιασιδώνεται με την αποχή της ψυχής;

****

3829-Εκείνοι που είναι σκλάβοι της ηδονής βρίσκονται σε χειρότερη μοίρα ενώπιον του Θεού από αυτούς που έγιναν σκλάβοι, γιατί αιχμαλωτίστηκαν στον πόλεμο.

3830-Γιατί οι σκλάβοι που προέρχονται από αιχμαλωσία απελευθερώνονται με μια κουβέντα του αφέντη τους, ενώ εκείνοι που είναι σκλάβοι της ηδονής ζουν ωραία και πεθαίνουν πικρά.

3831-Αυτός που είναι σκλάβος της ηδονής δεν μπορεί να απαλλαγεί από την αιχμαλωσία, από τη σκλαβιά εάν δε δεχτεί την ευεργεσία και την ιδιαίτερη χάρη του Θεού.

3832-Είναι ένα τέτοιο πηγάδι που όσοι πέφτουν μέσα δεν μπορούν να βρουν τον πυθμένα του, αλλά αυτό είναι δικό τους σφάλμα, γιατί δεν έπεσαν σε εκείνο το πηγάδι με τη βία του Θεού.

3833-Αυτός, έριξε τον εαυτό του μέσα σε ένα τέτοιο πηγάδι που εγώ δεν μπορώ να βρω σχοινί που να φτάνει στον πυθμένα του.

---

[263] Ένα χαντίθ λέει:΄΄Την ημέρα της Κρίσης η Κόλαση λέει στον πιστό, ω πιστέ φύγε , το φως σου σβήνει τη φωτιά μου΄΄ Cami I σελ.111.

[264] Αβραάμ.

[265] Ηφαίστιο στην περιοχή της λίμνης Βαν.

Β΄ τόμος

580- Ο πλεονέκτης είναι βραδύγλωσσος. Όταν υπάρχει απληστία μπορεί να είναι φωτισμένα τα μάτια, η ψυχή;

581-Η απληστία για τα αξιώματα, το χρυσό μεταβάλλεται για τον πλεονέκτη σε τρίχα που φυτρώνει στο μάτι.

582-Είναι διαφορετικός όμως ο μεθυσμένος που είναι γεμάτος με το Θεό...Αυτός θα είναι απελευθερωμένος και αν ακόμα του δώσεις θησαυρούς, θησαυροφυλάκια.

583-Αυτός ο κόσμος φαίνεται σαν ψοφίμι, ναι σαν ψοφίμι στα μάτια εκείνου που ευτύχησε να δει το πρόσωπο του Αγαπημένου, να ενωθεί μαζί Του.

584- Αλλά, αυτός ο σούφι βρισκόταν πολύ μακριά από εκείνη τη μέθη και τις νύχτες από την απληστία του γινόταν αόμματος.

585- Ο άνθρωπος όμως που έχει χάσει τον εαυτό του από την απληστία, ακούει εκατοντάδες ιστορίες αλλά καμία δεν μπαίνει στο αφτί της απληστίας του.

586- Ήταν ένας άνθρωπος που δεν είχε καμία περιουσία, ούτε σπίτι, ούτε οικογένεια είχε μείνει στις φυλακές και είχε δεθεί με αδυσώπητες αλυσίδες.

587- Έτρωγε άδικα τα φαγητά των άλλων φυλακισμένων και εξαιτίας της απληστίας του ήταν βαρύς στις ψυχές των ανθρώπων σαν το όρος Kaf.

588-Κανείς δεν τολμούσε να φάει ούτε μια μπουκιά ψωμί. Έπιανε εκείνη τη μπουκιά από τη μια άκρη και την άρπαζε αμέσως.

589- Ο άνθρωπος που βρίσκεται μακριά από την πρόσκληση του Θεού έχει πεινασμένο μάτι και αν ακόμα είναι βασιλιάς.

590- Έχει ποδοπατήσει την ανθρωπιά του, η φυλακή είχε μεταβληθεί σε Κόλαση εξαιτίας εκείνου που άρπαζε το ψωμί.

591- Όπου και αν καταφύγεις με την ελπίδα της λύτρωσης εκεί θα βρίσκεις μπροστά σου μια συμφορά.

592- Δεν υπάρχει κανένας θησαυρός χωρίς θηρίο, χωρίς παγίδα. Η λύτρωση βρίσκεται μόνο στον τόπο της απομόνωσης του Θεού.

593-Στη φυλακή του κόσμου, όπου δεν υπάρχει τρόπος σωτηρίας, δεν υπάρχει ούτε μια γωνιά που να μην εισπράττονται διόδια και να μην πέφτει το ξύλο της φυλακής.

594-Εάν μπεις σε μια τρύπα ποντικού, μα τον Θεό θα πιαστείς από κάποιον που θα έχει νύχια γάτας και θα αφανιστείς.

595-Ο άνθρωπος μεγαλώνει με οράματα με την προϋπόθεση βέβαια αυτά να είναι ωραία.

596- Εάν τα οράματα του δεν είναι ευχάριστα καίγεται από έναν πυρετό και λιώνει σαν το κερί.

597- Και όταν ακόμα βρίσκεσαι ανάμεσα σε φίδια , σε σκορπιούς και ο Θεός σε καθησυχάζει με ωραία οράματα.

598-Γίνονται φίλοι -σύντροφοι σου και τα φίδια και οι σκορπιοί... Γιατί το όραμα αυτό είναι μια αλχημεία που μεταβάλλει το χαλκό σε χρυσάφι.

599- Η υπομονή γίνεται πιο γλυκιά με τα ωραία οράματα, γιατί πρώτα από όλα έρχεται το όραμα της λύτρωσης από τη στεναχώρια.

Γ΄τόμος

66-Η πλεονεξία κάνει το αφτί κουφό. Το μίσος δένει τα μάτια και τυφλώνει τον άνθρωπο.

****

818-Το κεφάλι, τα αφτιά του Rustem[266] *βρίσκονται στη θέση τους. Έχει γένια, μουστάκια αλλά να ξέρεις ότι η παγίδα που δένει τα πόδια του είναι η ηδονή.*
819-Να απομακρυνθείς και εσύ από τη μέθη της ηδονής όπως εγώ. Να παρακολουθείς αυτή τη μέθη της καμήλας.
820-Εξάλλου η μέθη της εγκόσμιας ηδονής είναι υποδεέστερη, ευτελέστερη από τη μέθη των αγγέλων.
821-Εκείνη η μέθη εξαλείφει αυτή τη μέθη... Πώς είναι δυνατόν οι Άγγελοι να παρασυρθούν από την ηδονή;
822-Εάν δεν πίνεις γλυκό νερό, τότε το πικρό νερό σου φαίνεται ευχάριστο όπως το φως στα μάτια.
823- *Μια στάλα από τα κρασιά που έρχονται από τον ουρανό αρκεί για να απομακρύνει την ψυχή από το κρασί και από τον οινοχόο.*
824-Σκέψου πως είναι η μέθη των Αγγέλων. Πώς μεθούν, πως εξάπτονται οι αγνές ψυχές από τη μεγαλοπρέπεια, πως μεταρσιούνται;
825-Αυτοί, γεύτηκαν το άρωμα εκείνου του κρασιού και έσπασαν το πιθάρι με το κρασί αυτού του κόσμου.
826- Μόνον αυτοί που βυθίζονται στην απελπισία, που στέκονται μακριά, κρύβονται στους τάφους τους σαν τους άπιστους.

Δ΄ τόμος

1130-Αναζήτησε την απληστία στα θέματα της πίστης. Γίνε πλεονέκτης σε ευλογημένη εργασία. Αυτές οι δουλειές είναι ήδη ωραίες. Εάν δεν είσαι άπληστος. Εάν δεν είσαι πλεονέκτης γι αυτές, είναι πάντα ωραίες. Έχουν ωραίο πρόσωπο.
1131-Οι αγαθοεργίες είναι ωραίες από μόνες τους. Η ομορφιά τους δεν προέρχεται από την αντανάκλαση ενός άλλου φωτός. Και αν ακόμα δεν μείνει το φως, η θερμότητα της πλεονεξίας μένει το φως της αγαθοεργίας.
1132-Όταν μειωθεί η λάμψη της απληστίας για τα εγκόσμια πράγματα, τότε, αυτά μετατρέπονται σε σβησμένα κάρβουνα που έχουν χάσει τη θερμότητα τους.
1133-Η απληστία του παιχνιδιού εξαπατά και τα παιδιά, τα οποία εξαιτίας της απόλαυσης που αισθάνονται κάνουν άλογο τη ράβδο και την καβαλάνε.
1134-Όταν όμως χαθεί αυτή η επιθυμία από το παιδί, τότε, βλέπει τα άλλα που παίζουν και γελάει μαζί τους.
1135- Τι έκανα αναρωτιέται. Όπως φαίνεται η αντανάκλαση της απληστίας μου, μου έδειχνε το ξύδι μέλι.
1136-Στην ιδιοσυγκρασία των Προφητών δεν υπάρχει η πλεονεξία. Γι αυτό το λόγο αυξάνεται διαρκώς η λάμψη τους.
1137-Οι πλούσιοι και ευγενείς άνθρωποι έφτιαξαν, κατασκεύασαν τόσα τζαμιά. Σε κανένα όμως δεν δόθηκε το όνομα Mescid-i Aksa.
1138-Η μεγαλοπρέπεια της Καάμπα , η οποία αυξάνεται διαρκώς, οφείλεται στην ειλικρίνεια , στον εσωτερικό δεσμό του Ibrahim. (Αβραάμ).

---

[266] Μυθικός ήρωας της Περσίας.

1139-Η μεγαλοπρέπεια εκείνου του τεμένους δεν οφείλεται στο χώμα, στην πέτρα. Ο κατασκευαστής του δεν διακατεχόταν από πλεονεξία, από ανταγωνισμό για αυτό το λόγο δημιουργήθηκε αυτή η υπεροχή.

1140-Ούτε τα βιβλία τους μοιάζουν με τα βιβλία των άλλων, ούτε τα τεμένη τους με τα τεμένη των άλλων, ούτε τα αγαθά τους, η περιουσία τους μοιάζουν με τα αγαθά, τις περιουσίες των άλλων.

1141-Ούτε η κοσμιότητά τους μοιάζει με την κοσμιότητα των άλλων, ούτε η οργή και τα βάσανα τους μοιάζουν με την οργή και τα βάσανα των άλλων. Διαφορετικός είναι επίσης ο ύπνος, ο συλλογισμός τους και τα λόγια τους.

1142-Ο καθένας τους έχει κι ένα διαφορετικό φως. Τα πουλιά της ψυχής τους πετούν, αλλά με διαφορετικά φτερά. Τα φτερά τους είναι από φως.

1143- Όταν η ψυχή μνημονεύει την κατάσταση τους τρέμει συνέχεια. Τα έργα τους είναι ο κιμπλάς των δικών μας έργων.

1144- Τα πουλιά τους γεννούν χρυσά αυγά. Οι ψυχές τους βλέπουν την αυγή μέσα στα μεσάνυχτα.

1145- Ό,τι και αν πω δεν μπορώ να περιγράψω την καλοσύνη εκείνων των ανώτερων όντων. Τα λόγια μου θα είναι πάντα ελλιπή.

****

1697-Μην παρασύρεσαι από την πλεονεξία του αρχηγού και του καθοδηγητή της κοινωνίας. Ακολούθησε έναν πλοηγό , για να πηγαίνει το κερί μπροστά από εσένα και να σου φωτίζει το δρόμο.

1698-Το κερί μοιάζει με το Φεγγάρι. Δείχνει το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει κανείς. Σου δείχνει εάν εκεί που πας υπάρχει κανένα δόλωμα, καμία παγίδα.

1699- Όταν υπάρχει κερί, είτε το θέλεις είτε όχι, βλέπεις τα ίχνη του γερακιού και του κόρακα.[267]

1700- *Όταν όμως δεν έχεις κερί ξεγελιέσαι, γιατί αυτά τα κοράκια είναι ραδιούργα. Έχουν ιδιοποιηθεί τις φωνές των λευκών γερακιών.*

1701-Και αν ακόμα μάθει κάποιος τη φωνή του hudhud (τσαλαπετεινός) πώς θα καταφέρει να μάθει το μυστικό , δηλαδή το νερό που βρήκε κάτω από τη γη το πουλί, πετώντας ψηλά, και πώς θα μεταφέρει την πληροφορία της βασίλισσας του Σαβά;

1702-Διέκρινε την αληθινή φωνή από την απομίμηση . Πρέπει να αφαιρέσουν από τα κεφάλια των παπαγάλων ,τα στέμματα των βασιλέων.

1703- Και αυτοί οι αδιάντροποι άνθρωποι (σεΐχηδες) , μιμούνται τα λόγια των δερβίσηδων , τα ευφυολογήματα των τέλειων ανθρώπων. Τα παίρνουν από αυτούς και τα επαναλαμβάνουν σαν δικά τους.

1704-Όλες οι προηγούμενες γενιές που ήρθαν κι έφυγαν, θεώρησαν τη σκληρή πέτρα ακουϊλλαρία , για αυτό το λόγο αφανίστηκαν κι έφυγαν.

1705-Υπάρχουν οι αισθήσεις της αντίληψης, της διάκρισης, αλλά η απληστία, η πλεονεξία τις τύφλωσε και τις κούφανε.

1706-Υπάρχει οίκτος για τον ανάπηρο τυφλό, αλλά δεν γίνεται αποδεκτή καμία δικαιολογία, καμία πρόφαση που θα επικαλεστεί ο τυφλός της απληστίας.

---

[267] Το γεράκι συμβολίζει τον αληθινό δάσκαλο και το κοράκι τον ψεύτικο.

1707-Πρέπει κανείς να λυπάται τον άνθρωπο που σταύρωσε ο βασιλιάς. Δεν υπάρχει όμως οίκτος για αυτόν που σταυρώνεται μόνος του στον σταυρό του φθόνου.

1708- Ω ψάρι (δηλαδή ο άνθρωπος που σπαρταράει στη θάλασσα του κόσμου) κοίταξε το τέλος της υπόθεσης και δες την πετονιά. Η λαιμαργία σου όμως σου δένει τα μάτια και δεν μπορείς να δεις το τέλος.

1709-Άνοιξε και τα δύο σου μάτια και κοίταξε την αρχή και το τέλος. Σύνελθε, μη γίνεσαι μονόφθαλμος σαν τον Iblis που εκδιώχτηκε από την πόρτα του Θεού.

1710-Μονόφθαλμος είναι ο άνθρωπος που δεν μπορεί να δει καμία άλλη εποχή εκτός από αυτήν στην οποία ζει και δεν γνωρίζει τίποτα, σαν τα ζώα την αρχή και το τέλος.

*****

2301-Ω οδοιπόρε του Θεού! Ο νους είναι ο αντίποδας της ηδονής. Μη θεωρείς έξυπνο αυτόν που αιχμαλωτίστηκε από την ηδονή.

2302-Και ο καχύποπτος που γίνεται σκλάβος της ηδονής μοιάζει με κίβδηλο νόμισμα μπροστά στους νοήμονες που μοιάζουν με καθαρό χρυσό.

2303-Η αξία του νου και της καχυποψίας δεν διαπιστώνεται χωρίς μεχέγκι. Πήγαινε και δοκίμασε γρήγορα και τα δύο εκεί που υπάρχει μεχέγκι.

2304-Αυτή η μεχέγκι, η λυδία λίθος είναι το Κοράνι και η κατάσταση των Προφητών. Όταν συγκρίνεις κάτι με αυτά, αντιλαμβάνεσαι εάν είναι νοημοσύνη ή καχυποψία. Εξάλλου, η μεχέγκι προκαλεί τα κίβδηλα και λέει ΄΄ελάτε΄΄.

******

3027-Όπως πρέπει να χωρίσουμε το στάχυ από την ήρα, έτσι πρέπει να διακρίνουμε το καλό από το κακό.

3028-Τα ανθρώπινα πλάσματα δημιουργήθηκαν για να μην μείνουν κρυφοί οι θησαυροί της σοφίας.

3029-Άκουσε αυτά που είπε ο Θεός ΄΄Ημουν ένας κρυμμένος θησαυρός΄΄΄. Προσπάθησε λοιπόν να φανερώσεις, να αποκαλύψεις το πολύτιμο λίθο που κρύβεις μέσα σου και να το διακρίνεις από την υλική ύπαρξη σου΄΄.

Ε΄ τόμος

517-Η απληστία της χήνας είναι ενός βαθμού. Η υπερηφάνεια και η αλαζονεία της είναι πενήντα βαθμών. Η απληστία της ηδονής είναι φίδι, η απληστία όμως του αξιώματος , της θέσης είναι τέρας.

518-Η απληστία της χήνας είναι πάθος για το λαιμό, την ηδονή, δηλαδή για την κάτω πλευρά. Η απληστία όμως της αρχηγίας , της αρχιστρατηγίας είναι είκοσι φορές μεγαλύτερη από αυτή την απληστία.

519-Ο αξιωματούχος στρέφεται στη θεοποίηση σαν το Φαραώ. Πώς είναι δυνατό να συγχωρεθεί αυτός που ελπίζει να γίνει συνεταίρος του Θεού;

520-Το ελάττωμα του Αδάμ ήταν ασήμαντο, ένα μικρό πάθος προς την κοιλιά, προς την ηδονή. Το αμάρτημα όμως του Ιμπλίς ήταν η υπεροψία, η αρχομανία.

521-Γι αυτό το λόγο ο Αδάμ ζήτησε να δικαστεί αμέσως. Ο άλλος, όμως, ο καταραμένος εξαιτίας της υπερηφάνειας του δεν καταδέχθηκε ούτε να μεταμεληθεί.

522-Η βουλιμία, το πάθος της ηδονής είναι βέβαια κακές συνήθειες. Δεν συγκρίνονται όμως με το πάθος για την εξουσία, την αρχομανία.

523-Εάν αρχίσω να περιγράφω τις ρίζες και τα κλαδιά αυτού του πάθους της εξουσίας θα χρειαστώ ένα ακόμα βιβλίο.

524- Οι Άραβες αποκαλούν διάβολο το ατίθασο άλογο. Αυτό δεν αρμόζει βέβαια στα άλογα που ξαπλώνουν στα βοσκοτόπια.

525-Η διαβολικότητα χαρακτηρίζεται στο λεξικό ως ανταρσία, ως επιδίωξη αρχηγίας. Αυτή η ιδιότητα έχει αναθεματιστεί.

526-Γύρω από το τραπέζι κάθονται και τρώνε εκατό άνθρωποι. Δύο όμως άνθρωποι που θέλουν να γίνουν αρχηγοί, στρατηλάτες δεν χωρούν σε ολόκληρο τον κόσμο.

527- Ο ένας δεν θέλει την επιβίωση του άλλου στη γη. Ο γιος μπορεί να σκοτώσει ακόμα και τον πατέρα του για να μην γίνει συνεταίρος του στη βασιλεία.

528-Θα έχεις σίγουρα ακούσει τη φράση ΄΄η βασιλεία είναι στείρα΄΄. Γιατί αυτός που επιδιώκει τη βασιλεία σκοτώνει από το φόβο του όλους τους στενούς συγγενείς του.

529-Η βασιλεία είναι στείρα , δεν έχει γιο και μοιάζει με τη φωτιά. Καίει όποιον την αγγίξει.

530-Ο βασιλιάς είναι σαν τη φωτιά. Καίει , κατασπαράζει όποιον βρει μπροστά του και αν δεν βρει κανέναν τρώει τον εαυτό του.

531-Γίνε ένα τίποτα για να γλιτώσεις από τα δόντια του. Να περιμένεις, να ελπίζεις ελάχιστη ευσπλαχνία από αυτόν, γιατί η ψυχή του μοιάζει με τον άκμονα του σιδερά.

532- Όταν όμως γίνεις ένα τίποτα μη φοβάσαι τον άκμονα. Να παίρνεις κάθε πρωί μαθήματα, άνευ όρων, από την απόλυτη ανυπαρξία.

533- Η ταύτιση με το Θεό είναι το ένδυμα του μεγαλομανή. Όποιος φορέσει αυτό το ένδυμα γίνεται αμαρτωλός.

534- Το στέμμα είναι δικό Του. Εμείς δικαιούμαστε να φοράμε τη ζώνη του δούλου. Αλίμονο στον άνθρωπο εκείνο που ξεπερνάει τα όρια του.

535-Τα φτερά του παγωνιού είναι μια δοκιμασία για σένα .Όταν παρασυρθείς από αυτά, δηλαδή την απληστία γι τα υλικά αγαθά και την εξουσία, αρχίζεις να εξομοιώνεσαι με το Θεό και να ισχυρίζεσαι ότι είσαι απαλλαγμένος από μειονεκτήματα όπως Εκείνος.

Οι πράξεις των ανθρώπων δημιουργούν τις συνήθειες και οι συνήθειες διαμορφώνουν τις ιδιότητες του χαρακτήρα. Τα ζώα συμπεριφέρονται πάντα με τον ίδιο τρόπο ανάλογα με το είδος τους. Έχουν μια αρμονία στη συμπεριφορά τους. Οι άνθρωποι όμως συμπεριφέρονται πολλές φορές με διαφορετικό τρόπο στις ίδιες επιρροές. Κάθε άνθρωπος έχει διαφορετικό τρόπο συμπεριφοράς . Όταν ο τρόπος συμπεριφοράς γίνει συνήθεια διαμορφώνει τις ιδιότητες του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του συγκεκριμένου ατόμου. Όποιος αποκτά κακές συνήθειες διαμορφώνει κακές ιδιότητες στο χαρακτήρα του. Για

παράδειγμα λέει ο Μεβλανά ΄΄εκείνος που συνήθισε να τρώει χώμα , απολαμβάνει την τροφή αυτή και ότι άλλο φάει του φαίνεται άγευστο΄΄. Το θέμα αυτό το επεξεργάζεται σε πολλά σημεία του Μεσνεβί, ενδεικτικά αναφέρουμε:

Α΄ τόμος

3808-Δεν είμαι ένα αχυρένιο σκουπίδι, είμαι βουνό δικαιοσύνης, υπομονής, πραότητας, πώς μπορεί ο ανεμοστρόβιλος να αρπάξει το βουνό;

3809-Αυτό που σηκώνεται από τη θέση του και πετάει με έναν άνεμο είναι αχυρένιο σκουπίδι, άλλωστε υπάρχουν τόσοι άνεμοι που δεν πνέουν ευνοϊκά.

3810-Ο άνεμος της οργής, ο άνεμος της ηδονής, της πλεονεξίας αρπάζει και σηκώνει όποιον δεν προσεύχεται.[268]

3811-Είμαι βουνό, η ύπαρξη μου είναι δικό του δημιούργημα, και αν ακόμα είμαι αχυρένιο σκουπίδι είναι δική του αναπόληση, ο δικός μου άνεμος είναι να μνημονεύω Εκείνον.

Β΄ τόμος

1080- Ποιό είναι το όφελος της ζάχαρης για το βόδι, για το γάιδαρο; Κάθε ψυχή έχει διαφορετική τροφή.

1081-Εάν αυτή τροφή δεν αρμόζει σε κάποιον, είναι σαν να τον συμβουλεύεις, σαν να τον οδηγείς στο σωστό δρόμο.

1082- *Όπως όταν κάποιος εξαιτίας της αρρώστιας του προτιμάει να τρώει χώμα, νομίζει ότι αυτή είναι η δική του τροφή.*

1083-Αυτός έχει λησμονήσει την πραγματική του τροφή και εξαιτίας της αρρώστιας του και έχει στραφεί σε εκείνο που νομίζει ότι είναι τροφή του.

1084-Παράτησε το σερμπέτι και πίνει δηλητήριο, η τροφή αυτή του φαίνεται γλυκιά εξαιτίας της αρρώστιας του.

1085-Η πραγματική τροφή του ανθρώπου είναι το φως του Θεού. Δεν αρμόζει σε αυτόν να παίρνει τροφή ζώου.

1086-Εξαιτίας όμως της αρρώστιας, η ψυχή κατάντησε να πίνει νύχτα μέρα νερό και να τρώει χώμα.

1087- *Όποιος τρώει αυτά κιτρινίζει το πρόσωπο του, αδυνατούν τα πόδια του, παιχνιδίζει η καρδιά του. Που είναι αυτή η τροφή, που είναι η τροφή του ουρανού που είναι γεμάτος μονοπάτια.*[269]

1088-Η τροφή αυτή είναι το φαγητό των γνήσιων δούλων που έφτασαν στην ευδαιμονία. Αυτή τρώγεται χωρίς λαιμό, χωρίς εργαλεία.

1089-Η τροφή του ήλιου προέρχεται από το φως του έβδομου ουρανού, ενώ η τροφή του ζηλόφθονου, του διαβόλου προέρχεται από τον καπνό της γης.

---

[268] Το 46ο εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Ανκαμπουτ λέει:΄΄Να διδάξεις εκείνα που σου αποκαλύφθηκαν μέσα από το Βιβλίο και να προσεύχεσαι. Η Προσευχή μας προστατεύει από την απρέπεια και από την κακοήθεια. Η προσήλωση στον Αλλάχ είναι μια από τις πιο μεγάλες αρετές. Ο Αλλάχ γνωρίζει εκείνα που κάνετε΄΄.

[269] Το 8ο εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Νταριγιατ λέει:΄΄Ορκίζομαι στον ουρανό που είναι γεμάτος μονοπάτια.΄΄

1090- *Ο Θεός πρόσταξε ΄΄φαγητό΄΄ για εκείνους που σκοτώθηκαν για τον Αλλάχ. Αυτή η τροφή δεν έχει ούτε στόμα, ούτε πιάτο.*[270]

1091-Η ψυχή παίρνει μια τροφή από κάθε φίλο και αποκτά μια αγνότητα από κάθε γνώση.

1092-Η μορφή κάθε ανθρώπου μοιάζει με πήλινο δοχείο και το μάτι βλέπει, αισθάνεται την έννοια αυτού του δοχείου.

1093-Τρως κάτι από τον καθένα με τον οποίο συναναστρέφεσαι και παίρνεις κάτι από κάθε φίλο με τον οποίο ανταμώνεις.

*****

1316-Για αυτό το λόγο ο άνθρωπος με την αγνή ουσία, θα είναι πάντα επικίνδυνος εάν δεν έχει απαλλαχθεί ολότελα από την ύπαρξη του.

1317-Γιατί αυτός βρίσκεται στο δρόμο, ενώ αυτοί που λοξοδρόμησαν είναι αναρίθμητοι. Μόνο αυτός που βρίσκεται υπό την προστασία του Θεού σώζεται.

1318-Εκείνος που δεν εξαγνίστηκε ο καθρέφτης του στο σύνολο του, είναι άνθρωπος με αγνή ουσία, αλλά ακόμα δεν συνέλαβε το θήραμα και ασχολείται με το κυνήγι.

1319-Αλλά, το άτομο με την αγνή ουσία σώζεται όταν το εξαγνίσει ο Θεός. Η προστασία βρίσκει το στόχο της και εκπληρώνει την επιθυμία της.

1320-Κανένας καθρέφτης δεν ξανάγινε σίδερο, κανένα ψωμί δεν επέστρεψε στο αλώνι να ξαναγίνει σιτάρι.

1321-Κανένα σταφύλι δεν ξανάγινε αγουρίδα, κανένα ώριμο φρούτο δεν ξανάγινε πρώιμο.

******

1419-Η ανθρώπινη ύπαρξη είναι ένα δάσος. Εάν ένιωσες εκείνη την (θεία) πνοή να αποφεύγεις αυτή την ύπαρξη.

1420- Στην ύπαρξη μας υπάρχουν χιλιάδες λύκοι, χιλιάδες γουρούνια, χιλιάδες αγνές-βρώμικες , ωραίες και άσχημες ιδιότητες.

1421-Επικρατεί η ιδιότητα που υπερέχει. εάν στο μέταλλο η ποσότητα του χρυσού είναι περισσότερη από το χαλκό, τότε το μέταλλο αυτό είναι μέταλλο χρυσού.

1422-Θα πρέπει να παρουσιαστείς (την ημέρα της Κρίσης) με τη μορφή του ζώου που έχει την ίδια ιδιότητα με αυτήν που κυριαρχεί στο σώμα σου.

1423-Υπάρχει μια περίοδος που εμφανίζονται στον άνθρωπο οι ιδιότητες του λύκου, υπάρχει και μια άλλη περίοδος που ο άνθρωπος γίνεται ωραίος σαν το φεγγάρι, που έχει την μορφή του Yusuf.

1424-Και οι ευθύτητες και τα μίση πηγαίνουν από έναν κρυφό δρόμο από ψυχή σε ψυχή.

1425-Η αντίληψη, η γνώση, τα προτερήματα επηρεάζουν μέσω του ανθρώπου ακόμα και τα γαϊδούρια και τα βόδια.

1426- *Το ατίθασο άλογο αρχίζει να περπατάει ραχβάνι και να υπακούει στον άνθρωπο. Η αρκούδα χορεύει και η κατσίκα χαιρετάει.*

---

[270] Το εδάφιο 170 του Κεφαλαίου Αλ-Ιμράν λέει: ΄΄Εκείνους που σκοτώθηκαν ενώ πολεμούσαν για την υπόθεση του Αλλάχ, μην τους υπολογίζεις σαν νεκρούς. Όχι, ζουν κοντά στον κύριο τους, και Εκείνος τους έχει ανταμείψει΄΄.

1427-Οι άνθρωποι έχουν μια έφεση προς το σκύλο και ο σκύλος ή κυνηγάει θηράματα, ή γίνεται φύλακας, ή βοσκός.
1428-Ο σκύλος των επτά πιστών που έζησαν στο Σπήλαιο (Ashab-i Kehf) απέκτησε από αυτούς μια τέτοια ιδιότητα που στο τέλος προχώρησε, έφυγε και άρχισε να αναζητάει το Θεό.
1429-Κάθε φορά προβάλλει από την ψυχή του ανθρώπου και κάτι. Άλλοτε ο άνθρωπος γίνεται διάβολος, άλλοτε άγγελος, άλλοτε μετατρέπεται σε παγίδα και γίνονται ανήμερα θηρία.

Δ΄ τόμος

276-Ο μέγας Γαληνός είπε:΄΄ Δώσε στον ασθενή αυτό που έχει συνηθίσει.
277- Γιατί η ασθένεια του οφείλεται σε πράγματα που είναι αντίθετα στις συνήθειες του. Για αυτό το λόγο αναζήτησε το φάρμακο της αρρώστιας του στα πράγματα που έχει συνηθίσει. ΄΄

Ε΄τόμος

300- *Ο Θεός έστρωσε ένα πανέμορφο τραπέζι για όλα τα πλάσματα του. Αυτό όμως το τραπέζι είναι κρυφό για τα μάτια των ευτελών ανθρώπων.*
301-Εάν ο κόσμος είναι ένα αμπέλι γεμάτο με ποικίλα αγαθά , ζώα σαν τον ποντικό και το φίδι θα τρώνε πάλι χώμα.
302-Είτε είναι καλοκαίρι, είτε είναι χειμώνας η τροφή τους είναι το χώμα. Εσύ όμως ω άνθρωπε είσαι ο αφέντης του κόσμου, είσαι το ανώτερο όν, πώς είναι δυνατόν να τρως χώμα όπως τα φίδια και να μην αναζητάς το τραπέζι του ουρανού που προσφέρει πνευματική τροφή;
303-Το σκουλήκι που βρίσκεται μέσα στο ξύλο αναρωτιέται ποιος έχει τόσο νόστιμο χαλβά;
304-Το σκουλήκι που ζει μέσα στην κοπριά δεν γνωρίζει καμία άλλη τροφή πέρα από τα κόπρανα.

Ο νους παίζει σημαντικό ρόλο στην βελτίωση των ιδιοτήτων του χαρακτήρα, στην καλλιέργεια της βούλησης και την πάταξη του πάθους. Ο νους αναπτύσσεται με την εμπειρία . Η εμπειρία παίζει ουσιαστικό ρόλο στην παιδεία. Η βούληση αναπτύσσεται με την εγκράτεια. Όταν ο άνθρωπος μπορεί να συγκρατεί τις επιθυμίες και τις ορμές του βελτιώνει και τις αδυναμίες του χαρακτήρα του. Για το θέμα αυτό ο Μεβλανά αναφέρει:

Α΄ τόμος

2838-Ο νους που έχει ωραίο χαρακτήρα, ευχάριστο νερό , δίνει στο κορμί ευγενικούς τρόπους.

2915-Να ξέρεις ότι ο νους είναι ο άνδρας και το ναφς, αυτή η απληστία είναι γυναίκα. Αυτά τα δύο προέρχονται από το σκοτάδι, είναι αρνητές, ενώ ο νους είναι φως, είναι κερί.

2963-Πιάσε το γάιδαρο από το σβέρκο και οδήγησε τον στο δρόμο, φέρε τον στο δρόμο που ξέρουν πολύ καλά οι μυημένοι.
2964-Σύνελθε, μην αφήνεις το γάιδαρο να κάνει αυτό που θέλει, μην παραιτείσαι από αυτόν, γιατί η αγάπη του στρέφεται στα βοσκοτόπια και τις πρασινάδες.
2965-Εάν φερθείς απερίσκεπτα μια στιγμή και τον αφήσεις, αυτός θα τρέξει πολλές χιλιάδες μέτρα μακριά προς το βοσκότοπο.[271]
2966-Ο γάιδαρος είναι εχθρός του δρόμου, γιατί είναι μεθυσμένος με το λειμώνα. αυτός έχει σκοτώσει πολλούς ιδιοκτήτες γαϊδάρων.
2967-Εάν δεν ξέρεις το δρόμο κάνε το αντίθετο από αυτό που θέλει ο γάιδαρος, άλλωστε αυτός είναι και ο σωστός δρόμος.

Β΄ τόμος

861-Τα ακούσματα του αφτιού μεταβάλλουν τις συνήθειες, ενώ η ξεκάθαρη όραση του ματιού μεταβάλλει την ουσία.

1800- Το δοχείο είναι βρώμικο αλλά καθαρίζει με λίγο νερό. Υπάρχουν όμως στο εσωτερικό του ανθρώπου τέτοιες βρωμιές που...
1801-Αυτές δεν καθαρίζουν με τίποτα άλλο πέρα από το νερό της χάρης Εκείνου που δημιουργεί, επιδιορθώνει. Δεν λείπουν από την ψυχή του μυημένου στην υπόθεση.

Δ΄ τόμος

3383-Όπως ο άνθρωπος που έχει λίγο μυαλό κι εξαιτίας αυτού του λιγοστού νου του παραβιάζει κάθε στιγμή τη μετάνοια του και αμαρτάνει πάλι.
3384-Ο άνθρωπος που παραβιάζει τον όρκο μετανοίας του , λόγω της αδυναμίας της θελήσεως του γίνεται ο μασκαράς του Iblis της εποχής του.
3385- Σαν το κουτσό άλογο που μεταφέρει βαρύ φορτίο σε πετρώδες έδαφος, σκοντάφτει διαρκώς και πέφτει κάτω μπρούμυτα.
3386--Αυτός με το δύστροπο χαρακτήρα που παραβιάζει συνεχώς τον όρκο μετανοίας του δέχεται γροθιές από τον αόρατο κόσμο στο κεφάλι του. Τραυματίζεται και μωλωπίζεται το κεφάλι του.
3387- Στη συνέχεια μεταμελείται εξαιτίας του μαλθακού χαρακτήρα του. Μόλις όμως ο διάβολος του ξαναπεί ΄΄φτού σου΄΄, παραβιάζει ξανά τον όρκο της μετανοίας του.
3388-Όσο αδύναμος είναι τόσο επαρμένος και μεγαλομανής είναι. Βλέπει περιφρονητικά ακόμα και αυτούς που κατάφεραν να φτάσουν στο Θεό.

---

[271] Η λέξη που μεταφράσαμε πολλές χιλιάδες μέτρα είναι fersah που είναι μια περσική μονάδα μέτρησης και αντιστοιχεί σε 5 περίπου χιλιάδες μέτρα.

3621-Το ναφς είναι ένας Φαραώ . Προς Θεού μην το παραχαϊδεύεις, μην το ταΐζεις πολύ , για να μην θυμηθεί ξανά την παλιά απιστία του.

3622-Όταν δεν υπάρχει η θερμότητα της φωτιάς της εγκράτειας δεν ομορφαίνει το ναφς. Μην τολμήσεις να σφυρηλατήσεις το σίδερο ένα πρώτα δεν το πυρώσεις καλά.

3623-Να ξέρεις ότι όσο το κορμί δεν πεινάει δεν στρέφεται προς το Θεό. Το να προσπαθείς να το φέρεις στο σωστό δρόμο όταν είναι χορτάτο μοιάζει με το να σφυρηλατείς το σίδερο όταν είναι κρύο.[272]

3624-Αυτό το σώμα που είναι σκιά της ύπαρξης και το ναφς που κρύβεται μέσα σε αυτό είτε κλαίει είτε αναστενάζει, δεν γίνεται Μουσουλμάνος. Μάζεψε τα μυαλά στο κεφάλι σου και μην το πιστεύεις.

3625-Το ναφς μοιάζει με το Φαραώ. Την εποχή της σιτοδείας τρέχει και πηγαίνει στο Μωϋσή, υποκλίνεται μπροστά του και τον ικετεύει.

3626- Όταν όμως δεν τον έχει ανάγκη εξαχρειώνεται πάλι. Ο γάιδαρος λακτίζει μόλις ξεφορτώσει το φορτίο του.

Ο Μεβλανά δίνει μεγάλη σημασία στην αγωγή. Τα ελαττώματα και οι αδυναμίες του χαρακτήρα διορθώνονται μόνο μέσω της αγωγής και της παιδείας. Με την αγωγή αποκαλύπτονται και αναπτύσσονται όλες οι ωραίες ιδιότητες που κρύβονται μέσα στη φύση του ανθρώπου. Με τη σωστή αγωγή πιστεύει ότι μπορεί να βελτιωθούν όλες οι κακές ιδιότητες του χαρακτήρα. Στον Β΄τόμο του Μεσνεβί αναφέρει:

2698-Όπου και αν βρω ένα βλαστάρι με καρπό το ανατρέφω, το μεγαλώνω σαν παραμάνα.

2699-Όπου και αν βρω ένα ξερό, άσχημο δένδρο το κόβω για να γλιτώσει ο μόσχος από την κοπριά.[273]

2700- Το ξερό δένδρο λέει στον κηπουρό, ω γενναίε, γιατί μου κόβεις το κεφάλι χωρίς να έχω διαπράξει κανένα έγκλημα;

2701-Ο κηπουρός του λέει σιώπα, ω εσύ με τον κακό χαρακτήρα. Η αποξήρανση σου δεν ήταν αρκετό έγκλημα για σένα;

2702-Το ξερό δένδρο του απάντησε, εγώ δεν είμαι στραβός είμαι σωστός, γιατί με κόβεις αφού είμαι αθώος;

2703-Ο κηπουρός του είπε και ευλογημένο να ήσουν και στραβό να ήσουν αρκεί να ήσουν χλωρό.

2704-Εάν ήσουν έτσι θα απορροφούσες το αθάνατο νερό, θα ανακατωνόσουν με το νερό της ζωτικότητας και θα πήγαινες.

---

[272] Το 28 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Σουρά λέει:΄΄ Και αν ο Αλλάχ αύξανε τη συντήρηση των δούλων του θα παρανομούσαν στη γη. Δίνει με μέτρο και όπως θέλει. Έχει επίγνωση και βλέπει τα πάντα που αφορούν τους δούλους Του΄΄.

[273] Το 61 εδάφιο του Κεφαλαίου Μπάνι-Ισραήλ λέει: ΄΄Θυμήσου όταν σου είπαμε:''Ο Θεός αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους''. Το όραμα που σου δώσαμε δεν ήταν παρά μόνο μια δοκιμασία για τους ανθρώπους, όπως το καταραμένο δένδρο που αναφέρεται στο κοράνιο. Τους προειδοποιούμε. Αυτό, όμως, δεν κάνει άλλο από το να επαυξάνει τις ανομίες τους.΄΄

2705-Ο σπόρος σου όμως ήταν κακός, η ρίζα σου ήταν κακή. Δεν συναντήθηκες με ένα ωραίο δένδρο.
2706-Εάν εμβολιαστεί ένα ωραίο κλαδί σε ένα άσχημα. εκείνη η ομορφιά θα μεταβιβαστεί και στο χαρακτήρα του άλλου και θα το ομορφαίνει.

Μπορεί το ωραίο κλαδί με τον εμβολισμό να μην ομορφαίνει το δένδρο στη ρίζα του, αλλά καταφέρνει να μετατρέψει εκείνο το άσχημο δένδρο σε ένα διαφορετικό όμορφο και καρποφόρο.

Εάν εξετάσουμε αυτή την άποψη του Μεβλανά από την πλευρά της κοινωνικής αγωγής, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η κοινωνία είναι δυνατόν να επιβάλλει στα μέλη της την ηθική συμπεριφορά. Με τη θέσπιση νόμων και κανόνων τους οποίους πρέπει να τηρούν όλα τα μέλη μιας κοινωνίας υιοθετείται ο ηθικός τρόπος συμπεριφοράς . Όταν τα μέλη της κοινωνίας συνηθίσουν να τηρούν αυτούς τους κανόνες συμπεριφοράς εξαφανίζονται σιγά σιγά όλες οι παλιές κακές συνήθειες που είχαν.

Σήμερα όλοι γνωρίζουμε ότι στόχος της αγωγής είναι η διασύνδεση της κουλτούρας με τη φύση. Ο Μεβλανά φαίνεται ότι γνώριζε αυτή την πραγματικότητα και αυτό αποδεικνύεται με τα παραδείγματα που χρησιμοποιεί. Ενδεικτικά παραθέτουμε τα ακόλουθα:

Α΄ τόμος
1655- Όταν σπείρεις σιτάρι μπορεί να φυτρώσει κριθάρι; Είδες ποτέ να γεννιέται από ένα άλογο, ένα γαϊδούρι;

Γ΄ τόμος

4784-Εάν σκάβεις ένα κομμάτι χώμα από το πηγάδι κάθε μέρα, στο τέλος θα φτάσεις στο καθαρό διαυγές νερό.
4785-Αυτό το γνωρίζουν όλοι. Εσύ αν θέλεις μην το πιστεύεις. Ό,τι σπείρεις εκείνο θα θερίσεις.

Δεν αρκεί μόνο η ατομική αρετή, αλλά πρέπει και το κοινωνικό σύνολο να στρέφεται προς το καλό. Εάν δεν αναχαιτιστεί η πορεία της κοινωνίας προς το κακό, την ακολασία, τη διαφθορά σίγουρα θα επέλθει η καταστροφή και ο αφανισμός της. Στον Στ΄ τόμο τονίζει:

3597- Εάν η πηγή αρρωστήσει και πάθει κάτι κακό ξεραίνονται και τα φύλλα και τα κλαδιά εκείνου του δένδρου.

Στον ίδιο τόμο μιλάει για την καλλιέργεια της κοινωνίας και τα αποτελέσματά της.

3539-Η ημέρα της σποράς είναι η ημέρα που κρύβεις, που καλλιεργείς το σπόρο στο χώμα.
3540-Η ημέρα της συγκομιδής είναι η ημέρα που μαζεύεις το σπόρο, είναι η ημέρα που παίρνεις το αντίτιμο.

Ο Μεβλανά πιστεύει στην μετριοπάθεια και στο μέτρο. Η αγωγή πρέπει να αποβλέπει σε ένα στόχο: Να καλλιεργήσει στο άτομο τη συναίσθηση ότι η ενέργεια που κάνει είναι αντίθετη στην ηθική τάξη. Η συμπεριφορά αυτή του ανθρώπου καλλιεργείται και δεν επιβάλλεται με αυστηρούς κανόνες. Τα παρακάτω δίστιχα του Γ΄ τόμου εκφράζουν αυτές τις απόψεις του Ρουμί

2993-Σκοπός του ανθρώπου είναι η απόκτηση γνώσεων, η ανεύρεση του σωστού δρόμου. Κάθε άνθρωπος όμως έχει και ένα διαφορετικό τόπο λατρείας.
2994-Εάν φιλοξενήσεις έναν μεγαλοπρεπή άνθρωπο, εάν του φερθείς καλά θα γίνει σκλάβος σου. Η καλή πράξη σου γίνεται τόπος λατρείας του. Η κακή πράξη που κάνεις στον κακό άνθρωπο γίνεται τόπος λατρείας του .

4012-Εξάλλου γιε μου αυτά τα βάσανα και οι τυραννίες που υπομένεις δεν είναι για σένα αλλά για τις κακές ιδιότητες σου, για την εξάλειψη του κακού χαρακτήρα σου.
4013-Ο άνθρωπος που χτυπάει το χαλί, το κιλίμι με ένα ξύλο, δεν το δέρνει αλλά τινάζει τη σκόνη του.
4014- Όταν ο άνθρωπος που τρέφει αισθήματα μίσους χτυπάει με ξύλο ή με καμτσίκι το άλογο του δεν δέρνει το ζώο, το χτυπάει απλά γιατί σκόνταψε.
4015-Με τον τρόπο αυτό θέλει να απαγορεύσει στο ζώο να σκοντάφτει, για να εξασφαλίσει την καλή πορεία του. Κρατάς φυλακισμένο το γλεύκος στο βαρέλι μέχρι να γίνει κρασί.
4016-Εάν κάποιος σου πει,΄΄ γιατί χτύπησες τόσο πολύ αυτό το φτωχό ορφανό, δεν φοβάσαι την τιμωρία του Θεού;΄΄
4017-Θα του απαντήσεις΄΄ Ω ψυχή μου, ομορφιά μου, πότε χτύπησα το παιδί; Εγώ χτύπησα το διάβολο που έχει μέσα του΄΄.
4018-Όταν η μάνα σου θυμώσει μαζί σου λέει: ΄΄Να ψοφήσεις΄΄. Στην πραγματικότητα όμως δεν επιθυμεί το θάνατο σου αλλά το θάνατο του κακού χαρακτήρα σου.
4019-Οι άνθρωποι που χάνουν την αιδώ, την κοσμιότητα τους ποδοπατούν την λεβεντιά και την υπόληψη των ανδρείων.
4020- Αυτοί μεταβάλλουν τη γνώμη αυτών που τους κατακρίνουν από το να τους πολεμήσουν. Έτσι γίνονται κίναιδοι και εκπορνεύονται.
4021-Μην ακούς καθόλου τα λόγια και τους κομπασμούς αυτών που μιλούν ανόητα και μην αντιδικείς μαζί τους.

Η παιδεία πρέπει να είναι ανάλογη , λέει ο Μεβλανά, με τις ικανότητες, τις δυνατότητες και το ταλέντο του καθενός. Ενδεικτικά στον Α΄ τόμο γράφει:

583-Φόρτωσε στα ζώα το φορτίο που μπορούν να σηκώσουν, δώσε στους αδύνατους τόση δουλεία όση μπορούν να αντέξουν.
584-Η τροφή κάθε πουλιού είναι ανάλογη με τη σωματική του διάπλαση. Είναι δυνατόν κάθε πουλί να καταπίνει ένα ολόκληρο σύκο;
585-Εάν δόσεις στο μωρό να φάει ψωμί αντί γάλα να ξέρεις ότι εκείνο το καημένο θα πεθάνει από εκείνο το ψωμί.
586- Όταν ,όμως ,βγάλει δόντια θα αναζητήσει μόνη της η ψυχή του το ψωμί.
587- Όταν ένα νεογέννητο πουλί που δεν έχει βγάλει ακόμα φτερά επιχειρήσει να πετάξει θα γίνει τροφή μιας αρπαχτικής γάτας και θα πεθάνει.
588-Όταν όμως βγάλει τα φτερά του θα πετάξει μόνο του χωρίς εσύ να το πιέσεις και χωρίς να του σφυρίξεις ωραία ή άσχημα.

Ο Μεβλανά δίνει μεγάλη σημασία και στους εκπαιδευτές . Πρέπει να είναι ικανοί και να κατέχουν πλήρως το αντικείμενο της διδασκαλίας τους. Γιατί όπως λέει στον Β΄ τόμο:

303-Το εργαλείο του χρυσοχόου, στα χέρι του υποδηματοποιού, μετατρέπεται σε σπόρο, που φυτεύεται στην άμμο.
304-Και το εργαλείο του υποδηματοποιού, μπροστά στο γεωργό, μοιάζει με το άχυρο, που βάζουν μπροστά στο σκύλο και το κόκαλο, που βάζουν μπροστά σε γάιδαρο

Το ήθος και η καλοσύνη , η ευπρέπεια, η αρετή είναι τα απαραίτητα προσόντα που πρέπει να έχει κάποιος για να απολαύσει την ευδαιμονία.
Στον Α΄ τόμο ο Ρούμι λέει:

79- Αναίσχυντος ο άνθρωπος που ζητάει τη βοήθεια του Θεού για να φανεί ειδήμων, αυτός θα στερηθεί τη χάρη του Θεού
80-Ο αναίσχυντος δε βλάπτει μόνο τον εαυτό του, αλλά σκορπά γύρω του φωτιά.

91-Ο ουρανός γέμισε με φώτα, έλαμψε από την αιδώ, οι άγγελοι χάρη στην αιδώ τους απαλλάχτηκαν από τα αμαρτήματα, εξαγνίστηκαν.
2855-Εάν αποβάλλεις τις ανθρώπινες ιδιότητές σου, η θάλασσα των μυστικών σε μεταφέρει στην επιφάνειά της.

Στον Δ΄τόμο αναφέρει:

819-Η ηδονή όμως είναι σκλάβα των Προφητών και των Αγίων. Η φλόγα της ηδονής δεν καίει την αγνή, γνήσια ύπαρξη τους.

Συμπέρασμα

Αρετή είναι η σταθερή ροπή της θέλησης προς το αγαθό και η συνήθεια και ικανότητα του ανθρώπου να εκτελεί το καθήκον του και να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων.[274]

---

[274] Ο ορισμός αυτός δίνεται στην Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση Αθήνα 1980, τόμος όγδοος, σελ.32.

Πρώτος ο Σωκράτης διατύπωσε ότι η αρετή είναι γνώση κι αντιστρόφως ότι η κακία μπορεί να οφείλεται μόνο σε άγνοια κι επομένως πρέπει να θεωρείται ακούσια.[275] Η αρετή ,για τον Σωκράτη ,΄΄ είναι η ύψιστη ή καθολική ανωτερότητα που θα μας καταστήσει όλους ικανούς, ανεξάρτητα από την τέχνη, το επάγγελμα ή την κοινωνική μας θέση, να ζήσουμε τη ζωή μας όσο γίνεται καλύτερα . Γι αυτό πρέπει να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, γιατί με αυτή την αυτογνωσία θα έρθει μαζί και η γνώση του πρώτιστου σκοπού μας΄΄.

Ο Πλάτων δίδαξε ότι η αρετή είναι ΄΄ έξις ψυχής΄΄, αποτέλεσμα συνεργασίας όλων των ψυχικών δυνάμεων του ανθρώπου και κυρίως της νόησης και της βούλησης. Βασιζόμενος στις τρεις θεμελιώδεις ψυχικές δυνάμεις δεχόταν τέσσερις αρετές, τη φρόνηση ή σοφία ως αρετή του λογισμικού, την ανδρεία, του θυμοειδούς, τη σωφροσύνη, του επιθυμητικού και τη δικαιοσύνη , ως περίληψη των τριών προηγουμένων.

Η ηθική είναι το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς που ισχύουν μεταξύ των ανθρώπων σε μια ορισμένη κοινωνία σε μια συγκεκριμένη εποχή. Η ηθική λοιπόν συμπεριφορά καθαρίζει την ψυχή από τα βάρη, τα ελαττώματα, τις διαστροφές, τις κακίες που αποκτά κατά τη διάρκεια της παραμονής της στο σώμα.

Όπως είναι γνωστό από τα προηγούμενα κεφάλαια η ψυχή έλκεται από τον αισθητό κόσμο και παρά την έλξη που ασκούν σε αυτήν τα εγκόσμια πράγματα διατηρεί την ανάμνηση της τελειότητας του επουράνιου κόσμου .

Ο Πλωτίνος πιστεύει ότι οι αρετές είναι το μέσο που οδηγεί την ψυχή στον κόσμο της τελειότητας. Στη δεύτερη πραγματεία του ΄΄Περί Αρετών΄΄ που περιέχεται στην Εννεάδα Ι γράφει: « Αφού τα κακά υπάρχουν εδώ κάτω και κυκλοφορούν εξ ανάγκης εις την περιοχήν του κόσμου και επειδή η ψυχή θέλει να αποφύγει τα κακά, πρέπει να φύγωμεν από δω πέρα. Αλλά εις τι συνίσταται η φυγή; Εις το να εξομοιωθώμεν προς τον Θεόν, λέγει [ο Πλάτων], και θα επιτύχωμεν τούτο, αν είμεθα δίκαιοι κι ευσεβείς μετά φρονήσεως και εν γένει αφοσιωμένοι εις την αρετήν ».[276]

---

[275] Τα στοιχεία αναφέρονται στο βιβλίο του W.K.C Guthrie, Σωκράτης, Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991, σελ.179 επ.

[276] Όλα τα αποσπάσματα προέρχονται από το έργο ΄΄Πλωτίνου Εννεάδες΄΄ από τη σειρά Άπαντα Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων των εκδόσεων Πάπυρος, Αθήνα 1975.

Στη συνέχεια στην ενότητα 3 αναφέρει : «...Ο Πλάτων διατείνεται ότι η Εξομοίωσης προς τον Θεό συνίσταται εις την φυγήν εκ του κόσμου τούτου. Κατόπιν καλεί τας αρετάς εκείνας, περί των οποίων ομιλεί εν τη *Πολιτεία* του, όχι απλώς αρετές, αλλά πολιτικάς αρετάς και τέλος αλλαχού ονομάζει όλας τας αρετάς καθάρσεις. Είναι λοιπόν φανερόν , ότι ο Πλάτων δεν αποδίδει εις τας πολιτικάς αρετάς την δυνατότητα ν μας εξομοιώνουν προς τον Θεόν. Πώς λοιπόν λέγομεν, ότι αι αρεταί είναι καθάρσεις και ότι καθιστάμεθα όμοιοι προς τον Θεόν προ παντός δι της καθάρσεως; Ίσως διότι είναι κακή η ψυχή, εφ΄όσων αναμειγνύεται με το σώμα και κρίνει συμφωνούσα μετ΄αυτού τα πράγματα, ενώ είναι αγαθή και κατέχει την αρετήν, εφ΄όσον δεν συμφωνεί με το σώμα και εφ΄όσον ενεργεί μόνη της η ψυχή. Η ενέργεια τότε είναι νόησις και φρόνησις εφ΄όσον δεν είναι ομοιοπαθής προς το σώμα, τούτο είναι σωφροσύνη. Εφ΄όσον, άπαξ υπερνικηθέντος του σώματος, δεν αισθάνεται πλέον φόβον, τούτο είναι ανδρεία, και τέλος εφ΄όσον κυριαρχεί, χωρίς αντίδρασιν, ο νους και ο λόγος, τούτο είναι δικαιοσύνη. Κατά τον τρόπον τούτο διατεθειμένη η ψυχή, διαλογίζεται τον νοητόν κόσμον και συνεπώς δεν ταράσσεται υπό των παθών. Εάν τις καλέση την τοιαύτην κατάστσιν της ψυχής, κατά την οποίαν διανοείται και απαλλάσσεται των παθών, εξομοίωσιν προς τον Θεόν, δεν θα σφάλη, διότι και το θείον είναι καθαρόν και καθαρά η ενέργειά του. Όθεν το ον εκείνο, το οποίον μιμείται το θείον, είναι εφωδιασμένον με φρόνησιν.»

Ο Δημήτρης Κ. Βελισσρόπουλος[277] συνοψίζοντας τις απόψεις του Πλωτίνου λέει:

΄΄Στην Εννεάδα VI ο Πλωτίνος περιγράφει τα συναισθήματα του ενάρετου ανθρώπου, που ανήλθε ηθικά στα υψηλά στρώματα της ευδαιμονίας: Εάν ο άνθρωπος εκπέσει της θέας [των ανωτέρων υποστάσεων] εξακολουθεί να έχει τη δυνατότητα να αναζωογονήσει την αρετή που εδρεύει εντός του. Αντιλαμβάνεται τότε πόσο ωραία ρυθμισμένος είναι ο εσωτερικός του κόσμος και πόση ανακούφιση βρίσκει στην άσκηση της αρετής. Δια μέσου της αρετής φθάνει μέχρι το Νου, και δια της σοφίας μέχρι κι εκείνου [του Ενός, του Θεού]. Και αυτός είναι ο βίος θεών και ανθρώπων θείων και ευδαιμόνων: η χειραφέτηση τους από τις εδώ κάτω ηδονές, φθάνει σε σημείο να μην αρέσκεται πλέον σε αυτές κι να μπορεί να φύγει μόνος προς μόνον. (VI.9.11-45-51).

---

[277] Στο βιβλίο του Πλωτίνος, εκδόσεις το ΄Αστυ, Αθήνα 2000, σελ. 200.

΄΄Η αρετή πρέπει να έχει γίνει συνήθεια και τούτο συμβαίνει όταν η ψυχή φθάσει στο επίπεδο της Σοφίας. Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι η ηθική διδασκαλία του Πλωτίνου αποβλέπει τελικά να διευκολύνει δια της αρετής την αφή του Ενός-αγαθού, ίχνη του οποίου βρίσκει ο άνθρωπος στην ψυχή του. Ο σκοπός αυτός πρέπει να επιδιώκεται κατά την άσκηση οποιασδήποτε δραστηριότητας, εξ ου και επιβεβαιώνεται για πολλοστή φορά, η μυστικιστική χροιά που αναλαμβάνει η φιλοσοφία του, παρά τους λογικούς συλλογισμούς που χρησιμοποιεί΄΄.

Συγκρίνοντας κανείς τα αποσπάσματα του Μεσνεβί του Ρουμί και των Εννεάδων του Πλωτίνου διαπιστώνει αμέσως τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ τους στην ανάπτυξη του σπουδαίου αυτού θέματος. Ειδικότερα ο Ρουμί βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις διδασκαλίες του ορθόδοξου Ισλάμ. Στη Μουσουλμανική θρησκεία το Κοράνι και τα χαντίς ορίζουν ρητά τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνει ένας πιστός. Σε περίπτωση ανυπακοής ή αμαρτήματος ο πιστός θα υποστεί τιμωρίες για να συνετιστεί.

Ο Σεβασμιότατος Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας , Αναστάσιος Γερουλάνος στο έργο του ΄΄Ισλάμ΄΄[278] αναφέρει τα Ακόλουθα:΄΄ Το Ισλάμ έχει χαρακτηρισθεί ως ο πληρέστερος ηθικός θεϊσμός . Το ισχυρός του σημείον είναι μάλλον ο νόμος παρά η θεολογία. Η δύναμις του έγκειται εις την θεολογίαν του ως ΄΄νόμου΄΄. Η έντονος αίσθησις ότι ο Θεός είναι απόλυτος Δεσπότης του σύμπαντος και της ανθρωπίνης ζωής και ο τονισμός του χρέους της πλήρους υπακοής εις Αυτόν στρέφουν την προσοχήν του μουσουλμάνου περισσότερο προς την τήρησιν των εντολών του Θεού ή την ενασχόλησιν με το μυστήριον του προσώπου του. Ο πυρήν της θρησκείας είναι θείαι εντολαί και υποταγή΄΄.

Όπως αναφέραμε στο κεφάλι του ΄΄Σουφισμού΄΄ οι μυστικιστικές του Ισλάμ απομακρύνθηκαν από αυτές τις αρχές κι υιοθέτησαν τις διδασκαλίες των Νεοπλατωνιστών.Έτσι βλέπουμε τον Ρουμί να υιοθετεί στο Μεσνεβί του τις διδασκαλίες των Εννεάδων. Αναφερόμενος στο καλό για παράδειγμα υιοθετεί την VI πραγματεία της Πρώτης Εννεάδος .

« Το ωραίον ευρίσκεται ιδίως εις την όρασιν, υπάρχει επίσης και εις την ακοήν, εις τας συνθέσεις των λέξεων και εις παν είδος μουσικής, διότι αι μελωδίαι και οι ρυθμοί είναι ωραίοι, υπάρχουν δε όταν κανείς αναβαίνη από της αισθήσεως προς ανωτέραν τινά σφαίραν και απασχολήσεις και έξεις και επιστήμαι , που είναι ωραίαι, ως και το κάλλος των αρετών.»

[278] Εκδόσεις Πορευθέντες, Αθήνα 1993, σελ.195

Στην δεύτερη ενότητα λέει: « Επανερχόμενοι στο θέμα μας ας είπωμεν πρώτον ποίον είναι το κάλλος εις τα σώματα. Είναι μια ιδιότητα η οποία καθίσταται αισθητή ευθύς με την πρώτη εντύπωσιν. Η ψυχή εκφράζεται περί αυτής με κατανόησιν, την αποδέχεται, αφού την αναγνωρίσει και κατά τινα τρόπον προσαρμόζεται μετ΄ αυτής. Αποκομίζουσα όμως την εντύπωσιν της ασχημίας, ταράσσεται, την απωθεί, την αποκρούει ως κάτι σύμφωνον και ξένον προς αυτήν».

Και στην ένατη ενότητα της ίδιας πραγματείας λέει:΄΄Τι βλέπει λοιπόν ο εσωτερικός οφθαλμός; Από τη στιγμή της αφυπνίσεώς του δεν δύναται να βλέπει τα λαμπρά εκείνα αντικείμενα. Πρέπει να συνηθίσωμεν την ψυχήν, πρώτον μεν να βλέπη τας ωραίας απασχολήσεις, ύστερον τα ωραία έργα, όχι εκείνα που κατεργάζονται αι τέχναι, αλλά όσα εκτελούν οι άνθρωποι οι λεγόμενοι αγαθοί, και κατόπιν την ψυχήν των εκτελούντων τα έργα αυτά. Και πως μπορεί κανείς να διακρίνει την ωραιότητα της τοιαύτης αγαθής ψυχής; Επέστρεψε στον εαυτό σου και κοίταξε. Εάν δεν ίδης ακόμη την ωραιότητά σου, κάμε, όπως κάμνει ο γλύπτης ενός αγάλματος, που πρέπει να γίνει ωραίο. Αφαιρεί ένα μέρος, αποξέει, λειαίνει, καθαρίζει έως ότου επιτύχη την κατασκευήν του ωραίου προσώπου του αγάλματος. Όπως ο γλύπτης έτσι κι εσύ αφαίρεσε τα περιττά, ισοσκέλισε όλας τας καμπυλότητας, καθάρισε ό,τι είναι σκοτεινόν δια να κάμεις φωτεινόν και μη παύεις να λαξεύεις το άγαλμά σου, έως ότου διαλάμψη το θείον φως της αρετής, έως ότου ίδης την σωφροσύνην εδρεύουσαν επί ιερού θρόνου. Εάν έγινες τούτο και το είδες, και αν ήλθες με τον εαυτό σου εις αδιάβλητον επαφήν, χωρίς να σε εμποδίζη τίποτα από του να είσαι είς και ο αυτός, χωρίς τίποτα άλλο να συμμειγνύεται μαζί σου εις τον εσωτερικόν κόσμον σου, εάν είσαι συ και μόνος το αληθινόν σου φως, όχι φως με διάστασιν μετρημένην ή με μορφήν δυναμένην να σνικρύνεται και να μεγεθύνεται, αλλά φως αμέτρητον πανταχού, διότι είναι ανώτερον από παν μέτρον και από κάθε ποσόν, εάν ίδης τον εαυτόν σου εις αυτήν την κατάστασιν, θα γίνεις συ ο ίδιος οραματισμός. Εμπιστεύσου εις τον εαυτόν σου, έχεις ήδη αναβεί, αν και ευρίσκεσαι ακόμη εδώ κάτω, δεν έχεις πλέον ανάγκη οδηγού» .

Συνοψίζοντας τις απόψεις του Πλωτίνου , όπως αυτές διατυπώνονται στις Εννεάδες, για το καλό και το κακό μπορούμε να πούμε τα εξής: Το κακό υπάρχει και θα υπάρχει πάντα. Δεν υπάρχει κακία, αδικία και διαστροφή στον ουράνιο κόσμο. Γι αυτό ο άνθρωπος πρέπει να φύγει, να απομακρυνθεί δηλαδή από τα γήινα με την καλλιέργεια της αρετής. Όταν

η ψυχή ανεξαρτητοποιηθεί από το σώμα , καθαρθεί, αποκτά φτερά και πετάει στα ψηλά στρώματα του ουρανού.

Μετενσάρκωση

Για το θέμα της μετενσάρκωσης ο Ε. Λιακόπουλος[279] αναφέρει τα ακόλουθα:
« Η ΄΄επαναβίωσις΄΄, η περιπλάνησις δηλαδή της συνείδησης από σώμα σε σώμα είτε με τη μορφή της μετενσάρκωσης ή με αυτήν της μετεμψύχωσης είναι πανάρχαιο δόγμα. Διέρρευσε από τα Μυστήρια στα οποία ανέκαθεν είχε πρωταρχική θέση και εμφανίστηκε στον χώρο μας εξωτερικά στο τέλος περίπου του 6ου αι. π. Χ. Συνδέθηκε άμεσα με το όνομα του Ορφέα και εκφράστηκε συστηματικά από τον Πυθαγόρα και τον Εμπεδοκλή. Οι γραπτές αναφορές του Πινδάρου είναι οι αρχαιότερες πάνω στο θέμα αυτό και ο Πλάτωνας μας διαβεβαιώνει ότι το δόγμα της παλιγγενεσίας αποκαλυπτόταν στις μυστηριακές τελετές και γινόταν αποδεκτό από τους πιστούς οπαδούς τους με ανακούφιση (Νόμοι, 870d-e).
΄΄Ο Επιμενίδης και ο Φερεκύδης από τη Σύρο διακήρυξαν αυτή την αρχή και τη δίδαξαν. Ο Εμπεδοκλής για το θέμα αυτό αναφέρει:΄΄ Έζησα σε προηγούμενες ζωές μου και σαν άντρας και σαν γυναίκα και σαν άψυχο σχεδόν κούτσουρο και σαν πουλί και σαν αμίλητο ψάρι της θάλασσας΄΄

΄΄Αλλά και ο Πυθαγόρας συνήθιζε να μιλάει για τις προηγούμενες ζωές του. Είχε προϋπάρξει σαν ο Αιθαλίδης γιος του Ερμή , και ο Θεός πατέρας του, του υποσχέθηκε να του κάνει όποια χάρη ήθελε, εκτός από του να του χαρίσει βέβαια την αθανασία. Και εκείνος του ζήτησε κάτι πραγματικά πολύτιμο: να διατηρήσει τη μνήμη όλων εκείνων που θα συνέβαιναν. Έτσι, όσο βρισκόταν στη ζωή αναθυμόταν τα περασμένα του και όσο παράμενε στην ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ θανάτου και επαναγέννησης διατηρούσε την ίδια μνήμη των γεγονότων. Για χάρη των μαθητών του είχε καταγράψει έτσι τέσσερις από τις προηγούμενες ζωές του. Με ένα ακαταμάχητο επιχείρημα απέδειξε ότι υπήρξε αργότερα ο Εύφορβος γιος του Πανθόου από τη Φρυγία, έπειτα ο Ερμότιμος και τελικά ο Πύρρος, ένα πτωχός ψαράς από τη Δήλο, πριν ξαναγεννηθεί σαν Πυθαγόρας (Διογ. Λαερτ. 8.4,5). Ο Πυθαγόρας μάλιστα, όταν είδε κάποιον που χτυπούσε στο δρόμο ένα σκύλο, τον παρατήρησε

---

[279] ΄΄΄Τα Ορφικά Μυστήρια και η αρχαία ελληνική μεταφυσική ΄΄, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 1999, σελ.393 επ.

αυστηρά:*Μην τον χτυπάς, του είπε, γιατί κατέχει τώρα την ψυχή ενός αγαπημένου μου φίλου. Την αναγνώρισα, όταν την άκουσα να μιλάει.*

΄΄Η αποδοχή της πίστης στην επαναγέννηση, μεταβάλλει ριζικά τη θέαση που έχουμε για τον κόσμο, δημιουργεί εντελώς άλλες προοπτικές, εκτιμήσεις και χειρισμούς στο φαινόμενο που αποκαλούμε ζωή.

΄΄Οι μονοθεϊσμοί κυρίως, εγκλωβίζουν την ύπαρξη ανάμεσα σε μιαν απροσδιόριστη, μιαν ανεξήγητη από οποιουσδήποτε παράγοντες και αιτίες, γέννηση των όντων και σ΄έναν απροσδόκητο θάνατό τους. Αυτή η τυχαία από επιλογές και κριτήρια εμφάνιση μις ζωής διαρκεί για τον άνθρωπο το πολύ εκατό χρόνια, διάστημα ασήμαντο πάνω στην αιωνιότητα του χρόνου. Και εγκλωβίζεται τυφλά και ανθρωποκεντρικά κάπου μέσα στο αχανές σύμπαν, καθώς στιγματίζεται πάνω σε έναν ελάχιστο συνοικισμό αυτού του μικρού πλανήτη που λέγεται Γη. Και μέσα σε αυτόν τον ασφυκτικά περιορισμένο χώρο και χρόνο, και κάτω από συνθήκες αμφιλεγόμενες και κανόνες αυταρχικούς τους οποίους θέτει το ιερατείο τους, που είναι ως επί το πλείστον απλοϊκοί ή ανεφάρμοστοι, ζητούν από τους πιστούς τους να παίξουν κορώνα ή γράμματα την αιώνια κόλαση ή τον αιώνιο παράδεισό τους. Και με αυτά τα δεδομένα στοιχεία, κάθε περίπου εβδομήντα χρόνια, από τα δισεκατομμύρια των ανθρώπων ανακηρύσσουν και κάποιους αγίους, ικανούς να καταλάβουν μια θέση στα Ηλύσια Πεδία τους. Και κανένας έτσι λογικός άνθρωπος δεν ελπίζει ότι δικαιούται μιας παρόμοιας εύνοιας, αν βέβαια οι μεταφυσικές του ανησυχίες τον οδηγήσουν να διαλογιστεί πάνω στο επέκεινα. Συνήθως, για να μην αποδυναμωθεί, δεν επιτρέπει ποτέ στον εαυτό του τέτοιους προβληματισμούς, αποστρέφοντας πρακτικά το πρόσωπό του από την ημέρα της κρίσεως.

΄΄Αντίθετα ,η πίστη στην επαναγέννηση προσφέρει μια σειρά από εντελώς άλλες προοπτικές, που όλες τους ενδυναμώνονται από μια τετράγωνη λογική και μιαν απλή πειστικότητα. Και πρώτα δίνει μια ελαστικότητα στο φαινόμενο του ίδιου του θανάτου, καθώς μας προϊδεάζει ότι έχουμε υποστεί τη δοκιμασία του, προσωπικά άπειρες φορές. Δεύτερον, μας εξηγεί ότι ζήσαμε ξανά πριν από την παρούσα γέννησή μας και ότι θα ξαναζήσουμε και μετά το θάνατό μας, και χαλαρώνει σημαντικά την προσκόλληση που αλλιώς αποκτούμε πάνω στην ίδια τη μοναδικότητα τάχα και το περιορισμένο της ζωής. Τρίτον, σε συνδυασμό με τον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος που είχε στην αρχαία Ελλάδα την ονομασία ΄΄αντιπεπονθός΄΄ μας εξηγεί ότι ο χρόνος, ο τόπος και οι συνθήκες της γέννησης μας, αποτελούν το εξαγόμενο του συνόλου των

πράξεων μας των προηγούμενων ενσαρκώσεών μας και έτσι μας υποχρεώνει να αναζητήσουμε στον ίδιο τον εαυτό μας τους λόγους για τις συνθήκες της παρούσας έκφρασής μας.

΄΄Τέλος, μας δένει με ολόκληρο το οικολογικό μας σύστημα, καθώς μας προϊδεάζει ότι έχουμε ζήσει έως τώρα σε όλα τα επίπεδά του, κάτω από άλλες μορφές έκφρασης κι ζωής. Δίνει παράλληλα άπειρο χρόνο στην ύπαρξη μας να κινηθεί μέσα σε αυτό το φαύλο κύκλο των γεννήσεων και των θανάτων και γεννάει τη λογική ελπίδα ότι κάποτε έστω, θα δημιουργηθούν και για μας οι συνθήκες τις απελευθέρωσής μας. Και το σπουδαιότερο, μεταφέρει κυρίως σε εμάς τους ίδιους την ευθύνη της από δω και πέρα πορείας μας , μέσα σε αυτόν τον απέραντο και πολυεπίπεδο και φαντασμαγορικό κόσμο, όπου καμία διάσταση του δεν μας είναι απρόσιτη ή απαγορευτική.

΄΄Καθώς, λοιπόν, οι Ορφικοί πίστευαν στην επανενσάρκωση και είχαν το δέος της επαναγέννησής τους στο δυικό επίπεδο, όπου όλα τα βασίλειά του κυριαρχούνται από την ίδια ΄΄ άγνοια΄΄, ήταν φυσικό, όχι μόνο να κατέχονται μόνιμα από αυτό το συναίσθημα της εξορίας, αλλά ήταν παράλληλα εντελώς φυσικό και αυθόρμητο να τους γεννηθεί μια απέραντη συμπάθεια και μια ουσιαστική ταύτιση με όλα τα είδη της ζωής και της φύσης που δοκιμάζονται μέσα σε αυτό. Γιατί, η πίστη στην επανενσάρκωση, σημαίνει όπως είδαμε μια συγγενική διαπλοκή της ίδιας συνείδησης στις περιπλανήσεις της με όλα τα βασίλεια της ύπαρξης. Σημαίνει επίσης ότι όλα ανεξαιρέτως τα όντα, είτε χαμηλού, είτε υψηλοτέρου επιπέδου, μπορεί να υπήρξαν σε κάποια άλλη ενσάρκωσή τους συγγενείς, φίλοι και πρόσωπά μας πολύ αγαπητά.

΄΄ Έτσι, αυτή η πίστη , οδηγούσε τους Ορφικούς υποχρεωτικά να βιώνουν μια ολιστική σχέση με τον φαινόμενο κόσμο, όπως ακριβώς το είχε εκφράσει και ο Ορφέας. Και κατά συνεκδοχή, τους πρόσφερε μια ευθεία συμμετοχή στο παγκόσμιο πνευματικό γίγνεσθαι. Αυτή ακριβώς η θέαση, που υπερβαίνει την αντίληψη Έλληνας και βάρβαρος , άνθρωπος ή ζώο, υποκείμενο η αντικείμενο, είναι η οποία κάνει την Ορφική ιδέα υπερβατική και συγκλονιστικά μοναδική στον αρχαίο κόσμο.

΄΄Ο Εμπεδοκλής λέει με εμπιστοσύνη ότι είναι έτοιμος να εισέλθει στη μεγάλη ευδαιμονία. ΄΄Βγήκα έξω από το φαύλο κύκλο της δυστυχίας΄΄ λέει, εννοώντας ότι υποβλήθηκε στις αντίστοιχες τελετές και έζησε σύμφωνα με τις μυστικές προσταγές των Ορφικών».

Ο Πλωτίνος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέμα της μετενσάρκωσης . Η ψυχή μετά τον πλήρη καθαρμό της επανέρχεται στο αρχέγονο της. Ειδικότερα στην Εννεάδα (III.4.2. II-30) λέει[280]:

΄΄Η ψυχή εξερχόμενη από το σώμα γίνεται εκείνο που πλεόναζε κατά του εντός του σώματος βίο της. Για τον λόγο αυτό πρέπει ο άνθρωπος, όσο ζει, να φεύγει προς τα άνω ώστε να μη μετατραπεί σε όν τελείως αισθητό, υποτασσόμενο στα είδωλα ή και κόμη σε μια οντότητα φυτική και υποτελή στις σεξουαλικές του ορέξεις και τη λαιμαργία. Πρέπει αντίθετα να προσπαθήσει να γίνει ον ευφυές, Νους, θεός.
Όσοι λοιπόν παρέμειναν κατά τον βίο τους εντός της ανθρωπιάς τους, ξαναγεννώνται ως άνθρωποι. Όσοι εβίωσαν μόνο δια των αισθήσεών τους, γίνονται ζώα, και μάλιστα άγρια, εφ΄όσον ο βίος τους χαρακτηριζόταν από εκρήξεις οργής[...]
Όσων ο βίος είχε συνδεθεί με την προσήλωση στις επιθυμίες κι τις ηδονές, μετενσαρκώνονται ως ζώα μεταξύ των πλέον ακόλαστων και λαίμαργων. Αν, εκτός πό τις κλίσεις τους αυτές οι ψυχές επιβαρύνονται και με νωθρές αισθήσεις, γίνονται φυτά [...] Οι φιλόμουσοι, των οποίων η ψυχή είχε μείνει καθαρή μετατρέπονται σε ωδικά πουλιά. Οι βασιλιάδες που δεν είχαν οδηγηθεί από τον Λόγο μετατρέπονται σε αετούς, εκτός αν κατέχονταν και από διαστροφές. Οι μετερεολόγοι (αστρονόμοι) που παρατηρούν τον ουρανό χωρίς φρόνηση (μυαλό) γίνονται πτηνά που πετούν ψηλά στον ουρανό. Όποιος σεβάστηκε τις πολιτικές αρετές ξαναγίνεται άνθρωπος. Εάν όμως οι αρετές αυτές είχαν μειωθεί πριν πεθάνει, γίνεται ζώο κοινωνικό, όπως η μέλισσα ή κάτι τέτοιο΄΄.

Ο Ρουμί στο Μεσνεβί δεν αναφέρεται ιδιαιτέρως στη μετενσάρκωση. Ορισμένα δίστιχα του Γ ΄ τόμου όμως δείχνουν ότι πίστευε σε αυτήν.

3900- ΄΄Χτυπήστε με μέλη του σώματος της τον πεθαμένο΄΄ , είπαν, και
τον χτύπησαν. Τότε, ο νεκρός σηκώθηκε όρθιος.[281]

---

[280] Η μετάφραση είναι από το βιβλίο του Δ.Βελισσρόπουλου, Πλωτίνος, εκδόσεις Άστυ, Αθήνα 2000, σελ. 178-179.

[281] Στο Κεφάλαιο Αλ-Μπακαρά τα εδάφια 68-74 αναφέρουν:68-΄΄Και θυμηθείτε όταν ο Μωϋσής είπε στο λαό του:΄΄ Ο Αλλάχ σας προστάζει να σφάξετε μια αγελάδα, και εκείνοι είπαν:΄΄Μας κοροϊδεύεις;΄΄ Εκείνος είπε:΄΄Ζητάω προστασία από τον Αλλάχ για να μην είμαι ένας από τους αδαείς΄΄. 69-΄΄Έκείνοι είπαν:΄΄ Προσευχήσου για εμάς στον Κύριο σου για να μας διευκρινίσει τι είδους είναι΄΄. Αυτός απάντησε:΄΄ Ο Θεός λέει, να είναι μια αγελάδα αναπτυγμένη, ούτε γέρικη, ούτε νέα, αλλά μια ενδιάμεση, και τώρα κάνετε εκείνο που σας έχει διατάξει΄΄.70-΄΄Εκείνοι είπαν:΄΄Παρακάλεσε τον Κύριο σου να μας πει τι χρώμα πρέπει να είναι΄΄. Εκείνος απάντησε:΄΄Ο Θεός λέει, να είναι μια αγελάδα σε σκούρο χρώμα, σε καθαρό και πλούσιο τόνο, και να αρέσει σε όσους την βλέπουν΄΄. 71-΄΄ Αυτοί είπαν:΄΄Παρακάλεσε τον Κύριο σου να μας διευκρινίσει ποιά ακριβώς είναι εκείνη, γιατί για μας όλες είναι παρόμοιες, και αν θέλει ο Αλλάχ, πράγματι θα καθοδηγηθούμε΄΄. 72-΄΄Και εκείνος απάντησε:΄΄Ο Θεός λέει, να είναι μια αγελάδα, η οποία δεν έχει χρησιμοποιηθεί στο όργωμα της γης ή στην άρδευση του καλλιεργημένου εδάφους, μια χωρίς ατέλεια, και χρώματος ομοιόμορφου΄΄. Κι εκείνοι είπαν:΄΄ Τώρα μας είπες την αλήθεια΄΄. Και την έσφαξαν, μολονότι θα προτιμούσαν να μην το κάνουν. 73-΄΄Και θυμηθείτε τότε που σκοτώσατε έναν άνθρωπο και διαφωνήσατε μεταξύ σας, ο Αλλάχ θα φέρει στο φως εκείνα που κρύψατε΄΄.74-΄΄Και τότε Εμείς σας είπαμε ΄΄Χτυπήστε τον (το δολοφόνο) για τμήμα του αδικήματος που έκανε εναντίον αυτού (του δολοφονημένου). Με αυτόν τον τρόπο ο Αλλάχ δίνει ζωή στο νεκρό και σας δείχνει τα Σημάδια Του για να καταλάβετε΄΄.

3901- Ω σπουδαίοι άνθρωποι, εάν θέλετε να ζωντανέψουν οι ψυχές σας,να πνίξετε αυτή την αγελάδα[282]

3902-Και το φθαρτό κορμί μου πέρασε από διάφορα στάδια μέχρι να πάρει αυτή την ορατή μορφή του. Πέθανα ως ανόργανος οργανισμός κι έγινα φυτό που ψηλώνει και αναπτύσσεται. Πέθανα ως φυτό και εμφανίστηκα με τη μορφή ζώου.

3903-Πέθανα σαν ζώο κι έγινα άνθρωπος. Γιατί να φοβάμαι το θάνατο και την εξαφάνιση μου;

3904-Να κάνω μια ακόμα προσπάθεια και να πεθάνω σαν άνθρωπος για να ανοίξω τα φτερά μου και να ενταχθώ στον κόσμο των αγγέλων.

3905-Όταν γίνει κανείς άγγελος πρέπει στη συνέχεια να πηδήξει στο ποτάμι. ΄΄ Όλα θα χαθούν εκτός από Εκείνον΄΄.[283]

3906-Να θυσιαστώ και μια ακόμα φορά σαν άγγελος και να γίνω κάτι που δεν μπορεί να το φανταστεί, να το σκεφτεί κανείς.

3907-Αφανίζομαι, χάνομαι και σαν το όργανο επαναλαμβάνω:
΄΄Στην πραγματικότητα κι εμείς είμαστε από αυτούς που γνωρίζουν και φτάνουν σε Αυτόν΄΄[284]

3908-Ο θάνατος που όλοι ξέρουν και ανταμώνουν είναι η Ζωοδόχος Πηγή που κρύβεται στο σκοτάδι.

3909-Να φυτρώσεις, να αναπτυχθείς σαν νυμφαία σε αυτή την πλευρά του ποταμού. Να γίνεις άπληστος σαν τον άνθρωπο που προσβλήθηκε από την αρρώστια της δίψας και να αναζητήσεις το θάνατο.

Ο καθηγητής κ. Γρηγόρης Ζιάκας , στο βιβλίο του, ΄΄Ο Μυστικός Ποιητής Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρουμί και η Διδασκλία Αυτού΄΄ στην υποσημείωση 2 , στη σελίδα 198 γράφει:΄΄ Ο Ρουμί απορρίπτει τας ανατολικάς περί μετεμψυχώσεως ιδέας. Δεν υπάρχει μετεμψύχωσις, τίποτα δεν μεταφέρεται.Η μόνη αλήθεια είναι η αποκάλυψις και απόκρυψις της ουσίας υπό τα ωραία αυτής ιδιώματα. Η περί μετεμψυχώσεως ιδέα είχεν ήδη εισχωρήσει εις ακραίας τινάς αιρετικάς μοναστικάς τάσεις του Ισλάμ και ο Ρουμί προειδοποιεί προς αποφυγήν συγχύσεως. Δεν πρόκειται, λέγει, περί μετεμψυχώσεως κεχωρισμένων και μεμονομένων ψυχών, αλλά περί ποικίλων μορφών υφ΄ άς εκτυλίσσεται η μια ουσία. Αι μορφαί αύται, λέγει αλλαχού, (Divan) ομοιάζουν προς ΄΄διαφορετικάς φιάλας περιεχούσας τον αυτόν οίνον΄΄, αλλά ΄΄τούτο δεν δηλοί μετεμψύχωσιν, αλλά την διδασκαλίαν της καθαράς ενότητας ΄΄.

---

[282] Η αγελάδα συμβολίζει το ναφς.

[283] Το 89 εδάφιο του Κεφαλαίου ΄Αλ-Κασάς λέει:΄΄ Μην επικαλείσαι κανέναν άλλο Θεό, εκτός από τον Αλλάχ. Δεν υπάρχει άλλος Θεός. Όλα θα χαθούν, εκτός από Εκείνον. Δική του είναι η Κρίση και σ΄Εκείνον θα επανέλθετε΄΄.

[284] Το 157 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Μπακαρά λέει:΄΄ Σ΄εκείνους που όταν τους βρίσκουν συμφορές λένε:΄΄Είναι βέβαιο ότι ανήκουμε στον Αλλάχ και σε Αυτόν θα επιστρέψουμε΄΄

Η σωτηρία της ψυχής βρίσκεται μέσα στον καθένα από εμάς, χάρη στη στοιχείο της θεϊκότητας που κατέχουμε από τη φύση μας. Επειδή , όμως, ζούμε πνιγμένοι μέσα στην αμαρτία, καταπνίγουμε το θεϊκό στοιχείο και βγάζουμε στην επιφάνεια την ΄΄τιτανική φύση ΄΄ (Πλάτων, Νόμοι, 701c) μας.

Πρέπει κατά συνέπεια να ζούμε ενάρετα, να πατάξουμε τη διονυσιακή μας φύση για να γίνουμε θεοί. Αυτή είναι τελικά η ηθική διδασκαλία του Ρουμί και του Πλωτίνου. Γι αυτόν εξάλλου το λόγο τόσο ο Πλωτίνος όσο και ο Μεβλανά θεωρούν την ηθική αυτοπειθαρχία πολύ σημαντικό πράγμα για τη θέωση του ανθρώπου.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΜΕΒΛΕΒΗΔΩΝ

Οι διάδοχοι του Ρουμί

Όταν πέθανε ο Ρουμί (17 Δεκεμβρίου 1273) δεν είχε ορίσει διάδοχό του. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι κατά τη διάρκεια της αρρώστιας του ρωτήθηκε από τους πιστούς του ποιόν ορίζει διάδοχο του κι εκείνος τους απήντησε τον Husameddin Celebi.[272] Ο γιος του Ρουμί, ο Sultan Veled γράφει στο Ibtidaname [273]του τα ακόλουθα:
΄΄Όταν πέθανε ο πατέρας μου , ο Husameddin Celebi μου είπε ΄΄εσύ είσαι ο καταλληλότερος να διαδεχθεί τον πατέρα σου, γιατί δεν υπάρχει τελειότερος από εσένα΄΄. Του απήντησα ΄΄Όχι. Ο πατέρας μου δεν πέθανε. Αυτό που πέθανε είναι το σώμα του, η υλική υπόσταση του. Η ψυχή του είναι αθάνατη και βρίσκεται δίπλα στο Θεό. Ο Προφήτης μας είπε ΄΄οι πιστοί είναι αθάνατοι΄΄. Ήσουν χαλίφης του όταν ζούσε . Δεν έχει αλλάξει τίποτα. Θα συνεχίσεις να είσαι χαλίφης μας. Θα είσαι ο σεΐχης μας και στους δύο κόσμους. . Ο πεφωτισμένος άνδρας αρνήθηκε επίμονα τη θέση αυτή λέγοντας ότι αρμόζει μόνον σε εμένα. Τον παρακάλεσα πολύ, τον ικέτευσα και με βαριά καρδιά ανέλαβε τα καθήκοντα του διαδόχου του πατέρα μου΄΄.

Ο Hüsameddin ήταν ένα από τους τρεις αγαπημένους του Ρουμί. Σε αυτόν οφείλεται η συγγραφή του Μεσνεβί. Ήταν ένας εξαιρετικός άνθρωπος που πίστευε με όλη τη δύναμη της ψυχής του το Μεβλανά. Ο Ρουμί δεν υπήρξε στην πραγματικότητα ιδρυτής τάγματος. Δεν είχε τέτοιες φιλοδοξίες . Το τάγμα των Μεβλεβήδων το ίδρυσαν οι διάδοχοί του.

Πρώτο μέλημα του Hüsameddin ήταν να φτιάξει ένα μαυσωλείο στον τάφο του Μεβλανά. Ο μεγάλος δάσκαλος του δεν συμφωνούσε ποτέ με την κατασκευή επιβλητικών τάφων είχε αρνηθεί την προσφορά του Σελτσούκου Βεζίρη Emir Muineddin Süleymn Pervane να κατασκευάσει μαυσωλείο για τον τάφο του ίδιου του πατέρα του Sultan Bahaeddin Veled.

Λίγους μήνες μετά το θάνατο του Ρουμί , ο Emir Alameddin Kayser που τον θαύμαζε επισκέφθηκε το γιο του , Sultan Veled και ζήτησε την άδεια του να κατασκευάσει μαυσωλείο στον τάφο του πατέρα του. Αφού έλαβε

[272] Mehmet Önder, Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy Yayinlari, Istanbul, 1988, σελ. 162
[273] Σελ.122-123

την έγκριση του υιού, συγκέντρωσε μαζί με τον Emir Suleyman Pervane και την πλούσια σύζυγό του Gurcu Hatun, ογδόντα χιλιάδες δηνάρια τα οποία παρέδωσε στον Husameddin Celebi για να φτιάξει το μαυσωλείο.

Ο Hüsameddin κάλεσε τον γνωστό αρχιτέκτονα της εποχής Tebrizli Bedreddin και του ανέθεσε την κατασκευή του Μαυσωλείου. Έτσι, σχηματίστηκε ο πρώτος πυρήνας της αδελφότητας των Μεβλεβήδων.

Ο Hüsameddin Çelebi πέθανε στις 25 Οκτωβρίου του 1284. Ο τάφος του βρίσκεται μπροστά από τον τάφο του Ρουμί.

Η ίδρυση του Τάγματος των Μεβλεβήδων

Ιδρυτής του τάγματος των Μεβλεβήδων είναι ο Sultan Veled. Γεννήθηκε στις 24 Απριλίου 1226 και υπήρξε ο πιο υπάκουος και πιστός γιος του Ρουμί.

Μετά το θάνατο του Hüsameddin Çelebi ο Sultan Veled παρέμεινε για επτά ολόκληρα χρόνια δίπλα στο σεΐχη Bektemuroglu Kerimeddin. Δεν θεωρούσε τον εαυτό του αρκετά ώριμο για να διαδεχθεί το Husameddin και προτίμησε να ακολουθήσει την πνευματική καθοδήγηση του Kerimeddin.

Δεν υπάρχουν βιογραφικά στοιχεία του Kerimeddin . Από τον Sultan Veled πληροφορούμαστε ότι υπήρξε ένας από τους εκλεκτούς αγαπημένους του Hüsameddin. Μετά το θάνατο του Kerimeddin (Οκτώβρης ή Νοέμβρης του 1292) ο Sultan Veled ανέλαβε επιτέλους τη θέση που του άρμοζε. Ο γιος του Ρουμί είχε μυηθεί από πολύ νωρίς στη διδασκαλία του πατέρα του. Χάρη στις οργανωτικές ικανότητες του ιδρύθηκε και ανδρώθηκε το τάγμα των Μεβλεβήδων. Ο Μεβλανά ήταν στην ουσία θεωρητικός και δεν μπορούσε να ασχοληθεί με τυπικά και διαδικαστικά θέματα. Ο γιος είχε τις ιδιότητες που έλειπαν από τον πατέρα του και κατάφερε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα να εμπλουτίσει το τάγμα των Μεβελβήδων και να στείλει εκπροσώπους του σε άλλα μέρη για να διαδώσουν τη διδασκαλία του Ρουμί.

Μετά το θάνατό του (11 Νοεμβρίου 1312) τον διαδέχθηκε ο γιος του Ulu Arif Çelebi. Έκτοτε την ηγεσία του Τάγματος την αναλαμβάνουν οι απόγονοι του Μεβλανά.

Έργα του Sultan Veled είναι:

1-Divan
2- Ibtidaname
3-Rebabname
4-Intihaname
5-Maarif

Ο Sultan Veled στα έργα του ακολούθησε το ύφος του πατέρα του. Στο Divan του συναντά κανείς ποιήματα γραμμένα στα ελληνικά . Και στο θέμα αυτό υπήρξε συνεχιστής του πατέρα του, ο οποίος σε πολλά έργα του χρησιμοποιεί ελληνικές λέξεις και γράφει στίχους στα ελληνικά.

Ο Abdülbaki Gölpinarli [274] υποστηρίζει ότι το τάγμα των Μεβλεβήδων ιδρύθηκε βάσει του προτύπου των Μελαμήδων.[275] Ο Μεβλανά γνώρισε τον τρόπο ζωής και πίστης αυτών των ανθρώπων από τον διάδοχο του πατέρα του Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizi, αλλά και από τον αγαπημένο του Σεμς από την Ταυρίδα.

Την εποχή που ζούσε ο Μεβλανά οι οπαδοί του για να εισέλθουν στην ομάδα του έπρεπε να κόψουν μια τούφα από τα μαλλιά ή τα γένια ή τα μουστάκια τους. Δεν υπήρχε καμία άλλη τελετουργία. Αυτό όπως φαίνεται είναι ένα έθιμο που κληρονομήθηκε από το τάγμα των Καλεντερήδων [276], οι οποίοι συνήθιζαν να ξυρίζουν τα μαλλιά, τα φρύδια, τα ματόκλαδα, τα γένια και τα μουστάκια τους.

Έδρα του τάγματος των Μεβλεβήδων είναι ο τεκές (η Μονή) του Ικονίου, ο οποίος λέγεται και ΄΄ιερό μαγειρείο΄΄, γιατί εκεί προετοιμάζονται οι οπαδοί του. Με την πάροδο του χρόνου και την

---

[274] Στο έργο του Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka Kitabevleri, Istanbul, 2η έκδοση , 1983, σελ.186

[275] Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρει ο Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου στο έργο του ΄΄Οι Δερβίσσαι΄΄, εκδόσεις Εκάτη, β' έκδοση 1989,σελ. 75 , ιδρυτής του τάγματος των Μελαμήδων είναι ο Hamdun El Kasar. Το τάγμα πήρε το όνομα του από την αραβική λέξη ΄΄μελαμή΄΄, η οποία σημαίνει επίπληξη, επιτίμηση, έλεγχο και τύψη συνειδήσεως. Η ονομασία του τάγματος σημαίνει ΄΄μυστικιστής φιλόσοφος που διάγει βίο κυνικό΄΄. Οι Μελαμήδες τηρούσαν μυστική τη λατρεία τους και επιδίδονταν σε αγαθοεργίες. Οι δραστηριότητες του τάγματος αναπτύχθηκαν στην κωμόπολη Νισσαμπούρ του Χορασάν.

[276] Από την ίδια πηγή πληροφορούμαστε για τους Καλεντερήδες τα ακόλουθα:΄΄ Το «άπαντον» των θεωριών των είναι η «ησυχία και η γαλήνη της καρδίας». Διέφθειραν δε τα Μουσουλμανικά έθιμα. Ηλάττωσαν τον αριθμόν των προσευχών και τα νηστείας . Τρώγουν και πίνουν πάντα όσα απαγορεύει τοις οπαδοίς της η Μουσουλμανική Θρησκεία. Πρεσβεύοντες ότι αρκεί αυτοίς να έχουν την καρδίαν ήσυχον με τον Θεόν, ουδέν ζητούσι πέραν τούτου, ως περιττόν΄΄.

αύξηση του αριθμού των πιστών λειτούργησαν και άλλοι τεκέδες σε διάφορες πόλεις .

Οι ιδέες και οι διδασκαλίες του Μεβλανά διαδόθηκαν σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι τσελεμπή και οι σεΐχηδες των τεκέδων απέκτησαν μεγάλη οικονομική επιφάνεια και εξουσία.

Το τάγμα ως θεσμικό όργανο

Οι τσελεμπήδες είχαν μια εξέχουσα θέση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, Αυτοί κατείχαν το προνόμιο να χρίζουν βασιλέα τον εκάστοτε Οθωμανό σουλτάνο. Ο Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου [277] περιγράφει το τυπικό του χρίσματος των σουλτάνων: « Έκαστος νεωστί αναγορευόμενος σουλτάνος, έδει, προς νομιμοποίησιν του, μίαν εβδομάδαν μετά την εις τον θρόνον ανάρρησιν του, μεταβαίνων εν μεγάλη πομπή από των Ανακτόρων εις το Τέμενος,, το εν έτει 1458 οικοδομηθέν υπό του Πορθητού, εν τω υπό το όνομα ΄΄Έγιούπ΄΄ γνωστώ προαστείω, τω κειμένω εις το βάθος του Κερατείου κόλπου, να παραστή εις την μεγάλην τελετήν της περιζώσεως περί την οσφύν του, το ξίφος του Μωάμεθ. Περιζωννύμενος τούτο δια των χειρών του εκάστοτε Τσελεμπή του τάγματος των Μεβλεβήδων, μετακαλουμένου εκ της εν Ικονίω έδρας του προς τούτο. Το έθιμον τούτο ανάγει την αρχήν του εις αυτόν τον πρώτον σουλτάνο των Οθωμανών. Κατά την παράδοσιν ιδού πως εγεννήθη το αρχαίον τούτο έθιμον: Ζώντος έτι του ειρημένου Σελτζουκίδου Σουλτάνου Αλαεδδίν, ούτος ώρισεν ως νόμιμον, μετά τον θάνατον του, διάδοχον τον αρχηγόν των Οθωμανών Ερτουγρούλ. Επειδή όμως συνέπεσε να αποθάνη ο Ερτουγρούλ ενωρίτερον, τότε, ήτοι άμα τω εν έτει 1307 επισυμβάντι θανάτω του Αλαεδδίν, ο κατά τον χρόνον εκείνον Τσελεμπής του Τάγματος των Μεβλεβήδων, ενεργών ως εκπρόσωπος του Αλαεδδίν, είτε και ως εκτελεστής της βουλήσεως του τελευταίου, γράφει προς τον διάδοχο του Ερτουγρούλ, τον Οσμάν, όπως προσερχόμενος αναλάβη ούτος την εξουσίαν. Ο Οσμάν όμως, απησχολημένος τότε με τους νικηφόρους πολέμους κατά του Βυζαντίου και των γειτόνων του, αναβάλλων δι΄ εύθετον χρόνον τούτο, επέτρεψεν εις τον εν λόγω Σεΐχην του Τάγματος, όπως τον εκπροσωπήση μέχρι της

[277] Στο έργο του ''Οι Δερβίσσαι'', εκδόσεις Εκάτη, β΄ έκδοση 1989,σελ. 311

αφίξεως του εν Ικονίω. Όντως δε βραδύτερον, άφιχθείς αυτόθι, περιεζώσθη, συμφώνως , με την πατροπαράδοτον παράδοσιν, το ξίφος, δια χειρός του εν λόγω Σεΐχη.

Επειδή όμως βραδύτερον οι πλείστοι σχεδόν των Σουλτάνων ανεδεικνύοντο τοιούτοι, συνεπεία επαναστάσεων ή και κατόπιν φόνων, δεν παρίσταντο πάντοτε οι Τσελεμπήδες εις την τελετήν της περιζώσεως του ξίφους. Ενίοτε δε υπήρχε δυσχερής η εξ Ικονίου μετάκλησις των εις την βασιλεύουσαν.

Κατά τα περιστάσεις ταύτας την περίζωσιν του ξίφους διενήργει ο Σεϊχουλισλάμης ή ο Νακήπ-ουλ-εσρέφ, Ουλεμάς εκ της οικογενείας του Προφήτη Μωάμεθ, ή και ο Αρχηγός των όπλων (σηλαχντάρ), δηλαδή ο αρχηγός των Γενητσάρων . Και δη, κατά τας περιστάσεις κάθ' ας υπερίσχυον οι Γενήτσαροι, την περίζωσιν του ξίφους ετέλουν οι ιδικοί των Σεΐχηδες . Ημείς γνωρίζομεν βασίμως ότι από του Σουλτάνου Μαχμούτ του Β', ήτοι από του 1808, μέχρι του τελευταίου των Σουλτάνων, την περίζωσιν του ξίφους ετέλουν πάντοτε οι Σεΐχηδες του Τάγματος των Μεβλεβήδων.»

Η αγάπη του Μαχμούτ Β΄ προς τους Μεβλεβήδες ήταν τόσο μεγάλη που εμπιστεύτηκε τον σκληρό Halet Efendi και τον έκανε τον ισχυρότερο άνδρα της εποχής του.

Ο Halet Efendi (1760-1823)[278] εργάστηκε αρχικά δίπλα στον σπουδαίο Μεβλεβή ποιητή και σεΐχη του Galata Mevlevihanesi , Şeyh Galip και στον Φαναριώτη Kalimaki Efendi. Με τη βοήθεια του Mustafa Resit Efendi προσελήφθη στο γραφείο του σουλτάνου και λίγο αργότερα διορίστηκε πρεσβευτής της Πύλης στο Παρίσι (1803).

Επέστρεψε στην πατρίδα του το 1806 και υπηρέτησε σε διάφορα αξιώματα. Χάρη στις γνώσεις και την πειθώ του κατάφερε να επηρεάζει το σουλτάνο Μαχμούτ Β΄ σε τέτοιο σημείο, ώστε να γίνει ο ισχυρότερος άνδρας της αυτοκρατορίας.

[278] Τα βιογραφικά του στοιχεία προέρχονται από την Εγκυκλοπαίδεια Buyuk Larousse,'Milliyet 1986, τόμος 10ος , σελ. 4955

Ο καθηγητής A. Golpinarli[279] αναφερόμενος στον Halet Efendi γράφει: ΄΄Ο Halet Efendi στηριζόταν στους Γενιτσάρους και για να διατηρήσει την επιρροή που ασκούσε στον σουλτάνο αφάνιζε όλους τους εχθρούς του. Η εκτέλεση του Αλή Πασά από το Τεπελένι [280], τον οποίο φοβόταν πολύ, ίσως να επιτάχυνε την Επανάσταση των Ελλήνων στο Μοριά. Στην Επανάσταση συμμετείχαν και οι βοεβόδες που είχε διορίσει ο ίδιος στην Μολδοβλαχία . Ο Halet Efendi βρέθηκε σε δύσκολη θέση. Μέσα στην παραζάλη του κρέμασε τον Ρωμιό Πατριάρχη μπροστά στην πόρτα του Πατριαρχείου στο Φανάρι. Γάζωσε με τα όπλα όλα τα αρχοντικά των Ελλήνων που βρισκόταν στις όχθες του Βοσπόρου, από το Ορτάκιοϊ και πέρα. Σκότωσε τους πλούσιους Έλληνες αδιακρίτως αν ήταν ένοχοι ή αθώοι.

Την ίδια μοίρα επεφύλαξε και στους Μητροπολίτες Καισαρείας, Αδραμυτίου, Θεραπειών και στον πρώην Πατριάρχη που διέμενε στην Αδριανούπολη.

Ο Halet Efendi έδωσε εντολές στους πολίτες να οπλοφορούν για να αντιμετωπίσουν κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο. Οι νέοι και οι νταήδες πυροβολούσαν ανάμεσα στα πλήθη για να κάνουν φιγούρα.

Η επιμονή του να μην καταργηθεί το σώμα των Γενιτσάρων τον έριξε σε δυσμένεια. Ο σουλτάνος πρόσταξε να τον εξορίσουν στην Προύσα, αλλά ο Halet τον ικέτευσε να τον στείλει στο Ικόνιο. Η εντολή να οδηγηθεί στην αγχόνη έφτασε μια μέρα πριν πάει ο ίδιος στο Ικόνιο. Το σώμα του ενταφιάστηκε στην αυλή του Μαυσωλείου του Μεβλανά και το κεφάλι του στο Mevlevihane του Kulekapi (Κωνσταντινούπολη)΄΄

Στο ερώτημα γιατί οι Μεβλεβήδες υποστήριζαν ένα τέτοιο αιμοσταγή άνθρωπο, ο καθηγητής Golpinarli απαντά :΄΄ Ο Halet Efendi βοήθησε στην επισκευή του Yenikapi Mevlevihanesi και του Galata Mevlevihanesi . Πρόσφερε γενικά την βοήθεια του στην αναστήλωση του τάφου του Μεβλανά , στην επισκευή πολλών τεκέδων και ευαγών ιδρυμάτων του τάγματος των Μεβλεβήδων. Την εποχή του το τάγμα απέκτησε μεγάλη δύναμη , γι 'αυτό και οι Μεβλεβήδες υποστήριζαν τον Halet Efendi.

---

[279] Στο έργο του Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka Yayinlari, Istanbul, 1983, σελ. 250

[280] Είναι γνωστό ότι ο Τεπελενλί Αλή Πασά ανήκε στο τάγμα των Μπεκτασήδων.

Το ερώτημα όμως που παραμένει αναπάντητο είναι πώς αυτός ο αιμοσταγής άνθρωπος αγαπούσε τον Μεβλανά και πίστευε στις δοξασίες του. Βλέποντας το κομμένο κεφάλι αυτού του εγωιστή, φοβερού ανθρώπου αναγκάζεται κανείς να πει :

Ήσουν ωραίος, άξιος, αμφισβητούμενος πάντα ο τρόπος
συμπεριφοράς σου.
Ήσουν αθεράπευτα αναξιόπιστος , αχ ήσουν ανελέητος.΄΄

Οι τσελεμπήδες εκτός από το προνόμιο της περίζωσης του ξίφους του σουλτάνου , δεν υπηρετούσαν ποτέ τη στρατιωτική τους θητεία. Τα προνόμια αυτά, οι μεγάλες δωρεές σε κινητά και ακίνητα που έγιναν από σουλτάνους και αξιωματούχους της Αυτοκρατορίας καθώς και άλλες πολλές διακρίσεις[281] προς όφελος των μελών των Μεβλεβήδων είχαν σαν αποτέλεσμα την μετατροπή του τάγματος σε ένα είδος κλειστού, στενού οικογενειακού κυκλώματος.

Ο ερευνητής Murat Bardakçi[282] ισχυρίζεται ότι, όταν ο Μιτχάτ Πασά διορίστηκε από το σουλτάνο Αμπντουλχαμίτ Β΄, πρόεδρος της επιτροπής που θα έφτιαχνε το πρώτο Σύνταγμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το γνωστό Kanun-i Esasi, το 1876, κλείστηκε στο Mevlevihane του Yenikapi στην Κωνσταντινούπολη ,όπου απομονωμένος , εμπνεύστηκε και συνέταξε τον πρώτο Συνταγματικό Χάρτη των Τούρκων.

Ο A. Gölpınarli υποστηρίζει ότι την εποχή που απαγορεύτηκε η λειτουργία των Ταγμάτων , οι Μεβλεβήδες ήδη είχαν ολοκληρώσει τον κύκλο τους . Είχαν αποσπαστεί από την πλειοψηφία του λαού, είχαν γίνει εσωστρεφείς και δεν είχαν να προσφέρουν περισσότερα πράγματα.

Όταν έκλεισαν οι τεκέδες (1925) στην Τουρκία το αξίωμα του τσελεμπή το ανέλαβε ο Bakir Celebi που ήταν σεΐχης του τεκέ των Μεβλεβήδων στο Χαλέπι της Συρίας. Ο τεκές αυτός λειτούργησε ως κεντρικός τεκές σε αντικατάσταση του ΄΄μεγάλου μαγειρείου΄΄ του Ικονίου. Η κατάσταση

---

[281] Ο A.Gölpinarli (Mevlana'dan sonra Mevlevilik, σελ. 259, ισχυρίζεται ότι ακόμα και την εποχή των Ενωτικών , όταν περνούσαν δερβίσηδες από τη Γέφυρα, οι υπάλληλοι δεν τους ζητούσαν να καταβάλουν το τίμημα που όφειλαν. Αυτό το έκαναν εθιμικά και όχι βάσει κάποιας απόφασης.
[282] Εφημερίδα Χουρριέτ 30/9/2001

αυτή συνεχίστηκε μέχρι το 1944. Όταν απελευθερώθηκε η Συρία από τους Γάλλους καταργήθηκε το αξίωμα του τσελεμπή στο Χαλέπι κι έτσι ξαναγύρισε στην έδρα του.

Μπορεί ο Ατατούρκ να έκλεισε όλους τους τεκέδες που τους θεωρούσε εστίες οπισθοδρομικότητας, όμως σήμερα στην επέτειο του θανάτου του (10/11/2001), ο αρχηγός του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος κ. Ντενίζ Μπαϊκάλ παρέστη στην τελετή Seb-ι Aruz που οργανώνουν οι Μεβλεβήδες στη μνήμη του. Η τουρκική κρατική Τηλεόραση TRT2 πρόβαλε απευθείας την τελετή που έγινε στο Ικόνιο προκαλώντας ρίγη συγκίνησης στους οπαδούς του Μεβλανά.

Ο Πρόεδρος της τουρκικής Δημοκρατίας Νετζντέτ Σεζέρ απηύθυνε μήνυμα την επέτειο του θανάτου του Ρουμί στο οποίο έλεγε:΄΄ Εάν υιοθετήσουμε τις αρχές της παγκόσμιας ειρήνης και ανοχής του Μεβλανά, ενάντια στον ρατσισμό και τη βία, τότε θα προσεγγίσουμε πράγματι στην πολυπόθητη ειρήνη΄΄.

Αλλά και ο Τούρκος Πρωθυπουργός δεν παρέλειψε να παρομοιάσει το Ρουμί με πηγή αγάπης, ανοχής και ανθρωπισμού.

Η ξαφνική αυτή αγάπη για τον Μεβλανά αναμφισβήτητα εκπορεύεται από πολιτικές σκοπιμότητες. Η Άγκυρα γνωρίζει πολύ καλά το παγκόσμιο ενδιαφέρον για το έργο του Μεβλανά και θέλει να το προβάλλει ως δικό της πολιτισμό.

Ενδεικτικό παράδειγμα των τουρκικών προθέσεων αποτελεί η δήλωση του κ. Μπαϊκάλ :΄΄Θα μεταφράσουμε τα έργα του Μεβλανά, του Εντεμπαλί, του Χατζί Μπεκτάς, και του Γιουνούς Εμρέ , για να τα υποβάλλουμε στη Σοσιαλιστική Διεθνή και να δείξουμε σε όλους τους Σοσιαλιστές ηγέτες ότι η σοσιαλδημοκρατία του 21ου αιώνα γεννήθηκε στην Ανατολία΄΄.[283]

Η θέση της γυναίκας

Αξίζει ιδιαίτερη αναφορά στη θέση που έχουν οι γυναίκες σε αυτό το Τάγμα. Από την πρώτη στιγμή ο Μεβλανά δεν έκανε καμία διάκριση μεταξύ των δύο φύλλων. Η γυναίκα ήταν ισότιμο μέλος στην κοινωνία των Μεβλεβήδων. Υπήρχαν πολλές γυναίκες ανάμεσα στους μαθητές

[283] Εφημερίδα Χουρριέτ 15/1/2001

του Ρουμί, ο οποίος μάλιστα αντιδρούσε όταν κάλυπταν το κεφάλι τους με φερετζέ ή μαντίλες.

Οι γυναίκες μετείχαν από την πρώτη στιγμή στο sema και πολλές υπηρέτησαν ως σεΐχηδες σε πολλούς τεκέδες.

Με λίγα λόγια υπήρχε ισότητα ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες. Σε αντίθεση με τις ισλαμικές συνήθειες ο Μεβλανά και οι διάδοχοι του προτίμησαν τη μονογαμία.

Ιεραρχία

Η Μουσουλμανική θρησκεία, όπως είναι γνωστό δεν έχει ιερατικό κλήρο. Σε πολλά τάγματα όμως υπάρχουν ιεραρχικές βαθμίδες και διάφορες ιεροτελεστίες. Το τάγμα των Μεβλεβήδων κατά τον καθηγητή A.Golpinarli έχει τις περισσότερες ιεροτελεστίες από όλα τα άλλα.[284]

Συνοπτικά η ιεραρχία στην κοινωνία των Μεβλεβήδων είναι η ακόλουθη[285]:

1-Muhip

Η λέξη σημαίνει φίλος, σύντροφος. Όποιος διαβάζει τα έργα του Ρουμί, υιοθετεί τις ιδέες του πηγαίνει σε ένα σεΐχη του τάγματος και του ζητάει να γίνει muhip, δηλαδή φίλος. Εάν ο σεΐχης δεχθεί το αίτημα που του υπεβλήθη ορίζει μι μέρα κατά την οποία ο υποψήφιος θα γίνει δεκτός στο τάγμα. Την ημέρα εκείνη ο υποψήφιος ''φίλος'' θα προσέλθει στον τεκέ αφού πρώτα έχει κάνει abdest (τελετουργικός καθαρμός που γίνεται πριν από κάθε ναμάζι), θα φιλήσει το χέρι του σεΐχη και θα γονατίσει μπροστά του. Ο σεΐχης θα του φορέσει το ανάλογο sikke (είδος καπέλου), θα διαβάσει ορισμένες προσευχές και το πρώτο Κεφάλαιο του Κορανίου και οι δύο άνδρες θα ασπαστούν ταυτόχρονα ο ένας το χέρι του άλλου.

Από αυτή τη στιγμή ο υποψήφιος είναι πια muhip. Κάθε νεοεισερχόμενος στο τάγμα έχει υποχρεωτικά έναν δικό του dede, ο οποίος τον αναλαμβάνει για να του διδάξει όλους τους τύπους του τάγματος. Εάν θέλει μπορεί να μάθει sema, εάν έχει έφεση στη μουσική μπορεί να ασχοληθεί με αυτήν και αν πάλι θέλει να μάθει να διαβάζει και να

[284] Στο έργο του Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka Yayinlari, Istnbul, 1983, σελ. 390
[285] Τα στοιχεία προέρχονται από το βιβλίο του Mehmet Önder, Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy Yayincilik, 1998

ερμηνεύει το Μεσνεβί ακολουθεί τη σχετική διδασκαλία και γίνεται mesnevihan.

Οι ΄΄φίλοι΄΄ δεν μένουν στον τεκέ. Εργάζονται σε διάφορους τομείς έξω από τον τεκέ. Όταν πηγαίνουν στον τεκέ φορούν το sikke και το hirka τους, τα οποία βγάζουν πριν φύγουν από εκεί.

2-Nev-Niyaz

Εκείνος που θέλει να ενταχθεί στον τεκέ και να γίνει δερβίσης πρέπει να είναι ενήλικας, άγαμος και να έχει την έγκριση της οικογένειας του γι' αυτό που θα κάνει.

Στη συνέχεια πηγαίνει στον τεκέ επισκέπτεται το κελί του kazanci dede (είναι υπεύθυνος για τα θέματα του μαγειρείου), φιλάει το χέρι του, γονατίζει μπροστά του και του εκφράζει την επιθυμία και την απόφαση του . Η ενέργεια του αυτή ονομάζεται ikrar vermek δίνει δηλαδή την υπόσχεση του.

Εκεί ζητούν να μάθουν τους λόγους που τον οδήγησαν να πάρει αυτή την απόφαση, του εξηγούν τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει, του συνιστούν να φύγει τώρα που είναι νωρίς και του δίνουν αρκετό χρόνο για να ξανασκεφτεί την απόφασή του. Εάν επιμείνει στην απόφαση του και γίνει δεκτό το αίτημα του , οδηγείται σε έναν matbah cani (υπεύθυνος του μαγειρείου) που τον βοηθάει να κάνει abdest και τον οδηγεί να καθίσει στο Saka postu, σε ένα διάδρομο που βρίσκεται στα αριστερά της εισόδου του μαγειρείου. Κάθετε τρεις ολόκληρες μέρες , γονατιστός πάνω σε εκείνη την προβιά. Εκεί κοιμάται, εκεί τρώει τα φαγητά που του δίνουν και παρακολουθεί με σκυμμένο το κεφάλι τις εργασίες που γίνονται στο μαγειρείο. Δεν απευθύνει κανένα ερώτημα και δεν απομακρύνεται από τη θέση του παρά μόνο για τις φυσικές του ανάγκες. Όταν πηγαίνει στην τουαλέτα ρίχνει στους ώμους του έναν χιρκά που φορούν οι εργαζόμενοι στο μαγειρείο και επιστρέφει αμέσως πίσω στη θέση του.

Εάν μέσα σε αυτές τις τρεις μέρες μετανιώσει για την απόφαση του φοράει τα παπούτσια του και απομακρύνεται χωρίς να πει λέξη σε κανέναν. Εάν πάλι επιμείνει στην απόφαση του μετά τις τρεις μέρες οδηγείται στο δωμάτιο του kazanci dede. Ο dede του δίνει μερικές ακόμα συμβουλές και του προτείνει να φύγει, εάν φυσικά το επιθυμεί. Εάν είναι όντως αποφασισμένος να παραμείνει οδηγείται στο μαγειρείο (matbah) με τα ρούχα που ήρθε στον τεκέ και παραμένει εκεί 18 ημέρες κάνοντας διάφορα θελήματα. Την ώρα που πλένει ή σκουπίζει , κάνει γενικά απλές

δουλειές δεν διαμαρτύρεται, δεν εκφράζει γνώμη και λέει ''eyvallah'' (μάλιστα, εντάξει , ευχαριστώ) σε ότι του πουν. Τι θα συμβεί εάν αρνηθεί και πει ''δεν κάνω αυτή τη δουλειά''; Θα βρει τα παπούτσια του αναποδογυρισμένα έξω από την πόρτα του υπνοδωματίου του και τότε θα φύγει από τον τεκέ χωρίς να διαμαρτυρηθεί καθόλου και δεν θα επιστρέψει ποτέ ξανά σε αυτόν.

Εάν περάσει τη δοκιμασία των 18 ημερών , ο asci dede μετά από υπόδειξη του kazanci dede θα του φορέσει ένα καπέλο που λέγεται arakkiye κι ένα μακρύ ένδυμα το matbah tennuresi. Η τελετή αυτή ονομάζεται και soyunmak (ξεντύνομαι, εκδύομαι).

Μετά από όλα αυτά ο υποψήφιος δερβίσης ονομάζεται nev-niyaz και είναι έτοιμος να υποστεί τη δοκιμασία των 1001 ημερών.

3-Ασκητεία 1001 ημερών

Ο υποψήφιος δερβίσης εργάζεται επί 1001 ημέρες στο μαγειρείο και κάνει 18 ειδών εργασίες. (Πλύσιμο πιάτων, σκούπισμα, στρώσιμο τραπεζιού , σφουγκάρισμα κ.α) . Σε αυτό το διάστημα διανυκτερεύει στον τεκέ, δεν πίνει οινοπνευματώδη ποτά, δεν πηγαίνει σε καφενείο, σε γάμους και γενικά σε διασκεδάσεις, δεν διαπληκτίζεται με κανέναν και δεν ανακατώνεται στις δουλειές των άλλων.

Όταν εκπληρώσει με επιτυχία το στάδιο της ασκητείας του, κάνει abdest , βγάζει τα ρούχα του, φοράει τα ρούχα του δερβίση και κάθεται στο saka postu. Το βράδυ τρώνε όλοι μαζί στο μαγειρείο, προσεύχονται, ανάβουν κηροπήγια με 18 κεριά και ο tarikatci dede ή ο asci dede οδηγεί διαβάζοντας μια προσευχή τον νέο δερβίση στο κελί του. Έτσι, ο nev-niyaz γίνεται hucre-nisin δερβίσης με δικό του κελί.

Ο καθηγητής Γρηγόριος Ζιάκας[286]αναφερόμενος στην περίοδο ασκητείας γράφει: «Δια την είσοδον εις την αδελφότητα ο κανονισμός προέβλεπεν, όπως το νέον μέλος προ της τελικής εισόδου υπηρετήση τους μελλοντικούς αδελφούς επί χιλίας και μίαν ημέρας, και δη ως ακολούθως:
Επί τεσσαράκοντα ημέρας φροντίς τετραπόδων
Επί τεσσαράκοντα ημέρας καθαριότης υπέρ των πτωχών
Επί τεσσαράκοντα ημέρας άντλησις υδάτος
Επί τεσσαράκοντα ημέρας διευθέτησις των κλινοστρωμνών
Επί τεσσαράκοντα ημέρας φροντίς δια την προμήθειαν και κοπήν ξύλων

[286] Στο έργο του ''Ο Μυστικός Ποιητής Μεβλανά Τζελλεττίν Ρουμί και η Διδασκαλία Αυτού, Θεσσαλονίκη , 1973, σελ. 63

Επί τεσσαράκοντα ημέρας ετοιμασία του μαγειρείου και παρασκευή φαγητού.
Επί τεσσαράκοντα ημέρας υπηρεσία εις την συνάρθροισιν των δερβισών
Επί τεσσαράκοντα ημέρας άσκησις του έργου της επιθεωρήσεως κ.ο.κ

Άμα δε τη λήξει του καθορισμένου τούτου κύκλου εργασιών ο υποψήφιος ήρχιζε πάλιν των αυτών καθηκόντων, μέχρις ού συμπληρωθεί ο υπό του κανονισμού προβλεπόμενος χρόνος. Εάν δε ο δόκιμος απουσίαζεν επί μίαν ημέρα, ήτο υποχρεωμένος να αρχίση εξ αρχής.

Μετά ταύτα παρείχετο εις το δόκιμον άφεσις αμαρτιών και εν τελετουργική πομπή ενεδύετο ούτος την στολήν του τάγματος, απαγγελομένου επ' αυτού του ονόματος του Θεού. Ακολούθως παρεχωρείτο εις αυτόν κελλίον προς διαμονήν και εντατικωτέραν άσκησιν των θρησκευτικών του καθηκόντων. Κατά τον υπόλοιπον χρόνον εδιδάσκετο την οδόν της πίστεως και την μέθοδον των ευσεβών ασκήσεων , μέχρις ού καθαρθή εσωτερικώς και δια της περισυλλογής, του χορού και της μουσικής αισθανθή ευρισκόμενος εις άμεσον σχέσιν προς την θεότητα.

Ο Mehmet Önder[287]αναφέρει ότι ο αριθμός 9 και τα πολλαπλάσια του θεωρείται ιερός για τους Μεβλεβήδες. Ο αριθμός εννέα συμβολίζει τη δημιουργία γιατί ο άνθρωπος κυοφορείται εννέα μήνες. Αλλά ο αριθμός αυτός είναι κατά τον Εμπεδοκλή και η τελευταία ενσάρκωση της ψυχής. Στο τελευταίο αυτό στάδιο οι ψυχές γεννιούνται μέσα σε ανθρώπους που ανήκουν τις υψηλές κατηγορίες, τους οποίους κατονομάζει προφήτες, ιερείς, γιατρούς και ηγέτες. ΄΄Μετά από αυτό, λέει ο Εμπεδοκλής εμφανίζονται οι θεοί, έχοντας τις υψηλότερες τιμές, συμμετέχοντας στην εστία και στο τραπέζι των άλλων αθανάτων, ελεύθεροι από τις συμφορές των ανθρώπων, στις οποίες δε λαμβάνουν μέρος, ανέγγιχτοι από την κούραση΄΄.[288]

Ο αριθμός δέκα οκτώ έχει ιδιαίτερη σημασία για τους Μεβλεβήδες επειδή ο ίδιος ο Ρούμι έγραψε τα πρώτα 18 δίστιχα του Μεσνεβί.[289]

4-Δερβίσης-dede

[287] Στο έργο του Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy Yayincilik, Ist. 1998, σελ. 238.
[288] W.K.C Guthrie, Ο Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική θρησκεία, Εκδόσεις Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000, σελ.265.
[289] Abdülbaki Gölpinarli, Mesnevi ve Şerhi, Inkilap Yayinlari, Istanbul 1990 , I-II cilt, σελ. 15.

Ο νέος δερβίσης εγκαθίσταται στο κελί του και δεν βγαίνει από τον τεκέ επί 18 ημέρες. Μετά τη συμπλήρωση αυτού του χρόνου ο meydanci dede οδηγεί το δερβίση στο σεΐχη, αφού πρώτα του φορέσει το ανάλογο sikke.

Ο δερβίσης αυτός γίνεται πια dede. Εάν θέλει μπορεί να μείνει για πάντα στον τεκέ υπό την προϋπόθεση να παραμείνει άγαμος και να μην εργαστεί έξω από το χώρο αυτό. Μπορεί να προτιμήσει να παραμείνει έξω από τον τεκέ, να αποκτήσει οικογένεια και να εργαστεί. Σε αυτή την περίπτωση είναι υποχρεωμένος να έρχεται στον τεκέ σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα και να κάνει τις εργασίες που έχει αναλάβει.

Ο dede που θα παραμείνει στον τεκέ θα εισπράττει από το ίδρυμα ένα μισθό για να αντιμετωπίζει τις ανάγκες του. Κανένας dede δεν επιτρέπεται να ζητάει χρήματα ή δώρα από άλλους. Δεν έχει όμως και το δικαίωμα να αρνηθεί αυτά που του προσφέρουν οι άλλοι.

5-Σεΐχης

Ιεραρχικά ανώτερος είναι ο σεΐχης, ο οποίος εκπροσωπεί και τον τεκέ. Αμέσως μετά τον σεΐχη βρίσκεται ο tarikatci dede που είναι υπεύθυνος για την πνευματική καλλιέργεια των δερβίσηδων. Δίπλα του ακριβώς βρίσκεται ο ahcibasi που ασκεί καθήκοντα δασκάλου στους υποψήφιους δερβίσηδες και είναι υπεύθυνος του μαγειρείου.

Μετά από αυτόν ακολουθεί ο kazanci dede που υπηρετεί τους νέους δερβίσηδες και μαγειρεύει τα φαγητά.
Στον τεκέ υπηρετούν και δύο meydanci dede που είναι αρμόδιοι για τις εσωτερικές και εξωτερικές δουλειές. Αυτοί κατά κάποιον τρόπο διοικούν τον τεκέ. Ελέγχουν αυτούς που έρχονται στον τεκέ και ρυθμίζουν όλες τις επισκέψεις και τις επαφές του σεΐχη.

Σε κάθε τεκέ υπηρετούσαν πέρα από αυτούς που αναφέραμε και αυτοί που διάβαζαν το Μεσνεβί (Mesnevihan) , αυτοί που διεύθυναν το sema (semazen) και άλλοι που είχαν σχέση με μουσική και μουσικά όργανα όπως ήταν ο neyzenbasi.

Ιεροτελεστίες[290]

Η κοινωνία των Μεβλεβήδων, όπως συμβαίνει και σε όλα τα άλλα τάγματα, έχει διάφορες τελετές και ιεροτελεστίες. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι:

1-Meydan-i Serif

Στους περισσότερους τεκέδες των Μεβλεβήδων υπάρχει κοντά στο χώρο του μαγειρείου ένα δωμάτιο σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου που ονομάζεται Meydan-i serif. Τα μέλη του τεκέ πηγαίνουν εκεί αμέσως μετά το πρωινό ναμάζι, με ιεραρχική σειρά αφού πρώτα ΄΄σφραγίσουν τα πόδια τους, τοποθετήσουν ,δηλαδή, το μεγάλο δάκτυλο του δεξιού ποδιού τους πάνω στο μεγάλο δάκτυλο του αριστερού ποδιού τους, βάλουν το δεξί τους χέρι με ανοικτή την παλάμη πάνω στην καρδιά και κάμψουν τη μέση τους σε στάση υπόκλισης. Ο σεΐχης κάθεται στην κόκκινη προβιά (post) που βρίσκεται στο κέντρο και στην μαύρη και άσπρη προβιά που βρίσκεται δεξιά και αριστερά του, κάθονται ο kazanci dede και ο meydanci dede .

Ο meydanci dede που είναι αρμόδιος για τις εξωτερικές δουλειές φέρνει πάνω σε δίσκο μικρά κομματάκια ψωμιού. Το ψωμί αυτό το ονομάζεται corek (τσουρέκι). Στη συνέχεια προσφέρεται καφές.

Μετά τον καφέ ακολουθεί η ώρα της αυτοσυγκέντρωσης, κατά τη διάρκεια της οποίας , οι πιστοί προσπαθούν να βγάλουν από τις καρδιές τους όλες τις πικρίες, τα βάσανα και να ενωθούν με το Θεό. Μετά από λίγη ώρα διαβάζουν το 110 Κεφάλαιο του Κορανίου (Αλ- Νασρ) , λένε όλοι μαζί ΄΄χου΄΄ (Hu) , φιλούν το πάτωμα και σηκώνονται . Πρώτος ο tarikatci dede προχωρεί προς το κέντρο προσκυνάει και φεύγει. Την ίδια κίνηση κάνουν με ιεραρχική σειρά και οι υπόλοιποι.

2-Ismi Celal

Σε όλα τα τάγματα υπάρχουν διάφορες τελετές ομαδικής επίκλησης του Θεού (zikir). Η τελετή αυτή στην κοινωνία των Μεβλεβήδων ονομάζεται Ismi-Celal. Απαγορεύεται η συμμετοχή στην τελετή αυτή στους ενθουσιώδεις και εκστατικούς, καθώς και στους ασθενείς.

---

[290] Τα στοιχεία αυτής της ενότητας προέρχονται από το βιβλίο του A.Gölpinarli , Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka , Ist.1983 και το βιβλίο του Mehmet Önder, Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy yayinlari, Ist. 1988

Η τελετή γίνεται όποτε το θελήσει ο σεΐχης η κάποια ευλογημένη μέρα. Ο σεΐχης το πρωί ή το βράδυ, μετά το ναμάζι, κάθεται πάνω στην κόκκινη προβιά του μπροστά στο mihrab (ιερό βήμα) του mescit (μικρό τέμενος) με στραμμένο το πρόσωπο του προς τους πιστούς. Οι δερβίσηδες γονατίζουν και σχηματίζουν κύκλο γύρω του. Φέρνουν στη μέση του κύκλου ένα μεγάλο κομπολόι με 999 τεράστιες χάντρες. Ο δερβίσης που κάθετε απέναντι από το σεΐχη φιλάει την κορωνίδα του κομπολογιού και του τη δίνει. Το κομπολόι απλώνεται στον κύκλο και κάθε δερβίσης φιλάει και κρατάει μέσα στις δύο παλάμες του τη χάντρα που βρίσκεται μπροστά του. Ο σεΐχης λέγοντας τη λέξη ΄΄Αλλάχ΄΄ στέλνει τη χάντρα που κρατάει σε αυτόν που βρίσκεται δεξιά του. Το ίδιο κάνουν και όλοι οι άλλοι. Σταδιακά οι φωνές υψώνονται και η κίνηση επιταχύνεται . Όταν ο σεΐχης κρίνει ότι η τελετή κράτησε αρκετό χρόνο λέει πολύ δυνατά τη λέξη ΄΄Αλλάχ΄΄ και ψέλνει μια προσευχή, με την οποία ολοκληρώνεται η ιεροτελεστία.

3-Ayn-i Cem

Είναι μια ειδική τελετή sema. Όποιος αγαπάει, θαυμάζει το Μεβλανά και ενδιαφέρεται για το Μεβλεβισμό μπορεί να ζητήσει την πραγματοποίηση μιας τελετής sema και να αναλάβει να πληρώσει όλα τα απαιτούμενα γι' αυτήν έξοδα. Εάν το αίτημα του ανθρώπου γίνει δεκτό από το σεΐχη ορίζεται η ημέρα που θα γίνει η τελετή. Τη νύχτα εκείνη τρώνε όλοι μαζί φαγητό στον τεκέ και μετά το νυχτερινό ναμάζι που πραγματοποιείται δύο ώρες μετά τη δύση του ηλίου , περνούν στην αίθουσα meydan-i serif. Εκεί καταλαμβάνουν όλοι ιεραρχικά τις θέσεις τους, πίνουν τον καφέ τους, μετά το τέλος του οποίου αρχίζει ο neyzenbasi να παίζει το νέι του. Μετά το ταξίμι ψάλλετε μια λειτουργία κατά τη διάρκεια της οποίας όποιος θέλει σηκώνεται προσκυνάει το σεΐχη, φοράει το χιρκά με τα μανίκια και αρχίζει να χορεύει sema. Στην τελετή αυτή δεν φορούν tenure και δεν ανοίγουν τα χέρια τους. Αργότερα ο σεΐχης ψάλει (gulbang), προσεύχεται και η τελετή ολοκληρώνεται με το hu που λένε όλοι μαζί.

4-Somat

Επειδή το μαγειρείο είναι ιερό για τους Μεβλεβήδες υπάρχει μια σειρά ιεροτελεστιών για τον τρόπο που μαγειρεύουν που σερβίρουν και τρώνε το φαγητό τους. Η ιερότητα του χώρου αυτού πιθανότατα είναι εμπνευσμένη από την ελληνική Εστία.

Η θεά Εστία[291] ,η πρωτότοκη κόρη του Κρόνου και της Ρέας, ήταν η θεά της εστίας κάθε σπιτιού που στους αρχαίους λαούς είχε ιερό χαρακτήρα, γιατί ήταν το κέντρο της οικογένειας. Έγινε το σύμβολο της φιλοξενίας και του απαραβίαστου οικογενειακού ασύλου.

Σε κάθε σπίτι , ακριβώς στο κέντρο, και σε σχήμα κυκλικό, υπήρχε η εστία. Εκεί έκαιγε συνεχώς το ιερό πυρ. Κάθε πόλη βέβαια είχε την κοινή της εστία. Από εκεί έπαιρναν φωτιά όσοι επρόκειτο να εκστρατεύσουν ή να αποικίσουν.

Ο συμβολισμός είναι πασιφανής και δεν χρειάζεται περαιτέρω εξήγηση.

5-Seb-i Aruz

Την επέτειο του θανάτου του Μεβλανά οργανώνεται μια τελετή sema που διαφέρει από τις άλλες. Επειδή οι Μεβλεβήδες έχουν ξεπεράσει το φόβο του θανάτου που είναι για αυτούς η αντάμωση του αγαπημένου με τον Αγαπημένο, η μετανάστευση της ψυχής από τον υπαρκτό κόσμο στην ανυπαρξία η τελετή έχει εύθυμο και χαρούμενο χαρακτήρα, όπως η νύχτα γάμου.

6-Sema

Η λέξη sema σημαίνει ακούω. Αυτό δείχνει τη σημασία που δίνουν οι Μεβλεβήδες στο άκουσμα και όχι στην εκτέλεση της μουσικής ή την απαγγελία ενός ποιήματος. Εξάλλου , και το Μεσνεβί ξεκινάει με τη λέξη ΄΄΄Ακου΄΄.[292]

Όπως αναφέρει ο Κάρλ Έρνστ[293] η σούφικη μουσική συναντάται σε όλες τις περιοχές όπου απαγγέλλεται η σούφικη ποίηση, ενώ ο χορός είναι μία ειδικότητα ενός μόνο σουφικού τάγματος των Μεβλεβί.

Αντίθετα ο Ίντρις Σαχ [294] ισχυρίζεται ότι:΄΄ Οι ρυθμικές (και μη ρυθμικές) κινήσεις, που ονομάζονται χορός, χρησιμοποιούνται σε πολλά Τάγματα, πάντα σε σχέση με τις ανάγκες των ατόμων και της κοινότητας. Έτσι, οι σουφικές κινήσεις ποτέ δεν μπορεί να είναι στερεότυπες και δε συνιστούν ό,τι σε διαφορετική περίπτωση ονομάζεται χορός, ρυθμική και τα παρόμοια. Η εκτέλεση των κινήσεων ακολουθεί ένα πρότυπο

---

[291] Αικ.Τσοτάκου-Καρβέλη, Λεξικό της Ελληνικής Μυθολογίας, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, β΄έκδοση 1992, σελ 95

[292] «Άκου πώς παραπονιέται αυτό το νέι, πώς περιγράφει τον αποχωρισμό» . Τζελαλεττίν Ρουμί , Μεσνεβί, εκδόσεις Ι.Σιδέρη, Αθήνα 2001, σελ.29.

[293] Στο έργο του ,Σουφισμός, εκδόσεις Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2001, σελ.225

[294] Στο έργο του ,Οι διδασκαλίες των σούφι, Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1978

βασισμένο σε ορισμένες ανακαλύψεις και γνώσεις , που μπορούν να εφαρμοστούν μόνο από το δάσκαλο ενός δερβισικού Τάγματος.

Φαίνεται πιθανό, ότι οι θρησκευτικοί χοροί που είναι γνωστοί στο Χριστιανισμό. Στον Ιουδαϊσμό, ακόμα και στις πρωτόγονες φυλές, είναι εκφυλισμένη μορφή αυτής της γνώσης, που μπήκε τελικά στην υπηρεσία του θεάματος ,της μαγείας και της επιφανειακής μιμικής΄΄.

Η τελετή αυτή αποτελεί μια μορφή έκστασης. Ο Μεβλεβής επηρεασμένος από τους ήχους του νέι και μιας συγκινητικής φωνής που δονεί την ψυχή του σηκώνεται με ενθουσιασμό και αρχίζει να περιστρέφεται. Αυτός ο χορός είναι ο γνωστός sema. Είναι στην πραγματικότητα η μετατροπή της συγκίνησης σε κίνηση. Πολλές φορές αυτή συναισθηματική φόρτιση μπορεί να προκληθεί και από άλλους παράγοντες, οι οποίοι θα κάνουν τον πιστό να σκιρτήσει από τον θείο έρωτα και την επιθυμία του να ενωθεί με τον Αγαπημένο.

Ο sema που ονομάζεται ΄΄ **Mevlevi Mukabelesi**΄΄ τελείται στους τεκέδες σε μια ιδιαίτερη αίθουσα το ΄΄semahane΄΄. Συνήθως η αίθουσα αυτή έχει κυκλικό σχήμα και ξύλινο δάπεδο . Υπάρχει ένας υπερυψωμένος χώρος, το mutrib, στον οποίο κάθονται οι μουσικοί και γύρω από αυτούς στα δεξιά και αριστερά υπάρχουν καθίσματα για τους επισκέπτες που επιθυμούν να παρακολουθήσουν την τελετή. Σε κατάλληλους χώρους του semahane τοποθετούνται οι εξέδρες (Naat Kursusu, Mesnevihan kursusu) όπου διαβάζονται το Naat-i Mevlana και το Μεσνεβί. Απέναντι από το mutrib στρώνονται οι προβιές, κατά ιεραρχική σειρά ,του σεΐχη και των υπολοίπων μελών του τεκέ. Η κόκκινη προβιά πάνω στην οποία κάθεται ο σεΐχης είναι ιεραρχικά η ανώτερη θέση , γιατί εκείνος εκπροσωπεί το Μεβλανά. Το κόκκινο χρώμα συμβολίζει την ανάδυση και την αποκάλυψη. Όταν ανατέλλει ο ήλιος , μετά το σκοτάδι της νύχτας η ημέρα ξεκινάει με το κόκκινο χρώμα της αυγής. Με το χρώμα αυτό αρχίζει μια καινούργια μέρα, αναδύεται δηλαδή μια καινούργια μέρα. Επειδή ο Μεβλανά πέθανε το απόγευμα της 17^{ης} Δεκεμβρίου του1273 το κόκκινο χρώμα της δύσης θεωρείται και το χρώμα της αντάμωσης με το Θεό. Η νοητή γραμμή που ξεκινάει από την άκρη της προβιάς του σεΐχη ονομάζεται hatt-i istiva (ισημερινός). Θεωρείται ο συντομότερος δρόμος που οδηγεί στον ένα και αδιαίρετο Θεό. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να πατήσει πάνω σε αυτή τη γραμμή. Μόλις φτάσει κανείς στο σημείο εκείνο σταυρώνει τα χέρια του πάνω στο στήθος του και υποκλίνεται ευλαβικά.

Το δάπεδο της αίθουσας στην οποία γίνεται η τελετή του sema είναι πάντα ξύλινο. Στο κέντρο της αίθουσας τοποθετείται ή μια γυάλινη

σφαίρα ή ένας πολυέλαιος που συμβολίζει τον ήλιο και λέγεται cihannuma. Γύρω από τη σφαίρα κρέμονται κανδήλια που συμβολίζουν τους πλανήτες.

Η τελετή mukabele γίνεται σε καθορισμένες μέρες και νύχτες, όπως είναι την επέτειο του θανάτου του Μεβλανά (Seb-i Arus, Kandil geceleri, Kadir gecesi, όλες τις Παρασκευές κατά τη διάρκεια του μήνα των Νηστειών , Ramazan) και οσάκις το ζητήσει ο σεΐχης.

Ο sema ξεκινάει από τον Meydanci dede, ο οποίος ζητά πρώτα την άδεια του σεϊχη, στη συνέχει βγαίνει στην αυλή και καλεί με έναν καθιερωμένο τελετουργικό τρόπο τα μέλη του τεκέ . Αυτοί που θα λάβουν μέρος στο χορό φορούν την κατάλληλη ενδυμασία τους , κάνουν abdest, τελούν το νυχτερινό ναμάζι, προσεύχονται και εισέρχονται αθόρυβα , ακολουθώντας τον σεΐχη και την υπόλοιπη ιεραρχία, στο semahane .

Η τελετή ξεκινάει με την ανάγνωση εκ μέρους του Na'athan του Na'at-i Mevlana . Το Na'at-iMevlana είναι ένας ύμνος που έγραψε ο Μεβλανά για τον Προφήτη Μωάμεθ και μελοποίησε ο Itri.

Κάθε φορά που ακούγεται το όνομα του Μεβλανά οι ακροατές σταυρώνουν τα χέρια και υποκλίνονται. Μετά του τέλος του ύμνου ο kudumzenbasi χτυπάει τρεις φορές kudum και ταυτόχρονα ο neyzen αρχίζει το ταξίμι ανάλογα με το μουσικό μέλος που θα γίνει η τελετή. Το ney ,δηλαδή ο καλαμένιος αυλός, συμβολίζει τον τέλειο άνθρωπο. Με τον ικετευτικό, ευαίσθητο ήχο του εκφράζει τη νοσταλγία του αποχωρισμού από το Θεό. Όταν τελειώσει το ταξίμι ,ο kudumzen χτυπάει μερικές φορές ακόμα. Αυτό το χτύπημα είναι μια αφύπνιση, μια επαναφορά στον κόσμο της συνείδησης. Με το πρώτο χτύπημα όλοι χτυπούν τα χέρια τους στο πάτωμα και φωνάζουν Αλλάχ. Στη συνέχεια σηκώνονται και αρχίζει το pesrev δηλαδή η εισαγωγή.

Οι semazen βγάζουν με τελετουργικό τρόπο το μαύρο χιρκά τους, που συμβολίζει την έξοδο τους από τον τάφο, την απομάκρυνση τους από τα εγκόσμια πράγματα. Ο σεΐχης πλησιάζει την κόκκινη προβιά , σταυρώνει τα χέρια στο στήθος και υποκλίνεται. Όλοι ανταποδίδουν το χαιρετισμό του. Ο semazenbaşi πλησιάζει το σεΐχη και του φιλάει το δεξί χέρι. Ο σεΐχης φιλάει το sikke (το καπέλο) του κορυφαίου του χορού και η κίνηση του αυτή συμβολίζει την έγκριση του . Στη συνέχεια περνούν όλοι οι χορευτές μπροστά από το σεΐχη τον προσκυνούν και αρχίζουν να στροβιλίζονται με ανοιχτά τα χέρια στο ύψος του στήθους. Την ώρα που στροβιλίζονται από τα δεξιά προς τα αριστερά στηρίζονται στο αριστερό τους πόδι που παραμένει σταθερό. Το αριστερό πόδι που βρίσκεται πίσω

από το δεξί με ένα ελαφρύ σύρσιμο , σηκώνεται κινείται προς τα δεξιά και επιτρέπει την περιστροφική κίνηση. Το αριστερό χέρι έχει μια κλίση προς τα κάτω για να δείχνει ότι δεν κρατάμε τίποτα για τον εαυτό μας. Επιστρέφουμε στο Θεό ότι παίρνουμε από Αυτόν. Με λίγα λόγια ανερχόμαστε στους ουρανούς, κατερχόμαστε στη γη, η ύπαρξη μας έχει εξαφανιστεί στην ευσπλαχνία του Θεού. Οι χορευτές περιστρέφονται γύρω από τον εαυτό τους και γύρω από τον κύκλο, όπως οι πλανήτες περιστρέφονται γύρω από τον άξονα τους και γύρω από τον ήλιο. Ο sema είναι μια συμβολική περιστροφή ολόκληρου του σύμπαντος γύρω από τον Δημιουργό του. Στην ουσία είναι μια θεία μέθη της ψυχής , που απομακρύνει τον άνθρωπο από τον ίδιο του τον εαυτό και τον ενώνει με την αληθινή ύπαρξη .

Ο sema αποτελείται από τρία μέρη που ονομάζονται selam. Το πρώτο selam (μέρος) ατενίζει το μεγαλείο του σύμπαντος και κατανοεί το μεγαλείο και τη δόξα του Θεού. Οι εραστές στο στάδιο αυτό
λυτρώνονται από τις αμφιβολίες τους και πιστεύουν στο ενιαίο και αδιαίρετο του Θεού. Στο δεύτερο selam γίνεται ορατή η ένωση με το Θεό. Στο τρίτο η ενόραση μετατρέπεται σε ΄΄γνώση΄΄ και ΄΄γίγνεσθαι΄΄. Και στο τέταρτο οι εραστές βρίσκονται σε κατάσταση απώλειας του εγώ μέσα στο Απόλυτο Ον. Στο τελευταίο μέρος οι χορευτές περιστρέφονται μόνο γύρω από τον εαυτό τους. Σε αυτό το σημείο εισέρχεται στο χορό και ο σεΐχης. Δεν ανοίγει τα χέρια του, κρατάει το γιακά του και περιστρέφεται από τα δεξιά προς τα αριστερά. Χορεύοντας συνεχώς πλησιάζει προς την θέση που καθόταν (στην προβιά του). Τότε τελειώνει και ο χορός. Οι χορευτές επιστρέφουν στις θέσεις τους φορούν το χιρκά τους . Την ίδια στιγμή διαβάζεται ένα απόσπασμα από το Κοράνι, μετά το τέλος του οποίου ο δερβίσης προσεύχεται, γίνεται μια δέηση υπέρ αναπαύσεως τον ψυχών και όλοι μαζί ανακράζουν χου.

Αυτή την τελετή μπορούν να την παρακολουθήσουν όσοι θέλουν. Υπάρχει ειδικός χώρος για τους επισκέπτες του τεκέ από όπου μπορούν να παρακολουθήσουν το χορό αυτό.

Η Annemarie Scimmel[295] αναφέρει ότι η Μικρά Ασία, στην οποία έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του ο Μεβλανά, είχε μια μακρόχρονη μουσική παράδοση. Στη Φρυγία ήταν γνωστή η θλιμμένη μελωδία το νέι. Ως γνωστό το Ικόνιο συνόρευε με τη Φρυγία. Άρα το νέι ήταν γνωστό στην περιοχή από το 13° π. Χ αιώνα.

---

[295] Στο έργο της Ben rüzgarim sen ateş, Ötüken Yayinlari, Ist . 1999, sel. 198

Οι Φρύγες λάτρευαν τις δυνάμεις της φύσης και είχαν μεγαλύτερη θεά τους τη Μεγάλη Μητέρα, Μαία ή Κυβέλη, το εβένινο ξόανο της οποίας μεταφέρθηκε το 204 π.Χ. στη Ρώμη.

Για τα λατρευτικά έθιμα της Κυβέλης πληροφορούμαστε [296]τα ακόλουθα: ΄΄Οι ιερείς της ήταν ευνούχοι, ντυμένοι σαν γυναίκες με ενώτια (σκουλαρίκια) και περιδέραια. Τελούσαν τις ιερουργίες τους με χορούς και με τη συνοδεία του Φρυγίου αυλού, κυμβάλων και τυμπάνων, και κατέληγαν σε παραλήρημα, καθώς και αυτοακρωτηριασμούς. Εκτός από τις μεγάλες γιορτές που διαρκούσαν από τις 15-27 Μαρτίου, υπήρχαν και μυστικές ιερουργίες, των οποίων συγκεκριμένες μυητικές εκδηλώσεις ήταν το ΄΄ταυροβόλιον΄΄, το ΄΄κριοβόλιον΄΄, το συμπόσιο της αθανασίας και ιδίως το σημάδεμα με πυρακτωμένο σίδερο.΄΄

Ο Μεβλανά πίστευε ότι ο κόσμος είναι γεμάτος μουσική και ότι η γη κινείται χάρη στη μελωδία. Η μέλισσα π.χ. χορεύει και φτιάχνει το μέλι της. Αλλά και το όρος Σινά χορεύει με το φως του Μωϋσή. [297]

Ο Μεβλανά σε ένα γκαζέλι του λέει:

΄΄Όλοι οι χοροί του κόσμου
Είναι μόνο ένα κλαδί του επουράνιου χορού
Και όλοι οι χοροί της ζωής
Είναι ένα μόνο κλαδί του χορού της ψυχής.

Η Annemarie Schimmel[298] υποστηρίζει ότι η δημιουργία είναι ο πρώτος ήχος της θείας μουσικής. Τα υποψήφια πλάσματα που γεννιούνται με τη θεία φωνή στριμώχνει το ένα το άλλο για να συμμετάσχει στο χορό του κόσμου. Ακούνε τη φωνή του Θεού που τους λέει: ΄Γεννηθείτε΄΄ και έρχονται από την ανυπαρξία στην ύπαρξη. Έτσι, η μουσική και ο χορός είναι η επανάληψη ή η υπενθύμιση εκείνης της εντολής.

Ο Ρέυνολντ Νίκολσον[299] ισχυρίζεται ότι Ο Πυθαγόρας και ο Πλάτωνας παρουσίασαν μια θεωρία την οποία υπαινίσσονται συχνά οι σούφι

---

[296] Από τη Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Χάρη Πάτση, τόμος 21ος.,Αθήνα 1980, σελ. 312.
[297] Στον Α΄τόμο του Μεσνεβί στο δίστιχο 873 αναφέρει: ΄΄ Το όρος Σινά μπήκε, με το φως του Μωϋσή, στο χορό, λυτρώθηκε από τα ελαττώματά του και έγινε ένα ώριμος σούφι΄΄. Το δίστιχο αυτό είναι εμπνευσμένο από το 144 εδάφιο του Κεφαλαίου Αλ-Α' Ραφ του Κορανίου που λέει: ΄΄Και όταν ο Μωϋσής έφτασε στην καθορισμένη ώρα, και του μίλησε ο Κύριος του, εκείνος είπε:΄΄Κύριε, δείξου σε εμένα, ώστε να μπορέσω να κοιτάξω Εσένα.΄΄ Εκείνος απάντησε:΄΄ Δεν θα μπορέσεις να με δεις. Κοίταξε όμως το βουνό και αν αυτό παραμείνει στη θέση του θα Με δεις.΄΄ Και όταν ο Κύριος εμφανίστηκε επάνω στο βουνό, το έκανε σκόνη και ο Μωϋσής έπεσε κάτω αναίσθητος. Όταν συνήλθε είπε:΄΄ Δόξα Σοι Κύριε, στρέφω προς Εσένα, και είμαι ο πρώτος που πιστεύει΄΄.
[298] Στο έργο της Ben ruzgrim sen ates, Otuken yayinlari , Ist, 1999, σελ.202
[299] Στο έργο του:΄΄ Οι μυστικοί των Σούφι΄΄, Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1985, σελ.60-61.

ποιητές, σύμφωνα με την οποία η μουσική αφυπνίζει στην ψυχή την ανάμνηση των ουράνιων αρμονιών που άκουγε στην κατάσταση της προ-ύπαρξης της, πριν χωριστεί από το Θεό.

Ο Πλωτίνος στις Εννεάδες του έχει ολόκληρη πραγματεία [II (14)] με τίτλο ΄΄Περί της κυκλικής κινήσεως του ουρανού΄΄, στην οποία αναπτύσσει τις απόψεις του για την περιστροφή όλων των όντων γύρω από τον ήλιο. Ειδικότερα λέει:[300] «Διατί κινείται ο ουρανός με μίαν κυκλικήν κίνησιν; Μήπως διότι μιμείται τον νούν; Και τίνος είναι η κίνησις της ψυχής (του ουρανού) ή του σώματός του; Αλλά διατί; Μήπως επειδή η ψυχή ευρίσκεται εις τον εαυτόν της και προσπαθεί πάντοτε να συσπειρούται εις εαυτήν; Μήπως, διότι ευρίσκεται μεν εις τον εαυτόν της, αλλ' όχι συνεχώς; Ή , κινουμένη δια μιάς τοπικής κινήσεως, κινεί μεθ΄εαυτής το σώμα; Αλλ' εάν ούτως είχε το πράγμα, θα έπρεπε να παύσει να το κινή μεθ' εαυτής, θα έπρεπε δε να είχε τερματισθή η τοιαύτη κίνησις. Θα έπρεπε να καταστήσει τας σφαίρας ακινήτους, και όχι να τας κινή αιωνίως.[301] Η ψυχή είναι ακίνητος, ή τουλάχιστον, εάν

---

[300] Από το έργο του Πορφυρίου, Πλωτίνου Βίος και Εννεάδες, εκδόσεις Πάπυρος 1975.

[301] Ο Αριστοτέλης ισχυρίζεται ότι υπάρχει είς αιώνιος ακίνητος πρώτος Κινών, όστις είναι η αιτία της κινήσεως πασών των εν τη φύσει ζωϊκών δυνάμεων, όπως η κίνησις η αιτία όλων των λοιπών. Ο αιώνιος ούτος ακίνητος πρώτος Κινών είναι το απόλυτον Πνεύμα, ο Νους. Η κυκλική κίνησις του ουρανού οφείλεται κατά τον Αριστοτέλη εις την ακαταπαύστως ασκουμένην ενέργειαν του ακινήτου Κινούντος, του απολύτου Πνεύματος, του νου, η δε ουσία του ουρανού, η πεμπτουσία του, είναι επιδεκτική της κινήσεως ταύτης, διότι έχει την ιδιότητα να κινήται κυκλικώς.
Τουναντίον ο Πλάτων διατείνεται ότι κινητήρ του ουρανού είναι μία ψυχή εκτατικώς προσιτή εις τον αισθησιακόν κόσμον και ότι η ουσία του ουρανού είναι το πυρ, το οποίο δεν έχει άλλην φυσικήν ιδιότητα παρά την κίνησιν αυτού προς τα άνω. Την θεωρίαν ταύτην, την διατυπουμένην εις τον Τίμαιον, προσπαθεί να υποστηρίξει εναντίον των Περιπατητικών ο Πλωτίνος.
Κατά τον Αιμίλιον Brehier, σκοπός του Πλωτίνου είναι προ παντός να αφαιρέση από την ενέργειαν της ψυχής επί το σώμα του ουρανού τον χαρακτήρα μηχανικής δράσεως τον οποίον απέδιδον εις αυτήν οι Στωϊκοί. Η εν προκειμένω πορεία της σκέψεως του Πλωτίνου, παρατηρεί ο Brehier, τυγχάνει αρκούντως σκοτεινή και πολύπλοκος. Εν τω πρώτω κεφαλαίω προβάλεται το εξής δίλημμα: η κίνησις του ουρανού είτε οφείλεται εις μίαν παρόρμησιν της ψυχής, ήτις αυτή καθ΄΄ εαυτή ευρίσκεται εν κινήσει, είτε προέρχεται εκ μιας αυθορμήτου κινήσεως του πυρός. Η πρώτη εκδοχή είναι αδύνατος, διότι η ψυχή δεν κινείται δια τοπικής κινήσεως (I, 4-8), η δευτέρα είναι επίσης τοιαύτη, διότι το πυρακτούμενον σώμα δεν έχει άλλην τινα παρόρμησιν παρά την κίνησιν προς τα άνω (I,16-31). Τούτων ούτως εχόντων, το πρόβλημα έχει τεθή εσφαλμένως. Δηλαδή κακώς εξέλαβον την κίνησιν του ουρανού ως τοπικήν κίνησιν κατ' ουσίαν, διότι δεν είναι κατά συμβεβηκός τοιαύτη. Αι πραγματικαί τοπικαί δυνάμεις είναι αι προς τα άνω και τα κάτω κατευθυνόμεναι. Η κυκλική κίνησις συμβολίζει και μιμείται εν χώρω την κίνησιν της σκέψεως κατά της επανόδου εις εαυτήν, ήτις είναι η κίνησις της ψυχής. Είναι δε η κίνησις της ψυχής, εφόσον δύναται να πραγματοποιηθεί εις εν σώμα.
Ό,τι καθιστά σκοτεινόν το κεφάλαιον τούτο, είναι το ότι η υπό του Πλωτίνου παρεχομένη λύσις συναναμειγνύεται με την εξέτασιν των δύο όρων του αρχικώς προβληθέντος διλήμματος.
Το δεύτερον κεφάλαιον αφιερούται εις την άρσιν μιας δυσκολίας, η μελέτη της οποίας διακόπτεται δια μιας επανόδου εις τα εν τω προηγουμένω κεφαλαίω διατυπούμενα. Διατί, διερωτάται ο Πλωτίνος, έκαστον έμψυχον ον δεν συμπεριφέρεται, υπό την επίδρασιν της ψυχής του, καθώς ακριβώς αυτός ο ίδιος ο ουρανός; Τέλος, το τρίτον κεφάλαιον δεν είναι παρά σχόλιον εις το εξής χωρίον του Τιμαίου (36,Ε'): ΄΄Η ψυχή εκτείνεται πανταχού από το κέντρον του κόσμου μέχρι των συνόρων του ουρανού. Καλύπτει τον ουρανόν κυκλικώς έξωθεν, εμψυχούμενη δε δια μιας κινήσεως επανόδου εις εαυτήν, αρχίζει να διάγη βίον πνευματικόν, όστις δεν τερματίζεται΄΄. Ο Αιμ Brehier παρατηρεί τα κάτωθι:΄΄ Η ερμηνεία, λέγει, που δίδομεν στην πραγματείαν ταύτην, μας απαλλάσσει από το να εξετάσωμεν λεπτομερώς τους λόγους, τους οποίους προβάλλει ο Heinemann, δια να θέση εν αμφιβόλω την

κινήται, η κίνησις της δεν είναι τοπική. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν να δημιουργεί μίαν τοπικήν κίνησιν, ενώ αύτη κινείται δια κινήσεως άλλου είδους; Ίσως η κυκλική κίνησις να μη είναι κίνησις τοπική. Εάν όμως δεν είναι παρά μόνον κατά συμβεβηκός τοπική κίνησις, τι άλλο είναι; Είναι κίνησις επανερχομένη εις εαυτήν, κίνησις συνειδήσεως, νοήσεως και ζωής, κίνησις ουδέποτε εξερχομένη του κύκλου της και ουδέν παρεισάγουσα εις αυτόν, διό και δέον να περιλαμβάνη τα πάντα, δεδομένου ότι το κυριώτερον μέρος του παγκοσμίου ζώου (του ουρανού) εμπεριέχει και ενοποιεί τα πάντα.Εάν όμως έμενεν ακίνητον, δεν θα συμπεριελάμβανε τα πάντα κατά τον τρόπον ενός εμβίου όντος. Εάν είχε σώμα, δεν θα συνεκράτει όσα εν τω σώματι τούτω υφίστανται, διότι ζωή είναι η κίνησις του σώματος. Εάν λοιπόν τυγχάνει και τοπική η κίνησις αύτη, ο ουρανός θα έχη την κίνησιν, που δύναται να έχη πράγματι, και θα κινήται, όχι όπως μία ψυχή, αλλά όπως κινούνται ένα έμψυχον και ένα έμβιον ον. Όθεν η κυκλική κίνησις είναι σύνθετος εκ της κινήσεως του σώματος κα της ψυχής. Το σώμα κινείται εκ φύσεως κατά γραμμήν ευθείαν, η ψυχή συγκρατεί το σώμα, η δε κυκλική κίνησις προέρχεται εκ των δύο ομού, δηλαδή εκ του σώματος, κινητού όντος, και της ψυχής. Λέγουν πράγματι, ότι η κυκλική κίνησις δεν προέρχεται παρά μόνον εκ του σώματος. Αλλά πως είναι δυνατόν τούτο, εφ' όσον όλα τα σώματα , και αυτό το πυρ ακόμη, κινούνται κατ' ευθείαν γραμμήν; Το πυρ κινείται κατά γραμμήν ευθείαν μέχρι του σημείου, που έχει ταχθεί εις αυτό, όταν όμως φθάση εις το σημείον τούτο, φαίνεται ότι σταματά συμφώνως προς την φύσιν του και ότι κινείται μόνον μέχρι της θέσεως, εις ήν ετάχθη. Διατί λοιπόν, όταν φθάση εκεί, δεν μένει ακίνητον; Μήπως διότι η φύσις του πυρός έγκειται εις το να ευρίσκεται πάντοτε εν κινήσει; Επομένως, εάν δεν ενεψυχούντο από μίαν κυκλικήν κίνησιν, θα διεσκεδάζετο δια μιας κινήσεως ευθυγράμμου. Άρα πρέπει να εμψυχούται από μίαν κυκλικήν κίνησιν. Αλλά τούτο είναι αποτέλεσμα της προνοίας. Η κίνησις αύτη μεταδίδεται εις αυτό από την πρόνοιαν. Το πυρ, αφικνούμενον εκεί (εις τον ουρανόν), κινείται αφ' εαυτού κυκλικώς, εκτός εάν υποθέση τις,

---

γνησιότητά της. Τα επιχειρήματα του Heinemann είναι πέντε τον αριθμόν:1- Η παρέμβασις της Προνοίας (I,25) είναι ιδέα των Στωϊκών ξένη προς τον Πλωτίνον. Αλλά εις το χωρίον τούτο πρόκειται ακριβώς περί τινος κρατκού ελέγχου των Στωϊκών. 2-Κατ' αντίθεσιν προς την συνήθη διδασκαλίαν του, δεν διακρίνει το γήινον από το ουράνιον πυρ. Αλλά τούτο, διότι δεν ομιλεί παρά μόνον περί του ουρανίου πυρός. 3-Αποδίδει την κίνησιν του ουρανού διαδοχικώς εις δύο αιτίας, είναι δε αύται η μίμησις της κινήσεως του νου (I,1) και η σύμμειξις της ευθυγράμμου κινήσεως του σώματος με την κίνησιν της ψυχής (I, 16 και εφ.) Πλην όμως αι δύο αυταί ερμηνείαι δεν είναι αντιφατικαί ούτε προς εαυτάς, ούτε προς την του Πλωτίνου εν τω τρίτω κεφαλαίω 7, 4, διτυπουμένην. Εις αμφοτέρας τας περιπτώσεις πρόκειται περί τινος συμμετοχής του σώματος εις κίνησιν νοητικών πραγματκοτήτων. 4-Η θεωρία περί της ψυχής εν τω τρίτω κεφαλαίω αντιφάσκει προς την εν προκειμένω διδασκαλίαν του Πλωτίνου: πρώτον, διότι δεν διακρίνει σαφώς το αισθητικόν από το νοητικόν. Άλλως τε το δοξαστικόν παραμένει ενδιάμεσος σταθμός μεταξύ του αισθητικού και του νοητικού. Δεύτερον, θέτει το νοητικόν έξω των ορίων του αισθητικού κόσμου. Τέλος, διότι ο Πλωτίνος λαμβάνει υπ' όψιν του την κατιούσαν κι όχι την ανιούσαν ιεραρχίαν των δυνάμεων της ψυχής. 5- Η ιδέα ενός πνεύματος είναι αντιπλατωνική.

ότι το πυρ, έχον εκάστοτε την ροπήν να κινήται κατ' ευθείαν γραμμήν, αλλά μη ευρίσκον πλέον χώρον, όπως ανέλθει, διολισθαίνει κατά μήκος της σφαίρας και ανακάμπτει εις όν τόπον δύναται, διότι δεν υπάρχει πλέον υπεράνω αυτού ανώτερος χώρος. Η περιοχή του ουρανού είναι η τελευταία. Το πυρ κυκλοφορεί εις την περιοχήν, την οποίαν κατέχει. Είναι δε ιδικός του ο τόπος αυτός, όχι δια να παραμένη εν αυτώ ακίνητον, αλλά δια να κινήται εντός αυτού.

Εις ένα κύκλον το κέντρον είναι, φυσικά, ακίνητον, αλλ' εάν ήτο και η περιφέρειά του τοιαύτη, δεν θα ήτο παρά ένα τεράστιον κέντρον. Είναι λοιπόν καλύτερον η περιφέρεια να κινήται περί το κέντρο της, εάν το σώμα είναι σώμα ζων και ωργανωμένον εκ φύσεως. Κατά τον τρόπον τούτον θα κατατείνη προς το κέντρον, όχι διά κάμψεως, όπερ θα κατέστρεφε τον κύκλον, αλλ' εφ' όσον είναι τούτο αδύνατον, στρεφομένη γύρω του. Μόνον κατά τον τρόπον τούτον, θα εκπληρώση την επιθυμίαν της. Η δε ψυχή, η οποία την περιστρέφει, δεν θα καταπονηθεί, διότι η ψυχή αυτή δεν την παρασύρει, τίποτε δε δεν αντιστρατεύεται προς την φύσιν εν προκειμένω, διότι φύσις δεν είναι παρά η διάταξις της παγκοσμίου ψυχής. Εξ άλλου η ψυχή ευρίσκεται πανταχού, άνευ τυπικού διαποχωρισμού. Επίσης, η ψυχή του Σύμπαντος επιτρέπει και εις τον ουρανόν να είναι πανταχού, εφ' όσον δύναται δε πράγματι, διατρέχων και διασχίζων διαδοχικώς όλα τα μέρη του χώρου.

Εάν η ψυχή ήτο ακίνητος εις τον τόπον, το πυρ θα έμενεν ακίνητον, όταν έφθανεν εκεί κάτω, αλλά δοθέντος ότι ευρίσκεται αυτή καθ'εαυτή πανταχού, το πυρ θέλει να επεκτείνεται πανταχού. Λοιπόν τι; Δεν θα φθάσει ποτέ; Απεναντίας την φθάνει πάντοτε, ή μάλλον η ψυχή έλκει το πυρ προς εαυτήν αιωνίως, έλκουσα δε τούτο αιωνίως προς εαυτήν, το κινεί αιωνίως και το συγκρατεί είς ένα και αυτόν τόπον, και εφ'όσον το επισύρει ουχί εθυγράμμως, αλλά κυκλικώς προς εαυτήν, του επιτρέπει να την διακατέχη πανταχού, όποθεν διέρχεται. Εάν η ψυχή ήτο ακίνητος, εάν ευρίσκετο εις την σφαίραν των νοητών, όπου είναι ακίνητα τα πάντα, ο ουρανός θα σταματούσε. Αφού λοιπόν δεν ευρίσκεται αποκλειστικώς είς την σφαίραν ταύτην, ούτε εις ένα καθωρισμένον χώρον, ο ουρανός κινείται δια μέσου ολοκλήρου του διαστήματος, άρα κινείται κυκλικώς.

2- Και τα λοιπά αντικείμενα; Αυτά πώς κινούνται; Έκαστον εξ αυτών δεν είναι εν σύνολον, αλλά ένα μέρος και εμπεριέχεται εις ένα μέρος του χώρου. Τουναντίον ο ουρανός είναι εν σύνολον, είναι τρόπον τινά χώρος του εαυτού του και τίποτα δεν του παρέχει εμπόδια.

Πώς κινούνται λοιπόν οι άνθρωποι; Ο άνθρωπος, εφ' όσον μεν προέρχεται εκ του Σύμπαντος, τυγχάνει μέρος αυτού, εφ' όσον δε ανήκει (ως αυτοτελές ον) εις τον εαυτόν του, αποτελεί εν ιδιαίτερον σύνολον.

Εάν ο ουρανός έχη την ψυχήν εις οιανδήποτε κατάστασιν του, διατί πρέπει να στρέφεται πέριξ του εαυτού του; Τούτο γίνεται, διότι η ψυχή δεν ενοικεί αποκλειστικώς εις τον νοητικόν κόσμον. Εάν δε αύτη κατέχη δύναμιν τινα, ήτις την κάμνει να στρέφεται πέριξ ενός κέντρου, δια τον αυτόν λόγον και αυτός ο ίδιος ο ουρανός θα εμψυχούται από μίαν σφαιρικήν κίνησιν. Την λέξιν κέντρον δεν πρέπει να εννοούμεν υπό αυτήν σημασίαν, όταν ομιλώμεν περί του κέντρου ενός σώματος και περί του κέντρου της ψυχής. Εις την δευτέραν περίπτωσιν κέντρον είναι εκείνο, εξ ού εκπορεύεται η ψυχή. Την λέξιν ταύτην μεταχειριζόμεθα κατ' αναλογίαν: τόσον εις την ψυχήν , όσον και εις το σώμα του Σύμπαντος, δέον να υφίσταται ένα κέντρον, το οποίον εις μεν το σώμα είναι το κέντρο της σφαίρας, δεδομένου δε ότι η ψυχή στρέφεται πέριξ αυτής, και η σφαίρα στρέφεται πέριξ εαυτής, και η σφαίρα στρέφεται περί εαυτήν επίσης. Εάν λοιπόν η παγκόσμιος ψυχή στρέφεται πέριξ του Θεού, τον περιβάλλει με την αγάπην της, καθιδρύεται πέριξ αυτού, εφ' όσον δύναται, διότι εξ αυτού εξαρτώνται τα πάντα. Η ψυχή μη δυναμένη να κατευθύνεται προς τον Θεόν, κινείται γύρω του. Αλλά διατί δεν ενεργεί κάθε ψυχή κατά τον αυτόν τρόπον; Κάθε ψυχή πράττει τούτο αναλόγως του τόπου όπου ευρίσκεται. Αλλά τότε τα σώματα δεν κινούνται, όπως κινείται ο ουρανός; Διότι εισέρχονται εις αυτά στοιχεία καθ' ευθύγραμμον τροχιάν, διότι αι ροπαί και αι τάσεις μας μας οδηγούν εις αντικείμενα εκάστοτε και διαρκώς διάφορα, διότι το σφαιρικόν στοιχείον, το ευρισκόμενον εντός ημών, δεν είναι στρογγυλευμένον καλώς, διότι είναι γήινον και στερείται της ευστροφίας και της ευκινησίας, που έχουν τα ουράνια πλάσματα. Διότι άλλως, δια ποίον λόγον θα σταματούσε ευθύς όταν η ψυχή διαταράσσεται από μίαν οιανδήποτε συγκίνησιν; Ίσως όμως υφίσταται εντός ημών κάποια πνοή πέριξ της ψυχής στρεφομένη. Διότι, εάν ο Θεός ενοική εις όλα τα πράγματα, η ψυχή, ποθούσα να ενωθή μετ' αυτού, δέον να στρέφεται γύρω του, διότι ο Θεός δεν ευρίσκεται εδώ ή εκεί. Ο Πλάτων αποδίδει εις τους αστέρας όχι μόνον την σφαιρικήν κίνησιν, την οποίαν έχουν κοινήν με τον ουρανόν, αλλά και μίαν άλλην ιδιάουσαν περιστροφικήν πέριξ του ιδίου των κέντρου. Διότι έκαστον ον, οπουδήποτε και αν ευρίσκεται, αγάλλεται εγκολπούμενον τον θεόν, όχι κατόπιν λογισμού, αλλ΄ εκ τινος φυσικής ανάγκης.

3-Ιδού πως γεννάται αυτή η κίνησις. Εν τη παγκοσμίω ψυχή ενοικεί και μια τελευταία δύναμις, ήτις, εκκινούσα από την γην, εκτείνεται δι΄ ολοκλήρου του κόσμου. Εν συνεχεία, ετέρα τις προς τα άνω

κατευθυνομένη δύναμις είναι προικισμένη με αίσθησιν και νόησιν. Η δύναμις αύτη ενυπάρχει εις τας σφαίρας υπεράνω της πρώτης, εις την οποίαν μεταδίδει την δυναμικότητά της, όπως την ζωοποιήση. Όθεν η εσωτερική δύναμις κινητοποιείται υπό της ανωτέρας δυνάμεως, ήτις την εμπεριέχει κυκλικώς και η οποία ευρίσκεται υπεράνω του Σύμπαντος, τουλάχιστον, εφ' όσον η εν λόγω κατωτέρα δύναμις κατατείνει προς μίαν ανωτέραν δύναμιν, κατευθυνομένη προς ταύτην, η τοιαύτη δε μεταστροφή γεννά μίαν σφαιρικήν κίνησον του σώματος, εις το οποίον λαμβάνει χώραν. Διότι, εάν μέρος οιονδήποτε μιας σφαίρας κινήται και αν το μέρος αυτό τίθεται, χωρίς να αλλάξει τόπον εις κίνησιν, συγκλονεί την σφαίραν, εις την οποίαν ευρίσκεται, η δε κίνησις αυτού μεταδίδεται εις την σφαίραν. Τούτο ακριβώς συμβαίνει εις το σώμα μας:η ψυχή κινείται δια μιας κινήσεως, ήτις δεν είναι κίνησις του σώματος, επί παραδείγματι, όταν καυεχώμεθα υπό του συναισθήματος της χαράς ή όταν οραματιζώμεθα το αγαθόν. Εις την περίπτωσιν ταύτην γεννάται μία κίνησις τοπική. Ωσαύτως, εκεί κάτω, η παγκοσμία ψυχή, πλησίον του αγαθού αφικνουμένη, το αντιλαμβάνεται περισσότερον και εμψυχώνει το σώμα δια της τοπικής κινήσεως, ήτις εμπρέπει εις τον ουρανόν. Τέλος, η αισθησιακή δύναμις, η δεχομένη το αγαθόν άνωθεν και ήτις έχει τας ιδικάς της απολαύσεις, επιδιώκει το αγαθόν τούτο, το οποίον ευρίσκεται πανταχού και πανταχού εμφανίζεται. Πρόκειται περί μιας κινήσεως, όπως εκείνη του Νου. Ο Νους κινείται, μολονότι μένει ακίνητος, διότι κινείται πέριξ του εαυτού του. Κατά τον τρόπον τούτον το Σύμπαν, καίτοι κινούμενον σφαιρικώς, μένει εις την αυτήν θέσιν.»

Ο Βλαδίμηρος Μιρμίρογλου στο βιβλίο του Οι Δερβίσσαι (σελ.399) υποστηρίζει ότι ο Σαμανισμός που ήταν η αρχαία θρησκεία των λαών της Ασίας είχε θρησκευτικές τελετές με χορούς και τραγούδια. Πιθανότατα ο Μεβλανά έμαθε αυτούς τους χορούς στην πόλη Μπάλχ όπου γεννήθηκε και η οποία ανήκει σήμερα στο Αφγανιστάν.

Ο Μιρμίρογλου επικαλούμενος το χειρόγραφο του Χότζα Αβδούλ Καδήρ Μεραγή, Μακασήτ-ουλ-ελχάν, που βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη Ραούφ Γιεκτά, αναφέρει ότι η Μουσουλμανική παράδοση στηρίζει το χορό σε πράξη του Προφήτη. Ειδικότερα γράφει:΄΄ Κατά την διάρκειαν απαγγελίας ποιήματος τινός υπό του ποιητού αυτού, ο Προφήτης, ελθών υπό την επίδρασιν του εις έκστασιν, ήρχισε να χορεύει και μάλιστα κατά τοιούτον τρόπον, ώστε ο μανδύας να πέση από το σώμα του κατά γης. Έκπληκτος ο εκ των συντρόφων του Προφήτη ανέκραξε:
-Ω απεσταλμένε του Θεού. Τι ωραία χορεύεις!
Εις τούτον δε ο Μωάμεθ απήντησεν:

-Σιώπησε ω Μωαβία! Ο άνθρωπος όστις δεν αναταράσσεται, ότε απαγγέλεται το όνομα του αγαπημένου του προσώπου, δεν είναι επιφανής άνθρωπος΄΄.

Πάντως οι παραδοσιακοί χοροί των τουρκικών φύλων, κατά τον Μιρμίρογλου, συμβόλιζαν την αρμονία του Σύμπαντος. Αποτελούσαν Μια αναπαράσταση των πλανητών που περιστρέφονται γύρω από τον ήλιο.

Ο Ραφαήλ Λεφόρ στο έργο του ΄΄Οι Διδάσκαλοι του Γκουρτζίεφ΄΄[302]ισχυρίζεται ότι στα ΄΄Απόκρυφα΄΄ βιβλία και ιδιαίτερα στις ΄΄Πράξεις του Ιωάννου΄΄ υπάρχει μια περιγραφή τελετουργικού χορού, με τους μαθητές του Ιησού να κινούνται γύρω από τον Χριστό σε ένα κύκλο και να απαντούν ψάλλοντας. Παραθέτουμε τους στίχους από τον 94 και μετά, όπως αποδίδονται στο παραπάνω έργο.

«94.Και τότε πριν τον πιάσουν οι άνομοι Εβραίοι, που κυβερνιόντουσαν από το φίδι το άνομο κι αυτοί μας μάζεψε όλους μαζί και είπε: Πριν παραδοθώ σε αυτούς... ας ψάλλουμε έναν ύμνο στον Πατέρα κι έτσι ας προχωρήσουμε σε ό,τι μας περιμένει. Γι αυτό μας έβαλε να φτιάξουμε έναν κύκλο, κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου κι Εκείνος στάθηκε στη μέση λέγοντας: Να μου απαντάται ΄΄Αμήν΄΄. Και άρχισε τότε να ψάλει έναν ύμνο λέγοντας:
Δόξα σε Σένα Πατέρα!
Κι εμείς , γυρνώντας σε κύκλο γύρω του απαντούσαμε:
Αμήν.
Δόξα σε Σένα, Λόγε! Δόξα σε Σένα , Χάρη! Αμήν.
Δόξα σε Σένα Πνεύμα! Δόξα σε Σένα ΄Αγιε!
Δόξα στην Δόξα Σου! Αμήν.
Σε ευλογούμε , ώ Πατέρα, Σε ευχαριστούμε, ώ Φώς, όπου το σκότος δεν έχει κατοικία! Αμήν.
95.Τώρα, όπου θα δίνουμε ευχαριστία, λέω:
Θα σώσω και θα σωθώ! Αμήν!
Θα ελευθερωθώ και θα ελευθερώσω! Αμήν.
Θα πληγωθώ και θα πληγώσω! Αμήν.
Θα γεννηθώ και θα γεννήσω! Αμήν.
Θα φάγω και θα φαγωθώ! Αμήν.
Θα ακούσω και θα ακουστώ! Αμήν.
Θα είμαι σκέψη, όντας σκέψη όλος! Αμήν.
Θα πλυθώ και θα πλύνω! Αμήν.
Η Χάρη χορεύει. Θα παίξω τον αυλό, χορέφτε όλοι! Αμήν.

[302] Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα, σελ30 επ.

Θα πενθήσω. Θρηνήστε όλοι! Αμήν.
Οι Οκτώ (μία ογδοάδα) ας ψάλλει ευλογίες μαζί μας! Αμήν.
Η Δωδεκάδα ας χορεύει στα ύψη! Αμήν.
Το όλο στα ύψη συμμετέχει στο Χορό μας! Αμήν.
Όποιος δεν χορεύει, δεν θα γνωρίσει τα μελλοντικά! Αμήν.
Θα φύγω και θα μείνω! Αμήν.
Θα στολίσω και θα στολιστώ! Αμήν.
Θα ενωθώ και θα ενώσω! Αμήν.
Δεν έχω σπίτι κι έχω πολλά σπίτια! Αμήν.
Δεν έχω τόπο καν κι έχω πολλούς τόπους! Αμήν.
Δεν έχω ναό κι έχω ναούς παντού! Αμήν
Είμαι η λυχνία για σας που με ατενίζετε! Αμήν.
Είμαι ο καθρέφτης για σας που με αντιλαμβάνεστε! Αμήν.
Είμαι η θύρα για σας που κρούετε! Αμήν.
Είμαι η οδός σε σας τους οδοιπόρους! Αμήν.

96. Τώρα απαντήστε στο χορό μου.
Δείτε τον εαυτό σας σε μένα που μιλώ και βλέποντας τι κάνω, κρατήστε σιωπή για τα μυστήριά μου.
Εσείς που χορεύετε παρατηρείστε τι κάνω, γιατί δικά σας είναι τα πάθη της ανθρωπότητας, που πρόκειται να υποφέρω. Γιατί δεν θα μπορούσατε να καταλάβετε τι υποφέρετε αν δεν σας είχα σταλεί, σαν ο Λόγος του Πατέρα. Εσείς που βλέπετε τι υποφέρω και βλέποντας δεν μείνατε ίδιοι αλλά δονηθήκατε ολόκληροι, δονηθήκατε για να αποκτήσετε Σοφία. Με έχετε κλίνη σας, αναπαυθείτε επάνω μου. Ποιος είμαι θα το μάθετε όταν φύγω. Αυτό που τώρα φαίνομαι να είμαι, αυτό δεν είμαι. Θα δείτε, όταν έλθετε. Αν γνωρίζατε πώς να υποφέρετε, θα είσαστε ικανοί να μην υποφέρετε. Μάθετε το πώς να υποφέρετε και θα γίνετε ικανοί να μην υποφέρετε. Ό,τι δεν γνωρίζετε, εγώ θα σας το διδάξω. Εγώ είμαι ο Θεός σας, όχι ο Θεός του προδότη. Θα μείνω συντονισμένος με τις άγιες ψυχές. Σε μένα θα γνωρίσετε το Λόγο της Σοφίας. Πάλι πέστε μαζί μου: Δόξα σε σένα πατέρα, Δόξα σε Σένα, Λόγε. Δόξα σε Σένα Πνεύμα Άγιο. Και αν γνωρίζατε για μένα, τι ήμουν, μάθετε ότι με ένα λόγο ξεγελώ τα πάντα και δεν ξεγελιέμαι ποτέ. Πηδώ! Αλλά εσείς κατανοήστε το όλο και κατανοώντας πείτε: Δόξα σε Σένα, Πατέρα! Αμήν.

97.Κι έτσι, αγαπητοί μου, αφού χόρεψε μαζί μας ο Κύριος, έφυγε. Και εμείς, σαν άνθρωποι ζαλισμένοι και παραπατώντας, σκορπίσαμε εδώ κι εκεί. Και ύστερα, όταν τον είδα να υποφέρει, δεν έμεινα κοντά στο μαρτύριό του αλλά έτρεξα στο Όρος των Ελαιών, κλαίγοντας γι αυτά που μας χτυπήσανε. Και όταν σταυρώθηκε την Παρασκευή, την έκτη ώρα της ημέρας, σκότος έπεσε πάνω σ' όλη τη γη. Και ο Κύριος μου στεκόταν στο Κέντρο του σπηλαίου, φωτίζοντάς το και είπε:΄Ιωάννη,

κάτω στην Ιερουσαλήμ, μέσα στο πλήθος με σταυρώνουν και με τρυπούν με λόγχες και καλάμια. Όξος και χολή μου δίνουν να πιω. Αλλά εγώ μιλώ σε σένα και άκουσε τι θα πω. Εγώ έβαλα στο νου σου να έρθεις στο βουνό αυτό, για να ακούσεις τα πράγματα εκείνα, που ο μαθητής ωφελείται να μάθει από τον διδάσκαλό του και ο άνθρωπος από τον Θεό του.

98.Και αφού είπε έτσι, μου έδειξε ένα Σταυρό από φως, υψωμένο. Γύρω από το Σταυρό μέγα πλήθος ανόμοιο και πολύμορφο. Και στο Σταυρό βρισκόταν μια μορφή και μια παρόμοια εικόνα. Και τον Κύριο τον ίδιο είδα πάνω από τον Σταυρό χωρίς μορφή, αλλά μόνο σαν φωνή. Και μια φωνή όχι σαν τη γνωστή σε μας, αλλά τόσο γλυκιά και καλή και αληθινά του Θεού, που μου έλεγε: ΄΄Ιωάννη, είναι αναγκαίο να ακούσεις αυτά τα πράγματα από εμένα, γιατί χρειάζομαι κάποιον να τα ακούσει. Ο Σταυρός αυτός του φωτός ονομάζεται από εμένα, για δική σας χάρη, άλλοτε Λόγος, άλλοτε Νους, άλλοτε Ιησούς, άλλοτε Χριστός, άλλοτε Θύρα, άλλοτε Οδός, άλλοτε Άρτος, άλλοτε Σπόρος, άλλοτε Ανάσταση, άλλοτε Υιός, άλλοτε Πατήρ, άλλοτε Πνεύμα, άλλοτε Αλήθεια, άλλοτε Ζωή, άλλοτε Πίστη, άλλοτε Χάρη. Και αυτά τα ονόματα του δίνουν του δίνουν οι άνθρωποι: εκείνο όμως που είναι στ' αλήθεια, όπως συλλαμβάνεται σαν αυτό το ίδιο και όπως φανερώνεται σε σένα είναι το διακριτικό σημείο όλων των πραγμάτων και η σταθερή ύψωση των πραγμάτων που παύουν να είναι ασταθή και γίνονται στερεά, και η αρμονία της Σοφίας και αληθινά η Σοφία εν Αρμονία. Υπάρχουν θέσεις εκ δεξιών και εξ αριστερών, δυνάμεις κι εξουσίες, κυριότητες και δαίμονες, έργα, απειλές, θυμοί, διάβολοι, ο Σατανάς και η χαμηλή ρίζα απ' όπου προέρχεται η φύση των πραγμάτων που έρχονται σε ύπαρξη.

99. Αυτός ο Σταυρός λοιπόν είναι εκείνος που καθόρισε όλα τα πράγματα, με τον Λόγο και χώρισε εκείνα που ανήκουν στα κατώτερα και ύστερα ακόμα, όντας ένας , διαχύθηκε μέσα σε όλα τα πράγματα. Αλλά αυτός δεν είναι ξύλινος Σταυρός που θα δεις όταν κατέβεις από εδώ. Ούτε είμαι εγώ εκείνος πάνω στο Σταυρό, που τώρα δεν βλέπεις, αλλά μόνον ακούς τη φωνή του. Νόμιζαν ότι είμαι αυτό που δεν είμαι, μη όντας αυτό που ήμουν για πολλούς άλλους: αλλά θα με ονομάσουν κάτι άλλο, που είναι κακό και ανάξιο μου. Και αφού ο τόπος της αναπαύσεως είναι αόρατος και άφατος, ακόμα περισσότερο εγώ, ο Κύριος, θα είμαι αόρατος (και άφατος).

100. Το πλήθος γύρω από το Σταυρό είναι η κατώτερη φύση, κι εκείνοι που βλέπεις επάνω στο Σταυρό, εάν δεν έχουν μορφή είναι επειδή δεν έχουν ακόμα κατανοήσει το κάθε μέλος εκείνου που κατέβηκε. Όταν όμως η ανθρώπινη φύση (ή η ανώτερη φύση) ανέβει και η φυλή έχει

έλθει κοντά μου και ακούσει τη φωνή μου, εκείνος που τώρα με ακούει θα ενωθεί και δεν θα είναι πια ό,τι είναι αλλά πάνω από αυτούς, όπως εγώ είμαι τώρα. Γιατί όσον καιρό δεν ονομάζεται τον εαυτό σας δικό μου δεν θα είμαι αυτό που είμαι. Αλλά εάν με ακούσετε, θα γίνετε όπως εγώ είμαι και θα γίνετε εκείνο που εγώ ήμουν, όταν θα έχω εσάς, όπως είμαι με τον εαυτό μου. Γιατί από εμένα γίνεστε αυτό που εγώ είμαι. Μην μεριμνάτε για τους πολλούς λοιπόν κι εκείνοι που είναι έξω περιφρονούν το μυστήριο, γιατί ,να ξέρετε, εγώ είμαι ολοκληρωτικά με τον Πατέρα και ο Πατέρας μαζί μου.

101. Τίποτα, λοιπόν, δεν υπέφερα απ' όσα θα πουν για μένα. Ναι, κι εκείνο το μαρτύριο που σου έδειξα και στους υπόλοιπους στο χορό, θέλω να ονομαστεί μυστήριο. Γιατί βλέπετε ό,τι είστε γιατί σας το έδειξα. Αλλά αυτό που Εγώ είμαι, μόνος εγώ γνωρίζω και κανείς άλλος. Υπομείνατέ με λοιπόν για να κρατήσετε ό,τι είναι δικό μου, κι εκείνο που είναι δικό σας δείτε το μέσα από εμένα και δείτε με μέσα στην Αλήθεια, ό,τι δεν είμαι αυτό που είπα, αλλά αυτό που είσαστε ικανοί να γνωρίζετε, γιατί από τούδε είσαστε συγγενείς μου.

Ακούτε ότι υπέφερα και όμως δεν υπέφερα, ότι δεν υπέφερα, και όμως υπέφερα, ότι με τρύπησαν και όμως δεν χτυπήθηκα, ότι με κρέμασαν και όμως δεν κρεμάστηκα, ότι έτρεξε το αίμα μου και όμως δεν έτρεξε. Με έναν λόγο, ό,τι λένε για μένα αυτό δεν έγινε, αλλά ό,τι δεν λένε, αυτό υπέφερα. Τώρα σου φανερώνω τι είναι αυτά όλα, γιατί γνωρίζω ότι εσύ θα καταλάβεις. Γι αυτό δες σε εμένα τη δοξολογία του Λόγου, το πλήγωμα του Λόγου, το αίμα του Λόγου, το τραύμα του Λόγου, το κρέμασμα του Λόγου, το μαρτύριο του Λόγου, το κάρφωμα (καθήλωση) του Λόγου, το θάνατο του Λόγου. Κι έτσι μιλώ εγώ, αποχωριζόμενος την ανθρωπότητα. Δες λοιπόν στην πρώτη θέση τον Λόγο, ύστερα θα δεις τον Κύριο και στην Τρίτη θέση τον άνθρωπο και ό,τι υπέφερε.»

7- Mevlev-i Evradi

Evrad σημαίνει λόγια που πρέπει να διαβάζονται. Οι προσευχές που διαβάζουν αυτοί που ακολουθούν το δρόμο του μυστικισμού κυρίως μετά το πρωινό ναμάζι λέγονται evrad. Ορισμένες προσευχές του Μεβλανά έχουν συγκεντρωθεί κι έχουν εκδοθεί υπό μορφή εγχειριδίου. Αυτές ονομάζονται Evrad-i Mevlana. Δεν έχουν όλοι το δικαίωμα να διαβάσουν αυτό το εγχειρίδιο. Η ανάγνωση του επιτρέπεται μετά από άδεια του τσελεμπή ή του σεΐχη. Στην σχετική άδεια ορίζονται οι προσευχές που επιτρέπεται να διαβάσει ο συγκεκριμένος δερβίσης , ο τρόπος και ο χρόνος που πρέπει να τηρήσει.

8-Mesnevihanlik

Σε όλους τους τεκέδες υπάρχει κι ένα mescit όπου προσεύχονται οι δερβίσηδες. Πολλές φορές μέσα στο χώρο αυτό πριν ή μετά την προσευχή διαβάζουν αποσπάσματα από το Μεσνεβί. Αυτός που διαβάζει τα αποσπάσματα λέγεται mesnevihan και είναι ένας τιμητικός τίτλος που απονέμεται κυρίως από τον σεΐχη του κεντρικού τεκέ του Ικονίου ή και άλλων τεκέδων σε ικανούς και μορφωμένους δερβίσηδες.

Ο Mesnevihan ανεβαίνει πάνω σε ένα έδρανο (mesnevi kursu) που βρίσκεται στο mescit, στρέφει το πρόσωπο του προς τον kible[303], κάθεται πάνω σε αν μικρό τάπητα (seccade), τοποθετεί το Μεσνεβί στο rahle (είδος μικρού αναλογίου) , διαβάζει τα δίστιχα που έχει επιλέξει και στη συνέχεια τα ερμηνεύει. Μετά το τέλος της ανάγνωσης ένας δερβίσης ψάλει , ο σεΐχης προσεύχεται και ο mesnevihan διπλώνει το χαλί και κατεβαίνει με τελετουργικό τρόπο από το έδρανο του.

Το Μεσνεβί διαβάζεται επίσης και στα τεμένη, όπου προσεύχονται πολλοί πιστοί.

Ενδυμασία

Οι Μεβελβήδες έχουν ειδικά ενδύματα. Θεωρούμε σκόπιμη την απλή αναφορά σε αυτά.

1-Sikke : Κάλυμμα της κεφαλής που έχει σχήμα κόλουρου κώνου. Είναι τιμή για κάθε Μεβλεβή να φοράει αυτό το καπέλο. Είναι στέμμα ευδαιμονίας και ωριμότητας.

2-Arakkiye: Λευκό και λεπτό κάλυμμα της κεφαλής . Αυτό το φορούν τη νύχτα όταν βγάλουν το sikke και την ημέρα εκείνοι που δεν έλαβαν ακόμα την τιμή να φορέσουν το ψηλό sikke.

3-Destar: Είναι το σαρίκι που τυλίγουν πάνω στο sikke τους ο σεΐχης και ορισμένοι άλλοι βαθμούχοι του τεκέ.

4-Istiva : Είναι ένα πράσινο σιρίτι πάχους 2 εκατοστών που τοποθετούν πάνω στο sikke τους όσοι κατάφεραν να φτάσουν στη γνώση της Θείας Αλήθειας. Συνήθως το φορούσαν οι απόγονοι του Μεβλανά και ορισμένοι σπουδαίοι Μεβλεβήδες.. Τα τελευταία χρόνια έχει καταργηθεί η χρήση του.

---

[303] Το σημείο προς το οποίο στρέφονται οι μουσουλμάνοι όταν κάνουν νταμάζι, δηλαδή την Καάμπα της Μέκκας

5-Tennure: Είναι η φαρδιά, μακριά φούστα που φορούν οι δερβίσηδες όταν χορεύουν.

6-Destegul: Στενό πουκάμισο με άνοιγμα στο στήθος, με μανίκια , χωρίς κουμπιά που φτιάχνεται από λεπτό ύφασμα.

7-Elifi Nemed: Φαρδιά ζώνη 8-10 εκατοστά και μήκος 150 εκατοστά που τυλίγεται πάνω στο tenure.

8-Hirka: Ένας μανδύας , μακρύς , φαρδύς , χωρίς γιακά που έχει άνοιγμα μπροστά για να διευκολύνει το βάδισμα.

9-Elifi Salvar: Το φαρδύ σαν σαλβάρι παντελόνι που φορούν οι Μεβελεβήδες.

10-Υποδήματα. Δεν υπάρχει καμία ιδιαιτερότητα στα υποδήματα τους. Φορούν συνήθως μέστια (κάτι σαν μποτίνια).

Μεβλεβήδες και Τεκτονισμός

Για την ολοκλήρωση αυτής της μελέτης θεωρήσαμε σκόπιμη την αναφορά στη συγγένεια που υπάρχει μεταξύ των Μεβλεβήδων και των Τεκτόνων.

Για να προσδιορίσουμε τον όρο Τεκτονισμό δανειζόμαστε τον ορισμό που δίνει ο καθηγητής κ Ιωάννης Μάζης [304]:'' Ο Τεκτονισμός , είτε πρόκειται περί αγγλοσαξονικού Τεκτονισμού (Σκωτικού, Ιρλανδικού, Βρετανικού ή Αμερικανικού), είτε περί λατινικού (Γαλλικού και Ιταλικού) αποτελεί μυητική εταιρεία.

Το ίδιο ήσαν και είναι και τα ισλαμικά Ταρικάτ. Ορίζοντας λοιπόν, τι εννοούμε με τον όρο ''μυητική εταιρεία'' πρέπει να αναφέρουμε ότι πρόκειται για μια θιασική οργάνωση που κατέχει μια ιδιατέρα όσο και συγκεκριμένη γνώση, την οποία μεταδίδει βαθμιαίως σε ένα αυστηρώς επιλεγμένο κύκλο μελών, ακολουθούσα μυστικό και αμετάβλητο τυπικό και της οποίας η γλώσσα είναι ουσιαστικώς συμβολική''.

[304] Στο έργο του ''Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-Οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία, Εκδόσεις Προσκήνιο, Αγγέλου Σιδεράτου, Αθήνα 2000, σελ. 359

Ο Τούρκος ερευνητής A.Nevzad Odyakmaz εξέδωσε μια συγκριτική μελέτη του για τον Μπεκτασισμό, τον Μεβλεβισμό και τη Μασονία. Το έργο του που φέρει τον τίτλο ΄΄Bektasilik, Mevlevilik, Masonluk΄΄[305] εξετάζει διεξοδικά τους ιδρυτές, τη φιλοσοφία, τις αρχές, τις δοξασίες , την ηθική διδασκαλία, τις ιεροτελεστίες, το τυπικό και τις ενδυματολογικές προτιμήσεις των Μπεκτασήδων, των Μεβλεβήδων και των Μασόνων. Από αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα εργασία θα παραθέσουμε μόνο όλα όσα αναφέρονται στη φιλοσοφική προσέγγιση των Μεβλεβήδων και των Μασόνων.

Η φιλοσοφία των Μεβλεβήδων (σελ.33): ΄΄ Λέγεται ότι η βασική ιδέα του Μεβλανά προέκυψε από την ανάμιξη του νου και της ενόρασης. Η μυστικιστική αντίληψη του Μεβλανά φαίνεται διαφορετική από τους άλλους μυστικιστές. Ο Μεβλανά είναι υπέρμαχος της αέναης κίνησης κι εξέλιξης. Ουσία της ζωής θεωρεί την ενσυνείδητη συμπεριφορά και προσπάθεια . Δεν θεωρεί σωστή τη στατική αναμονή του πεπρωμένου. Δεν στοχεύει στη νέκρωση των επιθυμιών αλλά στον έλεγχο τους ώστε να μην βλάπτουν τους γύρω.

Ο Μεβλανά είναι ένας ουμανιστής, ηθικολόγος και μεταρρυθμιστής. Σε ένα ρουμπαϊ του λέει **«Όσο υπάρχουν μεντρεσέδες (ιεροσπουδαστήρια) , όσο δεν γκρεμίζονται μιναρέδες και δεν καταργούνται οι μεσαιωνικές αντιλήψεις και δογματικές δοξασίες, δεν απελευθερώνεται η σκέψη και δεν εξαλείφεται ο πόνος από τις συνειδήσεις. Όσο δεν γίνεται αντιληπτό ότι η ύβρις είναι μια ιερή πίστη και ότι μια φανατική ιερή πίστη αποτελεί ύβρη, όσο οι πιστοί διαφορετικών δογμάτων δεν δείχνουν αμοιβαία ανοχή ο ένας στο άλλον ,τόσο δεν θα καταφέρνουν οι ευσεβείς που αναζητούν την Αλήθεια να προσεγγίζουν το ιδεώδες τους ».**

Ο Ουμανισμός του Μεβλανά δεν δέχεται τον άνθρωπο σαν ένα αξιοσέβαστο πλάσμα, αλλά σαν το τελειότερο δημιούργημα του Θεού και μάλιστα σαν ένα μόριο Του. Ο άνθρωπος για το Μεβλανά είναι ο εραστής που λατρεύει το Θεό και ταυτόχρονα είναι ο αγαπημένος του Θεού (ο αγαπών και ο Αγαπημένος). Βλέπει σε κάθε άνθρωπο, μεγάλο ή μικρό, Μουσουλμάνο ή πυρολάτρη (Ζωροάστρη) το Θεό και σκύβει μπροστά του και τον προσκυνάει σαν να βρίσκεται ενώπιον του Θεού.

Ο Μεβλανά θέτει τέσσερις όρους για την ωριμότητα αυτών που αναζητούν την οδό της Αληθείας : ΕΡΩΤΑΣ, ΜΟΥΣΙΚΗ,SEMA, ZIKIR[306]. Πιστεύει απόλυτα ότι λατρεύουν το Θεό όχι μόνον οι

[305] Εκδόθηκε από την εταιρεία Özne Yayinlari, Istanbul, 1999.
[306] Επανάληψη των 99 ονομάτων του Θεού

Μουσουλμάνοι, αλλά και οι Χριστιανοί, οι Ζωροάστρες, οι ειδωλολάτρες, γιατί σε αντίθετη περίπτωση δεν θα προσκυνούσαν λαξευμένα είδωλα, τον ήλιο ή τη φωτιά.

Η φιλοσοφία του Μεβλανά στηρίζεται στο θείο έρωτα, στην προσέγγιση στο Θεό . Και αυτό δεν επιτυγχάνεται με το νου και το συλλογισμό αλλά με την καρδιά, την ψυχή και τον έρωτα.

Όλα τα Τάγματα που υιοθετούν το Μυστικισμό έχουν πέντε εξωτερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα Zikir, sohbet, riyazet, sema, kiyafet.

Zikir: Είναι η συνεχής επανάληψη ενός ή ορισμένων ονομάτων του Θεού
Sohbet: Είναι η διαρκής εκπαίδευση του δερβίση από το σεΐχη του. Ο δερβίσης εμπλουτίζει τις γνώσεις του και βελτιώνει την κοινωνική συμπεριφορά του.
Riyazet: Είναι ο ασκητισμός. Προβλέπει την εκπαίδευση μέσω της εγκράτειας, της νηστείας, της απομόνωσης και της αναχώρησης από την κοινωνία.
Sema: Είναι ο θρησκευτικός χορός
Kiyafet: Ειδικές στολές που φορούν οι μυημένοι για να διακρίνονται και να αναγνωρίζονται μεταξύ τους.

Σκοπός του μυστικισμού είναι η ένωση με το Θεό. Ο Θεός που είναι ενιαίος, αδιαίρετος και απόλυτος όταν βρίσκεται στο εσωτερικό, γίνεται ΄΄απόλυτη ύπαρξη΄΄ όταν βγει στην επιφάνεια. Κάθε άτομο διακρίνεται από τη μορφή και την εξωτερική του εμφάνιση. Ο άνθρωπος που αποτελείται από ψυχή και σώμα είναι ανθρώπινη ύπαρξη ως προς το σώμα. Όταν απολέσει το σώμα γίνεται Θεός με απεριόριστη δύναμη. Ο κόσμος γεννιέται κάθε στιγμή από το Θεό κι επιστρέφει πάλι σε Εκείνον. Ο κόσμος μεταβάλλεται κάθε στιγμή. Αυτό που υπήρχε πριν ένα λεπτό δεν είναι το ίδιο με αυτό που υπάρχει τώρα. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει ούτε παρελθόν ούτε μέλλον, αλλά μόνο σύντομο και ενιαίο χρονικό διάστημα.

Η μαθηματική-γεωμετρική ευφυΐα είναι ανεπαρκής για το φιλοσοφικό στοχασμό. Για να αντιληφθεί κανείς τη Θεία Αλήθεια πρέπει να στραφεί από την καρδιά στο νου και όχι από το νου στην καρδιά. Η γνώση της Αλήθειας δεν επιτυγχάνεται με εξωτερική γνώση, αλλά μόνο με τον έρωτα και τον ενθουσιασμό. Αυτό ονομάζεται ΄΄θεία επιφοίτηση΄΄. Η γνώση αυτή αποκαλύπτεται από το Θεό σε εκείνον που έχει προετοιμαστεί κατάλληλα για να τη δεχθεί.

Μπορούμε να συνοψίσουμε τις ιδέες του Μεβλανά για την υπερφυσική δύναμη, την επιστήμη, τη θρησκεία και τον έρωτα ως εξής:

Ο δούλος (του Θεού) λαμβάνει όλα τα απαιτούμενα μέτρα προστασίας, αλλά δεν γνωρίζει τη μοίρα του, την επιθυμία του Θεού. Ο άνθρωπος ενεργεί με το νου, το συναίσθημα , τη σκέψη και άλλα βασικά στηρίγματα. Επειδή, δεν έχει επιλέξει με τη βούληση του το νου, την ψυχή και τη σκέψη του και δεν είναι ο ίδιος ο δημιουργός τους, δεν μπορεί να είναι και ο γενεσιουργός των πράξεων του.

Η επιστήμη είναι ένας δρόμος που επιλέγει κανείς για να γνωρίσει το Θεό. Η σοφία όμως είναι μια δεξιοτεχνία, μια ικανότητα που την έχει ο άνθρωπος από την ίδια του την υπόσταση.

Όσον αφορά τις θρησκείες είναι ενιαίες και όμοιες ως προς τον επιδιωκόμενο στόχο τους. Το Κοράνι είναι ο λόγος του Θεού. Κατά συνέπεια Κοράνι υπήρχε και την εποχή του Μωϋσή και του Ιησού.

Ο έρωτας είναι η λατρεία του Θεού. Η αγάπη προς το Θεό υπάρχει παντού και σε όλα τα αντικείμενα. Εάν ο άνθρωπος αγαπάει το κάθε τι για το Θεό και το επιθυμεί για χάρη του Θεού και αυτός ο έρωτας που αισθάνεται τον οδηγεί στο Θεό , τότε αργά ή γρήγορα θα βρει μέσα του το Θεό. Στην πραγματικότητα ο άνθρωπος είναι το μοναδικό πλάσμα που έχει τις ιδιότητες του Θεού. Ο άνθρωπος είναι ένας τεράστιος μακρόκοσμος. Κάθε πράγμα υπάρχει στον άνθρωπο. Γιατί ο άνθρωπος είναι ένας καθρέφτης που αντανακλά την ομορφιά του Θεού.

Στο μυστικισμό ο άνθρωπος είναι ο σκοπός και το αποτέλεσμα της ύπαρξης. Πέρασε από την απόλυτη ύπαρξη στον κόσμο της δύναμης, από εκεί στον κόσμο της φύσης και τέλος στην ύλη. Στον υλικό κόσμο εξαπλώθηκε από τη φωτιά, τον αέρα, το νερό και το χώμα στα άψυχα όντα, στα φυτά και στα ζώα. Οι γεννήτορες με τα συστατικά που παίρνουν από τη φύση συγκεντρώνουν την ύλη με την οποία θα βγάλουν στην επιφάνεια με την ένωση τους την οντότητα του σύμπαντος με τη μορφή ανθρώπου.

Κατά συνέπεια ο άνθρωπος είναι η ψυχή του σύμπαντος και το σύμπαν είναι ένα καλούπι (σχήμα). Εξαιτίας αυτού του γεγονότος ο σούφι θεωρεί τον εαυτό του κέντρο του κόσμου και περιβάλλεται από έναν άδικο εγωισμό. Αντίθετα ο Μεβλανά υποστηρίζει ότι ο γνώστης της αλήθειας δεν βλέπει το σύμπαν στον εαυτό του και από την ατομικότητα στρέφεται στην οικουμενικότητα. Έτσι η επιθυμία του γίνεται επιθυμία ολόκληρης της ανθρωπότητας. Οι σούφι επίσης, απομακρύνονται από τις

καθημερινές ασχολίες για να προσεγγίσουν το απόλυτο ον, αλλά και από την κοινωνία και ασχολούνται συνεχώς με προσευχή και ασκητισμό. Αντίθετα ο Μεβλανά πιστεύει ότι ο άνθρωπος που αναζητάει την αλήθεια δεν πρέπει να απομακρυνθεί από την κοινωνία και την ενασχόληση με τα εγκόσμια πράγματα. Ειδικότερα λέει:'' Στην πορεία μας δεν υπάρχει ασκητισμός. Ο δρόμος μας από την αρχή μέχρι το τέλος είναι πορεία ζωής, γαλήνης και ειρήνης''.

Ο Μεβλανά θεωρεί ότι η ανθρώπινη ομορφιά υπερέχει όλων των άλλων. Ο άνθρωπος που βρίσκει στην ψυχή του αυτό που αναζητάει είναι το πιο ανώτερο πλάσμα . Ο Μεβλανά δεν ανήκει στην κατηγορία των σούφι που θεωρούν τους εαυτούς τους κέντρο του σύμπαντος. Ο μυστικισμός του έχει στραφεί στην πραγματικότητα κι έχει κάνει μια ουσιαστική μεταρρύθμιση. Πρόταξε πάνω από όλα την ανθρώπινη αγάπη και πίστεψε ότι όλες οι θρησκείες μπορούν να ενωθούν πάνω σε αυτή την αγάπη. Ο Μεβλανά πιστεύει ότι η κακία μετατρέπεται με την αγάπη σε καλοσύνη. Ο άνθρωπος δεν είναι αλάνθαστος, αρκεί να καταλάβει το σφάλμα του και να μεταμεληθεί. Οι διακρίσεις του είδους ''εμείς'' κι ''εσείς'' δεν έχουν κανένα νόημα. Γι' αυτό λέει: « Όταν ενωθείς με τους άλλους είσαι μια απέραντη θάλασσα, όταν μείνεις μόνος είσαι ένα μόριο, ένα κομματάκι».

Ο Μεβλανά θεωρεί την αυτογνωσία ωριμότητα. Κατακρίνει τον εγωισμό και συνιστά μακροθυμία. Καλεί όλους τους ανθρώπους να στραφούν στην καλοσύνη, στην αλήθεια και την αδελφοσύνη. Θεωρεί έγκυρη τη γνώση της αλήθειας και εξυμνεί τον πραγματικό σοφό.
Υποστηρίζει την επιστήμη που είναι ωφέλιμη για τον άνθρωπο και απορρίπτει κάθε τι που βλάπτει τον άνθρωπο.

Οι Μεβελβήδες ερευνούν τη δημιουργία του σύμπαντος, του κόσμου, της γης και της ζωής Αναζητούν το μυστήριο της δύναμης της φωτιάς, του αέρα, του νερού και του χώματος. Πέρα από αυτά τα τέσσερα στοιχεία δέχεται την ύπαρξη της ψυχής που είναι άφθαρτη, αθάνατη και περνά ''από ψυχή σε ψυχή''. Η ψυχή αποτελείται από έρωτα και δημιουργεί τη ζωή . Ο Μεβλανά θεωρεί το θάνατο ένωση με το Θεό, για αυτό δέχεται την νύχτα του θανάτου ως γαμήλια νύχτα (seb-i aruz). Ο άνθρωπος και μετά το θάνατο του συνεχίζει να είναι ένα κομμάτι του Θεού.

Εάν θα θέλαμε να συνοψίσουμε τη φιλοσοφία των Μεβλεβήδων θα λέγαμε ότι ,το τάγμα αυτό που είναι Σουννιτικό, στηρίζεται στην ιδέα της ενότητας του Θεού και του σύμπαντος. Κατά την άποψη τους ο Θεός εμφανίζεται στον κόσμο που δημιούργησε. Αληθινό ον είναι μόνο ο

Θεός. Δεν υπάρχει άλλη οντότητα πέρα από το Θεό. Όλα εκπορεύονται από Εκείνον κι επιστρέφουν σε Εκείνον. Η ψυχή που είναι θεϊκή οντότητα αποσπάστηκε από το Θεό και εισήλθε στο σώμα του ανθρώπου. Η ψυχή αυτή που δίνει ζωή στον άνθρωπο φλέγεται από τη νοσταλγία της επιστροφής της στον κόσμο από όπου προήλθε. Αυτό που θα οδηγήσει τον άνθρωπο στα μυστικά της θείας ουσίας και στην αλήθεια δεν είναι ο νους , αλλά ο έρωτας και η νοσταλγία προς το Θεό. Η διαίσθηση και ο έρωτας είναι οι δυνάμεις της ψυχής. Ο άνθρωπος ωριμάζει μόνο με τον έρωτα και αντιλαμβάνεται τα μυστικά του Θεού. Από τον έρωτα αυτό περιστρέφονται όλα τα πλάσματα στο σύμπαν. Προσκυνούν το Θεό. Όταν κάποιος αισθανθεί το Θεό μέσα του και πλημμυρίσει η ψυχή του από τον έρωτα και την αγάπη του για Εκείνον, δεν μπορεί πια να δει άλλον κανένα. Αντιλαμβάνεται ότι βρίσκεται κάθε στιγμή μαζί με το Θεό και από το στόμα του βγαίνει η φωνή του Θεού. Ο άνθρωπος φτάνει στο Θεό ωριμάζοντας με τον έρωτα περνώντας διάφορα στάδια. Επειδή ο άνθρωπος είναι ένα πλάσμα που αντικατοπτρίζει το Θεό, η αγάπη για τον άνθρωπο σημαίνει αγάπη του Θεού.

Το σύμπαν και ο άνθρωπος έχουν φτιαχτεί από χώμα, φωτιά, νερό και αέρα. Βέβαια, ο άνθρωπος είναι το ανώτερο από όλα τα δημιουργήματα. Ο Θεός εξύψωσε τον άνθρωπο προικίζοντας τον με ορισμένες ανώτερες ιδιότητες.

Οι βασικές αρχές των Μεβλεβήδων συνοψίζονται σε τρεις ομάδες:

1-Η αναγνώριση της Αγιοσύνης του Μεβλανά. Η μη απομάκρυνση από την οδό του Μεβλανά. Η υπακοή μετά το Θεό στις εντολές του Μωάμεθ και στη συνέχεια του Μεβλανά. Η ανάγνωση του Μεσνεβί .

2-Η ευσέβεια, ο εξαγνισμός, η απόκτηση γνώσεων και σοφίας

3-Ταπεινοφροσύνη, υπομονή, ευγένεια, χαμογελαστό πρόσωπο, υπόδειγμα καλής συμπεριφοράς.

Ο Μεβλανά συμβουλεύει τους οπαδούς του να είναι μακρόθυμοι, ανοιχτόκαρδοι, υπομονετικοί, ολιγαρκείς, εργατικοί και φιλαλήθεις. Βέβαια, η ταπεινοφροσύνη δεν σημαίνει ότι πρέπει κανείς να κολακεύει τους ασήμαντους και ανάξιους ανθρώπους. Ο άνθρωπος πρέπει να δέχεται αυτό που του προσφέρουν μόνο εάν πρόκειται να βοηθήσει με αυτό κάποιους άλλους. Η επισήμανση των ελαττωμάτων των άλλων είναι στην πραγματικότητα επισήμανση των δικών μας ελαττωμάτων.

Ο Μεβλανά υπερασπίστηκε πάντα την ελευθερία της σκέψης και αντιτάχθηκε στην τιμωρία των ανθρώπων τόσο για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις όσο και για τις ιδέες τους. Δίδαξε την αγάπη, την κατανόηση και το ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο. Όλες οι συμβουλές και οι κατηχήσεις του Μεβλανά υιοθετούνται από τους οπαδούς του ως ηθικοί κανόνες.΄΄

Η φιλοσοφία των Μασόνων (σελ.40)

΄΄Η Μασονία είναι ένα σύστημα σκέψης που αναζητάει την αλήθεια, υιοθετεί τη λογική σαν μεθοδολογία και δίνει ιδιαίτερη σημασία στον άνθρωπο. Η Μασονία απορρίπτει τις υπερφυσικές και μυθικές δυνάμεις.

Η Μασονία στοχεύει να εκπαιδεύσει σταδιακά αυτούς που εισέρχονται στους κόλπους της μέσα στο πλαίσιο των στόχων της. Στόχος της είναι η εξύψωση του ανθρώπου και η κυριαρχία της ειρήνης, της ευδαιμονίας και της δικαιοσύνης στον κόσμο.

Οι Μασόνοι πιστεύουν ότι με αυτές τις προσπάθειες τους θα λυτρώσουν τους ανθρώπους από την αμάθεια και θα τους μάθουν να επιλύουν όλες τις διαφορές τους με λογική, σύνεση, ανεξαρτησία και καλοσύνη.

Η Μασονία δεν είναι μια συγκεκριμένη φιλοσοφική αντίληψη που ερευνά το Θεό, τα όντα, τη θρησκεία και την ψυχή. Είναι ένα σύστημα που επωφελείται από τις αρχές των μεγάλων θρησκειών και φιλοσοφικών συστημάτων ,αλλά έχει δικό της τρόπο με τον οποίο επιδιώκει να ΄΄Διαφωτίσει΄΄ τα μέλη της με το ΄΄Αιώνιο Φως΄΄.

Οι Μασόνοι έχουν σαν στόχο τους την εξάλειψη όλων των παθών που διχάζουν τους ανθρώπους και την εδραίωση της ενότητας και της αδελφοσύνης μεταξύ των ανθρώπων.

Η φιλοσοφία των Μασόνων δέχεται ότι παράλληλα με την τελειότητα ΄΄του Μεγάλου Αρχιτέκτονα΄΄, των υπαρκτών προδιαγραφών και της καλοσύνης υπάρχουν αταξίες και κακίες. Πιστεύουν ότι οι κακίες που απορρέουν από τη ροπή της ανθρώπινης ψυχής προς το κακό, μπορούν να θεραπευτούν με την καθοδήγηση του ατόμου που κατάφερε να φωτιστεί από το ΄΄Αιώνιο Φως΄΄.

Η φιλοσοφία των Μασόνων θεωρεί μοναδικό υπεύθυνο του κακού τον ίδιο τον άνθρωπο. Τα τρία αίτια που οδηγούν τον άνθρωπο στο κακό είναι η αμάθεια, ο φανατισμός και τα πάθη.

Οι Μασόνοι ερευνούν όλες τις φιλοσοφικές απόψεις, αλλά έχουν μια δική τους φιλοσοφική άποψη που αποβλέπει στη συνεχή στροφή του ανθρώπου στο καλό, στο σωστό και στο ωραίο.

Ο ΄΄αρχάριος΄΄ που εισέρχεται στη μασονική Στοά ως ΄΄μαθητευόμενος΄΄ ξεκινάει τη δουλειά του με τη ΄΄λάξευση της ακατέργαστης πέτρας΄΄. Αυτό σημαίνει την αυτογνωσία του ατόμου και τη θέση που κατέχει στο σύμπαν. Είναι το πρώτο βήμα προς την ωριμότητα.

Όταν γίνει ΄΄πρωτομάστορας΄΄ σημαίνει ότι έχει λιώσει την ατομικότητά του μέσα στη χοάνη της κοινότητας. Ονομάζεται πια Hur Bani (Ελεύθερος δημιουργός).

Ένας ιερέας της Μεγάλης στοάς του Λονδίνου ο Άντερσον, συνέταξε το 1723 το ΄΄Σύνταγμα των Μασόνων΄΄.

Οι βασικές αρχές του Συντάγματος του Άντερσον είναι:

1-Οι Μασόνοι είναι ελεύθεροι στις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους, αρκεί να είναι έντιμοι, έμπιστοι, καλόκαρδοι και απαλλαγμένοι από τα πάθη τους.
2-Οι Μασόνοι προσπαθούν για την ειρηνική, ευτυχισμένη και αδελφική συμβίωση των ανθρώπων.
3-Οι ΄΄στοές΄΄ είναι ο χώρος συγκέντρωσης και εργασίας των Μασόνων.

Για να γίνει κανείς μέλος μιας στοάς πρέπει να είναι φιλάνθρωπος, έντιμος, καλόκαρδος, ώριμος σε ηλικία και να έχει πνευματική και ψυχική υγεία.
4-Η εξέλιξη των Μασόνων εξαρτάται μόνο από την προσωπική τους αξία και την χρησιμότητα τους στο σύνολο.
5- Οι Μασόνοι πρέπει να εργάζονται τις ημέρες εργασίας και να αναπαύονται τις ημέρες αργίας. Δεν πρέπει να κατηγορούν και να ζηλεύουν ο ένας τον άλλον. Πρέπει να εισπράττουν την αμοιβή που δικαιούνται και να μην προβάλουν άδικα αιτήματα. Πρέπει να ολοκληρώνουν την εργασία που έχουν αναλάβει και να μην την αφήνουν ημιτελή.
7-Η υποχρέωση αυτή ρυθμίζεται από τη διοίκηση και τον τρόπο λειτουργίας της στοάς.

Οι Μασόνοι προσφέρουν τη βοήθεια τους τόσο μεταξύ τους όσο και στους άλλους΄΄.

Ο Robert Graves στην εισαγωγή του βιβλίου του Ιντρις Σαχ, Οι Διδασκαλίες των σούφι[307]γράφει:΄΄ Οι σούφι είναι ένας αρχαίος πνευματικός τεκτονισμός που οι πηγές του δεν έχουν ποτέ διερευνηθεί και χρονολογηθεί, ούτε οι ίδιοι ενδιαφέρονται πολύ για τέτοιες αναζητήσεις , αφού τους αρκεί να δείχνουν το γεγονός του δικού τους τρόπου σκέψης μέσα σε διάφορες θρησκείες και χρονικές περιόδους. Αν και θεωρείται συνήθως σαν μουσουλμανική αίρεση, οι σούφι αισθάνονται οικείοι μέσα σε όλες τις θρησκείες: ακριβώς όπως οι «Ελεύθεροι και Αποδεδεγμένοι Τέκτονες» θέτουν ενώπιόν τους μέσα στη στοά τους όποιο Ιερό βιβλίο- Βίβλο, Κοράνιο ή Τοράχ- γίνεται αποδεχτό από την κοσμική εξουσία΄΄. Στη συνέχεια αναφέρει τα ακόλουθα (σελ. 25) : Πράγματι ο Τεκτονισμός άρχισε σαν μια αδελφότητα των Σούφι. Έφτασε για πρώτη φορά στην Αγγλία κατά την περίοδο που κυβερνούσε ο βασιλιάς Έθελσταν (924-939) και εισήχθηκε στη Σκωτία στην αρχή του 14ου αιώνα, αναμφίβολα από τους Ναϊτες Ιππότες, μεταμφιεσμένος σε μια συντεχνία. Η αναμόρφωση του στο Λονδίνο της αρχής του 18ου αιώνα από μια ομάδα σοφών Διαμαρτυρόμενων που πέρασαν τους σαρακηνούς όρους για εβραϊκούς, συσκότισε πολλές από τις πρώτες παραδόσεις του. Ο Ρίτσαρντ Μπάρτον (1821-1890), μεταφραστής του έργου ΄΄Χίλιες και Μια Νύχτες΄΄, όντας Τέκτονας και σούφι, έδειξε πρώτος τη στενή σχέση ανάμεσα στις δύο αδελφότητες, αλλά δεν είχε προχωρήσει αρκετά σε κάποια απ' αυτές ώστε να αντιληφθεί ότι ο Ελευθεροτεκτονισμός άρχισε σαν σούφικη ομάδα. Ο Ίντρις Σαχ Σαϊντ αποκαλύπτει τώρα πώς ήταν μια μεταφορά για την ΄΄αναστήλωση΄΄ ή ανοικοδόμηση του πνευματικού ανθρώπου από την ερειπωμένη του κατάσταση και ότι τα τρία λειτουργικά όργανα πού εκτίθενται στις σύγχρονες τεκτονικές στοές τρεις στάσεις προσευχής. Ο ΄΄Μπουίζ΄΄ ή ΄΄Μποάζ΄΄ και ο ΄΄Σολομώντας, ο γιος του Δαυίδ΄΄ που τιμούνται από τους Τέκτονες σαν κατασκευαστές του ναού του βασιλιά Σολομώντα στην Ιερουσαλήμ, δεν ήταν Ισραηλίτες υπήκοοι του Σολομώντα ή Φοίνικες σύμμαχοι του όπως έχει υποτεθεί, αλλά οι Σούφι αρχιτέκτονες του Αμπντέλ Μαλίκ που έχτισαν το Λίθινο Τρούλλο πάνω στα ερείπια του ναού του Σολομώντα, και οι διάδοχοι τους. Τα πραγματικά τους ονόματα ήταν Τουμπάν Αμπντέλ Φαΐζ (Ίζ) και Μααρούφ, ο ΄΄Μεγάλος εγγονός του΄΄ και γιος (μαθητής) του Δαυίδ της Τάυ, του οποίου το σουφικό κωδικό όνομα ήταν Σολομών, επειδή ήταν ΄΄γιος του Δαυίδ΄΄. Τα αρχιτεκτονικά μέτρα πού διαλέχτηκαν γι' αυτό το ναό, όπως και για το χτίσιμο της Καάμπα στη Μέκκα ,ήταν αριθμητικά

[307] Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1978, σελ. 9.

ισοδύναμα ορισμένων αραβικών ριζών που μετέδιδαν ιερά μηνύματα, και κάθε μέρος του χτίσματος σχετιζόταν με τα άλλα με ορισμένες αναλογίες΄΄.

Δερβίσηδες και Άγιος Μάμας

Ο Άγιος Μάμας είναι ο Άγιος που λατρεύουν οι Καππαδόκες . Το όνομά του συνδέεται με τη θεότητα Μα, τη Μητέρα των θεών και ανθρώπων, που δόξαζαν στην Ανατολή με διάφορες μορφές όπως ήταν η Κυβέλη.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του Αγίου Μάμα, όπως αναφέρει η Άννα Μαράβα-Χατζηνικολάου,[308] που το πήρε πολύ πιθανόν από τον Μήνα ή τον Άττι, το νεαρό βοσκό και εκπρόσωπο της άνοιξης που συνοδεύει σα γιος ή σαν εραστής τη Μα, είναι το χαρακτηριστικό του νέου βοσκού και φορέα της άνοιξης.

Ο Άγιος Μάμας δεν είναι απλός βοσκός. Αρμέγει ελαφίνες, μένει νηστικός σαράντα μέρες στο βουνό και σαν ένα είδος Ορφέα συγκεντρώνει γύρω του όλα τα άγρια ζώα.

Η Άννα Μαράβα –Χατζηνικολάου στο έργο της , ΄΄Ο Άγιος Μάμας΄΄, αναφέρεται στις σχέσεις του Αγίου με τους δερβίσηδες και γράφει (σελ.37): « Όταν με την υποταγή της Μικράς Ασίας στους Μωαμεθανούς πολλές μορφές της ζωής προσαρμόστηκαν στη νέα κατάσταση, ο Άγιος Μάμας, που ζούσε πάντα κοντά στον αγροτικό πληθυσμό της Καππαδοκίας, έμεινε πάλι κοντά σε όλους τους Καππαδόκες, αδιάφορα αν οι Καππαδόκες αυτοί δεν ήταν πια μονάχα Χριστιανοί. Οι δερβίσηδες, οι μωαμεθανοί, μοναχοί, που ήταν το ισλαμικό στοιχείο το περισσότερο διαλλακτικό προς το Χριστιανισμό, συντέλεσαν στη διατήρηση της λατρείας και στο μωαμεθανικό ακόμα αγροτικό πληθυσμό της Καππαδοκίας.

Το καταπληκτικό στη συνέχεια της παράδοσης είναι πως ορισμένες λατρευτικές πράξεις που απαντούν στους πιστούς της Μεγάλης Μα, τους Γάλλους[309], επιζούν στους δερβίσηδες που έχουν προσεταιριστεί τον Άγιο Μάμα. Οι Γάλλοι ήταν φανατικοί οπαδοί της Μα. Την ημέρα της γιορτής της, της ΄΄εξόδου΄΄ της (που γινόταν δυο φορές το χρόνο, την άνοιξη και το φθινόπωρο), οι Γάλλοι ντυμένοι στα μαύρα, στροβιλίζονταν και χόρευαν με ιερό πάθος, με τη συνοδεία μιας περίεργης μουσικής. Στα χέρια κρατούσαν τσεκούρια και σπαθιά. Μεθυσμένοι από ιερή μανία, χτυπούσαν τον εαυτό τους κι έχυναν το

[308] Στο έργο της ΄΄Ο Άγιος Μάμας,, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 1995, σελ. 30.
[309] Ο Άγιος Μάμας λατρεύεται ιδιαιτέρως στη Γαλλία και στην Κύπρο.

αίμα τους σπονδή στη θεά. Οι χορευτές, κυριευμένοι από οίστρο, προφήτευαν. Γύρω οι πιστοί μάζευαν με ευλάβεια το αίμα των Γάλλων που τους περιέβρεχε, γιατί είχε μαγικές ιδιότητες, και ιδιαίτερα για την απόχτηση παιδιών. Οι φανατικοί αυτοί γύριζαν στη χώρα, ζητιάνευαν εν ονόματι της θεάς και καλούσαν τον κόσμο να πάρει μέρος στην ΄΄έξοδό΄΄ της. Η επίσημη θρησκεία τους περιφρονούσε, αλλά αυτό δεν εμπόδιζε το απλοϊκό πλήθος να τους σέβεται και να πιστεύει στη θαυματουργή τους επέμβαση. Φαίνεται ότι σε όλο το Μεσαίωνα πολλές από τις συνήθειες των παλιών Γάλλων είχαν επιζήσει σε μοναχικά τάγματα , παρά την απαγόρευσή τους από τις συνόδους.

Το ίδιο, η επίσημη οθωμανική θρησκεία δεν αναγνώριζε πάντα τους δερβίσηδες, και στα τελευταία μάλιστα χρόνια, της αναγέννησης της νέα Τουρκίας, στα 1925, το κράτος τους κατάργησε με νόμο. Αλλά ως τότε είχαν μεγάλη επίδραση στα λαϊκά στρώματα, χριστιανικά και μουσουλμανικά. Ο λαός πίστευε πως οι δερβίσηδες ήταν άνθρωποι του Θεού. Ο Θεός είναι ο Ένας, μια ανώτερη Δύναμη, ο ανώτερος ηθικός νόμος που ζητάει το απόλυτα καλό και θέλει να βοηθήσει τους ανθρώπους. Η Ανατολή δεν αρνήθηκε ποτέ κανέναν από τους παλιούς της θεούς. Η θεωρία της μετεμψύχωσης, και οι αιρέσεις, ιδιαίτερα των Μανιχαίων και των συνεχιστών τους, δημιούργησαν στη λαϊκή φαντασία την πίστη σε όλες τις θείες ή ανθρώπινες προσωπικότητες που πέρασαν κάποτε πάνω στη γη:΄΄ Η σοφία και τα καλά έργα, γράφει στο Σαμπουραγκάν ο μεγάλος δάσκαλος του Μανιχαϊσμού, συνεχίστηκαν με μια τέλεια ενότητα από τη μια εποχή στην άλλη με τους εκπροσώπους του Θεού. Κάποτε έφτασαν, με τον προφήτη που λέγεται Βούδας, στις Ινδίες, κάποτε άλλοτε με τον Ζωροάστρη στην Περσία, κάποτε με τον Ιησού στη Δύση. Ύστερα έφτασε η αποκάλυψη και η προφητεία φανερώθηκε στον τελευταίο αυτόν καιρό με μένα , τον Μάνη, τον εκπρόσωπο της αλήθειας στη Βαβυλωνία.΄΄ Οι πρωτόγονοι αγροτικοί πληθυσμοί της Μικράς Ασίας διατήρησαν την πίστη σε όλους τους ΄΄ανθρώπους του Θεού΄΄, αδιάφορο σε ποια θρησκεία ανήκαν τον καιρό που ζούσαν. Σε αυτό βοήθησαν , όπως είπαμε, στα χρόνια της συμβίωσης Χριστιανών και Μωαμεθανών, τα τάγματα των δερβίσηδων, που κρατούσαν πολλές από τις συνήθειες των παλιών Γάλλων: Χόρευαν, με τους διαπεραστικούς ήχους μιας απίθανης μουσικής, έναν εμπνευσμένο χορό και στροβιλίζονταν με έξαψη. Χτυπούσαν και μάτωναν τα σώματα τους. Ζητιάνευαν γυρίζοντας από χωριό σε χωριό. Τα χριστιανικά σπίτια της Καππαδοκίας τους δέχονταν και τους έδιναν ό,τι ζητούσαν. Αισθάνονταν δέος απέναντί τους, γιατί πίστευαν στις μαγικές τους δυνάμεις. Όπως πολύ συχνά Τούρκοι ζητούσαν θεραπεία στα χριστιανικά αγιάσματα, έτσι και οι Χριστιανοί κατέφευγαν στους δερβίσηδες όταν δεν τους γιάτρευε ο δικός τους Άγιος ή όταν η περιοχή όπου έμεναν είχε

κοντά κανένα σπουδαίο τεκέ ή κανένα φημισμένο δερβίση. Οι άγιοι είναι για όλο τον κόσμο, και οι άνθρωποι του Θεού επίσης. Η θεία δύναμη βρίσκεται πάντα τόσο κοντά και απλά μέσα στη ζωή.

Ένας πληροφορητής μου διηγείται την παρακάτω ιστορία, που είναι χαρακτηριστική της συμβίωσης των δύο θρησκειών στην Καππαδοκία:'' Όταν ήμουν παιδί, περνούσα με τη μητέρα μου ένα δάσος, πηγαίνοντας από την Καισάρεια στη Μουταλάσκη. Νύχτωνε και χάσαμε το δρόμο. Ζήτησα τη βοήθεια του Άι Γιώργη. Να ένας δερβίσης παρουσιάζεται , μας δείχνει το δρόμο και εξαφανίζεται. Ήταν βέβαια ο Άι Γιώργης, που πήρε το πρόσωπο του δερβίση. Γι αυτό , άμα χτυπούν την πόρτα σου δερβίσηδες, πάντα να βάζεις στο νου σου πως μπορεί να σου στέλνει άνθρωπό του ο Θεός για να σε δοκιμάσει. Δεν κάνει κακό. Καλό μπορεί να σου κάνει.'' Στο σεβασμό αυτό συντελούσε πολύ το ότι οι δερβίσηδες ήταν φιλικοί προς τους Χριστιανούς και είχαν μαζί τους πολλούς κοινούς Αγίους. Ο Χατζή-Μπεκτάς, ο ιδρυτής του μεγαλύτερου τάγματος των δερβίσηδων, λέγεται από την παράδοση ότι ήταν ο ίδιος ο Άγιος Χαράλαμπος ή ο Άγιος Χαρίτων. Τον Άγιο Γεώργιο τον λάτρευαν με το όνομα Γκιόργκ, τον Προφήτη Ηλία και τον Κίντρ τους θεωρούσαν το ίδιο πρόσωπο. Επίσης είχαν και άλλους κοινούς αγίους, ανάμεσα στους οποίους και τον Άγιο Μάμα.

Με τον Άγιο Μάμα οι δερβίσηδες είχαν ένα περίεργο δεσμό:'' Όταν έμπαιναν στα σπίτια μας, διηγείται ο πληροφορητής, έλεγαν: ''Δώσε μου να ανάψω ένα κερί στον Άι Μάμα. Και εμείς Άι Μάμα σόι είμαστε.'' Και μοίραζαν τους μαγικούς κόκκους σταριού ή φακής στις γυναίκες που ήθελαν να αποκτήσουν παιδιά. Με το στάρι γεννιόταν αγόρι, με τη φακή κορίτσι. Αλλά το αγόρι η μητέρα έπρεπε να το βαφτίσει με το όνομα Μάμας. Μόνον αυτό ζητούσαν οι δερβίσηδες. Η μητέρα μου απόκτησε εμένα. Αλλά ο πατέρας μου δεν ήθελε να με βγάλει Μάμα, και τότε η μητέρα μου είπε να βαφτίσει το δεύτερο παιδί, αν ήθελε γεννηθεί. Κι έτσι τον αδερφό μου τον λένε Μάμα και γιορτάζει στις 2 Σεπτέμβρη.''

Η παράδοση για τη μαγική αυτή επίδραση των κόκκων του σταριού ή της φακής, που μοίραζαν οι δερβίσηδες, φαίνεται να είναι παλιά. Ο V.Cuinet διηγείται την παράδοση αυτή ως εξής: ''Οι δερβίσηδες φορούν στο δεξί αυτί ένα σκουλαρίκι από νεφρίτη λίθο. Για να μπορέσουν να βάλουν αυτή την πέτρα πρέπει να ετοιμάσουν τη θέση. Κάνουν μια τρύπα Με τη βελόνα, και τη μεγαλώνουν βάζοντας μικρούς βόλους κερί, που τους αλλάζουν όλο και με μεγαλύτερους, ώσπου η τρύπα να γίνει κατάλληλη για να βάλουν το πετράδι. Αυτούς τους βόλους από κερί, που ανακατεύονται με το αίμα των δερβίσηδων που βγαίνει με το τρύπημα, τους φυλάνε προσεκτικά. Τους ξαναβρίσκουμε στην περίπτωση των

κόκκων σταριού ή φακής που τους μεταμόρφωσε σε πέτρες ο Χατζή-Μπεκτάς για να τιμωρήσει κάτι χωρικούς που δεν του έδωσαν να φάει, όταν βρέθηκε κάποτε να είναι πεινασμένος. Οι άτεκνες γυναίκες καταπίνουν απ΄ αυτούς τους κόκκους, που τους διπλώνουν μέσα στο κερί το ποτισμένο με το αίμα του δερβίση και αμέσως αποκτούν παιδιά.΄΄

Την παράδοση για τους απολιθωμένους κόκκους διηγείται και ο J. Birge, που προσθέτει και μιαν άλλη παράδοση: Ένας άνθρωπος δεν πίστευε σε αυτό το θαύμα, και, για να υποστηρίξει το σκεπτικισμό του, κατάπιε και ο ίδιος κόκκους σταριού. Σε λίγο καιρό όμως πήγε κατατρομαγμένος στο Χατζή-Μπεκτάς. Του έγινε καισαρική τομή, και βγήκαν στον κόσμο δυο αγόρια. Και η παράδοση προσθέτει ότι οι απόγονοι των παιδιών αυτών ζουν ακόμα στην περιοχή της Άγκυρας και λέγονται παιδιά του σταριού.

Οι δερβίσηδες που γύριζαν στην Καππαδοκία και ζητούσαν από τους Χριστιανούς να δώσουν το όνομα Μάμας στα παιδιά που θα γεννιόνταν με την επίδραση των μαγικών κόκκων του σταριού, ξεκινούσαν από ένα τόπο όπου έχουμε ένα μοναδικό παράδειγμα συνύπαρξης χριστιανικής και μωαμεθανικής λατρείας μέσα στο ίδιο ιερό. Αυτό βρίσκεται στο χωριό Μαμασός.»[310]

Πνευματική συγγένεια Ρουμί-Αγίου Φραγκίσκου

Πολλοί βιογράφοι ερευνούν τη σχέση, την πνευματική συγγένεια που παρατηρείται μεταξύ του Μεβλανά και του Αγίου Φραγκίσκου της Ασσίζης.

Ο Άγιος Φραγκίσκος (1182-1226) γεννήθηκε στην Ασσίζη της Ιταλίας. Ήταν γιος του υφασματέμπορου Πιέτρο Μπερνανρντόνε και της Μαντόνα Πίκα.[311] Ήταν ένας εύθυμος τροβαδούρος όταν ένιωσε μια μυστικιστική εμπειρία και στράφηκε στη θρησκεία. Έζησε επί δύο χρόνια σαν ερημίτης και μετά άρχισε το ιεραποστολικό του έργο. Ο Ίντρις Σαχ [312] ισχυρίζεται ότι η ποίηση του Αγίου Φραγκίσκου μοιάζει τόσο πολύ με την ερωτική ποίηση του Ρουμί , ώστε μπαίνει κανείς στον πειρασμό να εξετάσει οτιδήποτε, που μπορεί να συνδέει τον Άγιο Φραγκίσκο με το σουφικό τάγμα των Στροβιλιζόμενων Δερβίσηδων. Στη συνέχεια γράφει: « Οι Στροβιλιζόμενοι Δερβίσηδες μπορούν και

[310] Στη θέση αυτή υπήρχε η αρχαία Μομοασσός που ήταν κέντρο λατρείας της θεάς Μα και βρίσκεται 12 μίλα ανατολικά του σημερινού Ακσαράϊ.
[311] Τα βιογραφικά στοιχεία είναι από τη Νέα Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, τόμος 31ος, Αθήνα 1981, σελ. 102.
[312] Στο έργο του , Οι διδασκαλίες των Σούφι, εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1978, σελ. 356.

αποχτούν διαισθητική γνώση με μια ειδική μορφή περιδίνησης, που κατευθύνεται από ένα δάσκαλο. Κατά τη διάρκεια της ζωής του Αγίου Φραγκίσκου η σχολή Στροβιλιζόμενων Δερβίσηδων του Ρουμί ήταν σε πλήρη άνθιση στη μικρά Ασία και ο ιδρυτής της ζούσε ακόμα.
Να η παράξενη ιστορία του ΄΄στροβιλίσματος΄΄:
Ο Φραγκίσκος διέσχιζε την Τοσκάνη με ένα μαθητή, τον αδελφό Μασσέο. Έφτασαν σε μια διακλάδωση του δρόμου. Ένα μονοπάτι οδηγούσε στη Φλωρεντία, ένα άλλο στο Αρέτζο και ένα τρίτο στη Σιένα.
Ο Μασσέο ρώτησε ποιο μονοπάτι έπρεπε να πάρουν.
΄΄Το δρόμο που θέλει ο Θεός΄΄
΄΄Και ποιος είναι αυτός;΄΄
΄΄Θα το μάθουμε από ένα σημάδι. Αφού έχεις υπακοή, σε προστάζω να στριφογυρίσεις γύρω-γύρω, όπως κάνουν τα παιδιά , μέχρις ότου σε σταματήσω΄΄.
Έτσι, ο φτωχός Μασσέο στριφογυρίζει συνέχεια, μέχρις ότι έπεσε κάτω από τη ζαλάδα του. Έπειτα, σηκώθηκε και κοίταξε ικετευτικά τον άγιο, αλλά ο άγιος δεν είπε τίποτα και ο Μασσέο πιστός στην υπόσχεση της υπακοής άρχισε και πάλι να στροβιλίζεται, όσο καλύτερα μπορούσε. Για κάμποση ώρα συνέχισε να στριφογυρίζει και να πέφτει, μέχρις ότου νόμισε πώς σπατάλησε όλη τη ζωή του στριφογυρίζοντας, οπότε τελικά άκουσε τα ευπρόσδεκτα λόγια: ΄΄Σταμάτα και πες μου προς τα πού είναι στραμμένο του πρόσωπό σου΄΄.
΄΄Προς τη Σιένα΄΄, είπε με κομμένη την ανάσα ο Μασσέο που ένιωθε να γυρίζει γύρω του η γη.
΄΄Τότε πρέπει να πάμε στη Σιένα΄΄, είπε ο Φραγκίσκος και πήγαν στη Σιένα.

Το γεγονός ότι ο Φραγκίσκος αντιλήφθηκε, πώς η πηγή της έμπνευσης των τροβαδούρων βρισκόταν στην Ανατολή και ότι συνδεόταν με τους Σούφι φαίνεται καθαρά από πολλές μαρτυρίες. Όταν πήγε στον Πάπα ζητώντας την έγκριση του Τάγματός του, είπε μια παραβολή, που δείχνει πώς είχε συνειδητοποιήσει τον απορφανισμό της παράδοσης και την ανάγκη για αποκατάσταση της πραγματικότητάς της. Οι φράσεις που χρησιμοποίησε στην παραβολή είναι αραβικές και η ορολογία ,για ένα βασιλιά με την αυλή του και για μια γυναίκα με τους γιους της στην έρημο δεν είναι χριστιανική αλλά σαρακηνή.

Ο Φραγκίσκος , λέει ο Μποναβεντούρα περιγράφοντας μια ακρόαση με τον πάπα Ινοκέντιο, ήρθε με μια παραβολή. ΄΄Κάποτε ζούσε΄΄, είπε, ΄΄ ένας πλούσιος και δυνατός βασιλιάς που πήρε για σύζυγό του μια φτωχιά αλλά πολύ όμορφη γυναίκα που ζούσε στην έρημο. Ήταν γοητευμένος μαζί της και έκανε μ' αυτή παιδιά που του έμοιαζαν πολύ. Όταν μεγάλωσαν τα παιδιά η μητέρα τους είπε:΄΄Παιδιά μου να μη ντρέπεστε,

γιατί είστε παιδιά ενός βασιλιά΄΄. Έπειτα τα έστειλε στην αυλή, αφού τα εφοδίασε με όλα τα αναγκαία. Όταν έφτασαν στο βασιλιά, εκείνος θαύμασε την ομορφιά τους και βλέποντας κάποια ομοιότητα με τον εαυτό του τα ρώτησε:΄΄Ποιανού γιοι είστε;΄΄ Όταν του αποκρίθηκαν πως ήταν γιοι μιας φτωχής γυναίκας που έμενε στην έρημο ο βασιλιάς γέμισε χαρά και είπε, ΄΄ Μη φοβάστε , είστε γιοι μου και αν συνηθίζω να δέχομαι ξένους στο τραπέζι μου, με πόσο μεγαλύτερη χαρά θα δεχθώ εσάς, που είστε παιδιά μου΄΄.

Η παράδοση ότι οι Σούφι είναι οι εσωτερικοί Χριστιανοί της ερήμου, και ότι είναι παιδιά μιας φτωχιάς γυναίκας (της Άγαρ, συζύγου του Αβραάμ, λόγω της αραβικής καταγωγής της) ταιριάζει πολύ με την πιθανότητα ότι ο Φραγκίσκος προσπάθησε να εξηγήσει στον Πάπα, ότι το σουφικό ρεύμα αντιπροσώπευσε το Χριστιανισμό σε μια συνεχιζόμενη μορφή.

Όπως αναφέρεται, στην πρώτη συνάντηση με τον Πάπα ο Φραγκίσκος δεν προκάλεσε μεγάλη εντύπωση και διώχτηκε. Όμως , αμέσως μετά, ο Πάπας είχε ένα παράξενο όνειρο. Είδε , ΄΄ένα μικρό φοινικόδενδρο που μεγάλωνε μπροστά του μέχρις ότου έφτασε σε ένα κανονικό μέγεθος και καθώς το κοίταζε απορώντας για τη σημασία του ονείρου, μια θεία φώτιση εντυπώθηκε στο νου του Πάπα ότι αυτό το φοινικόδενδρο συμβόλιζε το φτωχό άνθρωπο που είχε διώξει από μπροστά του εκείνη την ημέρα΄΄.

Το φοινικόδενδρο είναι το σύμβολο , που χρησιμοποιείται από τους σούφι και αυτό το όνειρο, οφείλεται ίσως στο ότι ο Φραγκίσκος, κατά την ακρόαση χρησιμοποίησε την εικόνα του φοινικόδενδρου σαν παρομοίωση.

Στο πρώτο τέταρτο του 13^{ου} αιώνα , ο Πάπας Ινοκέντιος Γ' πείστηκε για την εγκυρότητα της αποστολής του Αγίου και έδωσε την άδεια για την ίδρυση του Τάγματος των Ελαχίστων Αδελφών ή Φραγκισκανών. Ο τίτλος ΄΄Ελάχιστοι Αδελφοί΄΄, που πιστεύεται πώς υιοθετήθηκε από ευσέβεια και ταπεινότητα, μας κάνει να αναρωτηθούμε αν υπήρχε κανένα άλλο τάγμα γνωστό σαν ΄΄Μεγάλοι Αδελφοί΄΄. Αν υπήρχε ποια σύνδεση μπορεί να είχαν;

Οι μόνοι άνθρωποι γνωστοί με αυτό το όνομα, που ήταν σύγχρονοι του Αγίου Φραγκίσκου, ήταν οι Μεγάλοι Αδελφοί, μια επωνυμία του σουφικού τάγματος που ιδρύθηκε από το Νατζμεντίν Κούμπρα, το ΄΄Μέγα΄΄. Η σύνδεση είναι ενδιαφέρουσα. Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά αυτού του μεγάλου σούφι είναι, ότι είχε μια μυστηριώδη επιρροή στα ζώα. Υπάρχουν εικόνες, που τον δείχνουν περιτριγυρισμένο

από πουλιά. Δάμασε ένα άγριο σκυλί μόνο με μια ματιά, ακριβώς όπως ο Άγιος Φραγκίσκος λέγεται πώς εκφόβισε το λύκο σε μια πασίγνωστη περίπτωση. Τα θαύματα του Νατζμεντίν ήταν γνωστά σε όλη την Ανατολή εξήντα χρόνια πριν γεννηθεί ο Άγιος Φραγκίσκος.

Όταν ο Άγιος Φραγκίσκος εξυμνήθηκε από κάποιον λέγεται πως αποκρίθηκε με τη φράση:΄΄Δεν είναι κανείς τίποτα περισσότερο απ' ό,τι φαίνεται στα μάτια του Θεού΄΄.

Αυτό σχετίζεται με το απόφθεγμα του Νατζμεντίν του Μεγάλου: Ελ Χακ Φαχίμ ασάν ελ-Χακίκα, δηλαδή ΄΄ Η Αλήθεια γνωρίζει ό,τι είναι Αληθινό΄΄.

Γύρω στο 1224 ο Άγιος Φραγκίσκος συνέθεσε το πιο σπουδαίο και το πιο χαρακτηριστικό από τα τραγούδια του, το Καντίκο ντελ Σόλε (Τραγούδι του Ήλιου). Ο Ρουμί έγραψε πολυάριθμα ποιήματα αφιερωμένα στον Ήλιο.

Αν είναι αλήθεια πως ο Άγιος Φραγκίσκος προσπάθησε να αποκαταστήσει μια επαφή με τις πηγές της ποίησης των τροβαδούρων, θα έπρεπε να έχει επισκεφθεί την Ανατολή. Θα πρέπει επίσης να έγινε δεκτός από τους Σαρακηνούς, αν ήρθε σε επαφή μαζί τους. Και κάτι άλλο, θα έπρεπε να έχει γράψει σουφική ποίηση, σαν αποτέλεσμα των ταξιδιών του στην Ανατολή. Τώρα ας δούμε αν αυτά τα γεγονότα συμφωνούν με την ιστορία και αν κατανοήθηκαν από τους συγχρόνους του.

Όταν ήταν 30 ετών, ο Φραγκίσκος αποφάσισε να επιχειρήσει να φτάσει στην Ανατολή, και ιδιαίτερα στη Συρία που συνόρευε με τη Μικρά Ασία όπου ήταν εγκατεστημένοι οι Στροβιλιζόμενοι Δερβίσηδες. Εμποδιζόμενος από οικονομικά προβλήματα γύρισε στην Ιταλία. Έπειτα ξεκίνησε ξανά, αυτή τη φορά προς το Μαρόκο. Ξεκίνησε με ένα σύντροφό του και διέσχισε όλο το βασίλειο της Αραγώνας στην Ισπανία, αν και κανείς δεν μπορεί να πει γιατί το έκανε, και μερικοί βιογράφοι δεν κρύβουν την αμηχανία τους γι' αυτό. Η Ισπανία είχε διαποτιστεί από τις σουφικές ιδέες και ήταν γεμάτη από σουφικές σχολές.

Στην πραγματικότητα δεν έφτασε ποτέ στο Μαρόκο γιατί αρρώστησε και γύρισε πίσω. Την άνοιξη του 1214 επέστρεψε στην πατρίδα του. Μετά ξεκίνησε να βρει τους Σταυροφόρους, την εποχή που πολιορκούνταν η Διαμέτη. Ο σουλτάνος Μαλίκ ελ-Καμίλ ήταν στρατοπεδευμένος στο Νείλο και ο Φραγκίσκος πήγε να τον δει. Έγινε δεκτός και επικρατεί η άποψη ότι πήγε για να προσπαθήσει να προσηλυτίσει το σουλτάνο στο

Χριστιανισμό. ΄΄Ο σουλτάνος΄΄, λέει ένας χρονικογράφος, ΄΄όχι μόνο επέτρεψε στον Φραγκίσκο να αποχωρήσει ειρηνικά με εκτίμηση και θαυμασμό για τις ασυνήθιστες ικανότητές του, αλλά τον περιέβαλε με την εύνοιά του, του έδωσε την άδεια να πηγαινοέρχεται και να κηρύττει στους υπηκόους του και τελικά τον παρακάλεσε να πηγαίνει συχνά και να τον επισκέπτεται΄΄.

Οι βιογράφοι του δέχονται ότι αυτή η επίσκεψη στους Σαρακηνούς υπαγορεύτηκε από την επιθυμία να προσηλυτίσει το σουλτάνο. Κι όμως αναφερόμενοι σ' αυτόν λένε, ΄΄Αυτά τα δύο άσκοπα ταξίδια επηρέασαν με έναν παράξενο τρόπο τη ζωή του΄΄. Θα ήταν παράξενα, αν δεν ήταν ταξίδια ενός τροβαδούρου που αναζητούσε τις ρίζες του. Η επιθυμία του να πάει στο Μαρόκο σχολιάζεται με τα εξής λόγια: ΄΄Είναι αδύνατον να μαντέψω ποιο ήταν το γεγονός στην άγνωστη ιστορία του, που ενέπνευσε αυτή την καινούργια ιδέα στο Φραγκίσκο΄΄.

Οι στρατιές των Σαρακηνών και οι αυλές των πριγκίπων τους ήταν τότε εστίες σουφικής δραστηριότητας. Δεν υπάρχει σχεδόν αμφιβολία ότι εδώ ο Φραγκίσκος βρήκε αυτό που ζητούσε. Δεν προσηλύτισε κανέναν στο στρατόπεδο των Μωαμεθανών, αλλά η πρώτη δουλειά όταν γύρισε περνώντας το Νείλο ήταν να προσπαθήσει να μεταπείσει τους Χριστιανούς από την απόφασή τους να επιτεθούν στον εχθρό. Οι ιστορικοί, με τη συνηθισμένη μέθοδο της εκ των υστέρων ερμηνείας, εξηγούν πώς το γεγονός αυτό οφείλεται σε ένα όραμα που είχε ο Άγιος σχετικά με τα εμπόδια που θα παρουσιάζονταν στο στρατό των Χριστιανών. ΄΄Όπως είχε προβλέψει η προειδοποίησή του έγινε δεκτή με περιφρόνηση, αλλά το επόμενο Νοέμβρη επαληθεύτηκε πλήρως, όταν οι Σταυροφόροι απωθήθηκαν από τα τείχη της Διαμέτης και είχαν μεγάλες απώλειες . Κάτω από τέτοιες περιστάσεις τα αισθήματα του Φραγκίσκου θα πρέπει να ήταν αλληλοσυγκρουόμενα, γιατί είναι αδύνατον να σκεφτούμε, ότι δε θα έτρεφε κάποιο προσωπικό αίσθημα για τον ανεκτικό και φιλικό πρίγκιπα, που τον είχε δεχτεί με τέτοια καλοσύνη΄΄.

Το ΄΄Τραγούδι του Ήλιου΄΄, χαιρετίστηκε σαν το πρώτο ιταλικό ποίημα, που συντέθηκε μετά από τα ταξίδια του Αγίου στην Ανατολή, αν και οι βιογράφοι του, λόγω του παρελθόντος του σαν τροβαδούρου, αδυνατούν να πιστέψουν ότι δεν είχε συνθέσει παρόμοια ποιήματα πριν από αυτό.

Η ίδρυση του Φρραγκισκανικού Τάγματος και η ατμόσφαιρα που επικρατούσε σε αυτό, έμοιαζε πολύ περισσότερο με τη δερβισική οργάνωση παρά με οτιδήποτε άλλο. Ξέχωρα από τις ιστορίες γύρω από τη ζωή του Αγίου Φραγκίσκου που φαίνεται πώς έχουν κάτι κοινό με τους σούφι δασκάλους, όλα τα σημεία συμπίπτουν. Η ειδική μέθοδος

αυτού που ο Φραγκίσκος ονόμαζε ΄΄ άγια προσευχή΄΄ δείχνει μια συγγένεια με τη δερβισική ΄΄ανάμνηση΄΄, για να μην αναφέρουμε το στροβιλισμό. Η χαρακτηριστική ενδυμασία του τάγματος, το ράσο με κουκούλα και φαρδιά μανίκια, είναι εκείνη που φορούσαν οι Δερβίσηδες του Μαρόκου και της Ισπανίας. Ο Φραγκίσκος, όπως και ο σούφι δάσκαλος Αττάρ, αντάλλαξε τα ρούχα του με τα ρούχα ενός ζητιάνου. Είδε ένα Σεραφείμ με έξι φτερά, μια αλληγορία που χρησιμοποιείται από τους σούφι για να μεταδώσουν τον τύπο του ΄΄μπισμιλλάχ΄΄. Πέταξε τους αγκαθωτούς σταυρούς που φορούσαν πολλοί μοναχοί για να αυτοβασανίζονται. Αυτή η πράξη μπορεί να έγινε, αλλά μπορεί και να μην έγινε ακριβώς όπως αναφέρεται. Μπορεί να μοιάζει με τη δερβισική άσκηση της τελετουργικής απόρριψης ενός σταυρού με τα λόγια, ΄΄Εσείς μπορεί να έχετε το Σταυρό, αλλά εμείς έχουμε το νόημα του Σταυρού΄΄, μια φράση που χρησιμοποιείται ακόμα. Παρεμπιπτόντως αυτή μπορεί να είναι η αιτία της συνήθειας των Ναϊτών, όπως θρυλείται, ΄΄να πατάνε πάνω στο Σταυρό΄΄ οι Ιππότες.

Ο Φραγκίσκος αρνήθηκε να γίνει ιερέας. Όπως οι σούφι, αφιερώθηκε στη διδασκαλία των λαϊκών. Και πάλι όπως οι σούφι, και αντίθετα από την εκκλησία, επιδίωξε να απλώσει το κίνημα του σε όλες τις τάξεις των ανθρώπων με μια μορφή υιοθεσίας. Αυτή ήταν ΄΄η πρώτη επανεμφάνιση στην Εκκλησία, που είχε δομηθεί ιεραρχικά, του δημοκρατικού στοιχείου, του χριστιανικού λαού σαν κάτι διαφορετικού από το απλό ποίμνιο, που πρέπει να φροντίζεται και των ψυχών, που πρέπει να καθοδηγούνται΄΄.

Το εκπληκτικό είναι ότι, όπως και στους σούφι και αντίθετα από τους συνηθισμένους Χριστιανούς, σύμφωνα με τους κανόνες που έδωσε ο Φραγκίσκος, οι οπαδοί του δεν έπρεπε να σκέπτονται πρώτα τη δική τους σωτηρία. Αυτή η αρχή τονίζεται επανειλημμένα ανάμεσα στους σούφι, που η γνώμη τους για την προσωπική σωτηρία είναι, πώς αποτελεί μια έκφραση ματαιοδοξίας.

Άρχιζε τα κηρύγματά του παντού με το χαιρετισμό που ο Θεός , όπως έλεγε, είχε αποκαλύψει σε αυτόν:΄΄Η ειρήνη του Θεού ας είναι μαζί σας!΄΄ Φυσικά αυτός είναι ένας αραβικός χαιρετισμός.

Εκτός από τις ιδέες , τους θρύλους και τις ασκήσεις των σούφι, ο Άγιος Φραγκίσκος διατήρησε και πολλές χριστιανικές όψεις στο τάγμα του.
Συνέπεια αυτού του ανακατέματος ήταν να δημιουργηθεί ένας οργανισμός που δεν ήταν πραγματικά ώριμος. Ένας σχολιαστής του 19ου αιώνα συνοψίζει την αναπόφευκτη ανάπτυξη με αυτά τα λόγια:

΄΄Εμείς, που με το φως των έξι αιώνων που πέρασαν, μπορούμε να κοιτάζουμε πίσω να βλέπουμε την Ιερά Εξέταση βλοσυρή και σκοτεινή κάτω από τα ράσα των Ισπανών ιερέων κι ακόμα τις ορδές των καλόγερων, ζητιάνων προικισμένων με χαρίσματα αλλά και θράσος, όπως φαίνεται πίσω από τη γενική μορφή του Φραγκίσκου, αντιλαμβανόμαστε πόσο κακό αναμίχθηκε με το καλό και πως ο εχθρός της αλήθειας ανακάτεψε έξυπνα το σπόρο της ήρας με το σπόρο του σταριού.΄΄»

Κατά τη διάρκεια επίσκεψης μας στην Ρώμη τον Αύγουστο του 2001 παρακολουθήσαμε μια εκδήλωση των δερβίσηδων της Ασσίζης που ονομάζονται ΄΄δερβίσηδες του κίτρινου ρόδου΄΄. Αυτό που μας εντυπωσίασε είναι η διανομή ενός μικρού ενημερωτικού εντύπου με τη βιογραφία του Μεβλανά , στο οποίο επισημαίνεται με έμφαση ο ουμανισμός του ΄΄Δάντη της Ανατολής΄΄. Στο έντυπο υπάρχουν βέβαια επεξηγήσεις για το sema που βοηθάει τον θεατή να αντιλαμβάνεται αυτά που βλέπει. Στο τέλος της εκδήλωσης, μας δόθηκε η ευκαιρία να συναντήσουμε των αρχηγό των δερβίσηδων που ονομάζεται τώρα Ιντζέ Μεμέτ και όχι Μαξιμιλιανός όπως λεγόταν πριν, για να μάθουμε λεπτομέρειες για την αδελφότητά του. Γνώρισε , όπως μας είπε το Μεβλανά πριν από δύο χρόνια όταν επισκέφθηκε το Ικόνιο και εντυπωσιάστηκε από τη διδασκαλία του. Παρέμεινε σε έναν τεκέ όπου έμαθε να χορεύει το sema και όταν επέστρεψε στην Ιταλία εγκαταστάθηκε στην Ασσίζη, όπου μαζί με τους φίλους του ίδρυσε τη δική του αδελφότητα. Στο ερώτημά μας γιατί επέλεξε την Ασσίζη μας είπε ότι βρίσκει μεγάλη συγγένεια μεταξύ της διδασκαλίας του Ιησού και του Μεβλανά γι ΄αυτό επέλεξε την Ασσίζη. Το Ικόνιο είναι γι' αυτόν ιερή πόλη του Ισλάμ και η Ασσίζη ιερή πόλη του Χριστιανισμού. Στο ερώτημα μας γιατί άλλαξε το όνομα του χαμογέλασε και δεν μας απάντησε ,έτσι δεν μπορέσαμε να μάθουμε εάν η αλλαγή του ονόματος του σημαίνει και την αλλαγή θρησκεύματος. Πάντως , σκοπός του είναι να μεταδώσει το μήνυμα του Μεβλανά στο σύγχρονο κόσμο.

Σούφι και Καζαντζάκης

Ο Νίκος Καζαντζάκης περιγράφει στο έργο του ΄΄Αναφορά στο Γκρέκο΄΄[313] τις εντυπώσεις του για έναν τεκέ που επισκέφθηκε.

[313] Το σχετικό απόσπασμα από τις Εκδόσεις Καζαντζάκη (Αθήνα 1982) το παραθέτουμε στα Παραρτήματα .

Εκτός, όμως, από αυτή την περιγραφή ο Καζαντάκης έγραψε και το έργο ο ΄΄Φτωχούλης του Θεού΄΄ , στο οποίο περιγράφει τη ζωή του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης .

Διαβάζοντας , επίσης, κανείς την ΄΄Ασκητική ΄΄ του Καζαντζάκη παρατηρεί ότι σε πολλά σημεία αυτά που λέει είναι παρόμοια με αυτά που λέει ο Ρουμί.

Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά από τα σημεία αυτά:

΄΄... Δεν είναι μονάχα ο πόνος η ουσία του Θεού μας, μήτε η ελπίδα στη μελλούμενη ζωή είτε στην επίγεια τούτη, μήτε η χαρά κι η νίκη. Κάθε θρησκεία, υψώνοντας σε λατρεία μια από τις αρχέγονες όψες τούτες του Θεού, στενεύει την καρδιά και το νου μας.
Η ουσία του Θεού μας είναι ο ΑΓΩΝΑΣ. Μέσα στον αγώνα τούτον ξετυλίγουνται και δουλεύουν αιώνια ο πόνος, η χαρά κι ελπίδα.

Το ανηφόρισμα, ο πόλεμος με το αντίδρομο ρέμα, γεννάει τον πόνο. Μα ο πόνος δεν είναι ο απόλυτος μονάρχης. Η κάθε νίκη, η κάθε προσωρινή ισορρόπηση στο ανηφόρισμα γιομώνει χαρά το κάθε ζωντανό, που αναπνέει, θρέφεται, ερωτεύεται και γεννάει.

Μα μέσα από τη χαρά κι από τον πόνο αναπηδάει αιώνια η ελπίδα να ξεφύγουμε από τον πόνο, να πλατύνουμε τη χαρά.

Κι αρχίζει πάλι το ανηφόρισμα-ο πόνος- και ξαναγεννιέται η χαρά και ξαναπηδάει η νέα ελπίδα. Ποτέ δεν κλείνει ο κύκλος. Είναι ένας στρόβιλος που αιώνια ανεβαίνει, πλαταίνοντας, ξετυλίγοντας, τον τρισυπόστατον αγώνα.

Ποιος είναι ο σκοπός του αγώνα τούτου; Έτσι ρωτάει ο κακομοίρης, συμφεροντολόγος πάντα, νους του ανθρώπου, ξεχνώντας πως η Μεγάλη Πνοή δε δουλεύει μέσα σε ανθρώπινο καιρό, τόπο κι αιτιότητα.

Η Μεγάλη Πνοή είναι ανώτερη από τ' ανθρώπινα τούτα ρωτήματα. Έχει πλούσιες, πολυπλάνητες ορμές, που για το λιγόπνοο νου μας φαντάζουν αντίφασες, μα μέσα στην ουσία της θεότητας αδερφώνουνται και πολεμούν όλες μαζί, πιστές παραστάτισσες.

Η αρχέγονη Πνοή διακλαδίζεται, ξεχύνεται, μάχεται, αποτυχαίνει, πετυχαίνει, ασκείται. Είναι το Ρόδο των ανέμων!΄΄(σελ 58 επ.)

΄΄... Ο Θεός μέσα στην περιοχή της εφήμερης σάρκας μας κιντυνεύει αλάκερος. Δεν μπορεί να σωθεί, αν εμείς με τον αγώνα μας δεν τον σώσουμε, δεν μπορούμε να σωθούμε, αν αυτός δε σωθεί.
Είμαστε ένα. Από το τυφλό σκουλήκι στο βυθό του ωκεανού ως την απέραντη παλαίστρα του Γαλαξία, ένας μονάχα αγωνίζεται και κιντυνεύει, ο εαυτός μας. Και στο μικρό, το χωματένιο στήθος μας, ένας μονάχα αγωνίζεται και κιντυνεύει, το Σύμπαντο.΄΄ (Σελ.70).

΄΄... Ένας Έρωτας σφοδρός διαπερνάει το Σύμπαντο. Είναι σαν τον αιθέρα:σκληρότερος από το ατσάλι, μαλακώτερος από τον αγέρα.

Ανοίγει, διαπερνάει τα πάντα, φεύγει, ξεφεύγει. Δεν αναπαύεται στη θερμή λεπτομέρεια, δε σκλαβώνεται στο αγαπημένο σώμα. Είναι Έρωτας Στρατευόμενος. Πίσω από τους ώμους του αγαπημένου αγναντεύει τους Ανθρώπους να σαλεύουν και να βογκούν σαν κύματα, αγναντεύει τα ζώα και τα φυτά να σμίγουν και να πεθαίνουν, αγναντεύει το Θεό να κιντυνεύει και του φωνάζει: «Σώσε με!»

Ο Έρωτας; Πώς αλλιώς να ονοματίσουμε την ορμή που, ως ματιάσει την ύλη, γοητεύεται και θέλει να τυπώσει απάνω της την όψη της; Αντικρίζει το σώμα και θέλει να το περάσει, να σμίξει με την άλλη κρυμμένη στο σώμα τούτο ερωτική κραυγή, να γενούν ένα, να χαθούν, να γίνουν αθάνατες μέσα στο γιο.

Ζυγώνει την ψυχή και θέλει να σοφιλιάσει, να μην υπάρχουν εγώ και συ. Φυσάει απάνω στη μάζα τους ανθρώπους και θέλει, συντρίβοντας τις αντιστάσεις του νου και του κορμιού, να σμίξουν όλες οι πνοές, να γίνουν άνεμος σφοδρός, να ανασηκώσουν τη γης!

Στις πιο κρίσιμες στιγμές ο Έρωτας συναρπάζει και σμίγει με βία τους ανθρώπους, οχτρούς και φίλους, καλούς και κακούς, είναι μια πνοή ανώτερη τους, ανεξάρτητη από την επιθυμία κι από τα έργα τους. Είναι η πνοή του Θεού , αναπνοή του, απάνω στη γης!

Κατεβαίνει απάνω στους ανθρώπους, όπως του αρέσει. Σα χορός, σαν έρωτας, σαν πείνα, σα θρησκεία, σα σφαγή. Δε μας ρωτάει.

Μέσα στη σκάφη της γης, στις κρίσιμες τούτες ώρες, ο Θεός μοχτάει να ζυμώσει τις σάρκες και τα μυαλά και να ρίξει μέσα στον ανήλεο στρόβιλο της περιστροφής του όλη τούτη τη ζύμη και να της δώσει πρόσωπο-το πρόσωπό του.΄΄ (σελ.76επ.)

΄΄... Ο Θεός φωνάζει στους ανθρώπους, στα ζώα, στα φυτά, στην ύλη: Σώσε με!

Άκου την καρδιά σου και ακολούθα τον. Σύντριψε το σώμα σου κι ανάβλεψε: Όλοι είμαστε ένα!

Αγάπα τον άνθρωπο γιατί είσαι συ.
Αγάπα τα ζώα και τα φυτά, γιατί ήσουνα εσύ και τώρα σε ακολουθούν πιστοί συνεργάτες και δούλοι.
Αγάπα το σώμα σου. Μονάχα με αυτό στη γης ετούτη μπορείς να παλέψεις και να πνευματώσεις την ύλη.
Αγάπα την ύλη. Απάνω της πιάνεται ο Θεός και πολεμάει. Πολέμα μαζί του.
Να πεθαίνεις κάθε μέρα. Να γεννιέσαι κάθε μέρα. Να αρνιέσαι ό,τι έχεις κάθε μέρα. Η ανώτερη αρετή δεν είναι να' σαι ελεύτερος, παρά να μάχεσαι για την ελευθερία . (Σελ. 85επ.)

Ο Ναζίμ Χικμέτ ήταν Μεβλεβής

Τελειώνοντας τη διερεύνηση των Μεβλεβήδων πρέπει να αναφέρουμε ότι ο μεγάλος Τούρκος ποιητής Ναζίμ Χικμέτ που γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1902 και πέθανε στη Μόσχα το 1963, διωγμένος από την πατρίδα του λόγω των αριστερών ιδεών του, ήταν οπαδός του Μεβλανά.

Ο Ναζίμ γνώρισε από πολύ μικρός το Μεβλανά και τη διδασκαλία του από τον παππού του που ήταν ποιητής, ανήκε στους Μεβλεβήδς και είχε διατελέσει μάλιστα και δήμαρχος του Ικονίου.

Όπως αναφέρει ο Vala Nureddin στο έργο του ΄΄Bu Dunyadan Nazim Gecti΄΄, ο Ναζίμ Χικμέτ έγραψε σε ηλικία 13-14 ετών τους παρακάτω στίχους:

Διαγράφηκαν από την ψυχή μου η λύπη και η χαρά
Όταν τυλίχτηκε στο μέτωπο που το στέμμα της ανυπαρξίας.
Βρήκα το φάρμακο στη στοργή της ψυχής,
Είμαι κι εγώ μαθητής σου Μεβλανά.

Διαπέρασα το σκοτάδι που φράζει την αιωνιότητα.
Ένιωσα από μέσα μου τον έρωτα και ανήλθα στους ουρανούς.
Εξάγνισα την ψυχή μου και γαλήνεψα,
Είμαι κι εγώ μαθητής σου Μεβλανά.

Στην αρχή δεν πίστεψε κανείς ότι ο νεαρός Ναζίμ έγραψε αυτούς τους υπέροχους στίχους. Όλοι νόμιζαν ότι οι στίχοι ανήκαν στον καταξιωμένο ποιητή παππού Ναζίμ Χικμέτ. Η επιμονή του παππού , όμως, έπεισε τους πάντες που αναγνώρισαν το ξεχωριστό ταλέντο του εγγονού.

Συμπέρασμα

Στην παρούσα μελέτη προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε τη ζωή και το έργο του Τζελαλεττίν Ρουμί, να αναπτύξουμε συνοπτικά το Μυστικισμό, το Σουφισμό, το Νεοπλατωνισμό και να εντοπίσουμε τεκμηριωμένα, όσο καλύτερα μπορούσαμε ,τα Νεοπλατωνικά στοιχεία που εντοπίσαμε στο Μεσνεβί .

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας παρουσιάσαμε στοιχεία και λεπτομέρειες για την ιστορική πορεία της κοινωνίας των Μεβλεβήδων και τη θέση που κατέχει τον παγκόσμιο πνευματικό πολιτισμό.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι από την σύντομη αυτή μελέτη επιβεβαιώνεται ο ισχυρισμός που κάναμε στον πρόλογο μας για τον Ρουμί και τον Μικρασιατικό χώρο. Αναμφισβήτητα ο Μεβλανά εκφράζει το πνεύμα της Μικράς Ασίας . Ο Ρουμί όπως λέει σε ένα ποίημα του στο Divan-i Kebir *΄΄Δεν προέρχομαι ούτε από την Ανατολή, ούτε από τη Δύση. Δεν κατάγομαι ούτε από τη γη ,ούτε από τη θάλασσα. Πατρίδα μου δεν είναι ούτε αυτός ο κόσμος, ούτε ο άλλος. Δεν προέρχομαι ούτε από την Κόλαση, ούτε από τον Παράδεισο, ούτε από τον Αδάμ, ούτε από την Εύα. Πατρίδα μου είναι η ανυπαρξία. Δεν μου ανήκει ούτε αυτό το σώμα, ούτε αυτή η ψυχή. Ξεπέρασα προ πολλού αυτή τη δυαδικότητα . Κατάλαβα ότι το σύμπαν είναι ένα . Ανήκω σε αυτό το Ένα, στον Ένα και μοναδικό Θεό. Γνωρίζω και αναζητώ αυτή την ενότητα και για αυτήν μόνο μιλάω΄΄.*

Τα λόγια αυτά συνοψίζουν όλο το έργο και τη διδασκαλία του μεγάλου δασκάλου. Βέβαια, όπως είδαμε στη μελέτη μας, πολλοί χρησιμοποίησαν το περιεχόμενο της διδασκαλίας του για να εξισλαμίσουν τον γηγενή πληθυσμό της Μικράς Ασίας. Ενδεχομένως, ακόμα και σήμερα κάποιοι να εκμεταλλεύονται το Ρουμί για τον ίδιο λόγο.

Δεν προσπαθήσαμε με κανέναν τρόπο, επίσης να βαπτίσουμε τον Ρουμί Έλληνα . Επισημάναμε απλά το ελληνικό υπόβαθρο της παιδείας και της

διδασκαλίας του. Εξάλλου, οι πνευματικοί δημιουργοί ανήκουν σε ολόκληρη την ανθρωπότητα και δεν είναι σωστό να τους εντάσσουμε σε έθνη και θρησκευτικά δόγματα.

Η αληθινή σοφία δεν αποκτάται με στείρες εγκύκλιες γνώσεις και ακαδημαϊκούς τίτλους , αλλά με μια πραγματική και ουσιαστική εσωτερική αναζήτηση που κάνει ο καθένας μόνος του και με προσωπική του επιλογή. Συναντά πολλές φορές κανείς στη ζωή του απλούς ανθρώπους, καθημερινούς, εργάτες , αγρότες που δεν έχουν σπουδάσει σε κανένα Πανεπιστήμιο και έχουν ένα καλλιεργημένο πνεύμα που εκπλήσσει.

Ο Ιωάννης ο Σιναϊτης περιγράφει στην Κλίμακα του τα στάδια της γνώσης που πρέπει να ξεπεράσει κανείς για να φτάσει στο αρχέτυπό του. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Μεσνεβί του Ρουμί είναι η Κλίμακα του Σιναϊτη για τους Μουσουλμάνους.

Ο εραστής της γνώσης για να επιτύχει την εσωτερική του γαλήνη πρέπει πρώτα να αποκτήσει την αταραξία, δηλαδή την ικανότητα να απωθεί κάθε εσωτερική ή εξωτερική πίεση που δημιουργείται είτε από κακές και αντιφατικές σκέψεις , είτε από τις παραβάσεις των ηθικών νόμων. Η εσωτερική γαλήνη είναι το μεγαλύτερο αγαθό που αποκτά ο άνθρωπος. Ο τρόπος και η μέθοδος που θα ακολουθήσει κανείς για να αποκτήσει αυτό το πολύτιμο αγαθό είναι προσωπική του επιλογή.

Οι αρχαίοι Έλληνες αναζητούσαν την εσωτερική τους γαλήνη στα Μυστήρια, ενώ ο σύγχρονος άνθρωπος καταφεύγει στην ψυχανάλυση για τον ίδιο σκοπό. Η ίδια ανάγκη οδηγεί πολλές φορές τους ανθρώπους σε διάφορες αιρέσεις, σε διάφορες αδελφότητες που ιδρύουν τις περισσότερες φορές κάποιοι επικίνδυνοι εκμαυλιστές και παράφρονες. Δεν είναι τυχαίο το ενδιαφέρον που δείχνει ο σύγχρονος άνθρωπος στη διδασκαλία του Μεβλανά και γενικότερα στον σουφισμό. Ο κόσμος έχει κουραστεί από την πρόοδο της τεχνολογίας κι έχει πονέσει από την κατάρρευση όλων των κοινωνικών αξιών. Αναζητάει απεγνωσμένα ένα στήριγμα που θα τον βοηθήσει να σταθεί και πάλι όρθιος. Αυτή τη στιγμή ο μέσος πολίτης αισθάνεται ότι έρπετε πάνω στη γη και συνθλίβεται η ατομικότητα και η αξιοπρέπειά του από το αφόρητο βάρος της παγκοσμιοποίησης .

Η παρούσα μελέτη έχει μοναδικό σκοπό να συμβάλει στην ανάδειξη των μέσων και των τρόπων εκείνων που δίδαξε ένας σπουδαίος δάσκαλος της Ανατολής για την εξύψωση της ψυχής . Για τον Μεβλανά, για τον Πλάτωνα και για όλους τους μεγάλους πνευματικούς ανθρώπους είναι

ύβρις η διάκριση των ανθρώπων σε φυλές, έθνη, θρησκείες , σε πλούσιους και φτωχούς. Αναμφισβήτητα υπάρχει μια πνευματική συγγένεια μεταξύ όλων αυτών των πεφωτισμένων ανθρώπων. Εμείς προσπαθήσαμε να επισημάνουμε αυτήν ακριβώς τη συγγένεια για να προλάβουμε τις παρερμηνείες που μπορεί να γίνουν. Ιδιαίτερα μάλιστα σε μια εποχή που φθίνουν οι Κλασσικές Σπουδές και ανθεί η διδασκαλία του Ρουμί ελλοχεύει ο κίνδυνος να παρανοηθούν πολλά πράγματα.

Ιδιαίτερα μάλιστα όταν ορισμένοι τούρκοι πολιτικοί επιχειρούν να εκτουρκίσουν μετά τον Όμηρο, τον Ηρόδοτο και τον Τζελαλεττίν Ρουμί. Όπως είναι γνωστό, ο αείμνηστος Οζάλ υποστήριζε ότι ΄΄ όσοι πνευματικοί δημιουργοί γεννήθηκαν στη Μικρά Ασία είναι Τούρκοι΄΄. Ο τούρκος Πρόεδρος αδιαφορούσε αν ο Όμηρος ή ο Ηρόδοτος που εκτούρκισε είχαν ζήσει αιώνες πριν την παρουσία των Τούρκων στη Μικρά Ασία.

Αλλά και ο κ. Ετζεβίτ κατά την πρόσφατη επίσκεψη του στις ΗΠΑ (15-18 Ιανουαρίου 2002) πρόσφερε στον Αμερικανό Πρόεδρο κ. Μπους , μαζί με ένα αντίγραφο χειρόγραφου Κορανίου και μια αγγλική μετάφραση του Μεσνεβί , του ΄΄Τούρκου΄΄ ποιητή Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρουμί…

Ελπίζουμε η σύντομη αυτή εργασία να αποτελέσει το έναυσμα μιας πληρέστερης διερεύνησης της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς στο χώρο της Μικράς Ασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τα 99 ονόματα του Θεού

Τα 99 ονόματα του Θεού όπως αναφέρονται στο βιβλίο του Carl W.Ernst, Σουφισμός, Η Φιλοσοφία και η Πρακτική της Μυστικής Παράδοσης του Ισλάμ, εκδόσεις Αρχέτυπο , Ιούνιος 2001 , σελ 108 είναι:

Όνομα	Νόημα
1-Χουγιά Αλλάχ αλλαντχί λα ιλαχά ιλλά χου	Αυτός είναι ο Θεός, δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από Αυτόν
2-Αλ-Ραχμάν	Ο Ελεήμων
3-Αλ-Ραχίμ	Ο Ευσπλαχνικός
4-Αλ-Μαλίκ	Ο Βασιλιάς
5-Αλ-Κουντούς	Ο Άγιος
6-Αλ-Σαλάμ	Η ειρήνη
7-Αλ-Μου'μίν	Ο Πιστός
8-Αλ-Μουχαϊμάν	Ο Διατηρητής
9-Αλ-Αζίζ	Ο Ένδοξος
10-Αλ-Τζαμπάρ	Ο Υπέρτερος
11-Αλ-Μουτακαμπίρ	Ο Ανώτατος
12-Αλ-Κχαλίλ	Ο Δημιουργός
13-Αλ- Μπαρί	Ο Γενεσιουργός
14-Αλ-Μουσαγουίρ	Ο Διαμορφωτής
15-Αλ-Γκαφάρ	Ο Συγχωρών
16-Αλ-Καχάρ	Ο Οργισμένος
17-Αλ-Γουαχάμπ	Ο Παρέχων
18-Αλ-Ραζάκ	Ο Τροφοδότης
19-Αλ-Φατάχ	Ο Κατακτητής
20-Αλ-Αλίμ	Ο Γνώστης
21-Αλ-Καμπίντ	Ο Κατασχέτης
22-Αλ-Μπασίτ	Ο Απελευθερωτής
23-Αλ Κχαφίντ	Ο Σμικρυντής
24-Αλ-Ραφί	Ο Υμνητής
25-Αλ-Μου'ίζ	Ο Ενδυναμωτής
26-Αλ-Μουντχίλ	Ο Ταπεινωτής
27-Αλ-Σαμί	Η Ακοή
28-Αλ Μπασίρ	Η Όραση
29-Αλ-Χακάμ	Ο Δικαστής
30-Αλ- Αντίλ	Ο Δίκαιος
31-Αλ-Λατίφ	Ο Ελεήμων

32-Αλ-Καμπίρ	Αυτός που έχει κατανόηση
33-Αλ-Χαλίμ	Ο Ευγενικός
34-Αλ-Αζίμ	Ο Μέγας
35-Αλ-Γκαφούρ	Αυτός που συγχωρεί
36-Αλ-Σακούρ	Ο Ευγνώμων
37-Αλ-Αλί	Ο Ύψιστος
38-Αλ-Καμπίρ	Ο Πανίσχυρος
39-Αλ-Χαφίζ	Ο Διατηρητής
40-Αλ-Μουκίτ	Ο Φύλακας
41-Αλ-Χασίμπ	Ο Επαρκών
42-Αλ-Τζαλίλ	Ο Έξοχος
43-Αλ-Καρίμ	Ο Μεγαλοπρεπής
44-Αλ-Ρακίμπ	Ο Παρατηρών
45-Αλ-Μουζίμπ	Αυτός που απαντά
46-Αλ-Γουασί	Αυτός που κατανοεί
47-Αλ-Χακίμ	Ο σοφός
48-Αλ-Γουαντούντ	Ο Αγαπών
49-Αλ-Μαζίντ	Ο Εξυψωμένος
50-Αλ-Μπα'ίθ	Η Πηγή
51-Αλ-Σαχίντ	Ο Μάρτυρας
52-Αλ-Χακ	Η Αλήθεια
53-Αλ-Γουακίλ	Ο Προστάτης
54-Αλ-Καγουί	Ο Ισχυρός
55-Αλ-Ματίν	Ο Δυνατός
56-Αλ-Γουαλί	Ο Κυρίαρχος
57-Αλ-Τζαμίλ	Ο Ωραίος
58-Αλ-Μουσί	Ο Γνώστης
59-Αλ-Μουμπντί	Ο Πλάστης
60-Αλ-Μου'ίντ	Ο Αποκαταστάτης
61-Αλ-Μουχγί	Ο Ζωοδότης
62-Αλ-Μουμίτ	Ο Θανατηφόρος
63-Αλ-Χάϊ	Ο Ζωντανός
64-Αλ-Καϊούμ	Ο Αιώνιος
65-Αλ-Γουαζίντ	Ο Βρίσκων
66-Αλ-Μαζίντ	Ο Ανώτατος
67-Αλ-Γουαχίντ	Ο Μοναδικός
68-Αλ-Σαμάντ	Ο Αιώνιος
69-Αλ-Καντίρ	Ο Βίαιος
70-Αλ-Μουνταμπίρ	Αυτός που ορίζει τη μοίρα
71-Αλ-Μουκαντίμ	Ο Επιταχύνων
72-Αλ-Μου'ακχχίρ	Ο Επιβραδύνων
73-Αλ-Αγουάλ	Ο Πρώτος
74-Αλ-Ακχόρ	Ο Τελευταίος

75-Αλ-Ζαχίρ	Ο Εξώτερος
76-Αλ-Μπατίν	Ο Εσώτερος
77-Αλ-Γουαλί	Ο Κυβερνήτης
78-Αλ-Μουτα'αλί	Ο Ανυπέρβλητος
79-Αλ-Μπαρ	Ο Καλός
80-Αλ-Ταγουάμπ	Ο Συγχωρών
81-Αλ-Μουντακίμ	Ο Εκδικητής
82-ΑλΆφούγ	Αυτός που αθωώνει
83-Αλ-Ρ'ούφ	Ο Ευγενικός
84-Μαλίκ αλ-Μολκ	Ο κάτοχος του Βασιλείου
85-Ντχου αλ-Τζαλάλ γουάλ-Ικράμ	Ο Μεγαλοπρεπής και Γενναιόδωρος
86-Αλ-Μουκσίτ	Ο Κατανέμων
87-Αλ-Τζαμί	Αυτός που τα περιέχει όλα
88-Αλ-Γκανί	Ο Πλούσιος
89-Αλ-Μουγκχανί	Ο Εμπλουτιστής
90-Αλ-Μανί	Αυτός που προλαμβάνει
91-Αλ-Νταρ	Ο Καταστροφέας
92-Αλ-Ναφί	Ο Χορηγός
93-Αλ-Νουρ	Το Φως
94-Αλ-Χαντί	Ο οδηγός
95-Αλ-Μπαντί	Ο Ανανεωτής
96-Αλ-Μπακί	Ο Υπάρχων
97-Αλ-Γουαρίθ	Ο Κληρονόμος
98-Αλ-Ρασίντ	Ο Ηγέτης
99-Αλ-Σουμπούρ	Ο Υπομονετικός

<u>Κατάλογος των Τσελεμπή</u>

Παραθέτουμε ονομαστικό κατάλογο όλων των Τσελεμπή των Μεβλεβήδων. Τα στοιχεία προέρχονται από το βιβλίο του Mehmet Onder, Mevlana ve Mevlevilik, Aksoy Yayincilik, Istanbul 1998. Τα τρία τελευταία ονόματα προστέθηκαν από άρθρο του περιοδικού Tempo (25/3/1998) που δημοσίευσε συνέντευξη του τελευταίου Τσελεμπή Faruk Celebi.

1-Husameddin Celebi
2-Sultan Veled
3-Ulu Arif Celebi
4-Semseddin Abid Celebi
5-Vacid Celebi

6-Emir Alim Celebi
7-Emir Adil Celebi
8-Emir Alim Celebi II
9-Arif Celebi II
10-Pir Adil Celebi II
11-Cemaleddin Celebi
12-Husrev Celebi
13-Ferruh Celebi
14-Bostan Celebi
15-Ebubekir Celebi
16-Arif Celebi III
17-Huseyin Celebi
18-Abdulhalim Celebi
19-Karabostan Celebi
20-Sadreddin Celebi
21-Mehmet Arif Celebi
22-Ebubekir II
23-Haci Mehmet Celebi
24-Said Hemdem Celebi
25-Sadreddin Mahmut Celebi
26-Fahreddin Celebi
27-Mustafa Safvet Celebi
28-Abdulvahit Celebi
29-Abdulhalim Celebi (Α περίοδος)
30-Bahaeddin Veled Izbudak
31-Amil Celebi
32-Abdulhalim (Β περίοδος)
33-Semsulvahit
34-Abdulhalim (Γ περίοδος)
35-M.Bakir Celebi
36-Celaleddin Celebi
37-Faruk Celebi

Γνωστοί τεκέδες

Ο Mehmet Onder[314] αναφέρει ότι στην διεθνή επιστημονική συνάντηση που οργάνωσε το Ινστιτούτο Τουρκολογίας του Πανεπιστημίου Bamberg της Γερμανίας, στις 20-31 Ιουλίου 1991 και συμμετείχαν 33 επιστήμονες από 9 χώρες συντάχθηκε ένας κατάλογος των τεκέδων των Μεβλεβήδων

[314] Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Aksoy yayinlari, Istanbul, 1998, σελ 259

(Mevlevihane). Η επιστημονική ομάδα που εργάστηκε υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Klaus Kreiser συνέταξε τον παρακάτω αλφαβητικό κατάλογο:

Konya (Κεντρικός τεκές του Ικονίου)
Adana (Άδανα-Τουρκία)
Afyon (Τουρκία)
Akcahisar (Τουρκία)
Aksehir (Τουρκία)
Aksaray (Τουρκία)
Amasya (Αμισσός-Τουρκία)
Ankara (Άγκυρα-Τουρκία)
Antakya (Τουρκία)
Antalya (Αττάλεια-Τουρκία)
Aydin (Αϊδίνιο-Τουρκία)
Ayntab-Gaziantep (Τουρκία)
Bagdat (Βαγδάτη-Ιράκ)
Bahariyye (Κωνσταντινούπολη-Τουρκία)
Bahriyye (Σμύρνη-Τουρκία)
Belgrad (Σερβία)
Beysehir (Τουρκία)
Bilecik (Τουρκία)
Bingazi (Λιβύη)
Bosna-Saray (Βοσνία-Ερζεγοβίνη)
Bozkir(Τουρκία)
Bursa (Τουρκία)
Corum (Τουρκία)
Demirci (Τουρκία)
Edirne (Τουρκία)
Egridir (Τουρκία)
Elbasan (Αλβανία)
Ermenek (Τουρκία)
Ertugrul (Τουρκία)
Erzincan (Τουρκία)
Eskisehir (Τουρκία)
Filibe (Βουλγαρία)
Girit (Κρήτη)
Gelibolu (Τουρκία)
Galata (Κωνσταντινούπολη-Τουρκία)
Halep (Συρία)
Hama (Συρία)
Humus (Συρία)
Isparta (Τουρκία)

Ipek (Γιουγκοσλαβία)
Izmit (Τουρκία)
Izmir (Τουρκία)
Kahire (Αίγυπτος)
Kangiri (Τουρκία)
Karaman (Τουρκία)
Kastamonu (Τουρκία)
Kayseri (Τουρκία)
Kerkuk (Ιράκ)
Kilis (Τουρκία)
Kirsehir (Τουρκία)
Kriva-Palanko (Γιουγκοσλαβία)
Kasimpasa (Κωνσταντινούπολη-Τουρκία)
Kudus (Παλαιστίνη)
Kutahya (Τουρκία)
Lazkiye (Συρία)
Lefkose (Λευκωσία-Κύπρος)
Manisa (Τουρκία)
Maras (Τουρκία)
Mavsil (Ιράκ)
Medine (Σαουδική Αραβία)
Mekke (Σαουδική Αραβία)
Midilli (Μυτιλήνη)
Mostar (Γιουγκοσλαβία)
Mugla (Τουρκία)
Musul (Ιράκ)
Nigde (Τουρκία)
Nis (Γιουγκοσλαβία)
Yozgat (Τουρκία)
Pec (Ουγγαρία)
Peste (Ουγγαρία)
Pristina (Γιουγκοσλαβία)
Sakiz (Χίος)
Samsun (Τουρκία)
Sandikli (Τουρκία)
Sehrizar (Ιράκ)
Selanik (Θεσσαλονίκη)
Siroz (Σέρρες)
Sivas (Τουρκία)
Tatar (Ελλάδα)
Tavsanli (Τουρκία)
Tebriz (Ιράν)
Tekirdag (Τουρκία)

Tirana (Αλβανία)
Tire (Τουρκία)
Tokat (Τουρκία)
Trablussam (Συρία)
Ulukisla (Τουρκία)
Urfa (Τουρκία)
Uskudar (Κωνσταντινούπολη-Τουρκία
Uskup (Σκόπια)
Vadina (Ελλάδα ;)
Vidin (Βουλγαρία)
Yenikapi (Κωνσταντινούπολη-Τουρκία)
Yenisehir (Λάρισα)

Οι έρευνες για τον εντοπισμό και άλλων τεκέδων συνεχίζονται . Αντικείμενο μελέτης επίσης, αποτελεί ο χρόνος ίδρυσης και η ιστορία όλων αυτών των τεκέδων που αναφέραμε

Επίσκεψη στη Μονή Βαλουκλή

Ο Abdulbaki Golpinarli στο έργο του Mevlana'dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka Yayinlari, Ist.1983, σελ 218 επ, περιγράφει την επίσκεψη που έκανε μαζί με άλλους στην Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής στο Βαλουκλή. Ειδικότερα γράφει:

΄΄Ήταν μια Πέμπτη. Μετά το mukabele, (τελετή sema), έβγαλα το tenure μου στο κελί του Αλή Ντεντέ και φόρεσα το χιρκά που φορούσαμε όταν βγαίναμε έξω. Μετά τον καφέ μας ο Αλή Ντεντέ μου είπε΄΄ σήμερα είναι η τάδε μέρα του Βαλουκλή να πάμε. Να πάρουμε μαζί μας και το Χακκί Ντεντέ΄΄.

Σηκωθήκαμε. Φορέσαμε το sikke μας και κουβεντιάζοντας φτάσαμε στο Βαλουκλή που βρισκόταν έξω από τα τείχη. Η λειτουργία συνεχιζόταν. Πρώτα ο Αλή Ντεντέ, μετά ο Χακκί και στο τέλος εγώ σκύψαμε το κεφάλι μας μπροστά στον Σταυρωμένο Ιησού.

Οι ιερείς της Μονής που έστελναν κάθε χρόνο το λάδι που χρειαζόταν ο τεκές μας , (του Yenikapi), μας υπέδειξαν να σταθούμε σε ένα σημείο κοντά σε αυτούς. Ακούγαμε με προσοχή κι ευλάβεια τους ψαλμούς.

Ξαφνικά τι βλέπουμε! Ο Χακκί Ντεντέ άρχισε το sema. Οι πιστοί του άνοιξαν το χώρο κι εκείνος άρχισε να στροβιλίζεται. Στη συνέχεια τον

ακολούθησε ο Αλή Ντεντά κι εγώ. Δεν ξέρω τι έγινε η λειτουργία, πάντως ηχούν ακόμα στα αφτιά μου οι φωνές, οι λυγμοί και αλαλαγμοί.

Ποιος ξέρει πόσος χρόνος πέρασε; Είδα τον Χακκι Ντεντέ να σταματάει σιγά σιγά να υποκλίνεται μπροστά στον Εσταυρωμένο και να επιστρέφει στη θέση του. Το ίδιο κάναμε κι εμείς.

Ο ιερές άρχισε να περιφέρει ένα ασημένιο Ευαγγέλιο. Οι πιστοί έσκυβαν και το προσκυνούσαν. Ο νεαρός παπάς έφτασε δίπλα στον Αλή Ντεντέ και προσπάθησε να τον προσπεράσει. Ο Αλή όμως έπιασε το χέρι του νεαρού, έσκυψε και φίλησε τρεις φορές το Ευαγγέλιο. Το ίδιο κάναμε ο Χακκί Ντεντέ κι εγώ.

Τελείωσε η λειτουργία κι εμείς προσκληθήκαμε στην αίθουσα των μοναχών (πιθανότατα στο ηγουμενείο) . Μας πρόσφεραν γλυκό κουταλιού μέσα σε ένα ασημένιο δοχείο και με ασημένιο δίσκο. Λίγο αργότερα απολαύσαμε τη ζεστή φιλική συντροφιά των συνανθρώπων, χωρίς να υπάρχει καμία θρησκευτική διάκριση μεταξύ μας.
Εξάλλου, τι έχει πει ο Μεβλανά ΄΄ η διαφορά βρίσκεται στην πορεία , στην ατραπό που ακολουθεί ο καθένας και όχι στο δρόμο της αλήθειας.΄΄

Ο Καζαντζάκης περιγράφει τον τεκέ που επισκέφθηκε

΄΄Πήραμε το δρόμο του γυρισμού. Κάψα πολλή, σκόνη πολλή, κι ο αβάς κουράστηκε. Σταθήκαμε σε ένα μικρό μοναστηράκι όπου ζούσαν και χόρευαν κάθε Παρασκευή δερβισάδες. Πράσινη ήταν η δοξαρωτή πόρτα με ένα ανοιχτό προύντζινο χέρι στο ανώφλι- το άγιο σημάδι του Μουχαμέτη. Μπήκαμε στην αυλή, στρωμένη με άσπρα χοντρά χοχλάδια, πεντακάθαρη, τρογύρα γλάστρες και περικοκλάδες και στη μέση πελώρια δάφνη καρπισμένη. Σταθήκαμε κάτω στον ίσκιο της να ανασάνουμε. Μέσα από ένα κελί μας είδε ένας δερβίσης, ζύγωσε, έβαλε το χέρι στο στήθος του, στα χείλια, στο κούτελο, χαιρέτησε. Φορούσε μακρύ γαλάζιο ράσο κι αψηλή άσπρη μάλλινη καούκα. Κατάμαυρα τα γένια του, σφηνωτά, και στο δεξό του αυτί κρεμόταν ένα ασημένιο σκουλαρίκι. Χτύπησε τα παλαμάκια, ήρθε ένα στρουμπουλό παιδόπουλο , ξυπόλυτο, έφερε σκαμνιά καθίσαμε. Μιλούσε ο δερβίσης για τα λουλούδια που βλέπαμε γύρα μας και για τη θάλασσα που την ξεχωρίζαμε να στραφταλίζει ανάμεσα από τα σπαθωτά φύλλα της δάφνης. Ύστερα άρχισε να μιλάει για το χορό.
-Όποιος δεν μπορεί να χορεύει, είπε, δεν μπορεί να προσεύχεται. Οι άγγελοι στόμα έχουν, μιλιά δεν έχουν. Μιλούν στο Θεό χορεύοντας.
-Τι όνομα δίνετε στο Θεό, γέροντα; Ρώτησε ο αβάς.

-Δεν έχει όνομα, αποκρίθηκε ο δερβίσης. Δε χωράει ο Θεός σε ονόματα. Το όνομα είναι φυλακή, ο Θεός είναι λεύτερος.
-Μα όταν θέτε να τον φωνάξετε, επέμεινε ο αβάς, όταν είναι ανάγκη, πώς θα τον κράξετε;
Ο δερβίσης έσκυψε το κεφάλι, συλλογίστηκε. Τέλος άνοιξε το στόμα:
-Αχ! Αποκρίθηκε. Όχι Αλλάχ, Αχ! Θα τον κράξω.
Ταράχτηκε ο αβάς.
-Έχει δίκιο ... μουρμούρισε.
Πρόβαλε πάλι το στρουμπουλό δερβισόπουλο μ' ένα δίσκο: καφέ, δροσερό νερό και δυό μεγάλα σταφύλια. Από πάνω μας, στη στέγη, δυό περιστέρια- να΄ ταν τα ίδια της Κνωσού;- ερωτόπαιζαν και γουργούριζαν. Σωπάσαμε μια στιγμή και γέμισε ο μοναστηρίσιος αέρας ερωτικό αναστέναγμα. Στράφηκα στον αβά. Κοίταζε αψηλά τα περιστέρια κι από πάνω τους τον ουρανό και τα μάτια του είχαν βουρκώσει.
Μ' ένιωσε πως τον κοίταζα, χαμογέλασε.
-Όμορφος είναι ο κόσμος, είπε. Όμορφος στις χώρες του ήλιου. Όπου είναι γαλάζιος ουρανός και περιστέρια και σταφύλια. Και μια δάφνη από πάνω μας.
Έτρωγε ρώγα τη ρώγα του σταφύλι του, ευτυχισμένος. Το ' νιωθες, δεν ήθελε η ώρα να τελειώσει ποτέ.
-Κι αν ακόμα ήμουν σίγουρος, είπε, πώς θα πήγαινα στον Παράδεισο, θα παρακαλούσα το Θεό να με αφήσει να πάω από τον πιο μακρινό δρόμο...

Τόσο ευτυχισμένοι νιώθαμε στο περιαύλι ετούτο του μουσουλμανικού μοναστηριού, που δε μας έκανε καρδιά να φύγουμε.

Πρόβαλαν από τα γύρα κελιά κι άλλοι δερβισάδες, οι νεώτεροι χλωμοί και τα μάτια τους έκαιγαν σαν να κυνηγούσαν απελπισμένα το Θεό. Οι γέροι που θα' χαν βρει το Θεό ήταν ροδοκόκκινοι και τα μάτια τους γεμάτα φως. Κουκούβισαν γύρα μας. Άλλοι ξεκρέμασαν από την πέτσινη ζώνη τους το κομπολόι και το ξεκούκιζαν ήσυχα, κοιτάζοντας με περιέργεια το χριστιανό καλόγερο κι άλλοι έβγαλαν το μακρύ τσιμπούκι τους, μεσόκλεισαν τα μάτια κι άρχισαν, ευτυχισμένοι, αμίλητοι, να καπνίζουν.
-Τι ευτυχία είναι ετούτη, ψιθύρισε ο αβάς, πως λάμπει κι εδώ, πίσω από τα πρόσωπα όλα ετούτα, το πρόσωπο του Θεού!
Μου άγγιξε τον ώμο παρακαλεστικά:
-Σε παρακαλώ , ρώτησε τους, είναι τάγμα θρησκευτικό οι δερβισάδες, ποιος είναι ο κανόνας τους;
Ο πιο γέρος ακούμπησε το τσιμπούκι στο γόνατο του, αποκρίθηκε:
-Φτώχεια, φτώχεια, να μην έχουμε τίποτα, να μη μας βαραίνει τίποτα, να οδεύουμε στο Θεό από ανθισμένο μονοπάτι. Το γέλιο, ο χορός, η χαρά οι τρεις αρχάγγελοι που μας παίρνουν από το χέρι και πάμε.

-Ρώτησε τους, μου' πε πάλι ο αβάς, πώς ετοιμάζουνται να παρουσιαστούν στο Θεό, νηστεύοντας;
-Όχι, όχι αποκρίθηκε ένας νεαρός δερβίσης γελώντας. Τρώμε, πίνουμε κι ευλογούμε το Θεό που έδωκε στον άνθρωπο το φαΐ και το πιοτό.
-Πώς λοιπόν; Επέμεινε ο αβάς.
-Χορεύοντας αποκρίθηκε ο πιο γέρος δερβίσης με τη μακριά άσπρη γενειάδα.
-Χορεύοντας; Έκαμε ο αβάς, γιατί;
Γιατί ο χορός, αποκρίθηκε ο γερο-δερβίσης, σκοτώνει το εγώ κι όταν σκοτωθεί το εγώ, δεν υπάρχει πια εμπόδιο να σμίξης με το Θεό.
Έλαμψε το μάτι του αβά:
-Το τάγμα του Αγίου Φραγκίσκου! Ξεφώνισε κι έσφιξε το χέρι του γέρου δερβίση. Όμοια κι ο Άγιος Φραγκίσκος περνάει τη γη χορεύοντας κι ανεβαίνει στον ουρανό. Τι είμαστε εμείς, έλεγε, παρά οι καραγκιόζηδες του Θεού, που γεννηθήκαμε για να φράνουμε τις καρδιές των ανθρώπων; Βλέπεις πάλι, μικρέ μου φίλε, πάντα, πάντα ο ίδιος Θεός.
-Μα τότε τόλμησα να αντιμιλήσω, γιατί να πηγαίνουν ιεραπόστολοι στις τέσσερις άκρες του κόσμου και να θεν να κάνουν τους ντόπιους να παρατήσουν τη μάσκα του Θεού που τους ταιριάζει και να βάλουν μια ξένη μάσκα στο Θεό, τη δικιά μας;
Ο αβάς σηκώθηκε:
-Δύσκολο να σου δώσω απόκριση είπε. Αν δώσει ο Θεός κι έρθεις να συμπληρώσεις τις σπουδές σου στο Παρίσι, έλα σπίτι μου.
Χαμογέλασε με πονηριά.
-Ως τότε , είπε, μπορεί να 'χω βρει την απόκριση.
Χαιρετήσαμε τους δερβισάδες, μας προβόδησαν με τεμενάδες και χαμόγελα ως την ξώπορτα. Στο κατώφλι ο αβάς μου κάνει:
-Πες τους, σε παρακαλώ, πως τον ίδιο Θεό λατρεύουμε όλοι κι εγώ, πες τους είμαι δερβίσης με μαύρο ράσο''.

<u>Οι υπηρεσίες στο Μαγειρείο</u>

Οι δεκαοκτώ υπηρεσίες του μαγειρείου είναι οι εξής:

1-Kazancı dede: Ανήκει στην ιεραρχία του τεκέ. Βρίσκεται όλη μέρα στην κουζίνα. Συζητά με τους δερβίσηδες και ρυθμίζει όλα τα θέματα πειθαρχίας.
2-Halife dede: Κατευθύνει και εκπαιδεύει τους νεοεισερχόμενους.
3-Dışarı meydancı: Μεταφέρει τις εντολές του αρχιμάγειρα στους δερβίσηδες που παραμένουν στα κελιά τους.

4-Camasirci dede: Πλένει τα ρούχα κι επιβλέπει γενικά στον καθαρισμό των ενδυμάτων.
5-Ab-rizci. Καθαρίζει τις τουαλέτες, τους κρουνούς και τα σιντριβάνια
6-Serbetci: Φτιάχνει και σερβίρει το σερμπέτι.
7-Bulasikci: Λαντζιέρης
8-Dolapci: Φροντίζει τα μαγειρικά σκεύη. Επιμελείται την καθαριότητα τους.
9-Pazarci: Πηγαίνει κάθε πρωί στην αγορά για ψώνια.
10-Somatci: Στρώνει το τραπέζι
11-Iceri meydanci: Ψήνει τους καφέδες.
12-Iceri kandilci: Καθαρίζει και ανάβει τα καντήλια της κουζίνας
13-Tahmisci: Αλέθει τον καφέ
14-Yatakci: Στρώνει τα κρεβάτια
15-Disari kandilci: Ανάβει τα εξωτερικά καντήλια
16-Supurgeci: Σκουπίζει τον κήπο και την αυλή
17-Caragci :Φροντίζει τα κηροπήγια της κουζίνας
18-Ayakci: Κάνει δουλειές του ποδαριού, όλες δηλαδή τις βοηθητικές εργασίες.

Μαυσωλείο Μεβλανά και Χριστιανού Επισκόπου

Το απόσπασμα είναι από το βιβλίο του Βλαδίμηρου Μιρμίρογλου ,Οι Δερβίσσαι, σελ.309.

«Το Μαυσωλείον του Αγίου Μεβλανά Τζελαλεδδίν του Ρωμαίου, ευρίσκεται εν τω Μοναστηρίω των Μεβλεβήδων, τω εν Ικονίω. Το Μαυσωλείο του θεωρείται ως ιερόν προσκύνημα δια τους θρησκολήπτους Μουσουλμάνους και ειδικώτερον τους ανήκοντας εις τον ΄΄Μεβλεβισμόν΄΄. Παρά το Μαυσωλείον τούτο του Μεβλανά υπάρχει και έτερον, δια το οποίον θρυλούνται παράδοξα. Λέγουσιν ότι καλύπτει τούτο το σώμα ενός μυστηριώδους προσώπου, όπερ είχεν αποδείξει προς τον ΄΄Άγιον Μεβλανά΄΄ τόσας υπηρεσίας και τόσην αφοσίωσιν και πίστιν και φιλίαν, ώστε ο ίδιος ο Μεβλανά να εκφράση την επιθυμίαν, όπως όταν αποθάνωσι, ταφή ο είς πλησίον του ετέρου. Ως προς την ταυτότητα του ΄΄πιστού΄΄ τούτου φίλου, η παράδοσις φέρει τρεις διαφόρους εκδοχάς.

Η μία, προερχομένη εκ παραδόσεως Αρμενικής, μεταδοθείσης προ 200 ετών εις τον Paul Lukas, φέρει το εν λόγω άτομον ως Χριστιανόν Επίσκοπον. Και μάλιστα υπό το όνομα Ευσέβιος..

Οι Ελληνορθόδοξοι, ως αναφέραμεν ανωτέρω, δέχονται σχέσεις των μετά του ΄΄ Αγίου Μεβλανά΄΄, των Χριστιανών μοναχών της παρακειμένης Μονής του Αγίου Χαρίτωνος.

Οι δε πραγματικοί Μεβλεβήδες λέγουσιν ότι το δεύτερο τούτο Μαυσωλείο περικλείει το λείψανον ενός Χριστιανού μοναχού, τον οποίον έφερεν εις την ευθείαν οδόν ο΄΄ Άγιος Μεβλανά΄΄.

Άπασαι όμως οι εκδοχαί συμφωνούν επί του σημείου ότι παραπλεύρως του ΄΄Αγίου Μεβλανά΄΄ εύρηται ενταφιασμένος Χριστιανός πνευματικός αρχηγός. Είτε όμως εισίν εν όλω ή και εν μέρει αληθείς αι εν λόγω παραδόεις, έν έστί βέβαιον, ότι εν προκειμένω ευρισκόμεθα ενώπιον συνάψεως διεστώτων, γινομένων υπό Μουσουλμάνων.»

Μαυσωλείο Σεμσεδδίν

Από την ίδια πηγή μαθαίνουμε τα εξής: « Οι Μεβλεβήδες του Ικονίου σέβονται, μετά τον ΄΄ Άγιον Μεβλανά΄΄, τον εκ Ταυρίδος Σεμσεδδίν, όστις εύρηται ενταφιασμένος εις έτερον μαυσωλείον, ιδρυμένον αλλαχού της πόλεως των, όπερ, άλλοτε, συγκατελέγετο μεταξύ των διασημοτέρων προσκυνημάτων αυτών. Ευρωπαίος περιηγητής, περιγράψας εν έτει 1396 τα αξιοθέατα μέρη της πόλεως του Ικονίου, ιδού τι γράφει περί του τελευταίου τούτου Μαυσωλείου:΄΄ Εδώ υπάρχει ο τάφος του Αγίου Σεμς. Ούτος, καίτοι υπήρξε καθ' άπαντα τον βίον του Μωαμεθανός, ότε έπνεε τα λοίσθια ωμολόγησεν εαυτόν Χριστιανόν και επέτυχε να λάβη την Αγίαν Κοινωνίαν, προσκομισθείσαν αυτώ εντός ενός μήλου΄΄.

Ο Abdul Kebir Helminski

Ο Abdul Kebir είναι ο άνθρωπος που διδάσκει τη φιλοσοφία του Μεβλανά στην Αμερική. Το πραγματικό όνομά του είναι Έντμοντ και όπως ισχυρίζεται είναι ο καλύτερος πρεσβευτής της Τουρκίας στις ΗΠΑ. Υπήρξε μαθητής του Suleyman Dede που είχε εγκατασταθεί στην Αμερική το 1960. Ο Helminski παρέμεινε στο Ικόνιο έξι μήνες κοντά στον Celaleddin Celebi και μετά την επιστροφή του στην Αμερική ίδρυσε ένα ίδρυμα με το οποίο συνεχίζει να διδάσκει την φιλοσοφία του Μεβλάν στις ΗΠΑ.

Όπως αναφέρει σε συνέντευξη του στο περιοδικό Tempo (17-23/1/2002) έχει οργανώσει παραστάσεις sema σε 80 και πλέον Πανεπιστήμια . Έχει διδάξει στο Χάρβαρντ , στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια και σε άλλα 30 σημαντικά Πανεπιστήμια.

Ελληνική Βιβλιογραφία

-Αδριανόπουλος Α., Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι, Alvin Redman, Αθήνα, 1971
-Αλεξάνδρου Σπύρος, Εισαγωγή στην ιστορία του Ιράκ, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1981
-Alic Margaret, Η κληρονομιά της Υπατίας, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 1992
-Ανθολόγιο Σουφικής Σοφίας, Εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα 1987
-Άντερχιλ Έβελυν, Μυστικισμός, Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1988
-Αρβανίτης Κ., Ιστορία της Ασσυρικής Νεστοριανής Εκκλησίας, Αθήνα 1968
-Αξελός Κ., Ο Ηράκλειτος και η Φιλοσοφία, Εξάντας, Αθήνα 1986
-Αργυρίου Αστέριος, Κοράνιο και Ιστορία, Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1992
-Ασημακόπουλος Κώστας, Ο χορός του Οσμάν Τάκα, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1986
-Αττάρ Φαρίντ Ουντίν, Το Συνέδριο των Πουλιών, Εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα 1987
-Βασίλιεφ Α., Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, Α' και Β' τόμοι, Εκδόσεις Μπεργάδη, Αθήνα (δεν αναφέρεται έτος έκδοσης)
-Βατικιώτης Π.Γ., Ισλάμ και κράτος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000
-Βελισσαρόπουλος Δημήτρης, Πλωτίνος- βίος και Εννεάδων περίπλους, Εκδόσεις Το Άστυ, Αθήνα 2000
-Bernand A., Έλληνες Μάγοι, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1997
-Βλάχος Ιερόθεος Αρχιμανδρίτης, Αλεβισμός και Άγ. Γρηγόριος Παλαμάς, Περιοδικό Παράδοση, Αθήνα τεύχος 4° Οκτ-Δεκέμβρης 1993
-Βιζυηνός Γεώργιος, Η φιλοσοφία του καλού παρά Πλωτίνω, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 1995
- Βιντάλ Γκορ, Ιουλιανός, Εξάντας, Αθήνα 1998
-Botsford and Robinson, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1995
-Bowersock Glen, Ο Ελληνισμός στην ύστερη Αρχαιότητα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996
-Βρυώνης Σπύρος, Η Παρακμή του Μεσαιωνικού ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία Εξισλαμισμού (11ος–15ος), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1996
-Burkert W., Ελληνική Μυθολογία και Τελετουργία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1993
-Burkert W., Μυστηριακές Λατρείες της Αρχαιότητας, Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1994
-Γεμιστός Γεώργιος- Ψελλός Μιχαήλ, Μαγικά Λόγια του Ζωροάστρη, Εκδόσεις Ενάλιος, Αθήνα (δεν αναφέρεται έτος έκδοσης)

-Γιαννακόπουλος Κωνσταντίνος, Μεσαιωνικός Δυτικός Πολιτισμός και οι κόσμοι του Βυζαντίου και του Ισλάμ, εκδοτικός Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1993
-Γιαννουλάτος Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Ισλάμ , θρησκειολογική επισκόπησης, Εκδόσεις Πορευθέντες, Αθήνα 1975
-Γιαννουλάτος Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία, Εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2000
-Γεωργιάδης Α., Πορφυρίου Περί των Αποσπασμάτων Κατά Χριστιανών, Εκδόσεις Ιδεοθέατρον, Αθήνα 2000
-Γκιμπράν Χαλίλ, Ο τρελός, Εκδόσεις Ιάμβλιχος, Αθήνα 2000
-Γούτας Δημήτρης, Η Αρχαία Ελληνική Σκέψη στον Αραβικό Πολιτισμό, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2001
-Γράβιγγερ Πέτρος, Ο Πυθαγόρας και η Μυστική Διδασκαλία του Πυθαγορισμού, Ιδεοθέατρο-Διμέλη, Αθήνα 1998
-Γράβιγγερ Πέτρος, Συμβολαί εις την αρχαία ελληνική Ανθρωποσοφία, τόμοι Α' και Β', Βιβλιοθήκη της Σφιγγός, Αθήνα 1955
-Charby Laurent- Charby Annie, Οι Μειονότητες στη Μέση Ανατολή, εκδόσεις Θετίλη, Αθήνα 1987
-Goodwin Godfrey, Οι Γενίτσαροι, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1997
-Guthrie W.K.C., Οι Σοφιστές, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991
-Guthrie W.K.C., Σωκράτης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991
-Guthrie W.K.C., Ο Ορφέας και η Αρχαία Ελληνική Θρησκεία, Εκδόσεις Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000
-Δέδες Δ., Ποιήματα του Μεβλανά Ρουμί, περιοδικό Τα Ιστορικά, τόμος 10ος, τεύχος 18-19, Αθήνα, Ιούνιος- Δεκέμβριος 1993
-Diel P, Ο Συμβολισμός στην Ελληνική Μυθολογία, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1980
-Drews R., Η Έλευση των Ελλήνων, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1997
-During Ingemar, Ο Αριστοτέλης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991
-Dzielska Maria, Υπατία η Αλεξανδρινή, Εκδόσεις Ενάλιος, Αθήνα 1997
-Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Οι Θρησκείες, τόμος 21ος , Εκδοτική Αθηνών , Αθήνα 1992
-Eliade M., Σαμανισμός, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1978
-Έμπερχαρντ Ιζαμπέλ, Αναζητώντας τη λήθη, Εκδόσεις Απόπειρα, Αθήνα 1993
-Εμρέ Ισμαήλ, Πνοές, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1991
-Ερνστ Καρλ, Σουφισμός, Εκδόσεις Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2001

-Ζακόπουλος Αθηναγόρας Μητροπολίτης Φωκίδας, Πλάτων και Παύλος περί του Ανθρώπου, Αθήνα 2000
-Ζαχαριάδου Ελισάβετ, Ιστορία και Θρύλοι των Παλαιών Σουλτάνων, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης , Αθήνα 1991
-Ζαχαριάδου Ελισάβετ, Δέκα Τουρκικά Έγγραφα για τη Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567), Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1996
-Ζιάκας Γρηγόριος, Ο Μυστικός Ποιητής Μεβλανά Τζελαλεττίν Ρουμί και η Διδασκαλία Αυτού, Θεσσαλονίκη 1973
-Ζιάκας Γρηγόριος, Ιστορία των Θρησκευμάτων Β', Το Ισλάμ, Εκδόσεις Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1991
-Ζιάκας Γρηγόριος, Ο Θιβετιανός Βουδισμός και ο Δαλάϊ Λάμα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992
-Ζιάκας Γρηγόριος, The Pseudo-Aristotelian Writings in the Arabic Tradition, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1985
-Ζιάκας Γρηγόριος, Η έννοια της ελευθερίας της βουλήσεως και του κακού εις τον μεταγενέστερον Ισλαμικόν Μυστικισμόν, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1973
-Ζιάκας Γρηγόρης, Ο Αριστοτέλης στην Αραβική Παράδοση, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1980
-Zintzen Clemens, Μυστικισμός και Μαγεία στη Νεοπλατωνική Φιλοσοφία, Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2000
-Zeghidour Slimane, Η καθημερινή ζωή στη Μέκκα από τον Μωάμεθ ως τις ημέρες μας, Εκδόσεις Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1993
-Θεοδωρίδη Χ., Επίκουρος, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1981
-Ιάμβλιχου, Τα Θεολογούμενα της Αριθμητικής, Ιδεοθέατρο-Διμέλη, Αθήνα 1998
-Ινάλτζίκ Χαλίλ, Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1995
-Ιόργκα Ν., Το Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο, Gutenberg, Αθήνα 1985
-Καγιάμ Ομάρ, Ρουμπαγιάτ, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1995
-Καλλιγάς Παύλος, Πορφυρίου Περί του Πλωτίνου Βίου και της τάξεως των βιβλίων αυτού, Κέντρο Εκδόσεως Έργων Ελλήνων Συγγραφέων, Αθήνα 1991
-Καραγιάννης Γεώργιος, Γλώσσα και πραγματικότητα στην φιλοσοφία του Πλωτίνου, Αθήνα 1985
-Καραμπελιάς Γεώργιος-Γεώρμας Κ.,(Επιμέλεια), Τουρκία Ισλάμ και κρίση του Κεμαλισμού, Εναλλακτικές Εκδόσεις- Ατραπός, Αθήνα 1997
-Καριώτογλου Αλέξανδρος, Ορθοδοξία και Ισλάμ, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1994
-Καρολίδης Παύλος, Περί της Εθνικής Καταγωγής των Ορθοδόξων Χριστιανών Συρίας και Παλαιστίνης, Εν Αθήναις 1909

-Κιομιουρτζιάν Ι.Τ., Οδοιπορικό στην Πόλη του 1680, Εκδόσεις Τροχαλία, Αθήνα 1992

-Κιοπρουλού Μεχμέντ Φουάτ, Οι απαρχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Εκδόσεις Παπαζήση, θήνα 2001
-Κιτσίκης Δημήτρης, Αλεβισμός και Κρυπτοχριστιανισμός στην Οθωμιανική αυτοκρατορία και την τουρκική δημοκρατία, περιοδικό Παράδοση, τεύχος 2, Αθήνα Απρίλιος-Ιούνιος 1993
-Κομνηνή Άννα, Αλεξιάς Α' και Β΄τόμοι, εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 1992
-Κοροβίνης Θωμάς, Οι Ασίκηδες, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1991
-Κουρτίδου Κ., Αρχαία Ελληνικά Μυστήρια, Ιδεοθέατρο, Αθήνα 1998
-Κριτόβουλος Μιχαήλ, Βυζαντίου Άλωσις, Εκδόσεις δημιουργία, Αθήνα 1999
-Κρουαζέ Μωρίς, Ο Πολιτισμός της Αρχαίας Ελλάδος, Γκοβόστης, Αθήνα 1959
-Levtchenko M.V., Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, Εκδόσεις Γερ. Αναγνωστίδη, Αθήνα (Δεν αναφέρεται έτος έκδοσης)
-Λιακόπουλος Ευστάθιος, Τα Ορφικά Μυστήρια και η αρχαία Ελληνική Μεταφυσική, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 1999
-Λουκιανού έργα, μετάφραση Δημητρίου Μάνου, Εκδόσεις Ι.Ζαχαρόπουλου , Αθήνα 1955
-Λιούις Μπέρναρντ, Οι Ασσασίνοι, Εκδόσεις Τροχαλία, Αθήνα 2000
-Μααλούφ Αμίν, Οι Σταυροφορίες από τη σκοπιά των Αράβων, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Λιβάνη, Αθήνα 1983
-Μάζης Ι.Θ., Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή, Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Αθήνα 1992
-Μάζης Ι.Θ., Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-Οικονομικό Ισλάμ στη σύγχρονη Τουρκία, Εκδόσεις Προσκήνιο-Άγγελος Σιδεράτος, Αθήνα 2000
-Μαράβα-Χατζηνικολάου Άννα, Ο Άγιος Μάμας, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 1995
-Marrou Henri Irenee, Ιστορία της εκπαιδεύσεως κατά την Αρχαιότητα, Αθήνα 1961
-Μελά Ιωάννου, Το Κομμουνιστικό κίνημα του Σεΐχ Μπεντρεττίν Σιμαβναβή, Καντασκέρ των Οθωμανών πριν από την Άλωση, Αθήνα 1983
-Μεταλληνός Γεώργιος (Πρωτοπρεσβύτερος), Τουρκοκρατία, Οι Έλληνες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, Εκδόσεις Αίπος-Ακρίτας, Αθήνα β' έκδοση 1989
-Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, Οι Δερβίσσαι, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα (Ανάτυπο της πρώτης έκδοσης του 1949)
-Μιχαηλίδης Ευγένιος, Από τα Παραλειπόμενα της Εθνικής μας Ιστορίας 850-1453, Ανάλεκτα, Αλεξάνδρεια 1960

-Momigliano A., Ξένη σοφία, Τα όρια του εξελληνισμού στην αρχαιότητα, Εκδόσεις, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998

-Μπαλάνος Δημήτριος, Πατερολογία, Αθήνα 1930
-Μπέης Κώστας, Η Δίκη του Σωκράτη, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2001
-Μπλαβάτσκι Έλεν, Αρχαία Μυστήρια, Ιάμβλιχος, Αθήνα 1989
-Μπουρατίνος Αιμίλιος, Περιβάλλον και Συνείδηση στην Αρχαία Ελλάδα, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα 1997
-Μπουρατίνος Αιμίλιος, Το τέλος της Λογοκρατίας, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα 1997
-Μπουρατίνος Αιμίλιος, Μινωϊκή θρησκεία, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα 1998
-Νίκολσον Ρέυνολντ, Οι μυστικοί των Σούφι, Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1985
-Νομικού Χ.Α., Εισαγωγή στην Ιστορία των Αράβων, Το Ισλάμ, Αλεξάνδρεια 1927
-Ορφέως Ύμνοι, Ιδεοθέατρο, Αθήνα 1998
-Otto W., Διόνυσος, Μύθος και Λατρεία, Εκδόσεις 21ος αιώνας, Αθήνα 1991
-Παμπούκης Γεώργιος, Στην τροχιά του ενός Θεού, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1999
-Παναγιωτόπουλος Ι.Μ., Μεβλανά ο εξαίσιος, Εκδοτικός οίκος Αστήρ, Αθήνα 1982
-Παπαρρηγοπούλου Κωνσταντίνου , Ιστορία του ελληνικού Έθνους, τόμος Ε', Εκδοτικός Οίκος Ελευθερουδάκη, Αθήνα, 8η έκδοση 1963
-Παπαχατζή Ν., Η Θρησκεία στην Αρχαία Ελλάδα, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1987
-Πασπάτη Α., Βυζαντιναί Μελέται, Κωνσταντινούπολη 1877
-Πάτελλος Κ., Πολιτική Ιστορία του Ισλαμικού χώρου, 7ος- 18ος αιώνας, Εκδόσεις Αναστασίου, Αθήνα 1987
-Περετζή Δημήτρη, Σούφι, Περιοδικό Ανιχνεύσεις τεύχος 12ο, Φεβρουάριος-Μάρτιος 1996
-Πορφυρίου, Πλωτίνου Βίος και Εννεάδες, εισαγωγή Ανδρέα Δαλέζιου, Εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα 1975
-Πορφύριος, Κατά Χριστιανών, Εκδόσεις Θύραθεν, Θεσσαλονίκη 2000
-Προκοπίου Σωκράτης, Αλαουίτες, Μια μυστική δοξασία της Ανατολής, Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1982
-Ράνσιμαν Στήβεν, Η Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, Εκδόσεις Μπεργάδη, Αθήνα 1979
-Ροδάκης Περικλής, Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων, Εκδόσεις Ρήσος, Αθήνα 1990
-Rodinson M., Ισλάμ και Καπιταλισμός, Εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα 1980

-Romilly Jaqueline, Γιατί η Ελλάδα; Εκδόσεις το Άστυ, Αθήνα 1996
-Romilly Jaqueline, Αλκιβιάδης, Εκδόσεις το Άστυ, Αθήνα 1995
-Romilly Jaqueline , Η Αρχαία Ελλάδα σε αναζήτηση της Ελευθερίας, Εκδόσεις το Άστυ, Αθήνα 1992
-Ross W.D., Αριστοτέλης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991
-Ρουμί Τζελαλεττίν, Ο Αγαπημένος, Απόδοσις Καδιώς Κολύμβα, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 1995
-Ρουμί Τζελαλεττίν, Συλλογή από το έργο του, εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα 1987
-Rushdie Salman, Οι Σατανικοί Στίχοι, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα 1989
-Russel Bertrand, Οι Προσωκρατικοί, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα (Δεν αναφέρεται έτος έκδοσης)
-Ρωμανός Κωνσταντίνος, Ελληνιστικό Ισλάμ, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001
-Σαββίδης Αλέξης, Οι Τούρκοι και το Βυζάντιο, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1996
-Σάνταρς Ν.Κ., Το έπος του Γκιλγκαμές, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1977
-Σαρρή Νεοκλή, Οσμανική Πραγματικότητα, τόμοι Ι,ΙΙ, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα
-Σαρρή Νεοκλή, Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό κράτος, Εκδόσεις Ηρόδοτος, Αθήνα 1993
-Σαχ Ιντρίς, Οι Διδασκαλίες των σούφι, Πύρινος κόσμος, Αθήνα 1978
-Σαχ Ιντρίς, Οι απίστευτες ιστορίες του Μουλά Νασρεττίν, Εκδόσεις Πύρινος Κόσμος, Αθήνα 1984
-Σαχιντί Ιμπραχήμ, Ροδών Θείας Ενότητας, Εκδόσεις Π. Ασημάκης, Αθήνα 1998
-Σιμόπουλος Κυριάκος, Μυθοπλαστία όλες οι θρησκείες της οικουμένης, Εκδόσεις Στάχυ, Αθήνα 1999
-Sinclair T.A., Ιστορία της Ελληνικής Πολιτικής Σκέψεως, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1969
-Σκαλιέρης Γεώργιος Κλεάνθης , Λαοί και Φυλαί της Μικράς Ασίας, Εκδόσεις Ρήσος, Αθήνα 1990
-Snell Bruno, Οι Αρχαίοι Έλληνες κι Εμείς, Ίνδικτος, Αθήνα 1997
-Snell Bruno , Η Ανακάλυψη του Πνεύματος, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1989
-Taylor A.E., Πλάτων, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1990
-Τζαρτζάνου Αχιλλέα, Πλουτάρχου Περί Παίδων Αγωγής, Εκδόται Ι.Κολλάρος, Αθήνα 1934

-Toynbee Arnold, Οι Έλληνες και οι Κληρονομίες τους , Εκδόσεις Α.Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992
-Τσάτσου Θεμιστοκλή, Ιστορία της Πολιτείας και των Πολιτικών Θεωριών , Εκδοτικός οίκος Το Νομικόν-Α. Σάκκουλα, Αθήνα 1970
-Τσάτσου Κωνσταντίνου, Η Κοινωνική Φιλοσοφία των Αρχαίων Ελλήνων, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1970
-Τσέλλερ- Νεστλέ, Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1990
-Τζωρτζάκη Φωτεινή, Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος, Αθήνα 1952
-Fadhalla Haeri,Ο Δρόμος των Σούφι, Ιάμβλιχος, Αθήνα 1991
-Φαριάντ Φερεϋντούν, Ουρανός χωρίς Διαβατήριο, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1995
-Φιλίππου Μητροπολίτου Δράμας, Το Χέρι του Θεού, β' έκδοση, Αθήνα 1983
-Φούγιας Μεθόδιος,Μητροπολίτης Πισιδίας, Το Ελληνικό Υπόβαθρο του Ισλαμισμού, Νέα Σύνορα-Λιβάνης, Αθήνα 1994
-Φούγιας Παναγιώτης, Προλεγόμενα εις την έρευναν των πηγών του Ισλάμ, Εκκλησιαστικός Φάρος, LII, I-II, 1970
-Φωτιάδης Κωνσταντίνος, Πηγές της Ιστορίας του Κρυπτοχριστιανικού Προβλήματος, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997
-Harrison Jane Ellen, Ορφέας και Ορφικά Μυστήρια, Ιάμβλιχος, Αθήνα 1995
-Harrison J., Προλεγόμενα: Ορφική Φιλοσοφία, Ιάμβλιχος, Αθήνα 1995
-Ψελλός Μιχαήλ, Χρονογραφία, α' και β' τόμοι, Άγρωστης , Αθήνα 1992
-Ψυχοπαίδης Κοσμάς , Πλάτων- Ο Φιλόσοφος, ο Πολιτικός και ο Τύραννος, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 1999
-Walter Otto, C. Kerenyl, Walter Wili, Paul Scmitt, Ελληνικά Μυστήρια, Ιάμβλιχος, Αθήνα 1992.
-Ward Αύρα, Γεζιντί, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1997
-Wallis R.T., Νεοπλατωνισμός, Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη 2002

Ξένη Βιβλιογραφία

-Abd'al-Kader, The Spiritual Writings of Abd'al-Kader, Albany, N.Y State University Press, New York , 1995
-Afzal Iqbal, The Life and Work of Muhammad Jalal ud-Din, 3rd ed., Institute of Islamic Culture, Lahore, 1974
-Akyol Taha, Osmanli'da ve Iran'da Mezhep ve Devlet, Milliyet Yayinlari, Ist., 1999
-Al-Adawiyya Rabia, Doorkeeper of the heart: versions of Rabia, Translation Charles Upton, Threshold Books, Putney, 1988
-Alderlink L., Creation and Salvation in Ancient Orphism, Chico, California, 1981
-Al Russel Gul, The Arabic Interest of the Natural Philosophers in Seventeenth-Century, Brill's Studies in Intellectual History, England, 1994
-Angus S., The Mystery Religions and Christianity, University Books, N.Y., 1966
-Atalay Ali Adil, Imam Caferi Sadik Buyrugu, Can Yayinlari, Ist. ,1993
-Arberry Arthur, Mystical Poems of Rumi, first selection 1-200, University of Chicago Press, Chicago, 1968. Second selection, poems 201-400. Boulder, Colo. Westview Press, 1979
-Arberry Arthur, Tales from the Masnavi, George Allen and Unwin, London, 1961
-Arberry Arthur, More Tales from Masnavi, George Allen and Unwin, London 1968
-Arberry Arthur, Discourses of Rumi, John Murray, London, 1961
-Arnold Guillaume, Philosophy and Theology, The Legacy of Islam, Oxford, 1931
-Atalay Besim, Bektasilik ve Edebiyati, Ant Yayinlari, Ist., 1991
-Badawi A., La transmission de la philosophie grecue au monde Arabe, Paris, 1968
-Baldemir Halit, Din ve Alevilik Uzerine, Nam Yayinlari, Ist., 1994
-Balkiz Ali, Sivas'tan Sydney'e Pir Sultan , Prospero Yayinlari, Ist., 1994
-Banani Amin-Richard Hovannisian and Georges Sabagh, Poetry and Mysticism in Islam, The heritage of Rumi, Cambridge University Press, Cambridge, 1996 (Reprinted)
-Bannerman Patrick, Islam in Prespective: A Guide to Islamic Society, Politics and Law, Routledge, London and New York, 1988
-Barnes J., Early Greek Philosophy, Penguin, London, 1987
-Barnes J., The Presocratic Philosophers, Routledge and Kegan Paul, London, 1993
-Bender Cemsid, Oniki Imam ve Alevilik, Berfin Yayinlari, Ist., 1993

-Bender Cemsid, Kurt Uygarliginda Alevivlik, Kaynak Yayinlari, Ist., 1991
-Bezirci Asim, Dunden Bugune Turk siiri, May Yayinlari, Ist., 1968
-Berkes Niyazi, The Development of Secularism in Turkey, McGill University Press, Montreal, 1964
-Bremmer J., The Early Greek Concept of the Soul, Mythos, Princeton, N.J., 1983
-Brown P., Society and the Holy in Late Antiquity, University of California Press, 1982
-Bruno Etienne, L'Islamisme radical, Livre de Poshe, Paris, 1987
-Bulut Faik, Islamci Orgutler, Tumzamanlar Yayincilik, Ist., 1994
-Burckhard Titus, Introduction to Sufism, Thorsons (An Imprint of Harper Collins Publishers), San Francisco , 1995
-Burkert W., Greek Religion, Cambridge, Mass, Harvard University Press, 1985
-Burckert W., Ancient Mystery Cults, Cambridge, Mass., Harvard University Press
-Cagatay Neset, Mevlana'nin Yazi Dili Nicin Farscadir?, Ulku Basimevi, Konya, 1983
-Cahen C., Pre-Ottoman Turkey, London 1968
-Can Sefik, Mevlana, Eflatun ve Divan-i Kebir' den secilmis siirler, Ileri Basimevi, Konya 1965
-Can Sefik, Mesnevi Tercumesi, Otuken Yayinlari, I-II, III-IV, V-VI cilt, Ist., 1997
-Carre Olivier, Mystique et Politique, Les Editions du Cerg, Paris, 1984
-Chelkowski Peter J., The Scholar and the Saint, New York University Press, 1975
-Chauvin P.A., A Chronicle of the Last Pagans, Harvard University Press, 1990
-Corbin Henry, Creative Imagination in the Sufism of Ibn Arabi, Trans. Ralph Manheim, Princeton N.J. University Press, Princeton, 1969
-Dessouki Ali E. Hillal, Islamic Resurgence in the Arab World, Praeger, New York, 1982
-Dodds E.R., Tradition and Personal Achievement in the Philosophy of Plotinus, Journal of Roman Studies 50, 1960
-Dodds E.R., The Ancient concept of Progress and other Essays on Greek Literature, The Clarendon Press, Oxford, 1973
-Eche Youssef, Les Bibliotheques arabes publiques et semi-publiques en Mesopotamie, en Syrie et en Egypte au moyenage, Damscus 1967
-Enayat Hamid, Modern Islamic Political Thought: The Response of the Shi'i and Sunni Muslims to the Twentieth Century, London ,1982
-Eraslan Cezmi, II Abdulhamit ve Islam Birligi: Osmanli devleti'nin Islam siyaseti 1856-1908, Ist., 1992

-Esposito John L., The Islamic Threat, Myth or Reality? Oxford University Press, Oxford, 1992
-Esposito John L., Islam the Straight Path, Oxford University Press, 1994
-Eyuboglu Ismet Zeki, Kadirilik, Cumhuriyet Yayinlari, Ist., 1999
-Fakhry Majid, Al-Farabi, Founder of Islamic Neoplatonism: His Life, Works and Influence, Oneworld Publicationw, U.S.A. 2002
-Figlali Ethem Ruhi, Turkiye'de Alevilik-Bektasilik, Ist., 1990
-Finkel Andrew and Nuket Sirman, eds, Turkish State- Turkish Society, Routledge, London, 1990
-Friedlander Shams, The Whirling Dervishes, N.Y., 1991
-Fuller Graham and Ian Lesser, A Sense of Siege: The Geopolitics of Islam and the West, Rand Corp., Westview Press, San Francisco, 1995
-Gabrieli F., Muhammad and Conquests of Islam, World University Library, London, 1968
-Geyikdagi Mehmet Yasar, Political Parties in Turkey : The Role of Islam, Praeger Publishers, New york, 1984
-Goodman F.D., Ecstacy, Ritual and Alternate Reality, Indiana University Press, Indianapolis, 1988
-Golpinarli Abdulbaki, Mesnevi I-II, Inkilap Yatinlari, Ist., 1990 3uncu Baski
-Golpinarli Abdulbaki, Mesnevi III-IV, Inkilap ve Aka Kitebevleri, Ist., 1983 , 2inci baski
-Golpinarli Abdulbaki , Mesnevi V-VI, Inkilap ve Aka Kitebevleri, Ist., 1984, 2inci baski
-Golpinarli Abdulbaki, Mevlana' dan sonra Mevlevilik, Inkilap ve Aka Kitabevleri, Ist. 1983, 2inci baski
-Golpinarli Abdulbaki , Pir Sultan Abdal, Milliyet-Varlik, Ist., 1995
-Golpinarli Abdulbaki, Mevlana Celaleddin, Inkilap ve Aka Kitebevi, Ist, 1959
-Golpinarli Abdulbaki, Tassavuftan Dilimize Gecen Deyimler ve Atasozleri, Inkilap ve Aka Yayinevi, Ist. 1977
-Golpinarli Abdulbaki, Turkiye'de Mezhepler ve Tarikatler, Inkilap Kitabevi, Ist., 1997
-Golpinarli Abdulbaki, Divan-I Kebir, Remzi Kitabevi, Ist., 1958
-Gregory John, The Neoplatonist, Routledge 2nd edition, N.Y. 1999
-Guillaume Alfred, Islam, Penguin Books, 1968
-Harris Baine R. , Neoplatonism and Contemporary Thought (Studies in Neoplatonism: Ancient and Modern) vol 10, State University of New York, 2001
-Hasluck F.W., Christianity and Islam under Sultans, 2 vol., Clarendon Press, Oxford, 1929
-Hill Donald R. and Ahmad V. Al Hassan, Islamic Theology, an Illustrated History, Cambridge University Press, Cambridge, 1986

-Huart Clement , Les Saints des Dervishes Tourneurs, 2 vol., Paris, 1979
-Heper Metin and Raphael Istaeli, eds., Islam and Politics in the Modern Middle East, London and Sydney, 1984
-Ibn Ahmad Ata Allah, The Key To Salvation: A Sufi Manual of Invocation. Trans. Mary Ann Koyry Danner, Cambridge: The Islamic Texts Society, 1996
-Iacovella Angelo, Gunye ve Hilal, Ittihat-Terakki ve Masonluk, Tarih Vakfi Yurt Yayinlari, Ist., 1998
-Kadir Ahmet , Bugunun diliyle Mevlana, Istanbul Matbaasi, Ist., 1966
-Khalifa Abdul Hakim, the Metaphysics of Rumi, Lahore, Ashraf, 1948
-Kayali Hasan, Jon Turkler ve Araplar (1908-1918), Tarih Vakfi Yayinlari, Ist., 1998
-Kocaturk S., Mevlana' da Olum Kavrami, Milli Kultur, Ankara, 1981
-Kodaman Bayram, Sultan II Abdulhamit devri Dogu Anadolu politikasi, Ankara, 1987
-Lewis Bernard, The Emergence of modern Turkey, Oxford 1961
-Lewis Bernard, Islam from the Prophet Muhammad to the Capture of Constantinople, 2 vol., New York, 1974
-Lewis Bernard, The Arabs in History, Oxford University Press, Oxford 1993
-Lilla S.R.C., Clement of Alexandria: A study in Christian Platonism and Gnosticism, New York, 1971
-Makdisi G., History and Ploitics in 11th Century Bagdad, London 1991
-Mansuroglu Mecdud , Sultan Veled'in Turkce siirleri, Ist., 1958
-Martyr Murtada Mutahhari, an outline of Muslim Contribution to Philosophy, δημοσιεύτηκε στη συλλογή Magatate Falsafi, Tahran 1990
-Melikoff Irene, Haci Bektas –Efsaneden gercege, Cumhuriyet Kitabevi, Ist., 1998
-Michaud Gerard and Olivier Carre, Les Freres Musulmans (1928-1982), Paris, 1983
-Momighano A.D., The Conflict between Paganism and Christianity in Fourth Century, Clarendon Press, Oxford 1963
-Morewedge Parviz, Neoplatonism and Islamic thought, State University of New York Press, 1992
-Netton Ian, Muslim Neoplatonist, Edinburg University Press, 1991
-Nicholson Reynold, The Mathnawi of Jalaluddin Rumi, Books I-II, III-IV, V-VI, E.J.W. Gibb Memorial, London 1977
-Noyan Bedri, Bektasilik Alevilik nedir? Ankara 1985
-Noyan Bedri, Dedebaba, Butun Yonleriyle Bektasilik ve Alevilik, I cilt, Ardic Yayinlari, Ist., 1998
-Ocak Ahmet Yasar, Turk Sufiligine Bakislar, Iletisim Yayinlari, Ist., 1996

-Odyakmaz Nevzad A., Bektasilik, Mevlevilik, Masonluk, Ozne Yayinlari, Ist., 1999
-Onder Mehmet, Mevlana Bibliografyasi: I.Basmalar 2.Yazmalar, Is Bankasi Yayinlari, Ankara , 1973,1975
-Onder Mehmet, Mevlana Hayati-Eserleri, Tercuman Yayinlari, Ist., 1973
-Ozay Mehmet, Islamic Identity and Development, Routledge, London and New York, 1990
-Oztemiz Abdullah, Mesnevi, Altin Kitaplar Yayinevi, Ist., 1989
-Robinson Francis, The Cambridge Illustrated History of the Islamic World, Cambridge University Press, 1999
-Rumi Jalaluddin, the Essential Rumi, Trans. Coleman Barks with John Moyne, Harper Collins Publishers, New York, 1995
-Ruthven Malise, Islam in the World, Penguin Books, London, 1991
-Shamsuddin Aflaki, Manakib Al-Arifin, Tahsin Yazici tercumesi, 2 cilt, Turk Tarih Kurumu, Ankara, 1959-1961
-Scimmel Annemarie, I am wind you are fire, Shambhla Boston & London 1992. Τουρκική μετάφραση του έργου με τίτλο Ben ruzgarim sen ates, Otuken Yayinlari, Ist. 1999
-Schimmel Annemarie, The Triumphal Sun, A Study of the life and works of Mevlana Jalaladdin Rumi, London & The Hague: East-West Publications, 1978,1980
-Schimmel Annemarie, As through a veil: Mystical Poetry in Islam, Columbia University Press, New York, 1982
-Schimmel Annemarie, Mystical Dimensions of Islam, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1975
-Sener Cemal, Benim Kabem insandir, AD Yayinlari, Ist.,1996
-Taner Timur, Osmanli Calismalar, Imge Kitabevi, Ist., 1996
-Tanilli Server, Islam Cagimiza yanit verebilir mi ?, Say Dagitim, Ist., 1991
-Timurtas Faruk, Seyhi Hayati ve Eserleri, Edebiyat Fakultesi Basimevi, Ist., 1968
-Top Huseyin, Mevlevi Usul ve Adabi, Otuken Yayinlari, Ist., 2001
-Turan Osman, Dogu Anadolu Turk Devletleri Tarihi, Ist., 1973
-Uludag Suleyman, Tasavvuf Terimleri Sozlugu, Kabalci Yayinlari, Ist. 2001
-Vaufhan-Lee Llewellyn, Travelling the Path of Love, Inverness, The Golden Sufi Center, California, 1995
-Von Grunebaum G.E., Medieval Islam. A Study in Cultural Orientation, The University of Chicago, second Impression, 1947
-Wilfrid Smith, Islam in modern History, Princeton, N.J, Princeton University Press, 1977
-William C. Chittick, The Sufi Path of Love,Sunny Press, 1983

Περιεχόμενα

Πρόλογος	1
Εισαγωγή	
1-Η ζωή και το έργο του Τζελαλεττίν Ρουμί	3
Η εποχή που έζησε	6
Η γέννηση του Ρουμί	8
Η εκπαίδευση του	10
Ο Σεμς από την Ταυρίδα	12
Πότε και πως γράφτηκε το Μεσνεβί	18
Ο θάνατος του Τζελαλεττίν	20
Οι απόγονοι του Ρουμί	22
Ελληνισμός και Ρουμί	22
Πηγές	25
Έργα του	27
2- Μυστικισμός	29
Άγιος Διονύσιος ή Ψευδοδιονύσιος	33
Άγιος Αυγουστίνος	36
3- Σουφισμός	40
4- Νεοπλατωνισμός	47
Σχολή Πλωτίνου	51
Συριακή Σχολή	52
Περγαμηνή Σχολή	53
Αθηναϊκή Σχολή	54
Αλεξανδρινή Σχολή	57
Νεοπλατωνισμός στη Δύση	63
Νεοπλατωνισμός και Ισλάμ	64
Στοιχεία Νεοπλατωνισμού στο Μεσνεβί	
Γενικά	67
Θεός και άνθρωπος	69
Ο ιδανικός άνθρωπος	95
Συμπέρασμα	124
Τρόπος γραφής του Μεσνεβί	125
Ρουμί και ισλαμική Θεολογία	126
Η βασική θεωρία της ενότητας της ύπαρξης	127
Έκσταση και έρωτας	135
Ανεξιθρησκία	157
Ο συμβολισμός του καθρέπτη	158
Levh – I Mahfuz	158
Ashab – I Kahf	160
Κρυμμένος θησαυρός και μαργαριτάρι	162

Το σώμα φυλακή της ψυχής 163
Ηθική - Αρετή 164
Συμπέρασμα 189
Μετενσάρκωση 194

Η Κοινωνία των Μεβλεβήδων
Οι διάδοχοι του Ρουμί 200
Η ίδρυση του τάγματος των Μεβλεβήδων 201
Το τάγμα ως θεσμικό όργανο 203
Η θέση της γυναίκας 207
Ιεραρχία 208
Muhip 208
Nev-Niyaz 209
Ασκητεία 1001 ημερών 210
Δερβίσης - Dede 211
Σεΐχης 212
Ιεροτελεστίες
Meydan-i Serif 213
Ismi Celal 213
Ayini-i Cem 214
Somat 214
Seb-i Aruz 215
Sema 215
Mevlev-i Evradi 228
Mesnevihanlik 229
Ενδυμασία 229
Μεβλεβήδες και Τεκτονισμός 230
Δερβίσηδες και Άγιος Μάμας 239
Πνευματική συγγένεια Ρουμί Αγίου Φραγκίσκου 242
Σούφι και Καζαντζάκης 248
Ο Ναζίμ Χικμέτ ήταν Μεβλεβής 251
Συμπέρασμα 252

Παράρτημα
Τα 99 ονόματα του Θεού 255
Κατάλογος Τσελεμπή 257
Γνωστοί τεκέδες 258
Επίσκεψη στη Μονή Βαλουκλή 261
Ο Καζαντζάκης περιγράφει τον τεκέ που επισκέφθηκε 262
Υπηρεσίες στο Μαγειρείο 264
Μαυσωλείο Μεβλανά και Χριστιανού Επισκόπου 265
Abdul Kebir Helminski 266

Ελληνική βιβλιογραφία 268
Ξένη βιβλιογραφία 275

